

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Psikoloji Anabilim Dalı

Genel Psikoloji Bilim Dalı

**ANNE-ÇOCUK ANI KONUŞMALARININ ANNEYE VE ÇOCUĞA
AİT BİREYSEL VE BAĞLAMSAL DEĞİŞKENLER
ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ**

Suzan ÇEN YAĞIZ

Doktora Tezi

Ankara, 2024

ANNE-ÇOCUK ANI KONUŞMALARININ ANNEYE VE ÇOCUĞA AİT BİREYSEL VE
BAĞLAMSAL DEĞİŞKENLER ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ

Suzan ÇEN YAĞIZ

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Psikoloji Anabilim Dalı
Genel Psikoloji Bilim Dalı

Doktora Tezi

Ankara, 2024

KABUL VE ONAY

Suzan en YAĞIZ tarafından hazırlanan "Anne-Çocuk Anı Konuşmalarının Anneye ve Çocuğa Ait Bireysel ve Bağlamsal Değişkenler Çerçevesinde İncelenmesi" başlıklı bu çalışma, 07/06/2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Gülsen ERDEN (Üye)

Doç. Dr. Berna AYTAÇ (Danışman)

Prof. Dr. Melike SAYIL (Üye)

Prof. Dr. Zehra UÇANOK (Üye)

Doç. Dr. Başak ŞAHİN ACAR (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof. Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN
Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

07/06/2024

Suzan ÇEN YAĞIZ

1“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü tezele ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internette paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlerle ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Doç. Dr. A. Berna AYTAÇ** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Suzan Çen YAĞIZ

TEŞEKKÜR

Hacettepe’de tanıştığımız günden beri akademik ve diğer tüm konularda hep yanımda olan ve bana her konuda rehberlik eden danışmanım Doç. Dr. Berna Aytaç’a çok teşekkür ederim. Eğitim hayatım boyunca hep ufkumu açan soruları ve merakı kendimi geliştirmemde bana ön ayak oldu. Ondan bir bilim insanı olarak sorular sormayı, ince eleyip sık dokumayı, eleştirel ve analitik çözüm önerileri oluşturmayı ve daha bir çok beceri öğrendim. Son dönemde, danışmanımın bana güveni ve desteği ile özellikle kendimi hızlı toparlayabildim ve tezimi tamamlamaya odaklandım. Bunun içinde ayrıca kendisine çok teşekkür ederim.

Lisansüstü eğitim boyunca bana öğrettikleri, akademik alan dışında da desteği ve ilgisi ile Tez İzleme Komitesinde yer alarak verdiği geri bildirimleri, önerileri ve katkıları için değerli hocam Prof. Dr. Zehra Uçanok’a çok teşekkür ederim.

Tez İzleme Komitesinde yer alarak birçok konuda tez çalışmama destek sunan, ilgi gösteren ve öneri sunan değerli hocam Prof. Dr. Gülsen Erden’e çok teşekkür ederim.

Savunma sınavımda yer alarak değerli görüşlerini benimle paylaşan Prof. Dr. Melike Sayıl ve Doç. Dr. Başak Şahin Acar’a çok teşekkür ederim.

Tezimi okuyan ve değerli görüşlerini benimle paylaşan yedek jüri üyesi Dr. Öğr. Üyesi Şule Selçuk’a çok teşekkür ederim.

Verilerin kodlanma sürecinde bana koşulsuz destek veren meslektaşım ve canım arkadaşım Dr. Cansu Alsancak Akbulut’a çok teşekkür ederim.

Veri toplama sürecinde araştırma ekibinde yer alan Hacettepe Psikoloji öğrencilerine, Betül Koca ve Betül Yılmaz’a çok teşekkür ederim.

Hacettepe’de tanıştığım ve arkadaşlığı ile hayatıma anlam katan Dr. Elif Üzümcü’ye her koşulda yanımda olduğu için teşekkür ederim.

Oda arkadaşım, canım arkadaşım Dr. Sema Erel’e ve arkadaşım Dr. Buse Şencan’a bana kattıkları ve destekleri için çok teşekkür ederim. Bölüm arkadaşlarım, tez sunum

günü özellikle desteklerini esirgemeyen Ekin Doğa Kozak'a ve Özlem Ergin Ayan'a teşekkür ederim. Sunum günü desteklerini eksik etmeyen yüksek lisanstan arkadaşım Ayşe Nur Akyüz'e teşekkür ederim. Ve adını burda saymadığım psikoloji bölümü asistan arkadaşlarıma destekleri için teşekkür ederim.

Hacettepe'de yolumun kesiştiği ve zorlu bir akademik projede dirsek çürütüğümüz ama arkadaşlığımızın baki olduğu Müge Gürsay iyi ki varsın!

Lisansüstü eğitimimiz boyunca başından sonuna kadar birlikte zor zamanlar geçirsek de bu yolu başarılı bir şekilde tamamlamayı başarabildiğimiz Gülpembe Yüceol Akşit'e teşekkür ederim.

Yol arkadaşım eşim Kemal Yağız'ın desteği olmasa heralde son düzlükte bu şekilde tökezlediğim bir dönemde ayağa kalkıp tezimi tamamlamak mümkün olmazdı. Her düşüşümde elimden hep tutarak bana güç verdi.

Ve sevgili oğlum, onun güzel yüzü ve bana verdiği güç ile hep ayakta ve diri bir şekilde kalabildim.

Çocuğumu güvenle bırakıp işime odaklanama olanak sağlayan ve her daim bana destek olan ikinci annem Fener Göz'e ve ailesine çok teşekkür ederim.

Başta kendi ailem ve eşimin ailesine tüm doktora süreci ve hastalık sürecimde bana verdikleri destek ve güç için çok teşekkür ederim. Özellikle kendi annem ve eşimin annesi olmasa bu süreci atlatmak kolay olmazdı. Anneler hep yorulur ama en güçlü de onlar olur!

Son olarak, tezime katılım gösteren ve emek veren tüm annelere ve çocuklarına teşekkürü bir borç bilirim. Onların desteği ve emeği olmasa bu tez ortaya çıkmazdı.

Bu araştırmanın sonuçlarının başta kendim olmak üzere tüm annelere yol gösterici olması dileklerle...

Suzan Çen Yağız
Ankara, 2024

ÖZET

ÇEN YAĞIZ, S. *Anne-Çocuk Anı Konuşmalarının Anneye ve Çocuğa Ait Bireysel ve Bağlamsal Değişkenler Çerçevesinde İncelenmesi*, Doktora Tezi, Ankara, 2024.

Anne-çocuk konuşmalarının derinlemesine incelenmesi hedefi doğrultusunda, mevcut araştırmada odak noktası farklı olan üç model test edilmiştir. İlk modelde, anne ve çocuğun konuşmalardaki ayrıntılandırma davranışlarını belirleyen bireysel ve bağlamsal değişkenler incelenmiştir. İkinci modelde, anne ve çocuğun ayrıntılandırma davranışlarının çocuğun gelişimsel sonuçlarını belirlemedeki aracı rolü test edilmiştir. Son modelde, annenin ayrıntılandırma davranışının çocuğun gelişimsel çıktıları üzerindeki etkisinde annenin konuşmalara ilişkin tutumlarının düzenleyici rolü incelenmiştir. Böylelikle bireyin kendi davranışları ve tutumları arasında birey-içi düzeydeki uyum iyiliği değerlendirilmiştir.

Araştırmanın örneklemini 35 farklı şehirde yaşayan 245 anne (*Ort.* = 34.95, *S*= 5.16) ve çocuk (3.5-6.5 yaş, *Ort.* = 4.90, *S* = 0.80) çifti oluşturmuştur. Araştırmada anne ve çocuğun konuşmalardaki davranışı ve çocuğun otobiyografik bellek performansı görev uygulamalarına dayalı olarak; anne ve çocuğa ait bireysel ve bağlamsal faktörler ise annenin bildirimine dayalı olarak değerlendirilmiştir.

Yapılan yol analizleri sonucunda, annenin konuşmadaki ayrıntılandırma davranışlarını yordayan değişkenlerin, annenin içsel düşünme işlevselliği, annenin konuşmadaki özerklik desteği, çocuğun olumlu sosyal davranışları, dışsallaştırma davranışları; çocuğun konuşmadaki davranışlarını yordayan değişkenlerin ise annenin üst belleği, annenin anksiyete düzeyi, ailenin algılanan gelir düzeyi, olumlu anne-çocuk ilişkisi ve çocuğun otobiyografik bellek performansı olduğu bulunmuştur. Annenin konuşmalardaki olumlu-bağlam tutumu hem annenin hem de çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırmasını yordamıştır. İkinci modelde hem annenin hem de çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırmasının annenin sahip olduğu özellikler ile çocuğun davranışsal sonuç değişkenleri arasındaki aracı rolünün anlamlı olduğu ve bu aracı değişkenlerin çocuğun sonuç değişkenlerini farklı mekanizmalarla yordadığı bulunmuştur. Son modelde ise, annenin konuşmalardaki tutumu ve ayrıntılandırma davranışları arasındaki uyumun olumlu yönde çocuğun gelişimsel sonuçlarını yordadığı bulunmuştur.

Mevcut çalışmanın bulguları, (1) annenin ve çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırma davranışlarının belirleyicilerinin farklı olduğuna, (2) anneden-çocuğa ve çocuktan-anneye doğru etkilerin olduğuna, (3) anne ve çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırma davranışlarının çocuğun gelişimini farklı mekanizmalarla etkilediğine, (4) annenin ayrıntılandırma davranışları ve konuşma tutumları arasındaki uyumun, ayrıntılandırmanın çocuğun gelişimi üzerindeki etkisinin yönünü belirlediğine işaret etmektedir.

Anahtar Sözcükler

Anne-ocuk konuşmaları, annenin konuşmalardaki tutumları, uyum iyiliği, otobiyografik bellek, problem davranışlar, olumlu sosyal davranışlar.

ABSTRACT

ÇEN YAĞIZ, S. *The investigation of Mother-Child Reminiscing within the framework of Individual and Contextual Variables of the Mother and the Child*, Doctoral Dissertation, Ankara, 2024.

The main aim of the present research is to investigate mother-child reminiscing in detail. To achieve this aim, we tested three models with a different focus. The individual and contextual determinants of the maternal and child elaboration behaviors are examined in the first model. We tested the mediation role of maternal and child elaboration in determining the child developmental outcomes in the second model. In the final model, we tested the moderation role of maternal attitudes towards reminiscing on the relationship between maternal elaboration and child developmental outcomes. This examination indicated the goodness of fit at the intra-individual level between one's behaviors and attitudes.

The sample of the study consisted of 245 mother-child pairs (mothers: $M = 34.95$, $SD = 5.16$; children: aged 3.5-6.5 years, $M = 4.90$, $SD = 0.80$) residing in 35 different cities. In the study, the maternal and child elaboration behaviors and the children's autobiographical memory performance were evaluated based on two different tasks; individual and contextual factors related to the mother and child were assessed based on the mother's reports.

Path analyses revealed that the mother's reflective functioning, autonomy support in reminiscing, the child's prosocial behaviors, and externalizing behaviors predicted the maternal elaboration; the mother's metacognition, mother's anxiety level, perceived income level, mother-child positive relationship, and the child's autobiographical memory predicted the child elaboration. The maternal positive context attitude towards reminiscing predicted both the maternal and child elaboration. In the second model, it was found that both the maternal and child elaboration were significant mediators between the maternal characteristics and the child developmental outcomes, indicating these mediators predicted the child outcomes through different mechanisms. In the final model, the badness of fit between the maternal attitudes towards reminiscing and maternal elaboration was found to negatively predict the child developmental outcomes.

The findings of the present study indicate that (1) it is important to differentiate the determinants of maternal and child elaboration, (2) there is child-to-parent and parent-to-child effect in the reminiscing, (3) the maternal and child elaboration are related to the child developmental outcomes through different mechanisms, and (4) the fit between the maternal elaboration and attitudes towards reminiscing determines the direction of the role of elaboration on the child developmental outcomes.

Keywords

Mother-child reminiscing, mother attitudes towards reminiscing, goodness of fit, autobiographical memory, problem behaviors, prosocial behaviors

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar DİZİNİ.....	xiv
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xv
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: GENEL ÇERÇEVE	3
1.1. BELLEĞİN SOSYOKÜLTÜREL MODELİ: ANNE-ÇOCUK ANI KONUŞMALARINI	3
1.1.1. Otobiyografik Belleğin Sosyokültürel Modeli	3
1.1.2. Anne-Çocuk Anı Konuşmaları.....	5
1.1.2.1. Anne-Çocuk Anı Konuşmalarında Özerklik Desteği	7
1.2. EBEVEYNLİĞİN BELİRLEYİCİLERİ MODELİ	8
1.3. ANNE-ÇOCUK ANI KONUŞMALARININ BELİRLEYİCİLERİ: MODEL 1	9
1.3.1. Bireysel Özellikler	12
1.3.1.1. Çocuğa İlişkin Özellikler	12
1.3.1.1.1. Otobiyografik Bellek Gelişimi.....	12
1.3.1.1.2. Mizaç Özellikleri	14
1.3.1.1.3. Çocuğun Sosyo-Duygusal Gelişimle İlgili Değişkenleri: Duygu Düzenleme, Olumlu Sosyal Davranışlar ve Problem Davranışlar	16
1.3.1.1.3.1. Anne-Çocuk Konuşmaları ve Duygu Düzenleme	17
1.3.1.1.3.2. Anne-Çocuk Konuşmaları ve Olumlu sosyal Davranışlar ...	18

1.3.1.1.3.3. Anne-Çocuk Konuşmaları ve Problem Davranışlar	19
1.3.1.2. Anneye İlişkin Özellikler.....	21
1.3.1.2.1. Üst Bellek.....	21
1.3.1.2.2. Annenin Psikolojik Belirtileri: Kaygı, Depresyon ve Stres Düzeyi	23
1.3.2. Ebeveynlik ile İlişkili Değişkenler.....	25
1.3.2.1. Annenin İçsel Düşünme İşlevselliği.....	25
1.3.2.2. Ebeveyn-Çocuk İlişkisi.....	27
1.3.2.3. Anne Çocuk Konuşmalarına İlişkin Annenin Tutumları	29
1.3.3. Bağlamsal Özellikler	34
1.3.3.1. Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyi	34
1.4. ANNEYE İLİŞKİN DEĞİŞKENLER VE ÇOCUĞUN SONUÇ DEĞİŞKENLERİ ARASINDA ANNE VE ÇOCUK KONUŞMALARININ DOLAYLI ETKİSİ: MODEL 2.....	35
1.5. ANNENİN KONUŞMADAKİ AYRINTILANDIRMASI VE ÇOCUĞUN SONUÇ DEĞİŞKENLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE ANNENİN KONUŞMALARA İLİŞKİN TUTUMLARININ DÜZENLEYİCİ ROLÜNÜN İNCELENMESİ: BİREY-İÇİ UYUM MODELİ.....	39
1.5.1. Uyum İyiliği Perspektifi (Goodness of Fit)	39
1.5.2. Anne-Çocuk Konuşmalarında Birey-İç Uyum	42
1.6. ARAŞTIRMANIN AMACI VE HİPOTEZLERİ.....	47
2. BÖLÜM: YÖNTEM	50
2.1. KATILIMCILAR	50
2.2. ANNEYE İLİŞKİN ÖLÇÜMLER	51
2.2.1. Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği	51
2.2.2. Bellekle İlgili Kişisel İnançlar Ölçeği.....	53
2.2.3. Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği-Kısa Formu.....	53
2.2.4. Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği	54
2.2.5. Annenin Çocuğu ile Olan Konuşmalarına İlişkin Tutum Ölçekleri	54
2.3. ÇOCUĞA İLİŞKİN ÖLÇÜMLER	56

2.3.1. Çocuk Mizaç Ölçeği	56
2.3.2. Güçler ve Güçlükler Anketi-Çocuk Formu	56
2.3.3. Duygu Düzenleme Ölçeği	57
2.3.4. Otobiyografik Bellek Testi: Okul Öncesi Versiyonu	58
2.4. ANNE VE ÇOCUĞA İLİŞKİN ÖLÇÜM: ANNE-ÇOCUK KONUŞMALARI	59
2.4.1. Uygulama	59
2.4.2. Kodlama Yönergesi	61
2.5. İŞLEM	66
3. BÖLÜM: BULGULAR	68
3.1. VERİ TEMİZLİĞİ VE VERİNİN ANALİZE HAZIRLANMASI	68
3.2. PLANLANAN ANALİZ	69
3.3. BETİMSEL VE KORELASYONEL ANALİZLER	69
3.4. ANNE VE ÇOCUĞUN KONUŞMADAKİ AYRINTILANDIRMASININ BELİRLEYİCİLERİNİN İNCELENMESİ: MODEL 1	71
3.5. ÇOCUĞUN SONUÇ DEĞİŞKENLERİ VE ANNEYE İLİŞKİN DEĞİŞKENLER ARASINDA ANNE VE ÇOCUK KONUŞMALARININ DOLAYLI ETKİSİ: MODEL 2	74
3.6. ANNENİN KONUŞMADAKİ AYRINTILANDIRMASI VE ÇOCUĞUN SONUÇ DEĞİŞKENLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE ANNENİN KONUŞMALARA İLİŞKİN TUTUMLARININ DÜZENLEYİCİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ: BİREYİÇİ UYUM	78
3.6.1. Çocuğun Davranışsal Sonuç Değişkenlerine Göre Düzenleyici İlişkilerin İncelenmesi	81
3.6.1.1. Çocuğun İçselleştirme Problemleri Sonuç Değişkenine Göre Düzenleyici İlişkilerin İncelenmesi	81
3.6.1.2. Çocuğun Dışsallaştırma Problemleri Sonuç Değişkenine Göre Düzenleyici İlişkilerin İncelenmesi	82
3.6.1.3. Çocuğun Olumlu Sosyal Davranış Sonuç Değişkenine Göre Düzenleyici İlişkilerin İncelenmesi	84
3.6.2. Çocuğun Duygu Düzenleme Sonuç Değişkenine Göre Düzenleyici İlişkilerin İncelenmesi	86
4. BÖLÜM: TARTIŞMA	90
4.1. ANNE-ÇOCUK KONUŞMALARINDA OLUMLU VE OLUMSUZ ANILAR	91

4.2. ANNE-ÇOCUK KONUŞMALARININ BELİRLEYİCİLERİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞILMASI	93
4.3. ANNE-ÇOCUK KONUŞMALARININ DOLAYLI ETKİSİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞILMASI	102
4.4. ANNE-ÇOCUK KONUŞMALARININ UYUM İYİLİĞİ PERSPEKTİFİYLE İNCELENMESİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞILMASI	112
4.5. ARAŞTIRMA MODELLERİNE İLİŞKİN BULGULARININ BİRLİKTE DEĞERLENDİRİLMESİ	117
4.5.1. Araştırmanın Kuramsal ve Yöntemsel olarak Önemli Yönleri ve Ulaşılan Çıkarımlar	117
4.5.2. Uygulamalı Araştırmalar ve Alan Çalışmaları İçin Öneriler	123
4.6. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI, GELECEK ÇALIŞMALAR İÇİN ÖNERİLER VE KATKILARI	124
SONUÇ	128
KAYNAKÇA	129
EK 1. ORJİNALLİK RAPORU	156
EK 2. ETİK KOMİSYON İZİNİ	158

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Anne-Çocuk Konuşmaları Kodlama Tablosu	6
Tablo 2. Çalışmanın Modelleri Kapsamında İncelenen Değişkenlerin Listesi	49
Tablo 3. Annelerin ve Çocukların Sosyodemografik Özelliklerine İlişkin Betimsel Değerler	50
Tablo 4. Aile Özelliklerine İlişkin Betimsel Değerler	51
Tablo 5. Araştırma Anılarının Temalarına İlişkin Betimsel Değerler	61
Tablo 6. Anne ve Çocuk Konuşmaları Kodlamalarına İlişkin Betimsel Değerler	63
Tablo 7. Araştırma Değişkenlerinin Betimsel Değerleri.....	70
Tablo 8. Araştırma Değişkenleri Arasındaki Korelasyon Katsayıları	72
Tablo 9. Anne-Çocuk Konuşmalarında Annenin Tutumlarının Düzenleyici Etkisine İlişkin Bulgular: İçselleştirme ve Dışsallaştırma Problemleri.....	79
Tablo 10. Anne-Çocuk Konuşmalarında Annenin Tutumlarının Düzenleyici Etkisine İlişkin Bulgular: Duygu Düzenleme ve Olumlu Sosyal Davranışlar.....	80

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.	Annenin ve Çocuğun Konuşmadaki Ayrıntılandırmasının Belirleyicilerinin İncelenmesi: Model 1	11
Şekil 2.	Anneye İlişkin Değişkenler ile Çocuğun Sonuç Değişkenleri Arasında Anne ve Çocuk Konuşmalarının Dolaylı Etkisi: Model 2.....	39
Şekil 3.	Annenin Konuşmadaki Ayrıntılandırması ve Çocuğun Sonuç Değişkenleri Arasındaki İlişkide Annenin Konuşmalara İlişkin Tutumlarının Düzenleyici Rolünün İncelenmesi : Model 3	42
Şekil 4.	Anne ve Çocuğun Ayrıntılandırmasının Belirleyicilerinin İncelenmesi: Model 1	73
Şekil 5.	Model 2: Anneye İlişkin Değişkenler ve Çocuğun Sonuç Değişkenleri Arasında Anne ve Çocuk Konuşmalarının Dolaylı Etkisi	77
Şekil 6.	Annenin Konuşmadaki İlgi Düzeyinin Düzenleyici Rolüne İlişkin Basit Eğimlerin Grafiği: İçselleştirme Problemleri ($n = 245$)	82
Şekil 7.	Annenin Konuşmadaki Yeterlik Düzeyinin Düzenleyici Rolüne İlişkin Basit Eğimlerin Grafiği: Dışsallaştırma Problemleri ($n = 245$)	83
Şekil 8.	Annenin Konuşmadaki Güçlük Düzeyinin Düzenleyici Rolüne İlişkin Basit Eğimlerin Grafiği: Dışsallaştırma Problemleri ($n = 245$)	84
Şekil 9.	Annenin Konuşmadaki İlgi Düzeyinin Düzenleyici Rolüne İlişkin Basit Eğimlerin Grafiği: Olumlu Sosyal Davranış ($n = 245$).....	86
Şekil 10.	Annenin Konuşmadaki Yeterlik Düzeyinin Düzenleyici Rolüne İlişkin Basit Eğimlerin Grafiği: Duygu Düzenleme ($n = 245$)	87
Şekil 11.	Annenin Konuşmadaki İlgi Düzeyinin Düzenleyici Rolüne İlişkin Basit Eğimlerin Grafiği: Duygu Düzenleme ($n = 245$)	88
Şekil 12.	Annenin Konuşmadaki Güçlük Düzeyinin Düzenleyici Rolüne İlişkin Basit Eğimlerin Grafiği: Duygu Düzenleme ($n = 245$)	89

GİRİŞ

“Sonunda ben haline gelecek olan, ama o sırada henüz ne ben ne de başkası olan, ismi cismi belli olmayan el kadar bir insan yavrusundan ibaret küçük bir kız, benim adımla taşıyan bu küçük kız, babasıyla birlikte yürüyüşe çıkıyor. Bu sahne o kızla ilgili hatırlayabildiğim ilk şey, bu nedenle o günü kimliğimin doğum günü ilan ediyorum.”

Edith Warton – Warton A Backward Glance

Yazar Edith Warton, Geriye Doğru bir Bakış (*Warton A Backward Glance*) adlı otobiyografisinde belleğinin güneşli bir kış günü New York'ta babasıyla çıktığı bir gezintide “bilinçli ve kadınsı benim doğuşuyla” birlikte ortaya çıktığını söyler (akt. Draaisma, 2007). Warton için bu anı bilinçli bir şekilde kendi ile ilgili hatırlayabildiği en eski otobiyografik anısıdır. Otobiyografik bellek, bireylerin geçmişte deneyimlediği kişiye özgü olaylara ilişkin anıların depolandığı bir bellek türüdür (Howe ve Courage, 1997). Otobiyografik bellekte depolanan anılar bireyin benliğine, kimlik gelişimine, sosyal ilişkilerine ve davranışlarına yön vererek geçmiş, günümüz ve gelecek arasında köprü kurulmasını sağlamakta ve kişisel devamlılık duygusu açısından önemli bir rol oynamaktadır (Fivush ve Nelson, 2004; Howe ve Courage, 1997). Otobiyografik belleğin sosyal ve duygusal gelişimle ilgili önemli doğurgularının olması araştırmacıların sıklıkla bu alanda derinlemesine çalışmalar yapmasına yol açmıştır. Ek olarak, insan gelişiminin sosyo-kültürel ve aile bağlamına gömülü olduğunu öne süren modern gelişim kuramlarındaki perspektif benzer şekilde otobiyografik bellek gelişiminin de bağlamsal süreçlere duyarlı olarak incelenmesini sağlamıştır. Bu perspektifle yürütülen çalışmalar özellikle aile bağlamında annenin çocuğunun yaşadığı anılarla ilgili konuşma davranışlarının çocuğun otobiyografik bellek gelişimi üzerindeki etkilerini sıklıkla incelemiştir (Fivush ve Nelson, 2004; Reese ve Fivush, 1993). Çalışmalardan edinilen temel bulgular, konuşmalar sırasında sorduğu sorular ve kurduğu cümlelerle çocuğunun anılarını ayrıntılandıran annelerin, çocuklarının anılarını yapılandırmasında onlara rehberlik ederek daha zengin bir otobiyografik bellek performansı göstermelerine katkı sağladığına işaret etmektedir (Cleveland ve Reese, 2005; Sahin-Acar ve Leichtman, 2015; Valentino ve ark., 2018). Ek olarak, bu rehberliğin çocukların konuşmalarında kendilerini ifade etmelerini, yaşantılarını gözden geçirmelerini ve duygularını yeniden organize etmelerini destekleyerek çocukların uyum süreçlerini de olumlu etkilediğini ortaya koymaktadır. (Fivush ve ark., 2009; Valentino ve ark., 2018). Var olan alanyazın

incelendiğinde, annenin ve çocuğun anı konuşmalarındaki ayrıntılandırmalarının çocuğun gelişimsel sonuçları üzerindeki etkilerinin sıklıkla incelendiği görülse de annenin ve çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırmasını belirleyen bireysel, bağlamsal ve ebeveynlikle ilgili süreçleri eş zamanlı olarak bir modelleme ile inceleyen çok sınırlı sayıda çalışmanın olduğu görülmüştür. Bu sebeple, ilk olarak anne ve çocuğun konuşmalarının belirleyicilerin incelendiği bir model oluşturulmuştur (Model 1). Anne ve çocuğun anılarla ilgili konuşmalarının belirleyicilerinin anlaşılmasının, annenin ve çocuğun konuşmalardaki davranışlarının arka planındaki sürece ilişkin bilgi birikimimizi genişleteceği ve annelerin anılarla ilgili konuşmalarını desteklemeye yönelik olarak geliştirilecek müdahale programlarının annenin ve çocuğun sahip olduğu farklı bilişsel ve sosyo-duygusal özelliklere duyarlı olması konusunda araştırmacılara rehberlik edeceği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra, annenin anılarla ilgili konuşmalardaki ayrıntılandırmasının çocuğun gelişimi üzerindeki etkileri alanyazındaki birbirini destekleyen bulgularla bilinmesine rağmen (Fivush ve ark., 2009; Leyva ve ark., 2020; Principe ve ark., 2017; Wu ve Jobson, 2019), aradaki ilişkileri açıklayan mekanizmalara ilişkin çalışmalar pek fazla bulunmamaktadır. Bu nedenle, oluşturulan ikinci modelde (Model 2) ise anne ve çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırma süreçlerini belirleyen değişkenlerden yola çıkarak anne-çocuk konuşmalarının çocuğun gelişimsel sonuç değişkenleri üzerindeki aracı rolü incelenmiştir. Son olarak, araştırmmanın son modelinde (Model 3) ise annenin konuşmadaki ayrıntılandırması ile çocuğun gelişimsel sonuçları arasındaki ilişkide annenin konuşmalara ilişkin tutumunun düzenleyici rolü incelenmiştir. Böylelikle annenin konuşmalardaki gözlemlenen davranışlarının ötesine giderek annenin kendi içindeki davranışları ve tutumları arasındaki uyumun çocuğun gelişimi üzerindeki etkisinin irdelenmesi hedeflenmiştir. Bu inceleme, gelişim kuramlarında vurgulanan bireyin kendi bilişleri ve davranışları arasındaki uyum iyiliğinin insan gelişimi üzerindeki etkilerinin anı konuşmaları bağlamında da değerlendirilmesini mümkün kılmıştır. Araştırma modelleri farklı kuramsal perspektiflerin bir araya getirilmesi ile oluşturulmuştur. Bu yönleri ile tez çalışmasının anne-çocuk konuşmaları alanındaki ulusal ve uluslararası çalışmalardaki güncel gelişimsel tartışmaları yakalama, kuramsal ve yöntemsel olarak destekleme potansiyeli taşıdığı düşünülmektedir.

1. BÖLÜM

GENEL ÇERÇEVE

1.1. BELLEĞİN SOSYOKÜLTÜREL MODELİ: ANNE-ÇOCUK ANI KONUŞMALARI

1.1.1. Otobiyografik Belleğin Sosyokültürel Modeli

Otobiyografik belleğin gelişimini inceleyen önemli perspektiflerden biri olan “*Otobiyografik Belleğin Sosyokültürel Modeli*” erken döneme ilişkin çocuğun bellek gelişiminde Vygotsky’nin sosyal-bilişsel gelişim kuramını temel almıştır (Fivush, 2011; Fivush ve Nelson, 2004). Vygotsky (1978) kültürel araçların çocuğun sosyal-bilişsel gelişimini belirlediğini ve kültürün çocuğun sosyal ve bilişsel gelişimini desteklemek için sağladığı en etkili aracın dil olduğunu öne sürmüştür. Vygotsky’ye (1978) göre dil, çocuğun sosyalleşme ve içinde yaşadığı kültüre uyum sürecini desteklemenin yanı sıra aynı zamanda düşünceyi düzenleme rolüne de sahiptir. Çocuğun yakınsak bağlamı içinde bulunan bakım verenler/yetişkinler (ya da daha büyük çocuklar veya kardeşler) ile olan etkileşimlerindeki mesajlar, içerikler, düşünme ve problem çözme yöntemleri çocuk tarafından içselleştirilmektedir. İçselleştirilen bu yöntemler çocukların düşünce sistemini yapılandırmakta ve bu yöntemler çocukların temel zihinsel işlevlerini daha etkili kullanmalarına olanak tanımaktadır.

Fivush ve Nelson (2004) da temel bakım verenlerin erken dönemde çocukların yaşadığı olayları dil aracılığı ile sözelleştirmesinin çocuğun olayları zihninde yapılandırmasını kolaylaştırdığını savunmaktadır. Temel bakım verenler, çocukları ile gerçekleştirdikleri konuşmalar boyunca çocuğun dikkatini yaşantılarına yönlendirmesini sağlamaktadır; böylelikle kişisel deneyimlerin zihinde daha tutarlı ve kapsamlı bir şekilde temsil edilmesi mümkün olmaktadır (Fivush ve Nelson, 2004). Otobiyografik belleğin sosyokültürel modeline göre, bakım verenlerin çocuğun yaşantılarını önemsemesi ve günlük hayattaki konuşmalarda deneyimlenen olayları yapısal (olay örgüsü) ve duygusal içerik bakımından kullandığı sorular ve ifadelerle ayrıntılandırması otobiyografik bellek gelişiminde bireysel farklılıklara yol açmaktadır (Fivush, 2011; Fivush ve Nelson, 2004). Otobiyografik bellek gelişimini inceleyen çalışmalarda da erken döneme ilişkin hatırlanan anıların ait olduğu zamanın, anıların içeriğinin ve doğruluğunun bireylerarası düzeyde

farklılaştığı gözlemlenmiştir (Fivush, 2013; Sahin ve Mebert, 2013; Sahin-Acar ve Leichtman, 2015). Çocuklarla yapılan bir çalışmada, yaşanan olayın bir yetişkin tarafından ayrıntılandırıldığı bölümlerinin, yetişkin tarafından ayrıntılandırılmayan bölümlerine göre çocuklar tarafından daha iyi hatırlandığı bulunmuştur (Conroy ve Salmon, 2006).

Bakım verenler çocuklarını yetiştirirken içinde yaşadıkları toplumun kültürel yönelimleri, değerleri, gelenekleri ve sosyal normları ışığında çocuklarını yetiştirmeyi hedeflerler; böylelikle çocuklar içinde yaşadıkları kültüre daha kolay uyum gösterirler (Kağıtçıbaşı, 2010; Laible, 2004a). Otobiyografik bellek bağlamında yapılan çalışmalar, çocuğun özerkliğine ve bireyselleşmesine ilişkin, çocuk yetiştirme hedeflerinin baskın olduğu toplumlarda çocuktan uyum ve bağlılığın beklendiği toplumlara göre ebeveynlerin erken dönemden itibaren çocuğun yaşantılarını günlük yaşamda daha sıklıkla ele aldığına işaret etmektedir (Sahin-Acar ve Leichtman, 2015; Schröder ve ark., 2012; Tougu ve ark., 2012). Ayrıca bu çalışmalarda, annelerin konuşmalarda çocuğun kendi perspektifinden anılarını ayrıntılandırmasını desteklediği ve ebeveynlerin bu konuşmalarda anıları birçok yönüyle ayrıntılandığı görülmektedir. Ek olarak, özerkliğin baskın olduğu toplumdaki bireylerin en erken hatırlanan anılara ilişkin yaş ortalamalarının uyum ve uymanın baskın olduğu toplumlara göre daha erken yaşta olduğu görülmektedir (Sahin ve Mebert, 2013).

Özetle, çocuğun yakınsak bağlamındaki yetişkinlerin rehberliğinin çocuğun gelişimi için iskele oluşturduğu görüşü (Vygotsky, 1978) ve otobiyografik bellek gelişiminde bireysel farklılıklar, özellikle çocuğun içinde yaşadığı yakınsak bağlamın (ör. ebeveyn davranışları) otobiyografik bellek gelişimindeki rolünün derinlemesine incelenmesine katkı sağlamıştır (Fivush, 2011; Fivush, 2018; Fivush ve Nelson, 2004). Çocuğun yakınsak bağlamı içerisindeki yetişkinlerle karşılıklı etkileşimin bu noktada rehberlik görevi gördüğü ve çocuğun bakımını üstlenen birincil ebeveyn olan anne ile anılarla ilgili konuşmaların çocuğun anılarını kendi perspektifinden yapılandırmasına katkı sağladığı ifade edilmektedir. Ayrıca, anne ve çocuk arasındaki bu karşılıklı etkileşim aracılığı ile çocuk içinde yaşadığı kültürün değerleri ve hedefleriyle uyumlu bir gelişim göstermektedir.

1.1.2. Anne-Çocuk Anı Konuşmaları

Otobiyografik Belleğin Sosyokültürel Modeli, bireyin otobiyografik bellek gelişiminde erken dönemde bakım verenle günlük yaşamda anılarla ilgili yapılan konuşmaların önemini savunmaktadır (Fivush, 2018). Bu modele göre, çocuğun yakınsak bağlamı içerisindeki bakım verenin anılarla ilgili konuşmaları çocuğun kendi anılarını tanımlaması ve sözel olarak yapılandırması için iskele oluşturduğu ifade edilmektedir (Fivush, 2011; Fivush ve Nelson, 2004). Bu bağlamda yürütülen ilk çalışmalar, annelerin çocuklarının anılarıyla konuşma davranışlarına ve konuşmalarının içeriklerine odaklanmıştır (Fivush ve Nelson, 2004; Reese ve Fivush, 1993). Reese ve Fivush (1993), anne ve çocukların konuşma içeriklerini ve davranışlarını incelemesi sonucunda annelerin çocuklarıyla ayrıntılandırıcı (elaborative) ve tekrarlayan (repetitive) olmak üzere konuşmalarda farklı konuşma stillerine sahip olduklarını gözlemlemiştir. Ayrıntılandırıcı stile sahip annelerin, konuyla ilgili daha fazla cümle kurdukları, birçok sıfat, zarf ve bağlam ifadesi kullandıkları, daha fazla açık uçlu ve evet/hayır soruları sordukları, konuşma esnasında değerlendirme/yansıtma yaptıkları görülmüştür (Reese ve Fivush, 1993). Tekrarlayan stile sahip annelerin ise, tekrarlayan soru formları kullandıkları ve cümleler kurdukları bulunmuştur (Reese ve Fivush, 1993). Ayrıntılandırıcı stilden yüksek puan ve tekrarlayan stilden düşük puan alan annelerin çocuklarıyla anıları hakkında daha uzun konuşma eğiliminde olduğu ve bu annelerin çocuklarının anılarını daha ayrıntılı ve gerçeğe yakın bir şekilde raporladığı görülmektedir (Leichtman ve ark., 2000). Ayrıntılandırıcı stilden düşük ve tekrarlayan stilden yüksek alan annelerin ise çocukları ile anılarla ilgili daha az ayrıntılı konuşma eğiliminde oldukları ve çocuklarının anıları hakkında çok az detay raporladıkları görülmektedir (Fivush ve Vasudeva, 2002). Alanyazındaki anne-çocuk anı konuşmaları alanındaki birbirini destekleyen bulgular annenin konuşma stiline, çocuğun raporladığı anıların doğruluğunu ve özgüllüğünü etkilediğini göstermektedir (Leyva ve ark., 2020; Principe ve ark., 2017; Wu ve Jobson, 2019).

Anne-çocuk anı konuşmaları alanında yapılan ilk çalışmalarda ayrıntılandırıcı ve tekrarlayan stil incelenirken, yeni dönemde araştırmacılar yüksek ve düşük ayrıntılandırıcı olarak annenin konuşma stilini kavramsallaştırmaktadır (Bergen ve ark., 2009; Laible, 2004a, 2004b; Alsancak-Akbulut ve ark., 2023). Yüksek ayrıntılandırıcı kapsamında annenin konu ile ilgili kullandığı açık uçlu ve bağlamsal ifadelerin önemine vurgu yapılmıştır. Açıklayacak olursak, açık uçlu soruların ve bağlamsal ifadelerin

çocuktan yeni bir bilgi isteyen, çocuğun anılarının farklı yönlerini paylaşmasına imkan veren ve konuyla ilgili zengin bilgi sunan ifadeler olduğuna ilişkin tartışmalar beraberinde bu iki ifadenin kapalı uçlu sorulardan ve değerlendirmelerden farklı öneme sahip olduğu önermesine doğru evrilmiştir (Bergen ve ark., 2009; Wareham, 2007; Waters ve ark., 2019). Son dönemde yapılan meta-analizlerde de özellikle açık uçlu soruların çocukların anılarını ayrıntılandırmasında önemli etkilerinin olduğu bulunmuştur (Waters ve ark., 2019; Wu ve Jobson, 2019). Kapalı uçlu soruların ise küçük çocukların gelişimsel düzeyleri için uygun ve duyarlı olduğu tartışılrsa da konuyu ayrıntılandırmaması ve yönlendirici olması nedeniyle diğer iki ifade kadar yüksek düzeyde ayrıntılandırma özelliğe sahip olmadığı savunulmaktadır (Wareham, 2007). Özetle, açık uçlu sorular ve bağlamsal ifadeler yüksek ayrıntılandırma, kapalı uçlu sorular ve tekrarlar da düşük ayrıntılandırma kapsamında ele alınmaktadır (Alsancak-Akbulut ve ark., 2023; Laible, 2004a; 2004b). Mevcut çalışmada da bu perspektif temelinde annenin konuşmadaki ayrıntılandırma stili incelenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Anne-Çocuk Konuşmaları Kodlama Tablosu

Kodlar	Tanım	Örnek
Yüksek Ayrıntılandırma		
Açık uçlu sorular	Ne, nerede, nasıl, kim, ne zaman gibi soru köklerini içeren sorular	“Doğum gününde sana nasıl hediyeler geldi?”
Bağlamsal ifadeler	Olayla ilgili bilgi içeren cümleler	“Doğum gününe Ayşe de gelmişti.”
Düşük Ayrıntılandırma		
Kapalı uçlu sorular	Çocuğun bir bilgi ile ilgili “evet” veya “hayır” yanıtının beklendiği sorular	“Ayşe var mıydı yok muydu?”
Tekrarlayan ifadeler	Daha önce konuşma sırasında söylenen veya sorulan bir bilginin (birebir aynı şekilde ya da bilginin özünü içerecek şekilde) tekrar edilmesi	“Arkadaşın Elif gelmişti demiştin. Elif geldi değil mi?”
Özerklik Desteği	Konuşmada çocuğu onaylamak, takip etmek, övgü ifadeleri kullanmak ve konuşmayı genişletmek	“Aaa, ben fark etmedim zıpladığını. Çok doğru!” “Aferin sana doğru bildin!”

Not: Mevcut tablo oluşturulurken alanyazındaki anne-çocuk konuşmaları kodlamalarıyla ilgili temel araştırmalar göz önünde bulundurulmuştur (Fivush ve Reese, 1993; Laible, 2004a; 2004b; Bergen ve ark., 2009; Cleveland ve Reese, 2005).

1.1.2.1. Anne-Çocuk Anı Konuşmalarında Özerklik Desteği

Ayrıntılandırılan stilin çocuğun gelişimi üzerindeki önemli düzeydeki etkileri nedeniyle araştırmacılar ayrıntılandırılan stili mercek altına alarak detaylı olarak incelenmeye başlamıştır. Araştırmacılar anne-çocuk konuşmalarının içeriğinin niceliksel olduğu (sorulan sorular, ifadeler, değerlendirmeler) kadar niteliksel açıdan da değerlendirilmesine ihtiyaç olduğunu düşünmüşlerdir (Cleveland ve Reese, 2005). Karşılıklı etkileşime dayanan anne-çocuk konuşmasında çocuğun konuşmaya ne kadar katılım gösterdiği ve annenin çocuğun katılımına ne kadar destek verdiği; annenin çocuğuna konuşma içerisinde ne kadar duyarlı olduğu bu bağlamda merak edilmeye başlanmıştır. Cleveland ve Reese (2005), Kendini Belirleme Kuramı'nı (Deci ve Ryan, 1985) temel alarak, annenin, çocuğun temel ihtiyaçlarından biri olan özerkliği konuşma içerisinde vermesinin çocuğun konuşmaya katılımını ve motivasyonunu etkileyeceğini öne sürmüştür. Özerklik desteği, annenin çocuğu ile konuşmasında kendi merakı veya olaya ilişkin perspektifinden ziyade çocuğun olayla ilgili konuşmak istediği konuları ve çocuğun perspektifini desteklemesi olarak tanımlanmaktadır (Cleveland ve Reese, 2005). Aynı zamanda annenin konuşmada çocuğunu takip etmesi, çocuğun bir konuda devam eden konuşmasını destekleyerek sürdürmesi ve konuşmadaki liderliği çocuğa bırakmasıdır. Başka bir deyişle, annenin çocuğuna özerklik desteği sağlaması, çocuğunun ifadelerini onaylaması veya övgü ifadelerini kullanması ve çocuğun anlattığı konuya ilişkin açık uçlu sorular sorması ile mümkündür (Cleveland ve ark., 2007). Böylelikle, çocuğuna özerklik desteği tanıyan anne, çocuğunun anılarını kendi perspektifinden anlatmasını ve yapılandırabilmesini sağlamaktadır (Cleveland ve Reese, 2005).

Ayrıntılandırma ve özerklik desteği ile ilgili yapılan çalışmalar, iki boyutun birbiri ile olan ilişkisine dair tutarlı bulgular ortaya koyamamıştır; boyutlar arasında bazı çalışmalarda düşük ve orta düzeyde ilişki olduğu bulunurken bazı çalışmalarda ise ilişki bulunmamıştır (Cleveland ve Reese, 2005; Cleveland ve ark., 2007; Kaap-Deeder ve ark., 2020). Cleveland ve Reese (2005) özerklik desteğinin her zaman annenin genel ayrıntılandırmasıyla ilişkili olmadığını, ayrıntılandırılan annenin özerklik desteğinin düşük olabileceğini de göstermiştir. Derinlemesine yapılan çalışmalar sonucunda, araştırmacıların iki boyutun bağımsız incelenmesi gerektiğine ve çocuğun bilişsel ve sosyo-duygusal gelişimi üzerinde farklı doğurgularının olduğuna ilişkin görüş birliğine vardığı görülmektedir (Cleveland ve Morris, 2014; Cleveland ve Reese, 2005; Kaap-

Deeder ve ark., 2020). Örneğin, çocuğun konuşmalar esnasında özerkliğinin desteklenmesinin daha çok sosyo-duygusal gelişimle, ayrıntılandırmanın ise otobiyografik bellek performansı ile olumlu yönde ilişki olduğu bulunmuştur.

1.2. EBEVEYNLİĞİN BELİRLEYİCİLERİ MODELİ

Belsky (1984), ebeveynler tarafından çocuğa yapılan kötü muamelenin etyolojisini inceleyen kuramsal perspektiflerin ürettiği bilgi birikiminin, işlevsel olan ebeveynlik davranışlarını anlamak için uyarlanabileceğini ifade ederek “*Ebeveynliğin Belirleyici Modeli’ni*” öne sürmüştür. Ebeveynliğin belirleyicileri modeline göre, ebeveynlik davranışları birçok farklı kaynağın birbiri ile olan etkileşimi sonucunda şekillenmektedir. Bu bağlamda ebeveynlik davranışlarını etkileyen 3 temel kaynak tanımlanmaktadır; ebeveynlere ait psikolojik kaynaklar (ör. ebeveynlerin gelişimsel öyküleri/tarihçeleri, kişilik özellikleri, psikolojik iyilik hali) çocuğa ait özellikler (ör. çocuğun mizacı, yetenekleri, uyum düzeyi) ve bağlama ait kaynaklar (ör. ebeveynlerin çalışma hayatı, evlilik ilişkisi, sosyal ilişkiler). Modele göre, ebeveynlik davranışlarını belirtilen kaynakların birbirleriyle olan etkileşimi belirlemektedir ancak bu kaynakların ebeveynlik davranışları üzerindeki etkisi eşit bir biçimde olmamaktadır. Belsky (1984), belirleyiciler arasında ebeveynlerin davranışlarını etkileyen en baskın kaynağın ebeveynlerin psikolojik kaynaklarının olduğunu, bağlamsal kaynaklar ve çocuğun özelliklerinin de bu sırayı takip ettiğini öne sürmektedir. Ek olarak, modelde ebeveynlerin psikolojik kaynaklarının ve çocuğun özelliklerinin doğrudan ebeveynlik davranışlarını belirlediği ifade edilmektedir. Örneğin, annenin psikolojik iyilik halinin (ör. depresyon) ve çocuğun mizaç özelliklerinin (ör. zor mizaç özellikleri) ebeveynin sıcaklık, duyarlılık ve kontrol/izleme gibi davranışlarını doğrudan belirlediği vurgulanmaktadır (Belsky ve ark., 2012; Kopala-Sibley ve ark., 2012). Bağlamsal kaynakların ise ebeveynlik davranışlarını hem doğrudan hem de dolaylı olarak etkileyebildiği tartışılmaktadır. Örneğin, yakın çevreden alınan desteğin hem annenin iyilik halini olumlu etkileyerek daha olumlu ebeveynlik davranışlarını yordadığı hem de desteğin doğrudan daha düşük cezalandırıcı ve katı ebeveynlik davranışları ile ilişkili olduğu görülmüştür (Smith, 2010). Son olarak, Belsky (1984), bu kaynaklardan bazılarının olumsuz değişime uğradığı veya risk teşkil ettiği durumlarda diğer kaynakların, özellikle ebeveynin psikolojik kaynaklarının, işlevsel olan ebeveynlik davranışlarını sürdürmek için tampon görevi gördüğünü ve ebeveynlik sisteminin işlevini devam ettirmesini sağladığını savunmuştur.

Belsky'nin (1984) modeli ebeveynlik sistemini belirleyen kaynakların bütüncül bir biçimde ele alınmasına katkı sağlamış ve ebeveyn-bağlam-çocuk arasındaki etkileşimlerin derinlemesine incelenmesi için araştırmacılara rehberlik etmiştir. Mevcut çalışmada da anne-çocuk konuşmaları bağlamındaki annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasını inceleyen araştırma modeli oluştururken Belsky'nin (1984) modeli yola çıkış noktalarından biri olmuştur.

1.3. ANNE-ÇOCUK ANI KONUŞMALARININ BELİRLEYİCİLERİ: MODEL 1

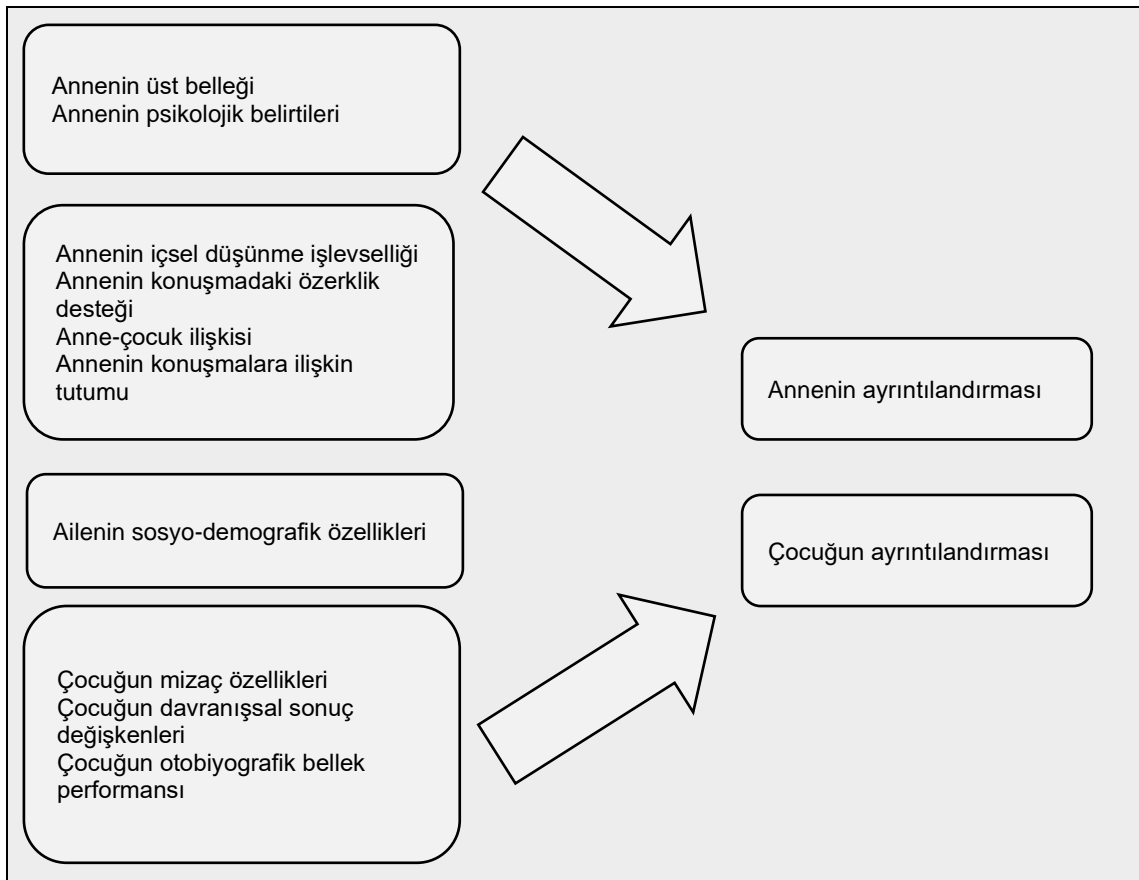
Anne-çocuk konuşmaları alanyazınındaki ilk nesil çalışmalar anne ve çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırma ve tekrarlayan ifadelerinin kodlamasına yönelik içeriklerinin oluşturulması ve bu ifadelerin çocuğun bilişsel ve sosyo-duygusal gelişimi üzerindeki etkilerinin incelenmesine yönelik olmuştur (Cleveland ve Reese, 2005; Laible, 2004a; Reese ve Fivush 1993). Bu çalışmaları takiben annenin ve çocuğun konuşmadaki davranışlarını belirleyen süreçler incelenmeye başlanmıştır (ör. Laible, 2004a; Harris ve ark., 2017; Fivush ve ark., 2009). Ancak bu çalışmalar incelendiğinde, anne ve çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırmasını belirleyen anneye (ör. bağlanma stili, belirti düzeyi, kültürel değerleri vb.) veya çocuğa dair (ör. bağlanma stili, mizaç, yaş vb.) özelliklerin farklı çalışmalarda incelendiği görülmektedir. Ayrıca yapılan çok az sayıdaki çalışma da anne ve çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırmasını belirleyen süreçlerin bir modelleme ile incelendiği görülmektedir (McDonnell ve ark., 2022; Reese ve ark., 2019, Valentino ve ark., 2014; 2018; Wu ve ark., 2022a). Ancak bu çalışmalarda da çocuğa ve anneye ilişkin davranışları belirleyen süreçlerin kapsamlı olarak ele alınmadığı, annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasının çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırmasını yordayan bir değişken olarak modele eklendiği veya annenin ve çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırmasını yordayan değişkenlerin ayrı modellerde incelendiği görülmektedir. Reese ve arkadaşlarının (2019) anne ve çocuğun ayrıntılandırma davranışlarını aynı modellemede incelediği çalışmada ise anneye dair değişkenlerin belirti düzeyi, içsel düşünme işlevselliği, anne duyarlılığı, bağlanma, çocuğa ilişki değişkenlerinin ise cinsiyet ve dil becerileri olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, annenin ve çocuğun ayrıntılandırma davranışlarının yordayıcılarını eş zamanlı olarak incelemeyi hedefleyen ve hem anneye hem de çocuğa dair farklı sosyo-duygusal ve bilişsel belirleyicileri içeren Model 1'in bulgularının bu konudaki bilgi birikimini genişleteceği söylenebilir.

Anne-çocuk konuşmalarındaki annenin ve çocuğun ayrıntılandırmasını, çocuğun otobiyografik bellek gelişimini inceleyen çalışmaların Otobiyografik Belleğin Sosyokültürel Modeli'ni temel aldığı görülmektedir. Araştırmacıların annenin ve çocuğun konuşma sırasındaki davranışlarını belirleyen süreçlere yönelik merakının son dönemde arttığı göz önünde bulundurulduğunda, bu davranışları bütünsel olarak değerlendirmeye imkan veren Belsky'nin (1984) Ebeveynliğin Belirleyicileri Modeli temel alınarak araştırmanın Model 1'i oluşturulmuştur. Fivush ve Nelson (2004)'nin ve Belsky (1984)'nin modelinin birlikte ele alınması ile oluşturulan Model 1'in alanyazındaki bilgi birikimini zenginleştirerek güncel bir perspektif kazandıracığı düşünülmüştür. Modeldeki belirleyiciler, bireysel (anne ve çocuğa ait), ebeveynlikle ilişkili ve bağlamsal özellikler olarak ayrıştırılmıştır. Ayrıca son dönemde anneden çocuğa doğru etkilere ek olarak çocuktan anneye doğru olan etkilerin de göz önünde bulundurulması gerektiğini vurgulayan çalışmalar (Bradley ve Corwyn 2013; Sameroff, 1975, Williams ve Steinberg, 2011) ve Belsky'nin (1984) modeli temel alınarak anne ve çocuğun konuşmadaki davranışlarını belirleyen çocuktan kaynaklı değişkenlerin de modele eklenmesi hedeflenmiştir. Böylelikle anne ve çocuğun etkileşimsel süreçlerinin doğasına uygun bir biçimde konuşma bağlamındaki davranışlarını belirleyen faktörlerin incelenmesinin mümkün olacağı düşünülmektedir.

Ek olarak, anne-çocuk konuşmalarında özerklik desteği ve annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasının çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırması ve sosyo-duygusal gelişimi üzerindeki etkilerini inceleyen yeni dönemdeki çalışmalar bu iki yapının birbirinden bağımsız olduğu sayılısı ile incelemeler yapmaktadır (ör. Dartnell, 2023; Kaap-Deeder ve ark., 2020; Kulkofsky ve ark., 2015). Kendini belirleme kuramına temellendirilen özerklik desteği (Deci ve Ryan, 2000), annenin konuşmada çocuğun perspektifini ve konuşmasını takip etmesi ve çocuğuna duyarlı olması olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlama göz önünde bulundurularak, özerklik desteğinin çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırmasına ek olarak annenin kendi ayrıntılandırma davranışlarını da etkileyebilecek bir değişken olabileceği düşünülmüştür. Bu nedenle, annenin konuşmadaki özerklik desteği hem annenin hem de çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırmasını yordayan bir değişken olarak modele eklenmiştir.

Özetle, çalışmanın Model 1'in de annenin ve çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırmasını belirleyen bireysel (annenin belirti düzeyi ve annenin üst belleği), ebeveynliğe ilişkin (içsel düşünme işlevselliği, anne-çocuk ilişkisi, annenin konuşmalara ilişkin tutumları,

özerklik desteği), bağlamsal (aileye ilişkin sosyo-demografik değişkenler) ve çocuğa dair bireysel (mizaç, problem davranışlar, otobiyografik bellek performansı) özelliklerin bir modelde sınanması hedeflenmektedir (bknz. Şekil 1). İlgili değişkenler seçilirken anneye ve çocuğa ait hem sosyo-duygusal hem de bilişsel süreçleri temsil eden değişkenlere yer verilmeye çalışılarak annenin ve çocuğun davranışlarının bütüncül bir perspektifle incelenmesi amaçlanmıştır. Takip eden başlıklarda modelde yer alan değişkenlere ilişkin alanyazın özetlenmiştir.

Şekil 1. Annenin ve Çocuğun Konuşmadaki Ayrıntılandırmasının Belirleyicilerinin İncelenmesi: Model 1

1.3.1. Bireysel Özellikler

1.3.1.1. Çocuğa İlişkin Özellikler

1.3.1.1.1. Otobiyografik Bellek Gelişimi

Otobiyografik bellek, kişinin kendine ilişkin yaşantılarının belirli bir olay örgüsü içerisinde (ör., nerde, nasıl, kimle, ne zaman) depolandığı, bireyin şimdiki ve gelecekteki davranışlarına rehberlik eden bellek türüdür (Fivush, 2011). Otobiyografik belleği diğer bellek türlerinden ayıran en önemli iki nokta; (1) otobiyografik anıların birbiriyle bağlantılı olması ve (2) kişinin kendi benliği ile ilişkili olmasıdır; dolayısıyla bu bellek sistemi bireylerin kendine özgü yaşantılarını içermektedir (Fivush, 2011). 6. ayla birlikte bebeklerin görsel bir olayı 24 saat sonra hatırlayabilme yeteneğini kazanmasıyla başlayan bu süreç, 3-3,5 yaş dolaylarında çocukların sözel olarak anlamlı bir bütün içerisinde daha önce yaşanan bir olayı aktarabilmesi ile farklı bir boyut kazanmaktadır (Barr ve ark., 2005, Reese, 2009). Çocukların bu yeteneği kazanması, kendilik farkındalığı, dil gelişimi ve bellekle ilgili süreçlerden sorumlu olan bilişsel süreçlerin olgunlaşmasının bir sonucu olarak görülmektedir (Fivush, 2011; Howe ve Courage, 1997). Bu nedenle, bebeklerin yaşadıkları olayları hatırladıklarına ilişkin ipuçları olsa da anıların bir bütün içinde sözelleştirildiği 3-3,5 yaş, otobiyografik bellek gelişimi için milat olarak görülmektedir (Reese, 2009).

Otobiyografik bellek gelişiminin dil ile farklı bir boyut kazanması araştırmacılar tarafından bellek ve dil gelişimi arasındaki ilişkilerin incelenmesine katkı sağlamıştır. Erken çocukluk dönemindeki çocuklar, deneyimlerini dil aracılığı ile ifade ederek konuşmalarında yaşantılarını detaylandırmakta ve dolayısıyla artan zihinsel kapasiteleri ile yaşantılarını daha zengin bir şekilde kodlama, yapılandırma ve ifade etme şansı yakalamaktadırlar (Fivush, 2011). Dilin en önemli görevi, anıların öykülendirilmesi ve organize edilmesi ile anıların ayrıntılandırılmasında rol almasıdır. Özellikle, dil gelişimi ile birlikte ebeveyn ve çocuk arasındaki ikili ve karşılıklı sözel etkileşim erken çocukluk döneminde artış göstermektedir. Çocuklar ve anneler, günlük aktivitelerine ait önemli olaylar, kavramlar, duygular, dilekler ve sorunlar hakkında daha fazla konuşmaya başlamaktadır. Bu dönemdeki çocukların deneyimleri yaşamına yön verme potansiyeline sahiptir. Annelerin bu dönemde çocuklarıyla anılarla ilgili konuşmaları, anıların görsel imgelemesine ek olarak sözel olarak mekan, zaman, kişiler açısından yapılandırması, çocukların bu anıları

ileriki yıllarda detaylı bir şekilde hatırlama şansını arttırmaktadır (Fivush, 2011; 2018). Detaylı ve zengin bir otobiyografik belleğe sahip bir çocuğun ise gelecekte anılarıyla ilgili konuşma ve paylaşma olasılığı artmaktadır.

Farklı araştırma desenlerinde yapılan çalışmalarda, çocuğun dil becerileri ve yaşı gibi çocuğun bellek performansı ile yakından ilişkili bireysel değişkenlerin etkisi kontrol edildiğinde de annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasının tek başına çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırmasını olumlu yönde etkilediği bulunmuştur (Fivush ve ark., 2006; Haden ve ark., 2009; Wu ve Jobson, 2019; Waters ve ark., 2019). Özellikle de annenin konuşmada sorduğu açık uçlu soruların, daha sonra alınan çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırma puanlarını güçlü bir şekilde yordadığı bulunmuştur (Haden ve ark., 2009; Wu ve Jobson, 2019). Diğer bir deyişle, annenin anılarla ilgili konuşmalar sırasında sorduğu açık uçlu sorular ve sunduğu bilgilerle çocuğun anılarını sözel olarak ayrıntılandırmasına ve yapılandırmasına imkan sağlayarak çocuğa iskele oluşturduğu, sağlanan bu yapının da çocuğun anılarını zihninde daha iyi organize etmesini sağladığı ifade edilmektedir (Fivush 2018; Fivush ve Nelson, 2004).

Yeni dönemde yapılan araştırmalarda, çocuğun anne ile gerçekleştirilen konuşmalardaki ayrıntılandırması ve araştırmacıyla gerçekleştirilen otobiyografik bellek testindeki performansı olmak üzere iki farklı boyutta çocukların bellek performansının incelendiği görülmektedir (Jobson ve ark., 2018; Valentino ve ark., 2014; Wu ve ark., 2022a). Araştırmacılar, annenin konuşmadaki ayrıntılandırması ile bu iki farklı boyuttaki çocuğun performansı arasındaki ilişkilerin ayrıştırılması gerektiğini tartışmaktadır (Jobson ve ark., 2018; Valentino ve ark., 2018). Çocuğun bellek performansını ayrıştıran ve annenin konuşmadaki ayrıntılandırması ile olan bağlantısını inceleyen çalışmalar tutarlı olmayan bazı bulgular ortaya koymuştur. Örneğin, yapılan bazı çalışmalarda annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasının çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırması ile ilişkili olduğu görülürken, annenin ayrıntılandırma davranışının araştırmacı ile yapılan otobiyografik bellek testindeki çocuğun performansı ile ilişkili olmadığı (Jobson ve ark., 2018; Valentino ve ark., 2014; Wu ve ark., 2022) veya bu etkinin sadece olumsuz anı için geçerli olduğu bulunmuştur (Leyva ve ark., 2020). Araştırmacılar bu tutarsız bulgularla ilgili ölçülen performansların içeriksel farklılığı üzerinden bir açıklama getirmektedir. Anne ile yapılan konuşmadaki çocuğun ayrıntılandırmasının doğrudan annenin konuşma yaklaşımı ile bağlantılı olduğunu, çocuğun paylaştığı bilgilerde ebeveynin doğrudan desteğinin ve yapılandırmasının rolü olduğu vurgulanmaktadır

(Jobson ve ark., 2018). Ancak araştırmacı ile gerçekleştirilen bellek testinde ise, herhangi bir destek olmadan çocuğun belirli bir zamanda yaşadığı belirli bir anıya dair hatırlama sürecinin değerlendirildiği görülmektedir. Bu nedenle, bazı araştırmacıların otobiyografik bellek performansını çocuğun bilişsel olarak bağımsız ve genel potansiyelini gösteren bir değişken olarak ele almaya başladıkları ve çocuğun da konuşmadaki ayrıntılandırması ile ilişkili bir değişken olarak modellemelerde incelendikleri görülmektedir (Valentino ve ark., 2018). Jobson ve arkadaşları (2018) anne-ocuk konuşmalarında çocuğun belleğine ilişkin bu potansiyeli ile çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırması arasındaki ilişkinin yönü hakkında daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulduğunu ifade etmiştir. Araştırmanın Model 1'i incelenirken de alanyazındaki bu tartişmalar ve bulgular göz önünde bulundurulurken, çocuğun otobiyografik bellek performansının çocuğun genel bilişsel potansiyelini yansıtan bir değişken olabileceği düşünülmüştür. Çocuğun otobiyografik bellek performansının hem annenin hem de kendinin konuşmadaki ayrıntılandırma davranışlarını olumlu yönde yordayabilecek bir değişken olabileceği öngörülmüştür.

1.3.1.1.2. Mizaç zellikleri

Mizaç, kişilik gelişiminin temelini oluşturan ve bireyi diğerlerinden farklı kılan, bireyin yapısal olarak tepkiselliğinin, öz-düzenlemesinin, duygu, hareket ve dikkat alanlarına yansımalarıdır (Goldsmith ve ark., 1987; Rothbart ve Bates, 1998). Mizala ilgili çalışmalar ele alındığında, mizacın çocuğun uyumunu ve gelişimsel sonuçlarını belirleyen çocuğa ait biyolojik kökenli önemli bir özellik olduğu görüşü ile ilgili araştırmacıların hemfikir olduğu görülmektedir (Chess ve Thomas, 1991; Goldsmith ve ark., 1987; Rothbart ve Bates, 1998). Ancak mizaçla ilgili en önemli tartişmanın mizacın boyutları ve sınıflandırması ile ilgili olduğu ve farklı araştırmacıların farklı boyutlar üzerinden mizacı ele aldığı görülmektedir (r. kolay/zor, ketlenmiş/ketlenmemiş, içedönüklük-dışadönüklük/çaba gerektiren kontrol vb.) (Goldsmith ve ark., 1987). Mevcut çalışmada ise, Buss ve Plomin'in (1984) duygusal uyarılmışlık (stres düzeyi, öfke nöbetleri, sakinleştirilmekte zorlanma, yüksek uyarılmışlık vb.), hareketlilik/aktivite (bireyin temposu ve enerji düzeyi, motor hareketlerin hızı, uyuşukluk vb.) ve sosyallik (yalnızlık yerine diğerleri ile kurulan sosyal etkileşimler, diğerlerinin dikkatini çekmek, sosyal aktiviteler katılım ve paylaşma vb.) olmak üzere tanımlanan 3 mizaç özelliği araştırma kapsamına dahil edilmiştir.

Mizacın çocukların gelişiminde rolünü inceleyen çalışmalar iki noktaya odaklanmaktadır; mizacın çocuğun gelişimsel sonuçları üzerindeki doğrudan etkileri ve mizacın ebeveynlik davranışları ile olan ilişkisinin çocuğun gelişimi üzerindeki dolaylı etkisi (Smolak, 1987). Mizacın çocuğun gelişimi üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmalar, erken dönem mizaç özelliklerinin çocuğun sosyo-duygusal gelişimi (ör. duygu düzenleme, sosyal yeterlik, problem davranışlar) (Caspi ve ark., 2005; Chess ve Thomas, 1991) ile olduğu kadar çocuğun bilişsel gelişimi ile de önemli ölçüde ilişkili olduğunu göstermiştir. Slomkowski ve arkadaşları (1992), sosyallik/dışadönüklük mizaç özelliklerinin çocukların alıcı ve ifade edici dil becerilerini boylamsal olarak yordadığını bulmuştur. Nedensel bir ilişkiden söz etmek mümkün olmasa da araştırmacılar daha sosyal çocukların ebeveynleri ve diğer kişilerle daha sıklıkla etkileşim kurma eğiliminde olduklarını bunun da çocuğun dil gelişimini desteklediğini tartışmıştır. Anne-çocuk konuşmaları çalışmaları da bu bulguyu temel alarak çocuğun mizaç özelliklerinin anı konuşmalarındaki annenin ve çocuğun konuşma davranışları ile olan ilişkisini incelemeyi hedeflemiştir (Lewis, 1999).

Anne-çocuk konuşmaları bağlamında yapılan çalışmalar genel olarak ele alındığında, mizaç özellikleri ve konuşma stilleri arasındaki ilişki ile ilgili farklı yönlerde bulgular olduğu görülmektedir. Örneğin, bazı araştırmacılar sosyallik ve hareketlilik mizaç özellikleri ile annelerin konuşmadaki ayrıntılandırması arasında olumlu, tekrarlayan ifadeleri arasında ise olumsuz ilişki olduğunu gözlemlerken (Lewis, 1999) bazı araştırmacılar ise çocukların sosyallik mizaç özelliği ile annenin ayrıntılandırması arasında bir ilişki bulamamıştır (Laible, 2004a). Lewis'e (1999) göre anneler, daha az sosyal ve aktif özellikler gösteren çocuklarının konuşmayı sürdürme konusunda daha az yetenekli görmektedir; bu nedenle çocukları konuşmada tutmak için daha sosyal ve aktif özellikler gösteren annelere göre daha fazla tekrarlayan ifadeler kullanmışlardır. Swearingen ve arkadaşları (2023) ise aktif, sosyal ve olumlu duygulanım özellikleri ile annelerin ayrıntılandırma puanları arasında olumsuz ilişki olduğunu bulmuştur. Bu çalışmada daha olumlu mizaç özellikleri gösteren çocukların daha az sıklıkla olumsuz deneyimler yaşadıkları, özellikle olumsuz anılarda bu annelerin çocuklarıyla daha az sıklıkla olumsuz anıları ayrıntılandırma eğiliminde oldukları tartışılmıştır.

Olumsuz duygusallık mizaç özelliği ile yapılan çalışmalar, bu mizaç özelliğinden yüksek puan alan çocukların annelerinin beklenilen aksine daha ayrıntılandırıcı bir stilde çocuklarıyla konuştuklarını göstermiştir (Bird ve ark., 2006; Laible, 2004a). Araştırmacılar, olumsuz duygusallık mizaç özelliği gösteren çocukların annelerinin kendi

ebeveynlik davranışlarını çocuğunun mizacına göre düzenlediğini, olumsuz duygular içeren anılar hakkında daha çok konuşmaya çalıştığını ve bunun da çocuğuna rehberlik etmek, çocuğun yaşantılarından ders almasını sağlamak ve duygusunu düzenleyebilmek amacıyla yaptığını tartışmaktadır (Bird ve ark., 2006; Laible, 2004a).

Tüm bulgular birlikte ele alındığında, mizaçla ilgili anne-çocuk konuşmalarına yönelik bulguların çelişkili olduğu görülse de araştırmalardan elde edilen tutarlı bulgular, kolay mizaçlı çocukların hem annelerinin hem de kendilerinin konuşmaya katılımlarının daha yüksek olduğuna, annelerin bu konuşmalarda çocuğun odağını konuşmaya yönlendirmede daha başarılı olduğuna ve dolayısıyla çocukların da annelerinin anıları yapılandırmasından daha fazla fayda sağladığına işaret etmektedir (Bauer ve Burch, 2004; Smolak 1986). Elde edinilen bu bulgular mizaç özelliklerinin, anne ve çocukların anılarla ilgili konuşmalarını yapılandırmalarında önemli bir rol üstlendiğini göstermektedir (Bird ve ark., 2006; Bost ve ark., 2010). Alanyazındaki çalışmalara bakıldığında, mizaç özellikleri ile annenin konuşmadaki ayrıntılandırması arasındaki ilişkiye daha fazla odaklanıldığı görülmüştür (Laible, 2004a; Laible ve ark., 2013b), mevcut çalışmada da mizaç özelliklerinin hem annenin hem de çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırma süreçleri ile nasıl bir ilişki gösterdiğinin aynı modelleme ile incelenmesi hedeflenmiştir.

1.3.1.1.3. Çocuğun Sosyo-Duygusal Gelişimle İlgili Değişkenleri: Duygu Düzenleme, Olumlu Sosyal Davranışlar ve Problem Davranışlar

Çocuğun uyumu, belirli bağlamlarda (örneğin, ev, okul ortamı) edindiği deneyimler sonucunda çevresiyle uyumlu davranışlar göstermesi olarak tanımlanmaktadır (Damon ve Learner, 2008). Çocuğun uyum sağlayıcı davranışları, çevresiyle olan olumlu sosyal davranışları ve olumlu duygu düzenleme becerilerine sahip olma gibi olumlu özellikleriyle birlikte problem davranışlar ve duygu düzenlemede zorluklar gibi uyum sağlama zorluklarını da içermektedir. Erken çocukluk dönemindeki problem davranışların, kendini düzenlemenin ve olumlu sosyal davranışların erken çocukluk ve/veya okul çağı boyunca süreklilik gösterme olasılığının yüksek olduğu ve çocuğun uyumu için önemli olduğu tartışılmaktadır (Campbell ve ark., 2016; Raffaelli ve ark., 2005; Speyer ve ark., 2022). Nitekim yapılan çalışmalar, bu dönemdeki olumlu sosyo-duygusal gelişimin çocuğun diğer gelişim dönemlerindeki yetkinliği (ör. akademik başarı) ve psikolojik iyilik halinin sürdürülmesi ile ilişkili olduğunu göstermiştir (Campbell ve ark., 2016; Speyer ve ark.,

2022). Bu nedenle, okul öncesi dönemde olumlu sosyo-duygusal gelişimi etkileyen koruyucu ve risk faktörlerinin incelenmesi ve bunlara yönelik müdahalelerin geliştirilmesi önem kazanmıştır (Halle ve Darling-Churchill, 2016; Salmon ve Reese, 2016). Mevcut çalışmada da çocuğun sosyo-duygusal gelişimini oluşturan hem olumlu hem de olumsuz bileşenler dahil edilmiştir. Takip eden bölümlerde, her bir boyut ayrı bir başlık altında önce tanımlanmıştır; tanımlamaları takiben anne-çocuk konuşmaları bağlamında bu değişkenlerin nasıl ele alındığı incelenmiştir.

1.3.1.1.3.1. Anne-Çocuk Konuşmaları ve Duygu Düzenleme

Duygu düzenleme en genel tanımı ile duyguları tanımlama ve duyguların belirli stratejiler kullanarak (ör., duygunun yönlendirilebilmesi, yoğunluğunun azaltılabilmesi ve değiştirilebilmesi) istenen sonucun ortaya çıkarılması için yeniden organize edilmesidir (Cicchetti ve ark., 1991; Harrington ve ark., 2020). Erken çocukluk döneminde, bilişsel gelişimdeki değişimler (ör. yönetici işlevler, çalışma belleği) çocukların davranışlarını ve dikkatlerini kontrol edebilmelerine katkı sağlamaktadır. Ayrıca duyguları tanıma, duyguların ifadesine ilişkin sosyal normları anlama, başkalarının farklı duyguları ve düşünceleri olduğunu fark etme (zihin kuramı) çocukların duygularını bağlamın beklentileri doğrultusunda yönetebilme kapasitesini kazanmasını desteklemektedir (Harrington ve ark., 2020).

Çocukların bu dönemde duyguları anlamaya ve değerlendirmeye dair becerileri gelişmekle birlikte sosyal ve kültürel olarak duyguları uygun bir biçimde ifade etme, duygular ve bağlamlar arasında ilişki kurabilme gibi konularda yetişkin rehberliğine ihtiyaç duymaktadırlar. Araştırmacılar erken çocukluk döneminde, anne ve çocukların duygusal içerikli yaşanan anılar üzerine yaptıkları konuşmaların, çocukların kendi ve diğerlerinin duygularını anlama, değerlendirme ve organize etme konusunda güçlü bir bağlam oluşturduğunu tartışmaktadır (Denham ve ark., 2003; Fivush ve Vasudeva, 2002; Leichtman ve ark., 2000; Leyva ve ark., 2021). Özellikle deneyimlenen duygular üzerine konuşurken, annenin duyguyu etiketlemesi, olay ve duygu arasında neden sonuç ilişkisi kurması, diğerlerinin ve kendi perspektifini gözden geçirmesini sağlaması için sorduğu soruların ve yaptığı değerlendirmelerin çocukların duygu bilgisini ve duygu düzenleme becerisini destekleyerek gelecekte benzer bir durumda çocuğun vereceği tepkileri düzenlemesinde de örnek oluşturma potansiyeli taşıdığı ifade edilmektedir (Laible, 2004a).

Olumsuz anılar ile ilgili yapılan çalışmalar, annenin olumsuz duygu içerikli anıları ayrıntılandırmasının çocuğun duygularını düzenlemesi ile daha güçlü yönde ilişkili olduğunu bulmuştur (Leyva ve ark., 2020). Laible ve Panfile (2009) olumsuz bir olay yaşandığı anda çocuğun olumsuz duygularının çok güçlü olduğunu ve çocuğun o anda anneden gelen mesajları anlama ve yorumlamaya daha kapalı olduğunu ifade etmektedir. Anı konuşmaları ile çocuk, geçmişte yaşadığı olumsuz duygularını şimdiki zaman perspektifiyle değerlendirme fırsatı yakalamaktadır (Sales ve Fivush, 2005). Annenin anıları ayrıntılandırırken verdiği mesajların çocuk tarafından anlaşılması ve içselleştirilmesinin kolaylaştığı; hem annenin hem de çocuğun olaydaki problemlere yönelik yansıtıcı ve açıklayıcı çözüm önerileri getirmeye daha eğilimli oldukları görülmektedir. Bu sebeple, anı konuşmalarının güçlü duyguları işleyebilmek için daha istendik bir ortam sunduğu tartışılmaktadır (Laible, 2011; Leyva ve ark., 2020; Wu ve ark., 2022a). Olay yaşandıktan bir süre sonra konuşmanın çocuğun olayı yeniden gözden geçirmesine, duygularını anlamasına ve çocuğun kendini düzenlemesine katkı sağladığı ifade edilmektedir (Laible, 2004a; Leyva ve ark., 2020).

1.3.1.1.3.2. Anne-Çocuk Konuşmaları ve Olumlu sosyal Davranışlar

Sosyalleşme süreci ile çocuklar içinde yaşadıkları toplumun sosyal ve kültürel değerlerine ve hedeflerine bağlı kalarak diğer bireylerle uyumlu davranışlar geliştirmeye başlarlar (Kumru ve Öztürk, 2012). Toplumun beklentilerine paralel olarak diğer bireylere sosyal ve ahlaki açıdan uygun davranışlar gösterilmesinin, çocukların içinde yaşadıkları kültürdeki diğer bireylerle olumlu ilişkiler geliştirmeleri, bu ilişkileri sürdürmeleri ve dolayısıyla kültüre uyum göstermeleri için kritik bir öneme sahip olduğu ifade edilmektedir. Alanyazında bu sosyal ve ahlaki davranışların bütünü olumlu sosyal davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Williams ve Berthelsen, 2017). Olumlu sosyal davranışlar, bireyin gönüllü olarak bir başkasına fayda sağlamayı amaçlayan davranışlarını içermektedir (Eisenberg ve Miller, 2006; Williams ve Berthelsen, 2017). Başkalarını rahatlatma, duygusal destek sağlama, elindeki kaynakları paylaşma ve/veya başkalarının amaçlarına ulaşmasında destek olma gibi davranışlar olumlu sosyal davranış kapsamında yer almaktadır (Williams ve Berthelsen, 2017). 18. aydan itibaren, yardımlaşma, paylaşma ve sıkıntılı görünen birini teselli etme çabaları gibi olumlu sosyal davranışlar görülmeye başlanmaktadır (Brownell ve ark. 2009).

Gelişimin çok erken bir döneminden itibaren bu davranışların ortaya çıkması, çocukların kültüre uyum sürecinde yakın bağlamında bulunan kişilerin mesajlarına çok erken bir dönemde açık olduğunun işaretidir. Araştırmacılara göre, erken dönemlerden itibaren çocukların yaşadığı olaylar üzerine ebeveynlerin yaptığı konuşmalar çocukların sosyal normları ve değerleri içselleştirmesine olanak sağlamaktadır (Laible ve Thompson, 2000; Laible, 2004a). Yapılan bu konuşmaların önemli bir amacı da çocuğun sosyalleşme sürecini desteklemektir. Anılarla ilgili yapılan konuşmalarda ebeveynlerin, çocuklarının duyguları ile davranışları arasında bağlantı kurdukları, çocuğun diğerlerine karşı olan uygun olmayan davranışlarını tanımladıkları ve sosyal olarak diğerlerine karşı nasıl davranması gerektiği konusunda yol gösterdiği ve böylelikle çocuğun diğerlerine yönelik olumlu davranışlar geliştirmesine katkı sağladığı tartışılmaktadır (Wu ve ark., 2022a). Olumlu sosyal davranışlar ve ayrıntılandırma ile ilgili daha sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmektedir. Konuyla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, konuşmalarda annenin ayrıntılandırması (Laible, 2004a), çocuğun ayrıntılandırması (Wu ve ark., 2022a) ve bu konuşmalara anne ve çocuğun birlikte katılımı (çocuğun ve annenin konuşmaya katılımının dengeli olması, annenin konuşmayı domine etmemesi; Laible, 2013a) ile olumlu sosyal davranışlar ve ahlaki davranışlar arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür.

1.3.1.1.3.3. Anne-Çocuk Konuşmaları ve Problem Davranışlar

Problem davranışlar, içe yönelim (depresyon ve anksiyete gibi içe yönelik duygusal problemler) ile dışa yönelim (saldırganlık ve hiperaktivite gibi dışa yönelik olan davranış problemleri) problemleri olarak tanımlanmaktadır (Mathiese ve Sanson, 2000). Problem davranışların çocuklarda tanımlanmasının 1-2 yaş gibi erken bir dönemde mümkün olduğu ifade edilmektedir. Bu nedenle, problem davranışlar erken dönemlerden itibaren çocukların gelişiminin ve iyilik halinin değerlendirilmesinde önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle ebeveynlik davranışlarının (sıcaklık, izleme, psikolojik kontrol, özerklik desteği vb.) çocuğun gelişimi üzerindeki etkileri incelenirken problem davranışlar sıklıkla ele alınan bir değişkendir (Aunola ve Nurmi, 2005). Anne-çocuk konuşmaları bağlamında, annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasının çocuğun gelişimi üzerindeki etkileri incelenirken problem davranışların olumlu sosyal davranışlar gibi daha az sıklıkla değerlendirildiği görülmektedir. Ancak araştırmacılar, çocuğun özellikle stresli ve olumsuz yaşam olaylarındaki duygusal durumlar ve tepkilerle ilgili yaptıkları konuşmaların, çocuğun kaygı ve stresini düzenlemede önemli olduğunu ve bu

konuşmalar aracılığı ile ebeveynin çocuğuna olumsuz duyguları anlama ve düzenlemeyi öğreterek çocuğun iyilik halinin sürdürülmesine katkıda bulunduğunu tartışmaktadır (Fivush ve ark., 2009; Kaap-Deeder ve ark., 2020). Yapılan mevcut çalışmalar incelendiğinde ise annenin olumsuz anılardaki ayrıntılandırmasının (Fivush ve ark., 2009; Kaap-Deeder ve ark., 2020; Laible, 2013a; Sales ve Fivush, 2005), çocuğun ise bellek performansının içselleştirme ve dışsallaştırma problemleri ile olumsuz yönde ilişkili olduğunu bulmuştur (Valentino ve ark., 2018).

Erken çocukluk döneminde çocuklar genellikle anaokuluna veya kreşlere gitmektedir; anneler ve çocuklar saatlerce ayrı kalabilmektedir. Bu sebeple, çocuğu izlemek, olumlu ve olumsuz duygusal deneyimine koçluk etmek, çocuğun iyilik halinin sürdürülmesini sağlamak ve gelecekteki davranışlarına rehberlik etmek için, annenin çocuğunun deneyimlediği anılarla ilgili konuşması, anıları detaylandırması ve değerlendirme yapması oldukça önemli hale gelmektedir (Leichtman ve ark., 2000). Nitekim anne-çocuk konuşmaları ve çocuğun sosyo-duygusal gelişimi ile ilgili sonuç değişkenlerinin incelendiği çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde, anılarla ilgili yapılan konuşmaların (özellikle olumsuz anılar) çocuğun sosyo-duygusal gelişimi üzerindeki olumlu etkilerinin daha baskın olduğu görülmektedir (ör., Kaap-Deeder ve ark., 2020; Laible ve Thompson, 2000; Laible, 2013a; Sales ve Fivush, 2005; Valentino ve ark., 2018).

Mevcut çalışma alanyazında, bu bağlamdaki bulguları iki konuda detaylandırmayı hedeflemektedir. İlk olarak, mevcut çalışmadaki Model 1 oluşturulurken, anneye ait değişkenlerle birlikte çocuğa ait değişkenler de geniş bir yelpazede ele alınmaya çalışılmıştır. Alanyazında çocuğa ait bilişsel ve sosyo-duygusal değişkenlerin hem çocuğun hem de annenin ayrıntılandırması ile olan ilişkisinin aynı modelleme ile birlikte incelendiği bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Salmon ve Reese (2016) ebeveyn ve çocuk etkileşiminin çok boyutlu bir olgu olduğunu ve bu etkileşimi belirleyen çocuğa ait özelliklerin de ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Özellikle son zamanlarda, erken çocukluk döneminde yaş arttıkça çocukların da konuşmalarda baskın hikaye anlatıcıları olarak yer almaya başladığına ve çocuğun konuşmalarda rolünün arttığına yönelik tartışmalar olduğu görülmektedir (Leyva ve ark., 2021). İlgili tartışmalarla tutarlı olarak, bazı çalışmalarda anneden ziyade çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırmasının çocuğun sonuç değişkenleri ile olan ilişkisinin annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasına göre daha güçlü olduğu bulunmuştur (Wu ve ark., 2022a; Song ve Wang, 2012).

Ek olarak, anne-çocuk konuşmaları alanyazınındaki çalışmaların genel olarak anneden çocuğa doğru olan etkileri temel alarak yürütüldüğü görülmektedir. Ancak ebeveynlik davranışları ile çocuğun gelişimini inceleyen çalışmalar, sosyalleşme sürecinde ebeveynden çocuğa doğru olan etkiler kadar çocuktan ebeveyne doğru olan etkilerin de ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır (Bradley and Corwyn 2013; Sameroff, 1975; Williams ve Steinberg, 2011). Bu bakış açısıyla yapılan boylamsal ve enlemesine kesitsel çalışmalar çocukların problem davranışlarının ebeveynlik davranışlarını yordadığını ortaya koymaktadır (ör., Burke ve ark., 2008; Ma ve Bellmore, 2012; Şener, 2023). Anne-çocuk konuşmaları bağlamında da çocuğun özelliklerinin de annenin konuşmadaki ayrıntılandırma davranışlarını etkileme potansiyeli olabileceğinin göz önünde bulundurulmasının alanyazındaki tartışmalara önemli bir perspektif kazandıracağı düşünülmüştür. Bu nedenle, etkileşimsel perspektifleri temel alarak çocuğun sosyo-duygusal gelişimine ilişkin değişkenler annenin ve çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırmasını yordayabilecek değişkenler olarak modele eklenmiştir.

1.3.1.2. Anneye İlişkin Özellikler

1.3.1.2.1. Üst Bellek

Üst bellek (metamemory) bireyin kendi belleği hakkındaki bilgi düzeyi, izleme ve kontrol süreçlerini içermektedir (Erber, 2013; Flavell, 1979). Bilgi düzeyi, bireyin kendi belleğine ilişkin farkındalığı ve bellek performansına ilişkin genel düşünceleri (bilişleri) ile tanımlanmaktadır. İzleme ise, kişinin bellek ve bilişsel yeteneklerinde meydana gelen değişimlerin yönünü; bir başka bir ifadeyle belleğindeki hatırladığı anıların doğruluğunu değerlendirmesidir (Nelson ve Narens, 1990). Belleği izlemek, ihtiyaç duyulduğunda, bir bilginin gelecekte kullanılabilme durumuna yönelik kişinin belleğinden bilgiyi geri getirmesi için çaba göstermesine değer olup olmadığını ve bellek performansında meydana gelen olası değişimleri (anılarının doğruluğunu) değerlendirmesini içermektedir (Tabakçı ve Karakelle, 2012). Kontrol duygusu ise kişinin izleme aracılığıyla edindiği bilgiler ile kendi hedefleri ve amaçları doğrultusunda bellek performansını geliştirecek girişimlerinde (ör. takvim kullanmak, not etmek vb.) bulunmasıdır (Hertzog ve Dunlosky, 2011). Genel olarak değerlendirildiğinde üst belleğin, bireyin bellek performansını iyileştirme veya mevcudu korumak için motivasyonel süreçleri etkileme ve rehberlik etme potansiyeline sahip olduğu ifade edilmektedir (Erber, 2013; Hertzog ve Dunlosky, 2011; Irak, 2005; Irak ve Çapan, 2018). Alanyazındaki üst bellekle ilgili çalışmalarda genellikle

genç ve ileri yetişkinlerin sahip olduğu üst biliş inançları ile bellek performansları arasındaki ilişki incelenmektedir (Erber, 2013). Çalışmalardan elde edilen temel bulgular, üst belleğe ilişkin bilgi düzeyinin, izleme ve kontrol duygusunun bellek performanslarındaki kaybı ödünlediğine ve bellek performansı ile ilgili bireyler arası farkı açıklayan önemli bir faktör olduğuna işaret etmektedir (Hertzog ve Dunlosky; Irak ve Çapan, 2018).

Anne-çocuk konuşmaları bağlamında annenin üst belleğine ilişkin görüşlerinin ayrıntılandırma üzerine etkilerini inceleyen sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmektedir. Yapılan sınırlı sayıdaki bu çalışmalarda, annenin çocuğu ile olan yaptığı konuşmalarda, bilişsel süreçlere ilişkin ifadelerinin (düşünme, bilme, hatırlama) ve atıflarının çocuğunun üst bellek gelişimi ve bellek performansı ile olumlu yönde ilişkili olduğu bulunmuştur (Geurten ve Léonard, 2023; Reese ve Cleveland 2006; Wareham ve Salmon, 2006). Geurten ve Léonard (2023), annenin bilişsel süreçlere ilişkin kullandığı ifadelerin çocukların anılarını daha detaylı ve tutarlı bir biçimde yapılandırmasına rehberlik ettiğini ve bu ifadelerin aynı zamanda çocuğun olay içerikli anılarını zihninden geri getirmeyi öğrenmesi konusunda da model olduğunu tartışmıştır. Bu nedenle, bu ifadeleri daha çok kullanan annelerin çocuklarının anılarını daha detaylı ve tutarlı bir biçimde raporladıkları görülmüştür (Geurten ve Léonard, 2023).

Anne-çocuk anı konuşmaları bağlamında yapılan bu sınırlı sayıdaki çalışmalarda temel olarak annenin bilişsel süreçlere ilişkin farkındalığını değerlendirirken gözleme dayalı ölçümlerin temel alındığı (ör., Reese ve Cleveland 2006), diğer bir deyişle sadece konuşmalardaki davranışlarının değerlendirildiği ancak annenin kendi bildirim yöntemiyle üst belleğine ilişkin görüşlerinin bu çalışmalarda incelenmediği görülmektedir. Ayrıca anneye ait bu özelliğin sadece çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırması veya bellek performansı üzerine olan etkilerine odaklanıldığı görülmektedir (Geurten ve Léonard, 2023; Reese ve Cleveland 2006). Üst bellekle ilgili alanyazında ifade edildiği gibi bireyin kendi bellek performansına ilişkin farkındalığı kendi bellek performansını belirleyen önemli bir bilişsel-sosyal (motivasyonel) değişkendir (Hertzog ve Dunlosky, 2011). Bu nedenle, mevcut çalışmada, annenin kendi belleği ile ilgili bilişlerin çocuğu ile anılar hakkında yaptığı konuşmalardaki hem kendi ayrıntılandırması hem de çocuğunun ayrıntılandırması üzerindeki rolünün incelenmesi hedeflenmiştir. Açıklayacak olursak, üst belleğine ilişkin farkındalık düzeyi yüksek olan annelerin çocuğunun anılarını izleme ve kontrol etme konusunda daha fazla çaba göstererek hem kendinin hem de çocuğunun

konuşmadaki ayrıntılandırmasını olumlu etkileyeceği düşünülmüştür. Bu nedenle mevcut çalışmada, anne-çocuk konuşmalarını belirleyen önemli bir bireysel değişken olabileceği düşünülen annenin üst belleğine ilişkin farkındalığı yordayıcı bir değişken olarak modele eklenmiştir.

1.3.1.2.2. Annenin Psikolojik Belirtileri: Kaygı, Depresyon ve Stres Düzeyi

Ebeveynin psikolojik belirtileri (stres düzeyi, depresyon, kaygı vb.), Belsky (1984)'in ebeveynlik modelinde ifade ettiği gibi ebeveynin davranışlarını etkileyerek çocuğun gelişimini belirleyen ebeveyne ait önemli bir bireysel değişkendir. Mevcut çalışmada da bu perspektifle annenin içselleştirme belirtileri ile ilişkili olan kaygı, depresyon ve stres düzeyi incelenmiştir. Stres, bireyin tehdit olarak algıladığı bir kaynakla yeteri düzeyde başarı sağlamayacağını hissettiğinde ortaya çıkan olumsuz duygu olarak tanımlanmaktadır ve genellikle kaygının strese eşlik ettiği ifade edilmektedir (Lovibond ve Lovibond, 1995). Kaygı, bireyin stres olarak algıladığı, hoş olmayan durumların yol açtığı huzursuzluk, gerilim ve korku ile karakterize tepkiler olarak tanımlanırken (Barlow, 2002); depresyon ise, bireyin umutsuzluk, çaresizlik, motivasyonsuzluk ve fiziksel değişimlere yola açan içe yönelim problemleri ile tanımlanmaktadır (Akın ve Çetin, 2007). Annenin sahip olduğu bu psikolojik belirtilerin genel ebeveynlik yaklaşımları ile olan ilişkisini inceleyen çalışmalarda, psikolojik belirtilerin ebeveyn-çocuk arasındaki ilişkinin niteliğini ve ebeveynin ilgi, duyarlılık, sıcaklık ve katılık gibi davranışlarını etkileyerek çocuğun benlik düzenleme, akademik başarı ve problem davranışlarını yordadığı bulunmuştur (Anthony ve ark., 2005; Crnic ve ark., 2005; Epkins ve Harper, 2016; Madigan ve ark., 2018).

Anılarla ilgili konuşma bağlamında yapılan çalışmalara bakıldığında ise annelerin stres düzeyinin, annenin çocuğu ile olan konuşmalarını ve etkileşimlerini olumsuz etkileyen önemli bir psikolojik değişken olduğu bulunmuştur (Ayoub ve ark., 2011; Fields, 2014; Kenney, 2012). Annenin belirtilerinin çocuklarıyla anı konuşmalarını farklı açılardan etkileme potansiyeli taşımaktadır. İlk olarak, depresyon ve otobiyografik bellek ile ilgili yapılan çalışmalar, bireylerin depresyon düzeyinin arttıkça anılarının belirli detaylarını hatırlamakta zorlandıklarını ve bellek performanslarının bozulduğunu göstermiştir (Williams, 2006). Bu nedenle, annelerin belirti düzeylerinin artması annenin belleğinin bozulması aracılığı ile dolaylı olarak konuşmayı detaylandırmasını olumsuz etkileyebilir. Örneğin, stres ve kaygı problemleri yaşayan ebeveynlerin, bu problemleri yaşamayan

ebeveynlere göre çocuklarıyla daha düşük düzeyde bütünsel ve ayrıntılandırılan konuşma yaklaşımı gösterdiklerini, konuşmalarda daha az duyarlı olduklarını ve çocuklarının konuşmaya katılımlarının daha az olduğu bulunmuştur (Cimino ve ark., 2020). Nitekim çocuklarla yapılan çalışmalarda da annelerin depresif belirti düzeylerinin çocukların bellek performansını olumsuz yönde etkilediği (Reese ve ark., 2019; Woody ve ark., 2022) ve zamanla annelerin belirti düzeyi arttıkça çocukların bellek performansının daha da azaldığı görülmüştür (Woody ve ark., 2022).

İkinci olarak, Ayoub ve ark. (2011) annelerin belirti düzeylerinin artmasının doğrudandan ebeveynlik davranışlarını etkileyerek, annenin çocuğu ile anı konuşmasını olumsuz etkileyebileceğini tartışmıştır. Örneğin, Kenney (2012), 20.000'nin üzerinde 1-5 yaş arası çocuğu olan ebeveynin sahip olduğu bireysel (ebeveynin stres düzeyi) ve bağlamsal (olumsuz yaşam koşulları, düşük sosyoekonomik düzey) değişkenler ile çocukların ebeveynleriyle veya akranlarıyla olumlu aktivitelere katılma oranlarını incelemiştir (akranlarıyla oyunlara katılma, kitap okuma, hikaye anlatma vb.). Genel olarak, ebeveynlerin sahip olduğu olumsuz özelliklerin, çocukların olumlu aktivitelere katılma oranları ile olumsuz yönde ilişkili olduğunu bulmuştur (Kenney, 2012). Özellikle stres düzeyi yüksek olan annelerin çocuğu ile kitap okuma eğiliminin daha düşük olduğu görülmüştür (Kenney, 2012). Araştırmacı, belirti düzeyinin artmasının annenin çocuğu ile olan sözel alışverişini olumsuz etkileyebileceğini ve ebeveynin psikolojik iyi oluşunun çocuğu ile kitap okuma, konuşma ve hikaye anlatma gibi sözel alışverişinin niteliğini artırma için önemli olduğunu tartışmıştır (Kenney, 2012). Benzer olarak güncel bir çalışmada da annenin belirti düzeyi arttıkça hem annenin hem de çocuğun konuşmadaki duygusal ayrıntılandırmasının azaldığı görülmüştür (Russell ve ark., 2023).

Annenin belirti düzeyinin anne ve çocuk üzerindeki olumsuz etkilerini savunan çalışma bulgularına karşın bazı araştırmacılar depresif belirtiler gösteren bazı ebeveynlerin de çocuklarının duygularına rehberlik etme gibi olumlu ebeveynlik davranışları gösterebileceğini, bu ebeveynlerin düşük düzeydeki rehberliğinin bile riskli bağlamlardaki çocuklar için işlevsiz olan duygu düzenleme becerilerinin azalmasına katkı sağladığı ve koruyucu bir etkiye sahip olduğunu tartışmaktadır (Wu ve ark., 2022b). Ayrıca, düşük belirti raporlayan annelerin çocuklarının gelişimsel sonuç değişkenlerinin, depresyon belirtileri raporlamayan annelerin çocuklarının sonuç değişkenleri ile kıyaslandığında sonuçların farklılaşmadığı bulunmuştur (Hooper ve ark. 2015).

Alanyazındaki çalışma bulgularını dikkate alarak mevcut çalışmada ileri düzeyde belirti raporlayan ve istatistiksel olarak uç değerlere sahip annelerin araştırmanın dışında bırakılarak, annelere dair psikolojik belirtilerin modele eklenmesi hedeflenmiştir. Ayrıca anneye dair psikolojik belirtilerin hem annenin hem de çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırması üzerine olan etkileri bağımsız olarak incelenmesine karşın anneye ve çocuğa dair diğer değişkenlerle birlikte aynı modelde ele alındığı sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır (Reese ve ark., 2019). Mevcut çalışmanın Model 1 ile belirti düzeyinin annenin ve çocuğun ayrıntılandırmasını yordayıcı gücünün anneye ve çocuğa ait diğer değişkenlerle birlikte incelenmesinin alanyazındaki bilgi birikimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.3.2. Ebeveynlik ile İlişkili Değişkenler

1.3.2.1. Annenin İçsel Düşünme İşlevselliği

İçsel düşünme işlevselliği (reflective functioning/mentalization; yansıtıcı işlevler) bireyin kendi ve diğerlerinin zihinsel süreçlerinin farkında olma kapasitesi olarak tanımlanmaktadır (Fonagy ve ark., 2016; Luyten ve ark., 2017; Rutherford ve ark., 2013). Bu içsel düşünme kapasitesi diğerlerinin duygu, biliş, niyet ve düşüncelerini anlamayı ve yorumlamayı sağlayarak diğerleri ile olan ilişkilerin düzenlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. İçsel düşünme düzeyi yüksek olan bireyler, diğerlerinin sahip olduğu farklı düşünce, duygu ve niyetlerin davranışlarına yön verdiğine ilişkin farkındalığa sahiptir, ancak içsel düşünme düzeyi düşük olan bireyler ise kendilerinin ve başkalarının zihinsel süreçleri ile davranışlarını tanımlamada problem yaşamaktadırlar (Fonagy ve ark., 2016).

İçsel düşünme kapasitesinin bireylerarası farklılık göstermesi ve bireylerin gelişimsel sonuçlarını etkilemesi, bu özelliğin ebeveynlik davranışları üzerindeki etkilerinin incelenmesine olan ilgiyi doğurmuştur (Luyten ve ark., 2017). Bebeklik ve erken çocukluk döneminde çocuğunun sözel ve sözel olmayan sinyalleri ve zihinsel süreçleri hakkında farkındalığı yüksek olan annelerin çocuğu ile olan ilişkisinde daha duyarlı ve güvenli bir ilişki kurma potansiyeline sahip olduğu görülmüştür (Pajulo ve ark., 2006). İçsel düşünme işlevselliği yüksek olan annelerin çocuklarının jest, mimik ve ifadelerine, olumsuz duygular ifade eden çocuğunu yatıştırmaya daha duyarlı olduğu; dolayısıyla çocuğun kendine, diğerlerine ve ilişkilerine dair olumlu zihinsel temsiller oluşturmasını desteklediği ifade

edilmektedir (Fonagy ve Target, 1997). Bu nedenle, ebeveynlik davranışları, ebeveyn-çocuk etkileşimleri ve çocuğunun gelişimi üzerinde önemli etkileri olduğu ifade edilen ebeveynin içsel düşünme işlevselliği (parental reflective functioning) kavramı alanyazında son dönemde yer edinmeye başlamıştır (Luyten ve ark., 2017).

Annenin içsel düşünme işlevselliğinin olumlu ebeveynlik ve çocuğun gelişimi üzerindeki olumlu etkilerine yönelik çok fazla çalışma olmasına karşın (ör. Aldrich ve ark., 2021; León ve ark., 2018), anne-çocuk konuşmaları bağlamındaki çalışmalar daha sınırlıdır. Annenin içsel düşünme işlevselliğini ve anılarla ilgili konuşmalardaki ayrıntılandırması arasındaki ilişkiyi gözlemsel olarak inceleyen Newcombe ve Reese (2004), ayrıntılandırma ifadeleri kullanan annelerin aynı zamanda bu konuşmaların içeriğinde çocuğun zihinsel durumlarını ele alan ifadeleri de daha sıklıkla kullandıklarını bulmuştur. Benzer şekilde, Reese ve arkadaşları (2019) da annenin içsel düşünme işlevselliğinin hem annenin hem de çocuğunun olumlu anılarla ilgili konuşma içeriğini ayrıntılandırmalarıyla olumlu yönde ilişkili olduğunu bulmuştur. Araştırmacılar annenin içsel düşünme işlevselliğinin çocuğunun verdiği sözel ve sözel olmayan sinyallere daha duyarlı olması ve çocuğunun olumsuz duygulanımını görmezden gelmemesi, kendini ve çocuğunu düzenleyebilmesinde önemli rol üstlendiğini tartışmaktadır (Kelly ve ark., 2005). Annenin içsel düşünme işlevselliği ile anne ve çocuğun farklı bağlamlardaki etkileşimini (ör., serbest zaman, öğretici aktiviteler ve ortak oyun) inceleyen çalışmalar da annenin çocuğuna olumlu yaklaşımı ile içsel düşünme işlevselliği arasında olumlu bir ilişki bulmuştur (Huth-Bocks ve ark., 2014; Waldman-Levi ve ark., 2019). Bu nedenle, içsel düşünme işlevselliği yüksek olan bireyin diğeri ile olan ilişkide deneyimlediği duyguları zihinselleştirme, anlamlandırma ve tolere etme potansiyelinin yüksek olması nedeniyle duygularını dışsallaştırdığı, sözel olarak detaylandığı ve daha olumlu bir ilişki içinde olduğu tartışılmaktadır (Bouchard ve ark., 2008).

Alanyazındaki bulgularla tutarlı bir biçimde içsel düşünme işlevselliği yüksek olan annelerin konuşmalarda hem kendinin hem de çocuğunun deneyimlerini ayrıntılandırmada başarılı olacağı düşünülmüştür. Ancak Reese ve arkadaşlarının (2019) içsel düşünme işlevselliği ile ayrıntılandırma arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada, anneye ilişkin diğer değişkenlerin eklendiği regresyon analizlerinde bu ilişkinin kaybolduğunu gözlemlemiştir. Bu nedenle, içsel düşünme işlevselliğinin anne ve çocuğa ait diğer değişkenlerle etkileşim gösterebileceği ve içsel düşünmenin anne/çocuğun sahip olduğu diğer özelliklerle birlikte incelenmesi gerektiği tartışılmıştır

(Reese ve ark., 2019). Annenin sahip olduğu içsel düşünme işlevselliğinin, annenin ve çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırması ile olan ilişkisinin bağımsız olarak incelenmesi yerine çocuğa ve anneye dair diğer değişkenlerle birlikte bir bütün içinde değerlendirilmesinin alanyazındaki bilgi birikimine katkı sağlayacağı ve gelecek çalışmalara da rehberlik edeceği düşünülmüştür.

1.3.2.2. Ebeveyn-Çocuk İlişkisi

Birincil bakım veren ve çocuk arasındaki duygusal bağ ilk defa Bowlby (1969) tarafından bağlanma kavramı ile tanımlanmaya başlanmıştır (akt. Ainsworth, 1979). Bağlanma perspektifine göre, bakım veren ve çocuk arasında sıcak, duyarlı, hassas ve güvene dayalı bir ilişki olduğu durumda, bakım verenin çocuk için stres ve belirsizlik ile başa çıkma, çevreyi keşfetme ve olumlu duygulanım için güvenli bir üs görevi üstlendiği görülmektedir (Ainsworth, 1979; Cummings ve ark. 2003; Thompson ve ark., 2003). Bakım verenin güvenli bir üst görevi gördüğü durumda, çocuk kendine, bakım verenine ve dünyaya ilişkin daha olumlu bir içsel model geliştirmektedir ve bu içsel model yaşamı boyunca ilişkilerine ve kendi davranışlarına olumlu yönde rehberlik etmektedir. Ancak bakım verenle kurulan bu bağın güvensiz olması durumunda ise çocuğun kendisi, diğerleri ve ilişkileri hakkında olumsuz, düşmanca veya reddedici bir içsel model geliştirmektedir ve bu bireylerin diğerleri ile olan ilişkilerinde korku, kaygı, belirsizlik gibi olumsuz duygulanımın baskın olduğu görülmektedir (Ainsworth, 1979; Bauminger ve Kimhi-Kind 2008). Bu sebeple, güvenli üs olarak tanımlanan bakım verenin, çocuğun stresli ve belirsiz durumlarda olumsuz duygularını düzenleme ve çocuğun ilerleyen yıllardaki öz-düzenlemesi için bir model oluşturduğu, çocuğun sosyo-duygusal gelişimini olumlu yönde etkilediği ve davranış problemleri açısından riskli durumlarda koruyucu olduğu vurgulanmaktadır (Cummings ve ark., 2003; Pianta ve Harbers 1996; akt. Thompson ve Meyer, 2007).

Bağlanma kuramına temellenerek anne ve çocuk arasındaki etkileşimsel süreçlere odaklanan perspektifler (Communicative perspectives of attachment theory, Bretherton, 1990; Thompson, 2000), güvenli bağlanmanın yakın ilişkide düşünceler, duygular ve istekler üzerine daha açık ve karşılıklı etkileşim kurulmasını desteklediğini tartışmaktadır. Nitekim güvenli bağlanma gösteren çocukların duygusal içerikli olayları daha iyi anlama ve yorumlama becerilerine sahip olduğu, bakım verenleri ile duygularını daha fazla konuşma eğiliminde olduğu ve daha fazla olumlu duygular gösterdikleri bulunmuştur

(Etzion-Carasso ve Oppenheim, 2000; Thompson, 2000; Matas ve ark., 1978). Bu bulgular, bakım veren ve çocuk arasındaki bu yakın bağın çocuğun günlük yaşamında deneyimlediği olayları ebeveyni ile konuşması üzerindeki rolünün araştırmacılar tarafından detaylandırılmasına katkı sağlamıştır. Anne-çocuk konuşmalarına yönelik alanyazında yapılan çalışmalar incelendiğinde, genel olarak güvenli bağlanan çocukların annelerinin güvensiz bağlanan çocukların annelerine göre daha fazla ayrıntılandırıcı bir stile sahip oldukları; güvenli bağlanan çocukların da bu açık, ayrıntılı ve duyarlı etkileşime güvensiz bağlanan çocuklara göre daha fazla katılım gösterdikleri görülmüştür (Alkış, 2020; Bost ve ark., 2006; Fivush ve Vasudeva, 2002; Laible, 2004a, Reese, 2008; Reese ve Farrant, 2003).

Anne-çocuk konuşmaları ile ebeveyn-çocuk ilişkileri arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmaların bağlanma kavramı üzerinden annenin ve çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırmasını anlamaya çalıştığı görülmektedir. Ancak ebeveyn-çocuk arasındaki ilişki son yıllarda, ebeveynin çocuğa doğru olan tek taraflı bir etkiden ziyade, çocuğun ve ebeveynin karşılıklı olarak birbirini etkilediği çift yönlü bir etkileşim çerçevesinde ele alınmaya başlanmıştır (Hetherington ve Clingempeel, 1992; Cen-Yagiz ve Aytac, 2021). Bu çalışmalarda, ebeveyn çocuk ilişkisinin en çok duygusal ve sosyal yönüne (ebeveynin sıcak, hassas, duyarlı davranışları ve duygusal ulaşılabilir olması veya reddedici, çatışmacı, umursamaz olması) vurgu yapıldığı görülmektedir (Cummings ve ark. 2003). Hetherington ve Clingempeel (1992) olumlu (sıcaklık, katılım ve duyarlılık) ve olumsuz (çatışma, ceza ve olumsuz duygulanım) olmak üzere ilişkinin karşılıklı ve dinamik yapısına dikkat çekmiştir. Araştırmacıların öne sürdüğü olumlu ve olumsuz anne-çocuk ilişkisi kavramı hem çocuğun hem de annenin ilişkiye dair perspektifini dahil etmektedir.

Anne-çocuk konuşmalarında da bir olay örgüsü etrafında anne ve çocuk karşılıklı etkileşim kurarak birbirlerinin ifadelerini ve tepkilerini etkilemektedirler. Anne-çocuk arasındaki bu dinamik ilişkinin niteliğinin anne-çocuk konuşmaları üzerindeki etkilerini inceleyen kısıtlı sayıda araştırma olmasına rağmen, Bost ve ark., (2010) destekleyici ve düşmanca/müdahaleci anne-çocuk ilişkisi ile annenin ve çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırması arasında beklenen yönde ilişkiler olduğunu bulmuştur. Fivush ve Vasudeva (2002)'nin annenin çocuğuyla olan etkileşimindeki sözsüz davranışlarını incelediği çalışmada ise annenin çocuğuna gösterdiği sözsüz olumlu davranışları ile annenin konuşmadaki ayrıntılandırması arasında bir ilişki bulunamamıştır. Fivush ve Vasudeva (2002) anne ve çocuk etkileşimleri incelenirken tek başına anne veya çocuğun

bağlanma stilini/sıcaklığını değerlendirmek yerine bu ilişkiye dair iki tarafın da perspektifinin birlikte ele alınması gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca anne-çocuk ilişkileri ile anı konuşmalarındaki ayrıntılandırma davranışları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların, anne-çocuk arasındaki ilişkiyi gözlemsel olarak değerlendirdiği görülmektedir (Bost ve ark., 2010; Fivush ve Vasudeva, 2002). Bandura (1977) bireylerin gelecekteki davranışlarını yordamada kişilerin algılarının da kritik bir role sahip olduğunu vurgulamaktadır. Bu nedenle, mevcut çalışmada alanyazındaki çalışmalardan farklı olarak anne-çocuk ilişkisi, annenin kendini bildirim yöntemiyle incelenmiştir. Ayrıca bu değişken anne-çocuk etkileşiminin dinamik ve karşılıklı doğasına uygun bir biçimde hem annenin hem de çocuğun bu ilişkiye dair görüşlerini içermektedir. Bu sebeple, mevcut çalışmada farklı bir perspektifle değerlendirilen anne-çocuk ilişkilerinin annenin ve çocuğun ayrıntılandırma davranışları ile olan bağlantısına dair elde edilecek sonuçların bu konudaki tartışmalara yönelik anlayışımızı genişleterek destekleyeceği düşünülmektedir.

1.3.2.3. Anne Çocuk Konuşmalarına İlişkin Annenin Tutumları

Ebeveynler çocuklarını yetiştirirken belirli değerler, düşünceler ve hedefler doğrultusunda hareket etmektedirler. Bu unsurlar ebeveynlerin çocuk bakımındaki yaklaşımlarını/tutumlarını belirlemektedir. Özellikle tutumların farklı zaman ve bağlamlar boyunca tutarlık göstermesi, araştırmacıların tutum kavramını belirli insan davranışlarını tahmin etmek ve tanımlamak için kullanılmasını sağlamıştır (Hudson ve Rosen, 1953). Ebeveynlik bağlamında yapılan çalışmaların büyük çoğunluğu ebeveynlerin hedeflerinin, değerlerinin ve düşüncelerinin ana-babalık tutumlarını etkilediğini ve ebeveynin tutumlarının da çocuğun gelişimini belirlediğini göstermektedir (Albanese ve ark., 2019; Yağmurlu ve Yavuz, 2010).

Ebeveynin yeterliği (yetenek veya güven duyguları ve problemlerle etkili bir şekilde başa çıkma yeteneğine olan inanç), doyum (ebeveynlikle ilgili hayal kırıklığı, kaygı, memnuniyet ve motivasyonel süreçler), ilgi (merak ve ilgi hissi) ve güçlük (bakımla ilgili yaşanan olumsuz duygular (stres), çocuğun davranışlarını ve duygusal durumunu takip etmekte zorlanma) alanyazında sıklıkla incelenen ebeveyn tutumlarıdır (Cen-Yagiz ve Aytac, 2003; Feliciano, 2005; Fujiwara ve ark., 2011; Johnston ve Mash, 1989; Seçer ve ark., 2008). Ebeveynler, çocuk yetiştirme süreci ile ilgili beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığına dair farklı açılardan (olumlu/olumsuz veya memnuniyet/hayal kırıklığı)

ana babalık rollerini değerlendirmektedir (Hudson ve Rosen, 1953; Gawronski, 2007; Johnston ve Mash, 1989). Yapılan çalışmalar, ebeveynlerin öz-yeterlilikle ilgili olumlu değerlendirmelerinin, çocukların problem davranışları ve çocuklara bakım süreçlerinde karşılaşılan zorluklarla daha iyi başa çıkma becerileri gösterdiklerini ve ebeveyn rollerinden kaynaklanan suçluluk gibi olumsuz duyguları daha az sıklıkta hissettiklerini ortaya koymaktadır (de Montigny ve Lacharite, 2005; Johnston ve Mash, 1989; Jones ve Prinz, 2005; Ohan ve ark., 2000). Başka bir ifadeyle, özellikle annelerin ebeveynlik rollerine ilişkin daha olumlu öz-değerlendirmelerinin, daha tutarlı ve başarılı başa çıkma becerileri ile ilişkili olmasının çocuğun gelişimi için daha uygun bir ortam sağlamalarına katkı sağladığı ve çocuğun uyumu ile olumlu yönde ilişkili olduğu görülmektedir (Agbaria ve Mahamid, 2023; Fujiwara ve ark., 2011).

Genel ebeveyn tutumlarının çocuğun gelişimindeki rolleri üzerine biriken geniş bilgi birikimine rağmen (ör. Albanese ve ark., 2019; Feliciano, 2005; Johnston ve Mash, 1989; Seçer ve ark., 2008; Yağmurlu ve Yavuz, 2010), annenin çocuğuyla yaptığı konuşmalara ilişkin tutumu daha az dikkat çekmiş bir konudur. Anne-çocuk konuşmaları alanyazınında yapılan bir çalışmada, Harris ve arkadaşları (2017) genel ebeveyn yaklaşımı (ebeveyn desteği) ve annenin konuşmadaki ayrıntılandırması arasında ilişki olmadığını bulmuştur ve ileriki çalışmalarda bu durumun derinlemesine incelenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Cen-Yagiz ve Aytac (2023) genel ebeveynlik yaklaşımından farklı olarak annenin tutumunun alana özgü değerlendirilmesi gerektiğini tartışmıştır ve anne-çocuk konuşmaları bağlamında annenin yaklaşımını inceleyen bir ölçüm materyali geliştirmiştir. Yapılan bu ölçek geliştirme çalışmasında, genel ebeveynlik tutumları ile konuşma bağlamındaki ebeveyn tutumları arasında orta düzeyde bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu bulgu, anne-çocuk konuşmaları bağlamına özgü olarak annenin tutumunun incelenmeye değer olduğunu, annenin konuşmadaki tutumu ile ayrıntılandırması ile olan ilişkisinin anlaşılmasının önemli olabileceğini göstermektedir.

Alanyazında şimdiye kadar alana özgü olarak annenin konuşmaya yaklaşımları (annenin konuşmadaki duyarlılığı, özerklik desteği) inceleyen çalışmaların daha çok gözlemsel verilere dayandığı ve genellikle annenin konuşma sırasındaki davranışlarını (annenin konuşmadaki duyarlılığı, özerklik desteği ve ayrıntılandırması) incelemeye odaklandığı görülmektedir (ör. Cleveland ve Reese, 2005; Koren-Karie ve ark., 2008; Valentino ve ark., 2014; Lawson ve ark., 2021). Annenin konuşmadaki ilgisi, duyarlılığı, dikkati, çocuğuna destek sağlaması vb. davranışlarının incelendiği bu çalışmalar, annenin bu

olumlu yaklaşımlarının çocuğun sonuç değişkenleri (bellek performansı, ayrıntılandırması ve sosyo-duygusal sonuç değişkenleri vb.) ile olumlu yönde ilişki gösterdiğini bulmuştur (Kaap-Deeder ve ark., 2020; Lawson ve ark., 2021; Valentino ve ark., 2014; Wu ve ark., 2022a).

Genel ebeveynlik tutumları ve davranışları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar, bu iki kavram arasında orta-düşük düzeyde ilişki olduğunu (White ve ark., 2003); tutumlar ve davranışlarla ilgili verilerden birinin gözlemsel birinin ise ebeveyn bildirimini ile incelendiğinde bile iki kavramın beklendik yönde ilişkili olduğunu göstermiştir (Mudiam ve ark., 2022). Ebeveynlik davranışları alanındaki yapılan bu çalışmalar tutumların, bireyin davranışlarına yön vermede güçlü bir kaynak olduğu görüşünü desteklemiştir. Ek olarak, ebeveynlik davranışlarını desteklemeye yönelik yürütülen müdahale çalışmalarında da ebeveynin kendi davranışlarına ilişkin olumsuz tutumlarının ele alınmasının müdahalelerin etkililiği için önemli olduğu tartışılmaktadır (White ve ark., 2003). Klinik psikoloji alanında yapılan çalışmalarda da yetişkinlerin psikolojik belirtilerinin tedavi edilmesinde bilişlerin değişimlenmesinin önemli bir öncül olduğu, insan davranışlarının ve duygularının bilişlerden ayrı olarak düşünülmemesi gerektiği görülmüştür (Beck ve ark., 1979).

Anne-çocuk konuşmaları alanında annenin davranışları ve tutumları arasındaki ilişkileri alana özgü olarak inceleyen bir çalışmanın alanyazında olmaması dikkat çekici olup, mevcut çalışmada annenin konuşmaya ilişkin tutumlarının incelenmesi ile var olan bilgi birikimine farklı bir perspektif kazandırılacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda annenin konuşmalardaki tutumlarına ilişkin ilgi, doyum, yeterlik, güçlük ile olumlu-bağlam görüşü olmak üzere farklı boyutlardaki tutumlarının incelenmesi hedeflenmiştir. Konuşma bağlamındaki tutumları içeren bu boyutlar annenin çocuğuyla gerçekleştirdiği konuşmalarda çocuğun deneyimlerini ve duygularını anlamaya ve konuşmaya yönelik ilgi, merak ve memnuniyet düzeyini içermektedir. Ayrıca yeterlik düzeyi annenin, çocuğun konuşmalarda paylaştığı deneyimlerini ve duygularını anlama, yönetme ve çözüm bulma konusundaki becerilerini; güçlük düzeyi ise annenin kendisinin veya çocuğunun duygusal süreçlerini yönetmede ve anlamada yaşadığı zorlukları kapsamaktadır. Böylelikle, anne günlük yaşamda çocuğu ile gerçekleştirdiği konuşmalardaki yaklaşımlarını geniş bir spektrum içerisinde gözden geçirmektedir ve bunun sonucunda kendi yaklaşımlarına ilişkin bilişsel bir değerlendirme yapmaktadır. Yapılan bu değerlendirme sonucunda annelerin raporladığı olumlu tutumların, çocukları

ile yaptıkları konuşmalardaki hem kendilerinin hem de çocuklarının ayrıntılandırma davranışlarını olumlu yönde yordayacağı düşünülmüştür.

Olumlu bağlam görüşü kapsamında ise, anneler, içinde yaşadıkları çevredeki diğer annelerin çocuklarıyla yaptığı konuşmalardaki yaklaşımlarını referans alarak kendi yaklaşımları ile bir karşılaştırma yapmaktadırlar. Başka bir deyişle anneler kendi tutumları ile çevresindeki diğer annelerin tutumları arasında sosyal karşılaştırma yapmaktadır. Bu değişkenin oluşturulmasında alanyazındaki bazı tartışmaların temel alındığı görülmektedir. İlk olarak, modern gelişimsel perspektiflere göre, insan gelişimi belirli sosyo-kültürel bağlamlar içine gömülüdür. Birçok gelişim alanındaki kuramcı bağlamları da birbirinden ayrıştırarak, örneğin iraksak (örneğin kültürel değerler ve çocuk yetiştirme değerleri) ve yakınsak (örneğin ebeveyn davranışları ve ebeveynlerin içselleştirdiği çocuk yetiştirme değerleri), bu farklı bağlamların insan gelişimi üzerindeki etkilerini anlamamızı kolaylaştırmıştır (Super ve Harkness, 2002). Bu perspektiflere göre uzak çevresel süreçler, aile ortamı ve/veya ebeveynlik uygulamaları gibi yakınsak süreçleri etkileyerek çocuğun gelişimini dolaylı olarak etkilemektedir (Super ve Harkness, 2002; Weisner, 2002). Super ve Harkness (2002), insanın içinde yaşadığı en geniş bağlamın, ebeveynlerin bakım verme ile ilgili hedeflerini oluştururken rehberlik ettiğini, ebeveynlerin ve çevrenin birbiri ile etkileşen iki sistem olduğunu vurgulamaktadır. Benzer şekilde modern evrimsel perspektiflere göre de insanlar, çevresel ipuçlarına duyarlıdır ve bu ipuçları sonucunda da ebeveynlik gibi sosyal davranışlarını çevresel ipuçlarına duyarlı bir biçimde düzenlemek üzere evrimleşmişlerdir (Belsky ve ark., 2009). Bu nedenle modern bağlamsal perspektiflere göre, optimal ebeveynliğin, ebeveynlerin davranışlarını içinde yaşadıkları çevre ile uyumlu bir biçimde düzenlediğinde ve bağlamın özelliklerine uygun bir biçimde ev ortamında organizasyon yaptığında, çocuğun gelişimsel çıktılarını en olumlu şekilde etkileyeceği varsayılmaktadır (Super ve Harkness, 2002). Bu nedenle, annenin tutumlarının içinde yaşadıkları bağlamdaki diğer annelerin tutumlarından etkileneceği ve çevresel etkilerden bağımsız olarak annenin konuşmadaki yaklaşımının ele alınmaması gerektiği söylenebilir.

İkinci olarak ise, Festinger (1954)'in sosyal karşılaştırma kuramına göre insanlar kendileri hakkında bir değerlendirme yaparken kendilerini sıklıkla çevrelerindeki diğer insanlarla karşılaştırmaktadır. Festinger'a (1954) göre bu sosyal karşılaştırmaların temelinde insanın kendi düşüncelerini ve yeteneklerini değerlendirme ve daha iyi olma motivasyonu bulunmaktadır. Bu nedenle, kişi yukarı doğru bir sosyal karşılaştırma

yapmaktadır ve insanlar bu karşılaştırma için genellikle yakın çevrelerindeki kendinden dahi iyi durumdaki kişileri seçmektedir. Festinger (1954) yapılan bu sosyal karşılaştırmanın en önemli bir diğer nedeninin de insanların daha pozitif bir benlik imajına sahip olma ve bu imajı sürdürme çabası olduğunu ifade etmektedir. Özellikle, bireyin kendinden daha kötü durumda olan bireylerle yaptığı karşılaştırmanın (aşağıya doğru) bu amaca hizmet ettiği söylenmektedir (Corcoran ve ark., 2011). Bireyin yaşadığı başarısızlıklarda aşağıya doğru yaptığı karşılaştırmanın kendini daha başarılı hissetmesine yol açtığını, dolayısıyla bu değerlendirmenin olumlu benlik bütünlüğünün korunmasına katkı sağladığı tartışılmaktadır. Özetle, bireyler içinde bulunduğu çevredeki diğer bireylerden uzaklaşmamak, onların gerisinde kalmamak hatta onlardan daha iyi olmak adına kendi yeteneklerini ve düşüncelerini diğerleri ile karşılaştırmaktadır.

Bireylerin yaptığı bu karşılaştırmayı kendi ile benzer özellikler gösteren bireylerle yaptığına ilişkin görüş, özellikle ebeveynlerin de çevresinde bulunan diğer ebeveynlerle çocuk bakımındaki rollerine ilişkin yaptığı kıyaslamaların incelenmesine yol açmıştır (Amaro ve ark., 2019, Coyne ve ark., 2017; Rheu ve ark., 2023). Özellikle de son yıllarda annelerin bakım verme rollerine ilişkin diğer annelerle sosyal medya kanalları üzerinden daha fazla etkileşim kurmaya başlaması bu karşılaştırmanın daha görünür olmasına yol açmıştır (Amaro ve ark., 2019). Sosyal medya sayesinde anneler diğer annelerle annelik ve günlük yaşamlarındaki davranışları ve tutumları hakkında bilgi alışverişi yaparak kendileri hakkında bir değerlendirme yapmaktadırlar. Konuyla ilgili yapılan çalışmalara göre, anneler kendi annelik yaklaşımını diğer annelerin yaklaşımıyla benzer veya onlardan daha olumlu olarak değerlendirdiğinde kendi ebeveynlik rollerinden daha fazla doyum almakta ve kendilerini daha başarılı görmektedir. Çünkü bu olumlu değerlendirme, annelerin içinde buldukları gruba göre kendilerini daha rahat hissetmelerine ve olumsuz duygularının azalmasına katkı sağlamaktadır (Amaro ve ark., 2019; Rheu ve ark., 2023). Mevcut çalışmada da hem gelişim psikolojisi alanındaki çevrenin insanın davranışlarını düzenlemesindeki rolüne ilişkin tartışmalar hem de sosyal karşılaştırma kuramının önermeleri doğrultusunda, annelerin konuşma bağlamındaki tutumlarını çevresindeki diğer annelerin yaklaşımları ile değerlendirdiğinde kendilerine ilişkin yaptıkları olumlu değerlendirmenin hem kendinin hem de çocuğunun ayrıntılandırma davranışları ile olumlu yönde bağlantılı olacağı düşünülmüştür.

1.3.3. Bağlamsal Özellikler

1.3.3.1. Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyi

Ebeveynlik davranışlarının bağlamsal bir belirleyicisi olarak ifade edilen ailenin sosyo-ekonomik düzeyi; ebeveynlerin eğitim durumu, çalışma durumu, aylık geliri ve/veya algılanan gelir düzeyi gibi bileşenlerden oluşmaktadır (Belsky, 1984; Hoff ve ark., 2012; Smith, 2010). Belsky'nin (1984) ebeveynlik modeline göre aile içinde olumsuz bir olay yaşandığı durumda ebeveynin psikolojik iyi oluşundan sonra ailenin sahip olduğu sosyo-ekonomik kaynaklar olumlu ebeveynlik yaklaşımlarını destekleyen ikinci düzeydeki koruyucu bir sistem olarak görev görmektedir. Alanyazında bu konuda yapılan çalışmalar incelendiğinde de ekonomik zorlukların ebeveynlerin olumsuz davranışlarını (ör. katı disiplin, düşük sıcaklık) artırarak, ebeveynlerin çocuk için yapacağı yatırımları olumsuz etkilediği ve bununda çocuğun sosyo-duygusal gelişimi üzerinde olumsuz etkilere sahip olduğu tartışılmaktadır (Belsky ve ark., 2012; Flouri, ve ark., 2017; Sosu ve Schmidt, 2017).

Belleğin Sosyokültürel Modeline göre de ailenin içinde yaşadığı sosyo-ekonomik bağlam hem annenin ayrıntılandırma davranışını hem de çocuğun sosyo-duygusal ve bilişsel işlevselliğini yordayan önemli bir değişkendir (Reese ve Newcombe, 2007). Örneğin, orta düzey sosyo-ekonomik koşullarda yaşayan ailelerle yapılan çalışmalar, annelerin çocuğun anıları ve bu yaşantılardaki duygusal deneyimleri üzerine konuşma hakkında optimal bir bağlam sağladığı ve bu ailelerin çocuklarında duygusal ve davranışsal problemlerin daha az sıklıkla raporlandığı bulunmuştur (Kulkofsky ve ark., 2009; Lawson ve ark., 2018; Leyva ve ark., 2021; Reese ve Newcombe, 2007). Düşük gelirli ailelerde ise annelerin bir dizi zorlukla başa çıkma durumunda kaldığı ve düşük eğitim düzeyine sahip annelerin anıları sözelleştirme yeteneklerinin de yüksek eğitim düzeyine sahip annelere göre daha düşük olduğu ifade edilmektedir (Rosenblum et al., 2008, Swearingen ve ark. 2023; Wu ve Jobson, 2019).

Alanyazındaki orta ve yüksek sosyo-ekonomik düzey ile annelerin ve çocukların ayrıntılandırması ve çocukların gelişimi arasında olumlu yönde ilişkiler olduğunun vurgulanmasının yanı sıra farklı yönde bulguların da olduğu görülmektedir (Lawson ve ark., 2018). Reese ve Newcombe (2007) yaptıkları müdahale çalışmasında, annenin ayrıntılandırma davranışını desteklemeye yönelik müdahale programının düşük ve

yüksek eğitim düzeyine sahip annelerin ayrıntılandırma davranışları arasında farklılaşmaya yol açmadığı, düşük eğitim düzeyine sahip bazı annelerin çocuğunun anılarını ayrıntılandırma konusunda oldukça başarılı oldukları görülmüştür. Yeni dönemde yapılan çalışmalarda ise annenin eğitim düzeyi ile annenin ayrıntılandırma davranışı arasında olumlu bir ilişki bulunurken ailenin ekonomik düzeyi için anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Swearingen ve ark. 2023, Wu ve Jobson, 2019).

Özetle, annelerin eğitim düzeyi ve ailenin gelir düzeyinin anne ve çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırmasını yordayan önemli bir bağlamsal değişken olabileceği tartışılmaktadır (Wu ve Jobson, 2019). Alanyazındaki ebeveynliğin belirleyici modelini temel alan araştırmalar (ör. Smith, 2010) ve anne-çocuk konuşmaları çalışmalarında sosyo-ekonomik düzey ile ilgili genellikle annenin eğitim ve ailenin gelir düzeyi ile ilgili değişkenlerin incelendiğinin görülmesi nedeniyle (Swearingen ve ark. 2023; Wu ve Jobson, 2019) çalışmanın Model 1'ine bu iki değişkenin eklenmesi hedeflenmiştir. Kişinin gelirine ilişkin subjektif (algı) değerlendirmelerin objektif değerlendirmelere göre (para cinsinden) kişinin yaşam kalitesini ve iyi oluşunu daha güçlü bir biçimde yordadığı ve algılanan gelirin açıkladığı varyansın daha fazla olduğunun tartışılması (Ackerman ve Paolucci, 1982; Xie ve ark., 2020) nedeniyle mevcut çalışmada da ailenin ekonomik durumu, algılanan gelir düzeyi ile değerlendirilmiştir. Anne-çocuk konuşmaları alanyazınında sosyo-ekonomik düzey ile ilgili farklı bulgular olduğu göz önünde bulundurulduğunda, sosyo-ekonomik düzeyin anneye ve çocuğa ait değişkenlerle birlikte incelenmesi, bu değişkenlerin anne ve çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırmasını yordayıcı gücü hakkında alanyazındaki bilgi birikimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. ANNEYE İLİŞKİN DEĞİŞKENLER VE ÇOCUĞUN SONUÇ DEĞİŞKENLERİ ARASINDA ANNE VE ÇOCUK KONUŞMALARININ DOLAYLI ETKİSİ: MODEL 2

Anne-çocuk konuşmaları ve çocuğun sosyo-duygusal gelişimi arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalarda genellikle annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasının çocuğun sosyo-duygusal gelişimi üzerinde olumlu etkileri olduğunun görülmesine rağmen (Laible, 2004a; Speidel ve ark., 2019, Valentino ve ark., 2014), annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasının çocuğun sosyo-duygusal sonuç değişkenleri ile ilişkili olmadığını gösteren çalışma bulguları da olduğu görülmektedir (Bost ve ark., 2010; Leyva ve ark.,

2014; Valentino ve ark., 2018; Wu ve ark., 2022a). Bu çalışmalar arasındaki en önemli tutarsızlığın yöntemsel olduğu tartışılmaktadır (Wu ve ark., 2022a). Wu ve arkadaşları (2022a) bazı çalışmalarda anne ve çocuğun konuşmasının içeriğinin niceliksel (ayrıntılılandırma) bazılarında ise niteliksel (ör. özerklik desteği) olarak değerlendirildiğini ancak konuşmalardaki niceliksel ve niteliksel içeriklerin birlikte irdelenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. İkinci olarak ise, çocuğun sonuç değişkenleri ile annenin konuşmadaki ayrıntılılandırması arasındaki ilişkiyi açıklayabilecek diğer faktörlerin olabileceği (aracı etkiler) tartışılmaktadır (Leyva ve ark., 2014, Song ve Wang, 2013; Wu ve ark., 2022a). Bu nedenle son dönemde yapılan çalışmalarda annenin konuşmadaki ayrıntılılandırmasının çocuğun gelişimi üzerindeki etkilerini inceleyen aracı modellerin sıklıkla incelenmeye başlandığı görülmektedir (Jobson ve ark., 2018; Valentino ve ark., 2018; Wu ve ark., 2022a). Ancak bu çalışmalar incelendiğinde; (1) annenin konuşmadaki niceliksel ve niteliksel yaklaşımları ile çocuğun konuşmadaki ayrıntılılandırmasının, (2) çocuğun farklı davranışsal çıktılarının ve (3) bu süreçleri belirleyen anneye ilişkin öncül değişkenlerin birlikte ele alındığı kapsamlı ve bütüncül bir modellemenin olmadığı görülmektedir. Alanyazında bu konuda tutarsız bulguların olması ve anne-çocuğa ilişkin süreçleri bütüncül ele alan bir modelin olmaması sebebiyle Ebeveynliğin Belirleyicileri Modeli'nden yola çıkarak annenin ve çocuğun konuşmadaki ayrıntılılandırma davranışlarının anneye ait öncül değişkenler ile çocuğun davranışsal değişkenleri arasındaki aracı rolünün incelenmesi hedeflenmiştir. Mevcut modellemenin Belsky (1984)'nin modeline dayandırılarak oluşturulması ve anne ile çocuğa ilişkin süreçlerini bütüncül bir şekilde ele alması nedeniyle kuramsal yönünün güçlü olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle, elde edilen sonuçların anne-çocuk konuşmalarıyla ilgili araştırmalara kuramsal açıdan bir yenilik getirmesi hedeflenmektedir.

Çalışmanın ikinci modelinde annenin ve çocuğun konuşmadaki ayrıntılılandırmasını yordayan değişkenler olarak annenin içsel düşünme işlevselliği, belirti düzeyi ve üst belleğine ilişkin olumlu görüşü değerlendirilmiştir. Bu değişkenler modele eklenirken Belsky (1984)'nin modelindeki ebeveynlik davranışları ve annenin psikolojik iyi oluşuna ilişkin vurgu dikkate alınmıştır. Ek olarak modelde annenin ve çocuğun anı konuşmasına ilişkin ayrıntılılandırma süreçlerinin yer almasından dolayı annenin bilişsel süreçlerinin de temsil edilebilmesi amacıyla da üst bellek değişkeni de dahil edilmiştir. Annenin içsel düşünme işlevselliği, annenin belirti düzeyi ve üst belleğine ilişkin olumlu görüşünün annenin ve çocuğun ayrıntılılandırması ile ilişkili olduğunu gösteren farklı çalışmalar olsa da bu değişkenler arasındaki aracı mekanizmaları inceleyen bir çalışmanın olmadığı

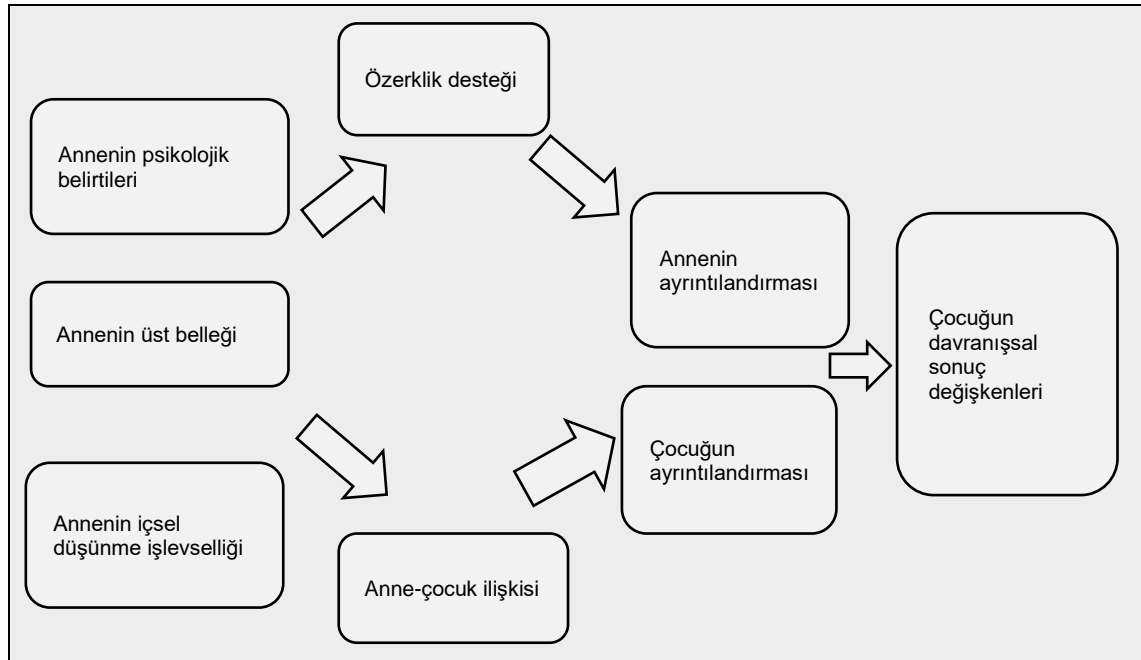
görülmektedir. Modelin anne ve çocuğun ilişkilerini temel alması, annenin içsel düşünme işlevselliğinin ve annenin belirti düzeyinin doğrudan anne-çocuk arasındaki ilişkileri belirleyen yordayıcılar olduğunun alanyazında tartışılması sebebiyle, anne-çocuk arasındaki olumlu ve olumsuz ilişki değişkenleri de bu modele aracı değişkenler olarak eklenmiştir (Aldrich ve ark., 2021; León ve ark., 2018; Kelly ve ark., 2005). Ek olarak, ebeveynlerin genel bilişsel süreçlerine ilişkin farkındalıklarını desteklemeye yönelik geliştirilen bir müdahale çalışmasında, müdahale programının daha olumlu ebeveyn-çocuk ilişkileri ile ilişkili olduğu görülmüştür (Roskam, 2015). Ebeveynlerin kendi bilişsel süreçlerine ilişkin farkındalıklarının artmasının ebeveynlikle ilgili diğer yaklaşımlarını da düzenleme ve olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkileri ile daha iyi başa çıkmalarına katkı sunduğunun tartışılması nedeniyle annenin üst belleği ve konuşmadaki ayrıntılandırma davranışları arasında olumlu veya olumsuz anne-çocuk ilişkisinin de aracı rolü olabileceği düşünülmüştür. Bunun yanı sıra, alanyazındaki bulgularla tutarlı olarak, olumlu ve destekleyici ilişkinin, annelerin konuşmalarda çocuğu ile duygular, olumsuz davranışlar, ahlaki konular ve yaşantılar üzerine daha yapılandırıcı ve ayrıntılandırıcı bir yaklaşım sergilemesine katkı sağlayacağı tahmin edilmektedir. Olumsuz ilişkinin ise anne ve çocuğun yaşantılar üzerine konuşma konusunda daha fazla zorluk yaşamaları ve bu konuda daha az ayrıntılandırıcı davranışlar sergilemeleri ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir (Alkış, 2020; Bost ve ark., 2010; Fivush ve Vasudeva, 2002; Laible, 2004a; McDonnell ve ark., 2016).

Anne-çocuk ilişkilerine ek olarak annenin konuşmadaki özerklik desteğinin de annenin bireysel değişkenleri ile annenin ve çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırma değişkenleri arasında aracı rolünün olabileceği düşünülmüştür. Alanyazında konuşma bağlamındaki özerklik desteği ile annenin içsel düşünme işlevselliği, psikolojik belirtileri ve üst belleği arasındaki ilişkileri doğrudan çalışılan bir araştırmaya ulaşılamamıştır. Ancak dolaylı olarak ebeveyn-çocuk etkileşiminde çocuğa sağlanan özerklik ile annenin içsel düşünme işlevselliği, belirti düzeyi ve üst belleği arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalar, bu değişkenler ile ebeveynlerin çocuklarına sağladıkları özerklik desteği arasında beklendik yönde ilişkiler bulmuşlardır. Örneğin, içsel düşünme işlevselliği yüksek ebeveynlerin, çocukları ile gerçekleştirdikleri serbest oyun (Buttitta ve ark., 2019) veya kitap okuma etkinliklerinde (Ontai ve Virmani, 2010) açık veya örtük (kitaptaki hikayeyi çocuğunun özellikleri ile ilişkilendirerek okuma) olarak çocuklarına özerklik desteği verdikleri bulunmuştur. Annenin genel bilişsel farkındalığını desteklemeye yönelik yapılan müdahale programına katılan annelerin, yapılan son test ölçümlerinde çocuklarına

uyguladığı kontrol (cezalandırma, katı disiplin) davranışlarında azalma olduğu görülmüştür (Roskam, 2015). Benzer şekilde, annenin belirti düzeyinin artmasının çocuğuna yönelik duyarlı ve olumlu ebeveynlik yaklaşımlarını olumsuz etkilediği; örneğin annenin çocuğuna daha az özerklik tanıdığı bulunmuştur (Andreadakis ve ark., 2020; Distefano ve Meuwissen, 2022). Özetle genel ebeveynlik yaklaşımlarına ilişkin bulgular, daha olumlu bireysel ve ebeveynlik yaklaşımlarına sahip ebeveynlerin, çocukları ile olan etkileşiminde çocuklarının özelliklerine, yaşantılarına ve isteklerine odaklanma ve çocuklarını konuşmaya dahil etme konusunda daha destekleyici bir tutum içinde oldukları görülmüştür. Ebeveynin çocuğunun perspektifini anlaması, tanımlaması ve onun ihtiyaçlarını gözeterek çocuğuna rehberlik etmesinin emek, çaba ve dikkat gerektirdiği vurgulanmaktadır (Distefano ve Meuwissen, 2022). Bu nedenle, annenin psikolojik belirtilerinin artmasının, kendi ve çocuğun süreçlerine olan farkındalığının azalmasının annenin daha otomatik ve tepkisel yaklaşmasına yol açarak özerklik destekleyici bir tutum içinde olmasını zorlaştırabileceği öngörülmektedir (Distefano ve Meuwissen, 2022). Tüm bu tartışmalar göz önünde bulundurularak annenin sahip olduğu özellikler ile konuşmadaki ayrıntılandırma davranışları arasında anne-çocuk ilişkisine dair olumlu, sıcak ve destekleyici veya çatışma süreçlerinin aracı bir rol alabileceği düşünülerek hem genel anne-çocuk ilişkisine dair değişkenler (sıcaklık, destek veya çalışma) hem de konuşma bağlamındaki annenin destekleyici davranışları modele eklenmiştir.

Son dönemde, annenin konuşmadaki ayrıntılandırması kadar çocuğun ayrıntılandırma becerisinin de çocuğun iyilik halinin sürdürülmesinde önemli olduğu, çocuğun kendine ve anılarına ilişkin bütüncül bir imgeleme geliştirmesinin kendi davranışlarına ve duygularına rehberlik ettiği ifade edilmektedir (Valentino et al., 2018; Wu ve ark., 2022a) Laible ve arkadaşlarının (2013a) yaptığı çalışmada, annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasının yerine, çocuğun konuşmaya katılımının ve anne-çocuğun daha eşitlikçi, yapılandırılmış ve nitelikli bir konuşmaya birlikte katılım gösterme düzeylerinin çocuğun sosyo-duygusal çıktıları (duyguları anlama, olumlu sosyal davranışlar, empati vb.) yordadığı görülmüştür. Bu bulgular konuşmaların karşılıklılık ilkesine dayandığını, çocukların konuşmalarda pasif olmadığını ve kendi hikayelerini aktarabilen anlatıcılar olduğuna işaret etmiştir. Ayrıca, ebeveynlerin konuşmalarda çocuklarını takip etmelerinin ve konuşmaya daha fazla çocuğun dahil olmasının, bu konuşmalardaki bilgileri ve mesajları çocuğun kendi perspektifinden kodlamasına katkı sağladığı ve çocuğun bu mesajları davranışlarına aktarmasını da desteklediği vurgulanmaktadır (Laible ve ark.,

2013a). Bu nedenle, çalışmanın Model 2'sine anneye ile birlikte çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırması da çocuğun sonuç değişkenlerini yordayan bir değişken olarak eklenmiştir.

Şekil 2. Anneye İlişkin Değişkenler ile Çocuğun Sonuç Değişkenleri Arasında Anne ve Çocuk Konuşmalarının Dolaylı Etkisi: Model 2

1.5. ANNENİN KONUŞMADAKİ AYRINTILANDIRMASI VE ÇOCUĞUN SONUÇ DEĞİŞKENLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE ANNENİN KONUŞMALARA İLİŞKİN TUTUMLARININ DÜZENLEYİCİ ROLÜNÜN İNCELENMESİ: BİREY-İÇİ UYUM MODELİ

1.5.1. Uyum İyiliği Perspektifi (Goodness of Fit)

İnsan gelişiminde kalıtımın mı yoksa çevrenin mi baskın olduğuna ilişkin tartışmalar, 1950'lerin sonlarına kadar gelişim psikolojisi alanında baskın olan bir kavramsal ayırım olmuştur (Lerner ve Lerner, 2017). Ancak daha sonra birçok gelişim kuramcısı, birey ve çevreyi ayırtırmaktan ziyade bireysel süreçlerin bireyin içinde bulunduğu bağlamın özellikleri ile birlikte değerlendirilmesinin gerekliliğine vurgu yapmıştır (Bronfenbrenner, 1986; Super ve Harkness, 1986). İnsanı içinde yaşadığı bağlamla birlikte ele alan bu yeni modern yaklaşımlar, birey ve çevre arasında çift yönlü karşılıklı bir etkileşimden bahsetmektedir. Kuramcılar, bu karşılıklı etkileşimin bireyin gelişimsel yörüngesini ve

iyilik halini belirlediğini varsayarak bu süreçleri derinlemesine incelemeyi hedeflemişlerdir (Lerner ve Lerner, 2017).

Thomas ve Chess (1977) bireyin özellikleri ile çevrenin özellikleri arasındaki etkileşimin gelişime nasıl yön verdiğini “uyum iyiliği (*goodnes of fit concept*) ve/veya uyumun zayıflığı (*poorness of fit*)” kavramıyla açıklamaya çalışan öncül araştırmacılar (akt. Chess ve Thomas 1991). Thomas ve Chess’in çalışmaları mizaç alanındaki çalışmalara farklı bir perspektif kazandırmıştır; bağlamsal ve bireysel süreçler arasındaki uyumun çocuğun gelişimi üzerindeki etkisini anlamamıza katkı sağlamıştır (akt. Chess ve Thomas 1991). Thomas ve Chess (1977), bir çocuğun gözlemlenen mizaç özelliğinin çocuğun gelişimini önemli ölçüde etkilediğini ifade etse de çocuğun mizaç özelliği ile çevresel beklentiler arasındaki uyumun etkinin yönünü belirlediğini öne sürmüştür (akt. Chess ve Thomas 1991).

Fiziksel ve sosyal çevrenin kişiden beklentileri ve talepleri genellikle tutumlar, değerler veya kalıp yargılar gibi formlarla ifade edilmektedir (Lerner, 1984; Lerner ve ark., 2002). Bu değerler ve tutumlar kişinin belirli bir çevreye uyum göstermek için kendi davranışlarını nasıl düzenleyeceği konusunda kişiye rehberlik etmektedir. Böylelikle bireyin özellikleri çevrenin beklentileri ile uyum gösterdiğinde, birey çevreden olumlu geribildirim ve destek göreceğinden bireyin gelişimi bu süreçte olumlu etkilenmektedir (Lerner, 1984). Ancak çevresel beklentiler ve talepler kişinin sahip olduğu özellikler ile uyum göstermediğinde ise kişinin işlevselliği olumsuz etkilenmekte ve bu uyumsuzluğun istenmeyen gelişimsel doğurguları olduğu ifade edilmektedir (Lerner, 1984). Kenya’da kuraklık ve besin kıtlığının olduğu Masai kabilesini inceleyen de Vries (1984) 10 zor ve 10 kolay mizaca sahip bebeğin gelişimini incelemek için ölçümler aldıktan beş ay sonra kabilenin yaşadığı bölgeye geri döndüğünde kabilenin açlık ve besin probleminin çok ciddi düzeyde olduğunu görmüştür (akt. de Vries, 1987). De Vries (1984), kolay bebeklerden 5’inin öldüğünü ve zor bebeklerin ise hepsinin hayatta olduğu gözlemlemiştir. Chess ve Thomas (1991) bu çarpıcı bulgunun iki sebebi olabileceğini tartışmıştır: ilk olarak, zor bebeklerin kolay bebeklere göre daha fazla huzursuzluklarını ifade etmeleri ve sık sık ağlamalarını ebeveynlerin açlığın bir belirtisi olarak görmeleri sebebiyle zor bebeklerini daha sık beslediklerini öne sürmüşlerdir. Diğer yandan, zor bebeklerin hayatta kalması kültürel inançların bir sonucudur; sık sık ağlayan ve huzursuz olan bebeklerin türün devamını sağlayacak güçlü yavrular olarak görülmesi, bakım verenlerin zor mizaçlı bebeklerini daha fazla beslemelerine neden olmuştur.

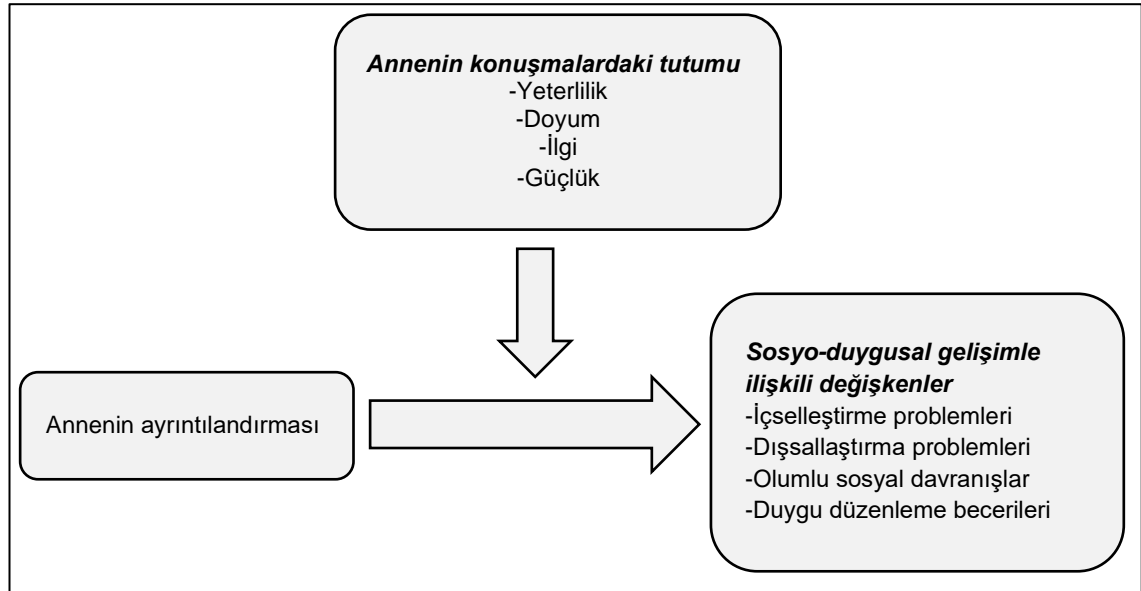
Birey ve çevre arasındaki uyumun bireyin gelişimini daha kapsayıcı bir biçimde incelememize imkan vermesinin yanı sıra belirli özelliklere sahip bir çocuğun nasıl bir çevrede diğerinden daha fazla fayda gördüğünü veya görebileceğini anlamamıza da katkı sağladığı tartışılmaktadır (Hipson ve Séguin, 2017). Ayrıca bir bağlamda olumlu/kolay olarak tanımlanan ve olumlu gelişimsel sonuçların yordayıcısı olarak ifade edilen bir özelliğin, farklı bir bağlamda olumsuz sonuçlarla ilişkili olabilecek bir özellik formuna evrilebileceği ifade edilmektedir (Lerner ve ark., 2002). Chess ve Thomas (1991) beklentilerin çok yüksek olduğu bir çevrede ortalama düzeyde sebat etme ve uyum gösterme özelliklerine sahip bir çocuğun çevre ile kötü uyuma gösterebileceğini ve bu çocuğun gelişiminin olumsuz etkilenebileceğini vurgulamıştır. Bu nedenle, davranışların gelişim üzerindeki etkilerini incelerken bağlama özgü etkilerinin göz ardı edilmemesi ile birey-bağlam uyumuna duyarlı bir biçimde araştırmaların tasarlanmasına ve bulgularının yorumlanması katkı sağladığı ifade edilmektedir.

Chess ve Thomas (1991) birey-bağlam uyumunun rolüne vurgu yapmasının yanı sıra aynı zamanda bireyin kendi içindeki süreçlerinin uyumuna da vurgu yapmaktadır. Chess ve Thomas (1991)'a göre bireyin mizacı ile sahip olduğu diğer özellikler (motivasyon, bilişsel yetenekler) arasındaki uyuma, çevrenin beklentilerini ve taleplerini karşılamak için önemlidir. Özellikle de yetişkin dönemindeki bireyin uyumunu, bireyin davranışları ile diğer sahip olduğu özellikler (ör. motivasyon, bilişler) arasındaki etkileşim süreçleri belirlemektedir. Dolayısıyla birey-içi uyumun, bireyin psikolojik işlevselliği ve içinde bulunduğu bağlama uyumunu olumlu yönde etkileyeceği öngörülmektedir. Bu perspektiften yola çıkarak annelerin anne-çocuk konuşmaları bağlamındaki davranışları ve tutumları arasındaki birey-içi uyumun çocuğun gelişimi üzerindeki etkisinin incelenmesi mevcut çalışmada hedeflenmiştir. Yapılan bu inceleme ile istendik bir davranış olarak tanımlanan ayrıntılandırmanın, (1) annelerin konuşma bağlamındaki genel yaklaşımına ilişkin tutumunun farklı olduğu düzeylerde (ör. yüksek yeterlik veya düşük yeterlik) çocuğun gelişiminin bu etkileşimden nasıl etkilediğinin ve (2) çocuğun çıktıları ile olan ilişkisinin yönünün, annenin tutumunun farklı düzeylerinde değişip değişmeyeceğinin anlaşılması mümkün olacaktır. Böylelikle, mizaç ile ilgili çalışmalarla benzer olarak, istendik davranışların hangi koşulda olumlu gelişimsel sonuçları beraberinde getirdiğinin veya getiremediğinin ebeveynlik uygulamaları bağlamında da değerlendirilmesi ile anne-çocuk konuşmaları alanyazınandaki çalışmalara farklı bir anlayışın ve bilgi birikiminin kazandırılması öngörülmektedir.

Lerner (1983), birey-bağlam uyumunu değerlendirirken bireyin davranışları ve bağlamın beklentileri arasındaki ilişkiyi etkileşim etkisi terimini kullanarak incelemenin test edilebilecek uygun bir yöntem olduğunu ifade etmektedir. Bu nedenle bu çalışmada da birey-içi uyumu incelenirken ilgili değişkenler arasındaki ilişkiler etkileşim etkisi terimi kullanılarak incelenmiştir.

1.5.2. Anne-Çocuk Konuşmalarında Birey-içi Uyum

Mevcut çalışmada, anne-çocuk konuşmalarındaki annenin ayrıntılandırmasının çocuğun gelişimsel sonuçları üzerindeki etkileri uyum iyiliğinin birey-içi uyum süreçleri ile ilgili perspektifi temel alınarak incelenmiştir (bknz. Şekil 3). Bu inceleme kapsamında ilk olarak, annenin konuşmalardaki araştırmacılar tarafından gözlemlenen ayrıntılandırma davranışları ve bu konuşmalara ilişkin kendi bildirim yöntemiyle raporladığı tutumları arasındaki uyumun çocuğun sonuç değişkenleri üzerindeki etkilerinin incelenmesi hedeflenmiştir. Mevcut çalışmanın planlanmasında ve modelinin oluşturulmasında uyum iyiliği perspektifine ek olarak anne-çocuk konuşmaları ve ebeveynlik alanyazındaki bazı çalışmalar ve tartışmalar da dikkate alınmıştır.

Şekil 3. Annenin Konuşmadaki Ayrıntılandırması ve Çocuğun Sonuç Değişkenleri Arasındaki İlişide Annenin Konuşmalara İlişkin Tutumlarının Düzenleyici Rolünün İncelenmesi : Model 3

İlk olarak, anne-çocuk konuşmalarına yönelik alanyazındaki çalışmalar incelendiğinde özellikle son dönemde annenin konuşmadaki özerklik desteği, duyarlılığı ve

ayrıntılılandırma gibi farklı davranışları arasındaki etkileşimin çocuğun gelişimsel çıktıları üzerindeki etkisinin incelenmeye başlandığı görülmektedir (Lawson ve ark., 2021; Wu ve ark., 2022a; Dartnell, 2023). Ayrıntılılandırma ile ilgili yapılan tanımlamanın, annenin konuşma sırasındaki sorduğu sorular ve kurduğu cümlelerin ötesine giderek, annenin çocuğun konuşmasını ve ifadelerini takip etmesi, konuşmaya ilgi duyması ve odaklanması gibi konuşmaya olan ilgisi/duyarlılığı ile çocuğa sağlanan destek düzeyi gibi farklı boyutları da içerecek biçimde yapılmaya başlandığı görülmektedir (Cleveland ve Reese, 2005; Koren-Karie ve ark., 2008). Bunun en önemli nedenlerinden birinin, annenin konuşmalardaki niteliksel (annenin duyarlılığı, özerklik desteği) ve niceliksel (ayrıntılılandırma) davranışlarını ayırtırmak yerine bu davranışların birlikte ele alınmasının ayrıntılılandırmanın çocuğun gelişimi üzerindeki etkilerini açıklamada daha kapsayıcı olacağına ilişkin fikirlerin öne sürülmeye başlanmasıdır (Valentino ve ark., 2018; Valentino ve ark., 2014). Araştırmacılar annenin konuşmadaki ayrıntılılandırmasının çocuğun anılarını yapılandırma rehberlik edici rolünün olduğunu vurgulasa da bu konuşmalarda çocuğu takip etmenin, çocuğun konuşmalarına odaklanmanın ve konuşmaya ilgi göstermenin de önemli olduğunu tartışmaktadır. Bu bağlamda annenin konuşmadaki davranışlarını niteliksel olarak inceleyen çalışmalar annenin çocuğuna verdiği özerklik desteğini ve annenin konuşmadaki duyarlılığını temel almaktadır.

Daha önce ifade edildiği gibi birbirinden bağımsız boyutlar olarak tanımlanan annenin konuşmada çocuğuna verdiği özerklik desteği ve annenin ayrıntılılandırması ile ilgili son dönemde yapılan çalışmaların modellerinde ve analizlerinde iki boyutun birlikte ele alındığı görülmektedir (Dartnell, 2023; Kaap-Deeder ve ark., 2020). Bu çalışmalarda, annenin konuşmadaki ayrıntılılandırmasından ziyade özerklik desteğinin çocuğun sonuç değişkenlerini yordadığı (Kaap-Deeder ve ark., 2020) veya ayrıntılılandırma ve özerklik desteği boyutlarının ikisinden de yüksek puan alan annelerin çocuklarının daha iyi bellek performansı gösterdikleri görülmüştür (Cleveland ve Reese, 2005; Principe ve ark., 2017). Bunun en önemli sebebi, annelerin ayrıntılılandırma davranışları ile çocuğun anılarını yapılandırmasına rehberlik ederken aynı zamanda çocuğunu konuşmaya dahil etmesi ve konuşmada çocuğun özerkliğini desteklemesi çocuğun anılarını kendi perspektifinden yapılandırmasına katkı sağlarken aynı zamanda olumlu benlik gelişimini desteklemesidir (Dartnell 2023; Kulkofsky ve ark., 2015). Bir başka deyişle, anıyla ilgili bilgileri çocuğu yok saymadan sunabilen ve konuşmada anne ve çocuğun kendini daha dengeli bir biçimde ifade ettiği durumda çocukların gelişiminin bundan daha olumlu

etkilendiği tartışılmaktadır. Dartnell (2023) de alanyazındaki bu tartışmaları temel alarak annenin konuşmadaki özerklik desteği ve ayrıntılandırması arasında bir etkileşim olabileceğini ve bu olumlu etkileşimin çocuğun otobiyografik bellek performansını pozitif yönde yordayabileceğini öngörmüş ancak anlamlı bir bulgu elde edememiştir.

Anne-çocuk anı konuşmalarında, annenin incelenen diğer bir önemli davranışı da bu konuşmalarda çocuğunun konuşmalarına olan merakı ve ilgisi, konuşmaya odaklanması, kabul ve toleransı gibi annenin destekleyici/duyarlı yaklaşımlarıdır (Koren-Karie ve ark., 2008). Konuyla ilgili yapılan çalışmalar, annenin konuşmadaki olumlu destekleyici davranışlarının en az ayrıntılandırma davranışları kadar çocuğun sonuç değişkenleri için önemli olduğunu, bu davranışları birlikte ele alınan modellerde ise annenin destekleyici/duyarlı davranışlarının çocuğun sonuç değişkenlerini yordayıcı gücünün daha güçlü olabildiğini de göstermiştir (Jobson ve ark., 2018; Valentino ve ark., 2014). Bu bulgular son dönemde annenin konuşmadaki duyarlılığı ve ayrıntılandırma davranışları arasındaki etkileşiminin araştırmacılar tarafından incelenmesine katkı sağladığı görülmektedir. Örneğin, Lawson ve arkadaşları (2021) annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasının çocuğun otobiyografik bellek performansını annenin konuşmadaki duyarlılığının (ör. çocuğun konuşmasına odaklanma, çocuğun deneyimlerine ilgi ve merak) yüksek olduğu koşulda yordadığını bulmuştur. Benzer şekilde, Wu ve arkadaşları (2022a) da yaptığı bir çalışmada annenin ayrıntılandırmasının ve konuşmadaki duyarlılığının çocuğun bellek performansını yordamaması sonucunda keşifsel olarak annenin konuşmadaki ayrıntılandırması ve duyarlılığı arasındaki etkileşimin çocuğun performansı üzerindeki etkisine bakmıştır. Etkileşim etkisinin anlamlı olduğu ve annenin daha olumlu yaklaşım gösterdiği durumda ayrıntılandırmanın çocuğun konuşmasına olumlu bir etkisi olduğu görülmüştür (Wu ve ark., 2022a). Mevcut çalışmada da anne-çocuk konuşmalarındaki güncel çalışmalar ve tartışmalardan yola çıkarak anne-çocuk konuşmaları bağlamındaki annenin niceliksel davranışları ile niteliksel yaklaşımları arasındaki ilişkilerin incelenmesi hedeflenmiştir.

Anne-çocuk konuşmaları alanında yapılan güncel çalışmalarda annenin konuşma bağlamındaki ebeveynliği ile ilgili farklı boyutlara olan ilginin artmasına rağmen bu çalışmalarda sadece annenin konuşma içindeki gözlemlenen davranışsal süreçlerine odaklandığı görülmektedir (Clevelend ve Reese, 2005; Dartnell, 2023; Koren-Karie ve ark., 2008; Lawson ve ark., 2021; Valentino ve ark., 2014). Ancak genel ebeveynlik davranışları ile ilgili alanyazındaki tartışmalar kişinin sahip olduğu düşünceler, hedefler

ve değerlendirmelerin bir konudaki tutumunu şekillendirdiğini; tutumun da ebeveynin davranışlarıyla yakından ilişkili olduğunu göstermektedir (Albanese ve ark., 2019; Mudiam ve ark., 2022; Yağmurlu ve Yavuz, 2010). Mevcut çalışmada da genel ebeveynlik çalışmalarında ifade edilen tutum ve davranışlar arasındaki ilişkinin incelenmesi gerektiği varsayımından yola çıkılarak belirli bir alana özgü olarak ebeveynin verdiği bakımdaki tutumu ve davranışı arasındaki etkileşimin değerlendirilmesi hedeflenmiştir.

Uyum iyiliği perspektifine göre davranışların çocuğun gelişimi üzerinde önemli etkileri olmasına karşın davranışlar ile beklentiler/bilişler arasındaki uyum bu ilişkinin yönünü ve gücünü belirleme potansiyeline sahiptir (Bird ve ark., 2006; akt. Chess ve Thomas, 1991; Newland ve Crnic, 2017). Açıklayacak olursak, belirli bir davranışsal özelliği yüksek ve düşük düzeyde gösteren çocukların belirli bir çevresel uyarana vereceği tepkilerin farklı yönlerde olabileceği ifade edilmektedir (contrastive effect; Dong et al., 2022). Bu perspektife temellendirerek mevcut çalışmada da annenin çocuğu ile yaptığı konuşmalara ilişkin düşük veya yüksek düzeyde yeterlilik/doyum/ilgi/güçlük bildirmesi durumunda annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasının çocuklarının gelişimsel sonuçları üzerinde birbirinden farklı etkilerinin olabileceği düşünölmüştür. Bu öngörü oluşturulurken uyum iyiliği perspektifi ile birlikte aynı zamanda Sales ve Fivush'un (2005) alışmasının bulgusu da göz önünde bulundurulmuştur. Sales ve Fivuh'un (2005) anne ve çocuğun akut olumsuz bir olay ve kronik olumsuz bir olay üzerine yaptığı konuşmaları incelediği bir çalışmada, annenin çocuğun duyguları üzerine konuşmasının akut olayda içselleştirme problemlerini artırırken kronik olaydaki duygular üzerine konuşmanın ise içselleştirme ve dışsallaştırma problemlerini azalttığını bulmuştur. Bunun nedenlerinden birinin akut olaya göre kronik olumsuz olay, çocuğun gelecekte tekrar deneyimleme olasılığının yüksek olması ve günlük yaşamını olumsuz etkileyen bir olay olarak görölmeye olabileceğini ifade etmişlerdir. Ayrıca, araştırmacılar annelerin akut stresli olayda konuşmalardaki duygularla ilgili açıklamalarının ve neden sonuç ilişkisi kurma konusundaki ifadelerinin kronik olaya göre daha düşük düzeyde olduğunu gözlemlemiştir. Araştırmacılar, annenin akut olayda çocuğun duygu ifadelerini davranış ile eşleştirme, duygu ve davranış arasında neden sonuç ilişkisi kurma konusunda zorlandığını ve duyguları yönetmede başarılı olmadığı noktada annenin olumsuz bir anıyla ilgili konuşmasının ocuk için yarardan çok zarar getirebileceğini tartişmiştir. Benzer şekilde, mevcut çalışmada da örneğin, annenin çocuğu ile yaptığı konuşmalara

ilişkin düşük yeterlilik bildirdiği koşulda annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasının çocuğun sonuç değişkenleri üzerindeki olumlu etkisinin azalacağı varsayılmıştır.

Anne-çocuk konuşmaları bağlamında yürütülen çalışmalarda annenin ayrıntılandırması ve çocuğun farklı sonuç değişkenleri arasındaki ilişkilerde düzenleyici mekanizmaların değerlendirildiği çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Mevcut çalışmanın (1) bir kuramsal perspektifi temel alarak düzenleyici mekanizmaları incelemesinin ve (2) çocuğa ilişkin farklı sosyo-duygusal değişkenleri birlikte ele almasının anne-çocuk konuşmaları alanındaki düzenleyici mekanizmaları inceleyen çalışmalara da önemli bir bilgi birikimi ve yeni bir anlayış kazandıracığı düşünülmektedir. İlk olarak, anne-çocuk konuşmaları alanyazınındaki çalışmalar incelendiğinde, araştırmacıların baskın olarak annenin gözlemlenen davranışlarına odaklandığı söylenebilir. Bu nedenle, davranışlara yön veren önemli bir ebeveynlik boyutu olarak tanımlanan tutumların değerlendirilmesiyle mevcut çalışmada gözlemsel veriler ile kendini bildirim verilerinin arasındaki tutarlığın incelenmesi mümkün olacaktır. Ayrıca, annenin ayrıntılandırma davranışları kısıtlı bir zaman aralığında belirlenen bir anı konuşması üzerinden puanlanırken, tutumlar ise annelerin çocukları ile gerçekleştirdikleri tüm konuşmaları gözden geçirmeleri sonucunda kendi yaklaşımına ilişkin yaptığı genel bir değerlendirmeyi içermektedir. Böylelikle kısa bir zaman diliminde gözlemlenmesi mümkün olmayan ve annenin günlük yaşamdaki davranışlarına ilişkin bütüncül bir değerlendirmeyi içeren tutumların araştırmaya dahil edilmesi ile anne-çocuk konuşmalarındaki annenin genel yaklaşımına ilişkin daha kapsamlı bir resim çizilebileceği söylenebilir. Ek olarak, alanyazında annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasının niteliksel ve niceliksel olarak farklı boyutlarıyla incelenmesi sonucunda elde edilen bulgular, annenin konuşmalarda niceliksel ve niteliksel olarak bir denge veya uyum olduğu durumda çocuğun gelişimsel sonuçlarının olumlu etkilendiğine işaret etmeye başlamıştır (Wu ve ark., 2022a). Leyva ve arkadaşları da (2020) ayrıntılandırmanın tüm yönüyle çocuğun gelişimi üzerindeki etkilerini anlayabilmek ve var olan bilgi birikimini genişletmek için bu bağlamdaki ebeveynliğe yönelik yeni kodlamaların veya ölçüm yöntemlerine ihtiyaç olduğunu ve bu yeni yöntemlerin alanı zenginleştireceğini tartışmıştır (Leyva ve ark., 2020). Bu yönüyle de mevcut araştırmada annenin konuşmadaki gözlemlenen davranışlarının ötesine giderek bu bağlamdaki ebeveynlik rolüne ilişkin doyum ve yeterlik hissi gibi annenin bilişsel süreçlerini de yansıtan bir boyutun ele alınmasını sağlayacağı ve ortaya çıkan bulguların da ileriki çalışmalara öncülük edebileceği düşünülmektedir. Özellikle araştırmada oluşturulan bu

model ile bu alanda geliştirilecek müdahalelerin annenin konuşmalardaki hem davranışsal hem de bilişsel süreçlerine duyarlı ve bütüncül bir perspektifle tasarlanması konusunda araştırmacılara rehberlik edebileceği söylenebilir. Ek olarak, alanyazındaki annenin niteliksel ve niceliksel ayrıntılandırma davranışlarını inceleyen çalışmalarda çocuğun sonuç değişkenlerinin genellikle bilişsel değişkenlerle sınırlı kaldığı (Dartnell, 2023; Lawson ve ark., 2021), annenin niceliksel ve niteliksel yaklaşımlarının çocuğun farklı sosyo-duygusal sonuç değişkenleri üzerindeki olası ayırıcı etkilerini birlikte inceleyen bir çalışmanın olmadığı görülmüştür. Bu nedenle, mevcut çalışmanın modeline çocuğun farklı sosyo-duygusal sonuç değişkenleri dahil edilerek bu etkileşimin daha geniş bir bağlamda ele alınması hedeflenmiştir.

1.6. ARAŞTIRMANIN AMACI VE HİPOTEZLERİ

Mevcut çalışmada, anne-çocuk konuşmalarında annenin ve çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırma süreçlerini belirleyen değişkenlerin incelenmesi ile annenin konuşmadaki ayrıntılandırma davranışları ile çocuğun gelişimsel sonuçlar arasındaki düzenleyici ve aracı mekanizmaların test edilmesi hedeflenmiştir. İlk olarak, Model 1 ile anne ve çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırma süreçlerini belirleyen bireysel ve bağlamsal özelliklerin ebeveynliğe ve çocuğa dair özelliklerle birlikte ele alınması amaçlanmıştır. Alanyazındaki farklı çalışmalardan elde edilen bulguların tek bir modelleme ile incelenmesinin, annenin ve çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırmasını yordayan değişkenlerin bütüncül bir perspektifle incelenmesi ve bu değişkenlerin tek modellemede test edildiğinde yordayıcı güçleri hakkında gelecek çalışmalara fikir vereceği düşünülmüştür. İkinci olarak, Model 2 ile annenin ve çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırma davranışlarının belirleyici öncül değişkenler ile çocuğun davranışsal sonuç değişkenleri arasındaki aracı rolü incelenecektir. Alanyazında annenin ve çocuğun konuşmadaki davranışlarını belirleyen değişkenler (Reese ve ark., 2019) ile bu davranışların çocuğun sonuç değişkenleri üzerindeki rolünü (Fivush ve ark., 2009; Valentino 2018; Wu ve ark., 2022a) farklı çalışmalarda incelendiği ancak bu farklı ilişkilerin bir araya getirildiği kapsamlı bir aracı modelin olmadığı görülmektedir. Bu aracı model ile anne ve çocuğun konuşma davranışlarını belirleyen değişkenlerden çocuğun sonuç değişkenlerine giden doğrudan ve dolaylı yollar hakkında alanyazındaki bilgi birikimini genişleteceği ve katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Son olarak, Model 3 ile annenin konuşmadaki davranışlarıyla birlikte bu konuşmalara ilişkin olumlu ve olumsuz tutumları arasındaki uyumun çocuğun gelişimsel sonuç değişkenleri üzerindeki rolü

incelenecektir. Araştırmanın temel amaçları ve modelleri çerçevesinde kurulan hipotezler aşağıda sırasıyla sunulmuştur. Hipotezlerin devamında ise araştırmanın modellerine ilişkin değişkenler Tablo 2’de sunulmuştur.

Model 1

Hipotez 1A: Annenin üst bellek, içsel düşünme işlevselliği, olumlu anne-çocuk ilişkisi, annenin konuşmalardaki özerklik desteği ve anne-çocuk konuşmalarındaki olumlu tutumları ölçümlerinden aldığı puanlar pozitif yönde, psikolojik belirtiler ve olumsuz anne-çocuk ilişkisi ölçümlerinden aldığı puanlar ise negatif yönde annenin ve çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırması ile ilişkili olacaktır.

Hipotez 1B: Annenin eğitim düzeyi ve algılanan gelir düzeyi pozitif yönde annenin ve çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırma puanları ile ilişkili olacaktır.

Hipotez 1C: Çocuğun hareketlilik mizaç özelliği, olumsuz duygulanım mizaç özelliği, problem davranışlardan aldığı puanlar negatif yönde, çocuğun otobiyografik bellek performansı, sosyallik mizaç özelliği, olumlu sosyal davranışlar, duygu düzenlemeden aldığı puanlar ise pozitif yönde annenin ve çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırması ile ilişkili olacaktır.

Model 2

Hipotez 2A: Annenin belirti düzeyi ile çocuğun davranışsal değişkenleri (içselleştirme, dışsallaştırma ve olumlu sosyal davranışlar) arasındaki ilişkide annenin konuşmadaki özerklik desteği ve ayrıntılandırması, çocuğun ayrıntılandırması ve anne-çocuk ilişkisinin dolaylı etkisi anlamlı olacaktır.

Hipotez 2B: Annenin üst belleği ile çocuğun davranışsal değişkenleri (içselleştirme, dışsallaştırma ve olumlu sosyal davranışlar) arasındaki ilişkide annenin konuşmadaki özerklik desteği ve ayrıntılandırması, çocuğun ayrıntılandırması ve anne-çocuk ilişkisinin dolaylı etkisi anlamlı olacaktır.

Hipotez 2C: Annenin içsel düşünme işlevselliği ile çocuğun davranışsal değişkenleri (içselleştirme, dışsallaştırma ve olumlu sosyal davranışlar) arasındaki ilişkide annenin konuşmadaki özerklik desteği ve ayrıntılandırması, çocuğun ayrıntılandırması ve anne-çocuk ilişkisinin dolaylı etkisi anlamlı olacaktır.

Model 3

Hipotez 3A: Annenin konuşmadaki ayrıntılandırması ile çocuğun davranışsal değişkenleri (içselleştirme, dışsallaştırma ve olumlu sosyal davranışlar) arasındaki ilişkide annenin çocuğu ile olan konuşmalarına ilişkin tutumlarının (yeterlik, ilgi, doyum, güçlük) düzenleyici rolü anlamlı olacaktır.

Hipotez 3B: Annenin konuşmadaki ayrıntılandırması ile çocuğun duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkide annenin çocuğu ile olan konuşmalarına ilişkin tutumlarının (yeterlik, ilgi, doyum, güçlük) düzenleyici rolü anlamlı olacaktır.

Tablo 2. Çalışmanın Modelleri Kapsamında İncelenen Değişkenlerin Listesi

	Model 1	Model 2	Model 3
Yordayıcı Değişkenler	Annenin üst belleği Annenin belirti düzeyi Annenin içsel düşünme işlevselliği Anne-çocuk ilişkisi Özerklik desteği Çocuğun mizaç özellikleri Çocuğun davranışsal sonuç değişkenleri Çocuğun duygu düzenleme becerileri Çocuğun otobiyografik bellek performansı	Annenin üst belleği Annenin belirti düzeyi Annenin içsel düşünme işlevselliği	Annenin ayrıntılandırması
Yordanan Değişkenler	Annenin ve çocuğun ayrıntılandırması	<i>Çocuğun davranışsal değişkenleri</i> <ul style="list-style-type: none"> İçselleştirme problemleri Dışsallaştırma problemleri Olumlu sosyal davranışlar 	<i>Çocuğun davranışsal değişkenleri</i> <ul style="list-style-type: none"> İçselleştirme problemleri Dışsallaştırma problemleri Olumlu sosyal davranışlar Çocuğun duygu düzenleme becerileri
Aracı Değişkenler	-	Annenin ve çocuğun ayrıntılandırması Anne-çocuk ilişkisi Özerklik desteği	-
Düzenleyici Değişkenler	-	-	<i>Annenin konuşmalara ilişkin bilişleri</i> <ul style="list-style-type: none"> Doyum İlgi Yeterlik Güçlük

2. BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. KATILIMCILAR

Türkiye'nin 35 farklı şehrinde yaşayan toplam 245 anne ve çocuk çifti araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Her aileden anne (Ort. yaş = 34.95, SS = 5.16, 23-45 yaş arası) ve 3,5-6,5 yaş aralığındaki bir çocuk (Ort. yaş = 4.90, SS = 0.80) çifti araştırmaya katılmıştır. Annelerin hepsi araştırma sırasında evli olup, çalışmaya katılan çocuklar ailelerin biyolojik çocuklarıdır. Annelerin ortalama evlilik süresi yıl olarak 10.69 (S = 4.90)'dır. Annelere ve çocuklarına ait sosyodemografik özellikler Tablo 3'te, aile özelliklerine ilişkin bilgiler ise Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 3. Annelerin ve Çocukların Sosyodemografik Özelliklerine İlişkin Betimsel Değerler

Anne Değişken Adı			Çocuk Değişken Adı			Ort. (SS)
	n	(%)		n	(%)	
Eğitim durumu			Cinsiyet			
İlkokul	23	9.4	Kız	121	49.4	
Ortaokul	22	9.0	Erkek	124	50.6	
Lise	50	20.4	Okula gitme durumu			
Ön lisans	6	2.4	Gitmiyor	109	44.5	
Lisans	114	46.5	Kreş/Anaokulu	112	45.7	
Lisansüstü	30	12.2	İlkokul	24	9.8	
Çalışma durumu			Kitap okuma durumu			
Çalışmıyor	115	46.9	Evet	212	86.5	
			Hayır	33	13.5	
Çalışıyor (yarı zamanlı)	42	17.1	Kitap Sayısı (Aylık)			20.28 (25.95)
			Anı konuşma sıklığı			
Çalışıyor (tam zamanlı)	88	35.9	Anne sıklık (1-5 arası)			4.49 (.91)
			Çocuk sıklık (1-5 arası)			4.43 (1.02)
En uzun yaşanılan yer			Planlı bir çocuk olma durumu			
Büyükşehir	134	54.7	Evet	193	78.8	
Şehir	46	18.8	Hayır	43	17.6	
İlçe	41	16.7				
Köy	24	9.8				

Tablo 4. Aile Özelliklerine İlişkin Betimsel Değerler

Değişken Adı	Ort. (SS)	n	%
Ailenin algılanan gelir düzeyi	3.23 (.77)		
Düşük-1	-	10	4.1
Ortanın altı-2	-	7	2.9
Orta-3	-	157	64.1
Ortanın üstü-4	-	57	23.3
Yüksek-5	-	14	5.7
Ailede yaşayan kişi sayısı	4.08 (.94)	-	-
Ailedeki çocuk sayısı	1.97 (.80)	-	-
Ailenin yaşadığı şehir	-	-	-
Ankara	-	55	22.45
İstanbul	-	31	12.65
İzmir	-	25	10.20
Konya	-	18	7.35
Ordu	-	17	6.94
Samsun	-	14	5.71
Bursa	-	13	5.31
Adana	-	11	4.49
Diğer iller [Mardin (8), Antalya (6), Hatay (6), Kocaeli (5), Çanakkale (4), Kayseri (3), Manisa (3), Tekirdağ (3), Amasya (2), Edirne (2), Gümüşhane (2), Trabzon (2)] ve 15 farklı ilden 1'er katılımcı	-	61	25.58

2.2. ANNEYE İLİŞKİN ÖLÇÜMLER

2.2.1. Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği

Ebeveyn İçsel Düşünme İşlevselliği Ölçeği, annelerin çocuklarıyla ilgili zihinsel süreçleri merak etme, anlama çabaları ve çocuğun davranışları ile ilişkilendirme süreçlerini değerlendiren bir ölçüm aracıdır (Luyten ve ark., 2017). Ölçeğin Türkçe uyarlaması Arıkan ve arkadaşları (2020) tarafından yapılmıştır. Mevcut ölçek, zihinselleştirme öncesi, zihinleştirmeden yoksunluk ve/veya olumsuz atıflar (düşük içsel düşünme işlevselliği; "Çocuğum yabancıların yanında beni mahcup etmek için ağlar."), zihin durumları ile ilgili netlik ("Çocuğumun ne yapacağını her zaman tahmin edebilirim."), zihin durumlarına karşı ilgi ve merak (yüksek içsel düşünme işlevselliği; "Olaylara çocuğumun gözünden bakmaya çalışırım.") olmak üzere üç alt ölçekten ve 18 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki maddeler 7'li derecelendirme ölçümü ile derecelendirilmektedir ("1-kesinlikle katılmıyorum", "7-kesinlikle katılıyorum"). Mevcut çalışmada, annelerin

çocuklarının zihinsel süreçleri hakkındaki değerlendirmelerini ölçmek amacıyla ilgili ölçek kullanılmıştır.

Ölçeğin faktör yapısı Türkçe uyarlama çalışmasında, orijinali ile tutarlı olarak üç faktörlü yapı göstermiştir (Arıkan ve ark., 2020). Ancak yapılan analizlerde 11. (Zihinselleştirme düzeyi-netlik boyutu) ve 18. (yüksek içsel düşünme işlevselliği) maddelerin ilgili faktörlere düşük yüklenmesi nedeniyle Türkçe formundan çıkarılmış olup 16 maddeli hali kabul edilmiştir (Arıkan ve ark., 2020). Ölçeğin orijinalinin iç tutarlık katsayıları sırasıyla .70, .82 ve .75 (Luyten ve ark., 2017), Türkçe formunun iç tutarlık katsayıları ise sırasıyla .77, .75 ve .72 bulunmuştur (Arıkan ve ark., 2020).

Mevcut çalışmanın veri toplama süreci 2019-2020 döneminde başladığından dolayı veri toplama sürecinde Luyten ve arkadaşları (2017) tarafından yapılan Türkçe çeviri (18 maddelik formu) kullanılmıştır. Arıkan ve arkadaşlarının (2020) yaptığı çalışma da göz önünde bulundurularak, yapılan güvenilirlik analizlerinde ölçeğin alt boyutlarının iç tutarlık katsayılarının .65'in altında olduğu ve bazı maddelerin ilgili boyuta yüklenmediği görülmüştür. Bu nedenle, ölçeğin faktör yapısı doğrulayıcı faktör analizi ile yeniden incelenmiştir. Luyten ve arkadaşlarının (2017) geliştirdiği orijinal faktör yapısı temel alınarak model test edilmiş ve modelin kötü uyum gösterdiği bulunmuştur ($X^2(245) = 250.922$, $df = 132$, $X^2/df = 1.90$, $CFI = .85$, $RMSEA = .07$, $GFI = .86$). Yapılan bu analizde 11.madde (Zihinselleştirme düzeyi-netlik) ve 7.maddenin (düşük içsel düşünme işlevselliği; Zihinselleştirme öncesi boyut) ilgili faktörleri açıklama varyanslarının .10 ve madde yüklerinin .30 altında olduğu görülmüştür (Falk ve Miller, 1992; Lambert ve ark., 1991). Ayrıca Zihinselleştirme düzeyi-merak ve ilgi (yüksek içsel düşünme işlevselliği) boyutuna ters yüklenen 18. maddenin ise yine madde yükünün düşük olduğu ve ölçeğin düşük içsel düşünme işlevselliği boyutu ile korelasyon gösterdiği bulunmuştur. Bu nedenle, madde 7 ve 11 çıkarılıp, 18. madde ise düşük içsel düşünme işlevselliği boyutuna yüklendiğinde modelin daha iyi uyum indekslerini gösterdiği ($\chi^2(245) = 156.699$, $df = 99$, $X^2/df = 1.58$, $CFI = .93$, $RMSEA = .05$, $GFI = .92$), madde yüklerinin .42-.76 arasında değiştiği ve maddelerin ilgili faktörleri açıklama varyanslarının .18-.57 arasında olduğu görülmüştür; bu nedenle 16 maddelik 3 faktörlü yapı kabul edilmiştir. Düşük içsel düşünme işlevselliği alt boyutundan alınan puanlar arttıkça annenin çocuğun zihinsel durumlarını yorumlamada ve çocuğunun zihinsel süreçlerini kendi zihinsel süreçlerinden ayırmada zorluk yaşadığına, zihinselleştirme düzeyi-netlik boyutundan alınan puanlar arttıkça annenin çocuğunun zihinsel durumları hakkında aşırı emin olma

eğiliminin arttığına ve çocuğun zihinsel durumlarının değişebileceğini öngöremediğine (kesinlik) ve yüksek içsel düşünme işlevselliği boyutundan alınan puanlar arttıkça ise annenin çocuğun zihinsel durumlarına ilişkin merak ve ilgisinin arttığına işaret etmektedir. Mevcut çalışmada, ölçeğin üç faktörlü yapısı için iç tutarlık katsayıları düşük içsel düşünme işlevselliği boyutu için .67, zihinselleştirme düzeyi-netlik boyutu için .80 ve yüksek içsel düşünme işlevselliği boyutu için ise .66 bulunmuştur.

2.2.2. Bellekle İlgili Kişisel İnançlar Ölçeği

Bellekle İlgili Kişisel İnançlar Ölçeği, Lineweaver ve Hertzog (1998) tarafından bireylerin kendi bellekleri ile ilgili performanslarını değerlendirmeleri amacıyla geliştirmiştir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması Irak ve Çapan (2018) tarafından yapılmıştır. Toplam 57 maddeden oluşan ölçek genel ve özgül (spesifik) bellek performansını, bellekteki değişim ve kontrol inancını 5'li Likert ("1-çok zayıf", "5-çok güçlü") değerlendirmektedir. Mevcut çalışmada annelerin bellek performanslarına ilişkin algılarını değerlendirmek amacıyla özgül bellek performansı alt boyutu (29 madde; "Birileriyle yaptığım konuşmaları hatırlama yeteneğim") kullanılmıştır. Ölçekten alınan puanların artması annenin kendi bellek performansına ilişkin daha olumlu inançlara sahip olduğuna işaret etmektedir. Ölçeğin güvenirlik katsayısı .94 olup, mevcut çalışmada kullanılan alt boyutun iç tutarlık katsayısı .91 bulunmuştur.

2.2.3. Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği-Kısa Formu

Depresyon, Anksiyete Stres Ölçeği-Kısa Formu, bireyin depresyon, kaygı ve stres düzeyini, kendini bildirim yoluyla değerlendiren bir ölçümdür (Lovibond ve Lovibond, 1995). Ölçeğin kısa formunun Türkçe uyarlaması Yılmaz ve arkadaşları (2017) tarafından yapılmıştır. Ölçek 21 maddeden oluşmakta ve 4'lü ölçümle derecelendirilmektedir ("0-bana hiç uygun değil" ve "3-bana tamamen uygun"). Ölçeğin depresyon ("Yaşamın anlamsız olduğunu düşünüyorum."), kaygı ("Kendimi yorgun ve zayıf hissediyorum.") ve stres ("Oldukça önemsiz şeylerden dolayı gerginleşiyorum.") boyutlarından alınan yüksek puanlar bireyin yüksek düzeyde bu belirtileri gösterdiğini ifade etmektedir. Mevcut çalışmada, annelerin belirti düzeylerini değerlendirmek amacıyla ilgili ölçek kullanılmıştır. Ölçeğin orijinal formunun iç tutarlık katsayıları .81-91 arasında Türkçe formunun alt boyutlarının iç tutarlık katsayıları ise .76-.80 arasında bulunmuştur (Lovibond ve Lovibond, 1995; Yılmaz ve ark., 2017). Mevcut çalışmada ise

ölçeğin iç tutarlık katsayıları anksiyete, depresyon ve stres için sırasıyla .78, .86 ve .87 olarak bulunmuştur.

2.2.4. Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği

Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği, ebeveynlerin çocukları ile olan karşılıklı ilişkisinde algıladığı ilişkinin niteliğini değerlendirmeleri için geliştirilmiştir (Hetherington ve Clingempeel, 1992). Türkçe uyarlama çalışması Aytaç ve arkadaşları (2018) tarafından yapılmıştır. Ölçek 15 maddeden ve iki alt ölçekten oluşmaktadır. İlk alt ölçek olan olumlu ebeveyn çocuk ilişkisi; ilişkinin sıcaklık, ilgi ve duyarlılık düzeyini kapsamaktadır (“Çocuğunuzla yalnız zaman geçirmekten ne kadar keyif alıyorsunuz?”; “Sizce çocuğunuz sizinle yalnız zaman geçirmekten ne kadar zevk alıyordu?”). İkinci alt ölçek olan olumsuz ebeveyn çocuk ilişkisi; ilişkideki çatışma, cezalandırma ve olumsuz duygu gibi özellikleri içermektedir (“Çocuğunuz ne kadar eleştiriyorsunuz?”; “Çocuğunuz sizi ne kadar eleştiriyor?”). İlk alt ölçekten alınan yüksek puanlar olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisine işaret ederken ikinci alt ölçekten alınan yüksek puanlar olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisini göstermektedir. Annelerin yanıtları 5’li Likert tipi ile ölçülmektedir (“1-hiç”, “5-aşırı”). Mevcut çalışmada, annelerin çocuklarıyla olan ilişkilerinin niteliğine ilişkin algılarını değerlendirmek amacıyla ilgili ölçek kullanılmıştır. Ölçeğin orijinal formunun iç tutarlık katsayıları olumlu ve olumsuz ilişki alt boyutları için sırasıyla .71 ve .74, uyarlaması yapılan çalışmada ise iç tutarlık katsayıları .81 ve .80 olarak bulunmuştur. (Hetherington ve Clingempeel, 1992; Aytaç ve ark., 2018). Mevcut çalışmada ölçeğin iç tutarlık katsayıları sırasıyla, .77 ve .76 bulunmuştur.

2.2.5. Annenin Çocuğu ile Olan Konuşmalarına İlişkin Tutum Ölçekleri

Annenin çocuğu ile olan konuşmalarına ilişkin tutum ölçekleri iki ayrı ölçekten oluşmaktadır. İlk ölçek olan *Annenin Çocuğu ile olan Konuşmalarına İlişkin Tutum Ölçeği-AÇK*, annelerin çocuğu ile gerçekleştirdiği konuşmalara ilişkin kendi tutumlarını değerlendirmektedir. İkinci ölçek olan *Annenin Çocuğu ile olan Konuşmalarına İlişkin Tutum-Bağlam Ölçeği*, ise annelerin çocuğu ile gerçekleştirdiği konuşmalardaki tutumlarını içinde yaşadığı çevredeki diğer annelerin tutumları ile kıyaslamalarını ölçmektedir.

AÇK ölçeği, annenin çocuğu ile yaptığı konuşmalara ilişkin tutumlarını değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir (Cen-Yagiz ve Aytac, 2023). Ölçek 29 maddeden ve 4 alt ölçekten oluşmaktadır. Alt ölçekler yeterlik (“Çocuğumla konuşurken kendimi yeterli hissederim.”), doyum (“Çocuğumla konuşurken genellikle keyif alırım.”), ilgi (“Çocuğumun anlattıklarını merakla dinlerim.”) ve güçlük (“Çocuğumla konuşurken onun yaşantılarını anlamakta güçlük çekerim.”) boyutlarından oluşmaktadır. Alt ölçeklerden alınan yüksek puanlar ilgili alt ölçekteki yeterlik, doyum, ilgi ve güçlük puanlarının arttığına işaret etmektedir. Annelerin yanıtları 5’li Likert tipi ile derecelendirilmektedir (“1-hiç katılmıyorum”, “5-tamamen katılıyorum”). Mevcut çalışmada, annelerin çocuklarıyla yaptıkları konuşmalarda tutumlarını değerlendirmek amacıyla ilgili ölçek kullanılmıştır. Ölçeğin geliştirildiği ve psikometrik özelliklerinin değerlendirildiği çalışmada yeterlik, güçlük, ilgi ve doyum alt ölçeklerinin iç tutarlık katsayıları sırasıyla .83, .81, .81 ve .83 olarak bulunmuştur (Cen-Yagiz ve Aytac, 2023). Mevcut çalışmada ise iç tutarlık katsayıları sırasıyla .84, .85, .83 ve .83 olarak bulunmuştur.

İkinci ölçek ise, annenin çocuğuyla yaptığı konuşmalardaki tutumlarını içinde yaşadığı çevredeki diğer annelerin tutumları ile karşılaştırarak değerlendirmesini hedeflemektedir. Ölçek tek boyuttan (olumlu-bağlam) 9 maddeden oluşmaktadır. Anneler her bir ölçek maddesini (“...çocuğumun yaşantılarını anlama konusunda kendimi yeterli hissederim.”) ölçeğin başında yer alan “Çocuğumla herhangi bir konuda yaptığım konuşmalardaki yaklaşımımı yaşadığım çevredeki diğer annelerin yaklaşımı ile karşılaştırdığımda,” ifadesini okuyarak kendi tutumunu değerlendirmektedir. Annelerin yanıtları 5’li Likert tipi ile ölçülmektedir (“1-hiç katılmıyorum”, “5-tamamen katılıyorum”). Ölçekten alınan yüksek puanlar, çevredeki diğer annelerin tutumları ile kıyasladıklarında annelerin kendi tutumlarına ilişkin olumlu görüşlerine işaret etmektedir. Mevcut çalışmada, annelerin çocuklarıyla yaptıkları konuşmalardaki tutumlarını içinde yaşadığı çevredeki diğer annelerin tutumlarıyla kıyasladıklarında kendi tutumlarına ilişkin olumlu görüşlerinin düzeyini değerlendirmek amacıyla ilgili ölçek kullanılmıştır. Ölçeğin geliştirildiği ve psikometrik özelliklerinin değerlendirildiği çalışmada iç tutarlık katsayısı .86 olarak bulunmuştur (Cen-Yagiz ve Aytac, 2023). Mevcut çalışmada ise iç tutarlık katsayısı .85 bulunmuştur.

2.3. ÇOCUĞA İLİŞKİN ÖLÇÜMLER

2.3.1. Çocuk Mizaç Ölçeği

Çocuk Mizaç Ölçeği, Buss ve Plomin (1984) tarafından okul öncesi dönemdeki çocukların mizaç özelliklerini tanımlamak amacıyla geliştirilmiş (akt. Buss, 1991), Sümer ve arkadaşları (2008) tarafından ise Türkçe'ye çevrilmiştir. 20 maddeden oluşan ölçek 4'lü derecelendirme ile ("1-hiçbir zaman", "4-her zaman") değerlendirilmektedir. Ölçekte bulunan duygusal uyarılmışlık ("Kolayca ağlar."), hareketlilik ("Yerinde duramaz.") ve sosyallik ("Kolayca arkadaş edinir.") alt boyutları için orijinal formunda hesaplanan güvenirlik katsayısı sırasıyla .80, .82 ve .88'dir (Buss ve Plomin, 1984). Alt boyutlardan alınan yüksek puan, ilgili mizaç özelliğine daha fazla sahip olduğuna işaret etmektedir. Mevcut çalışmada, annelerin çocuklarının mizaç özelliklerine ilişkin değerlendirmelerini ölçmek amacıyla ilgili ölçek kullanılmıştır.

Ölçekle ilgili yapılan incelemelerde, Sümer (2011) tarafından daha sonra yapılan bir çalışmada ölçeğin yapısının yeniden değerlendirdiği ve 3 maddenin (1,16,17) dışarda bırakıldığı görülmüş olup Türkçe formunda iç tutarlık katsayıları duygusal uyarılmışlık için .78, hareketlilik için .65 ve sosyallik için ise .71 olarak hesaplanmıştır. Mevcut çalışmada da bu maddeler dışarda bırakılarak alt boyutlar oluşturulmuştur. Daha sonra yapılan doğrulayıcı faktör analizinde 17 maddelik üç faktörlü yapının kabul edilebilir olduğu görülmüştür ($X^2(245) = 246.427$, $df = 110$, $X^2/df = 2.24$, $CFI = .90$, $RMSEA = .07$, $GFI = .90$). Mevcut çalışmada, alt boyutların iç tutarlık katsayıları sırasıyla .68, .72 ve .84 olarak bulunmuştur.

2.3.2. Güçler ve Güçlükler Anketi-Çocuk Formu

Güçler ve Güçlükler Anketi-Çocuk Formu, çocukların olumlu ve olumsuz davranış özelliklerini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir (Goodman, 1997). Türkçe'ye uyarlama çalışması Güvenir ve arkadaşları (2008) tarafından yapılmıştır. Ölçek toplam 25 madde içermekte olup, dikkat eksikliği ve aşırı hareketlilik ("Huzursuz ve aşırı hareketlidir, uzun süre kıpırdamadan duramaz."), davranış sorunları ("Sıkça yalan söyler yada hile yapar."), duygusal sorunlar ("Birçok kaygısı vardır. Sıkça endişeli görünür."), akran sorunları ("Daha çok tek başınadır, yalnız oynama eğilimindedir.") ve olumlu sosyal davranışlar ("Diğer çocuklarla kolayca paylaşır, yiyeceğini, oyuncağını, kalemmini vs.")

olmak üzere 5 alt boyuttan oluşmaktadır. 4-11 yaş arasındaki çocukların ilgili davranışları ebeveyn bildirimini ile 3'lü derecelendirme ("1-doğru değil", "3-kesinlikle doğru") ile değerlendirilmektedir. Goodman ve arkadaşları (2010), klinik olmayan örneklemelerde beş boyut yerine üç boyut (içselleştirme, dışsallaştırma ve olumlu sosyal davranışlar) olarak da anketin kullanılabilirliğini önermiştir. Mevcut çalışmada da annelerin çocuklarının ilgili davranış problemlerini gösterme düzeylerine ilişkin değerlendirmeleri üç boyut üzerinden hesaplanarak analizlere dahil edilmiştir. İçselleştirme ve dışsallaştırma boyutlarındaki puan artışı çocuktaki ilgili problem davranışların artışına işaret ederken, olumlu sosyal davranışlar alt boyutundan alınan puandaki artış ise çocuktaki olumlu sosyal davranışların artışını ifade etmektedir. Ölçeğin orijinal formunun iç tutarlık katsayıları içselleştirme boyutu için .73, dışsallaştırma boyutu için .78 ve olumlu sosyal davranış için ise .66 bulunmuştur (Goodman ve ark. 2010). Anketin Türkçe uyarlamada çalışmasında, alt boyutların iç tutarlık katsayıları sırasıyla .73, .65 ve .73 bulunmuştur (Güvenir ve ark., 2008). Mevcut çalışmada ölçeğin iç tutarlık katsayıları sırasıyla, .65, .66 ve .62 olarak bulunmuştur.

2.3.3. Duygu Düzenleme Ölçeği

Shields ve Cicchetti (1997), ebeveyn ya da yetişkinler tarafından çocukların duygu düzenleme becerilerinin değerlendirilmesi amacıyla ölçeği geliştirmiştir. Türkiye örneğine uyarlaması Batum ve Yağmurlu (2007) tarafından yapılmıştır. Ölçekte duygusal değişkenlik /olumsuzluk ("Duygu hali çok değişkendir.") ve duygu düzenleme ("Üzüldüğünü, kızıp öfkelenildiğini veya korktuğunu söyleyebilir.") alt boyutları bulunmaktadır. 24 maddeden oluşan ölçek 4'lü derecelendirme yöntemiyle ("1-nadiren/heredeysse hiç", "4-her zaman") değerlendirilmektedir. Duygu düzenleme güçlüklerine işaret eden maddelerin ters kodlanması ile toplam duygu düzenleme puanı hesaplanabilmektedir (Batum ve Yağmurlu, 2007). Ölçekten alınan toplam puanın artması çocukların duygu düzenleme becerilerinin arttığına işaret etmektedir. Mevcut çalışmada, annelerin çocuklarının duygu düzenleme becerilerine ilişkin değerlendirmelerini ölçmek amacıyla ilgili ölçek kullanılmıştır. Ölçeğin Türkçe uyarlamasında toplam duygu düzenleme boyutuna ilişkin hesaplanan güvenilirlik katsayısı .75'tir (Batum ve Yağmurlu, 2007). Ölçek mevcut çalışmada da toplam duygu düzenleme puanı ile değerlendirilmiş olup ölçeğin toplam puanının iç tutarlık katsayısı .77 olarak bulunmuştur.

2.3.4. Otobiyografik Bellek Testi: Okul Öncesi Versiyonu

Otobiyografik bellek testi-okul öncesi versiyonu (Nuttall ve ark., 2014), erken çocukluk dönemindeki çocukların otobiyografik bellek performansını değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Testin uygulaması, araştırmacı tarafından 5 olumlu (ör., mutlu, güçlü, zeki) ve 5 olumsuz (ör., üzgün, yorgun, aç) kelimenin sırasıyla çocuğa sunulması ile gerçekleşmektedir. Sunulan her bir kelime ile ilgili çocuğun yaşadığı bir anısını anlatması istenmektedir (ör., “ ____ hissettiğin bir anını düşünüp bana anlatır mısın?”). Kelime ile birlikte ipucu cümlesi araştırmacı tarafından sunulduktan sonra çocuğun anısını anlatması için bir dakika beklenmektedir. Çocuktan cevap gelmediğinde veya gerekli durumlarda (ör., ilk sorulduğunda genel bir anının ifade edilmesi, “Parka gittiğim zamanlar mutlu olurum.”) araştırmacı ek bir adet daha ipucu cümlesi sunarak çocuğun anıyı anlatmasını teşvik etmektedir (“Bu şekilde hissettiğin sadece bir olayı bana anlatır mısın?”). Test sırasında başka ipucu veya açıklama cümlesi kullanılmamaktadır.

Otobiyografik bellek testi alanyazında erken çocukluk döneminde otobiyografik bellek performansını değerlendirmek amacıyla yaygın olarak kullanılan güvenilir bir ölçümdür (Moore ve Zoellner, 2007; Nuttall ve ark., 2014). Çocuğun anılarının değerlendirilmesinde, öncelikle tüm cevaplar transkript edilmektedir. Çocukların her bir ipucu kelimesinden sonra anlattığı anı, özgüllük ve genelleme içermesi bakımından bir veya sıfır olarak kodlanmaktadır. Genel ifadeler belirli bir anıya işaret etmediği için otobiyografik bellek açısından performansın düşüklüğüne (“Mutlu olduğumda annemle parka giderim.”), özgül cevaplar ise (“Mutlu hissettiğimde bir gün okul dönüşü arkadaşım ve annemle parka gitmiştik.”) otobiyografik bellek açısından performansın yüksek olmasına işaret etmektedir. Çocuklar otobiyografik bellek testinden 0-10 arasında puan almaktadır. Otobiyografik bellek testinin kodlayıcılar arası güvenilirliği .90 üzerindedir (Nuttall ve ark., 2014).

Testin orijinal versiyonu ilgili araştırmacılardan istendikten sonra yapılan pilot uygulamalarda kelimelerin anlamı ile ilgili çocuklardan soru geldiği ve çocukların testi cevaplama zorlandığı gözlemlenmiştir. Alanyazında otobiyografik bellekle ilgili Nieto ve arkadaşları (2017) tarafından geliştirilen benzer test incelendiğinde, bu testte benzer kelimelerin görsellerle sunulduğu görülmüştür. Araştırmacılardan görseller istendikten sonra yapılan incelemede görsellerde ortak bir tema olmadığı; başka bir ifadeyle bazı kelimelerin emoji ifadeleriyle bazılarının ise durum belirten resimlerle görselleştirildiği

görülmüştür (Nieto ve ark. 2017). İki test detaylı olarak incelendikten sonra, Nuttall ve arkadaşlarının (2014) geliştirdiği testte kullanılan kelimelerin araştırma kapsamına dahil edilmesi ve bu kelimelerin aynı tip emoji ifadeleri içeren görseller kullanılarak somutlaştırılmasına karar verilmiştir. Tasarımların oluşturulması sürecinde bir grafik tasarımcısından destek alınmıştır. Yapılan tasarımlar daha sonra araştırmacı, tez danışmanı ve tez izleme komitesi üye hocaları tarafından değerlendirilerek son haline getirilmiştir.

Mevcut çalışma Covid-19 pandemisi döneminde yapıldığından çocuk ile olan görüşme araştırmacı tarafından çevrim içi olarak (görüntülü görüşme yöntemi) gerçekleştirilmiştir. Yapılan pilot çalışmalarda çocukların görüntülü görüşmede 10 kelime ile olan versiyonu tamamlamakta çok zorlandıkları ve birçok kelimeye cevap vermeden ekran karşısından ayrıldıkları görülmüştür. Erken çocukluk dönemindeki çocukların dikkat uzamları göz önünde bulundurularak 3 olumlu (mutlu, akıllık, şaşkın) ve 3 (üzgün, sinirli aç) olumsuz kelime seçilerek test uygulanmıştır. Olumlu ve olumsuz kelimeler arasında karşıt dengeleme yapılarak uygulamalar arası sıra etkisi kontrol edilmiştir. Mevcut çalışmada çocukların olumlu ve olumsuz kelimelere verdiği cevaplar toplanmış ve toplam puan kullanılmıştır. Cevaplar değerlendirilirken test konusunda eğitim almış iki bağımsız kodlayıcı rastgele seçilen verilerden %25'ini kodlamıştır. Kodlayıcılar arası güvenilirliği analiz etmek için sınıf içi korelasyon (ICC) kullanılmıştır; bu analize göre .50-.75 arası puanlar orta düzeyde güvenilirlik, .75-.90 arası puanlar iyi düzeyde güvenilirlik, .90 üstü puan ise mükemmel güvenilirliğe işaret etmektedir (Koo ve Li, 2016). Mevcut çalışmada kodlayıcılar arasındaki sınıf içi korelasyon katsayısı .94 olarak bulunmuştur.

2.4. ANNE VE ÇOCUĞA İLİŞKİN ÖLÇÜM: ANNE-ÇOCUK KONUŞMALARI

2.4.1. Uygulama

Mevcut çalışmada, anne ve çocuk arasındaki konuşmaları incelemek amacıyla anne ve çocuğun birlikte deneyimlediği bir olumlu ve bir olumsuz olayın içeriği değerlendirilmiştir. Anne ile yapılan sesli telefon görüşmesi sonucunda olumlu ve olumsuz anıların içeriği belirlenmiştir. Annenin çocuğu ile birlikte deneyimlediği, gündelik olmayan, belirli bir gün ve zaman diliminde yaşanmış, olumlu ve olumsuz duygu içeren iki anı belirlemesi istenmiştir. Anne, belirlediği anıların içeriğini araştırmacı ile paylaştıktan sonra anıların uygunluğu araştırmacı tarafından değerlendirilmiş (anının özgünlüğü, anne ve çocuğun

birlikte deneyimlemesi vb.) ve nihai anılara anne ile birlikte karar verilmiştir. Anılara karar verilmesinin ardından, annenin belirlenen olumsuz anıyı çocuğu ile konuşma konusunda kendini rahat hissedip hissetmediğı ayrıca anneye sorulmuştur. Annenin anıyı konuşmak istemediğı, çocuğu için çok olumsuz olarak nitelediğı veya tereddüt yaşadığını bildirdiğı (ör. “Çocuğumun kötü etkilenmesinden endişe ediyorum.”) durumlarda ise başka bir olumsuz anı belirlenmiştir. Ayrıca çocuğun deneyimlediğı travmatik içerikli olumsuz anılar (ör. yakın birinin kaybı, travmatik bir kaza, hayvan kaybı, fobi vb.) araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır.

Annenin belirlenen anıları uygun bir zamanda, çocuğu ile yalnız olduğı sessiz bir odada yaklaşık 5'er dakika (toplam 10 dakika) konuşması ve her iki konuşmayı da ses kaydına alması istenmiştir. Anne ile yapılan telefon görüşmesinin sonunda belirlenen anıların içeriğı ve ses kaydını nasıl alabileceğı gibi bilgilendirmeler yapılmış ve annenin araştırma ile ilgili soruları cevaplanmıştır. Görüşme sonrasında, sözel olarak yapılan bilgilendirmeler (ses kaydı alma süreci, anının içeriğı, anının nerden başladığı nerede bittiğı vb.) mesaj yoluyla da anı konuşmaları ve kayıt sürecinde anneye rehberlik etmesi amacıyla iletilmiştir. Anıların sıra etkisini kontrol etmek amacıyla anılar arasında karşıt dengeleme yapılmıştır.

Çalışma kapsamında belirlenen anıların içeriğı incelenmiş olup verideki anıların içeriğine göre anılar gruplanmış ve temalar oluşturulmuştur. Olumlu ve olumsuz anılar için belirlenen bu temalara ilişkin betimsel veriler Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Araştırma Anılarının Temalarına İlişkin Betimsel Değerler

Olumlu Anı Temaları	n	%
1. Aile ile yapılan etkinlikler (oyun oynama, yemek yeme, ormanda gezinti vb.)	66	27.27
2. Doğum günü (pasta üfleme, hediye açma, partiye hazırlık, süsleme yapma vb.)	35	14.46
3. Yeni bir şey alınması (oyuncak, kıyafet, kitap alınması vb.)	27	11.16
4. Karda oynama (kartopu, kardan adam yapma, karda kızakla kayma vb.)	21	8.67
5. Deniz/yüzme (denizde ilk defa yüzme, kuma gömülme, denizde taş toplama vb.)	16	6.61
6. Ziyaret (hayvanat bahçesi, akvaryuma, at çiftliği vb.)	14	5.78
7. Hayvan sahiplenme	13	5.37
8. Anne/arkadaşla yemek yapma	11	4.54
9. Diğer (parka gitme, bisiklet/scooter sürme, arkadaşla görüşme, okul etkinliği vb.)	39	16.11
Olumsuz Anı Temaları		
1. Basit Yaralanmalar (Düşme, incinme gibi hafif ev ve araba kazaları vb.)	63	25.71
2. Sağlık/Hastalık (Serum takılması, aşı olma, kan alma vb.)	41	16.73
3. İsteğinin Olmaması/Alınmaması (Parka gidememe, oyuncak alınmaması)	37	15.10
4. Ayrılık Tepkisi (Arkadaş, aile üyeleri, ebeveyn ile ayrılık sonrası tepkiler)	34	13.87
5. Tartışma/Kavgı (Arkadaş ile oyuncak, ebeveyn ile okulla ilgili tartışmalar)	22	8.97
6. Kayıp (Eşya veya oyuncuğunun kaybolması)	14	5.71
7. Ani olay (Artçı deprem, hafif uçak sallanması vb.)	14	5.71
8. Diğer olaylar (Eşya/oyuncak bozulması, Yabancıdan korku vb.)	20	8.1

2.4.2. Kodlama Yönergesi

Anne ve çocuğun anılarla ilgili konuşma stilini değerlendirmek amacıyla alanyazındaki prosedürler kullanılarak konuşma içerikleri yüksek ayrıntılandırıcı (*high elaborative*) ve düşük ayrıntılandırıcı (*low elaborative*) olarak iki ana tema altında kodlanmıştır (Bergen ve ark., 2009; Laible, 2004a, Reese ve Fivush 1993). Yüksek ayrıntılandırma kapsamında annenin bir konu ile ilgili kullandığı açık uçlu soruların (*open-ended memory/elaborative questions*; ör. "Nereden balon almıştık?") ve bağlamsal ifadelerin (*contextual statements*; ör. "Balonları köşedeki marketten almıştık.") frekans sayıları toplanarak bu stilden alınan toplam puan hesaplanmıştır. Düşük ayrıntılandırma kapsamında ise bir konu ile ilgili kullanılan kapalı uçlu sorular (*yes/no questions*; "Balon almıştık değil mi?") ve tekrar içeren ifadeler (*repetitive statement/questions*; konuşmada daha önce ifade edilen bilgilerin tekrar edilmesi; açık uçlu soru soru, kapalı uçlu soru veya bağlamsal ifade vb.) dahil edilerek bu stilden alınan toplam puan hesaplanmıştır.

Anne ve çocuk konuşmaları incelenirken, belirlenen anının gerçekleştiği süre zarfındaki yaşanan olayları (olay örgüsü, ne zaman, nerede, nasıl ve kimlerin olay sırasında orda olduğu vb.) ve deneyimleri içeren cümleler veya soru formları kodlanmakta ve analizlere

dahil edilmektedir. Reese ve Fivush (1993) anne ve çocuğun konuşmalarını inceledikleri öncül çalışmada, belirlenen anının gerçekleştirdiği sırada yaşanmayan ancak olayla ilişkili olan veya olmayan bazı içeriklerin de konuşmalarda yer aldığını gözlemlemiştir. Araştırmacılar bu içerikleri inceledikten sonra anıya ilişkin gelecek yönelimli, geçmiş yönelimli, konu dışı (anıya ilgili olmayan anne ve çocuğun yaşadığı diğer olaylar, gündelik yaşamları ile ilgili olaylar vb. “Babam bugün işten erken gelecek değil mi anne?”) ve/veya ses kayıt cihazı ile ilgili olmak üzere (“Kızım telefona dokunma sesimizi kaydediyor şu an!”) farklı kodlar tanımlamışlardır. Mevcut araştırma kapsamında da gelecek ve geçmiş yönelimli konuşmalar kodlanmış ancak konu dışı ve ses kayıt cihazı ile ilgili konuşmalar belirlenen anılarla ilgili olmadığından bu içerikler araştırma odağının dışında bırakılmıştır.

Gelecek yönelimli konuşmalar, belirlenen olayla ilgili konuşmanın gerçekleştiği zaman diliminin sonrasında söz konusu olayın gelecekte yeniden yaşanması veya nasıl yaşanacağı gibi konu hakkındaki yorumları ve soruları içermektedir. Örneğin, belirlenen konunun “doğum günü pastasını satın alma” olduğu bir bağlamda “Bir dahaki sefere yine o çikolatalı doğum günü pastası istiyorum!”, “Yine o pastaneye gidelim.” gibi ifadeler gelecek yönelimli konuşmalar kapsamında kodlanmaktadır. Geçmişle ilgili ifadeler ise belirlenen olayın yaşandığı zaman diliminden önce olayla ilgili gerçekleşmiş yaşantıları içeren konuşmalardır. Örneğin, belirlenen konunun “doğum günü pastası satın alma” olduğu bir bağlamda “Doğum günü pastası alamaya gitmeden önce seninle nereye uğramıştık?”, “Pastaneye gitmeden önce yolda kimi görmüştük?” gibi ifadeler ise geçmiş yönelimli konuşmalar kapsamında kodlanmaktadır.

Araştırma kapsamında dahil edilen anıların içerikleri değerlendirildiğinde, orijinal anne-çocuk kodlama yönergesinde olmayan varsayım içerikli ifadelerin bazı konuşmalarda yer aldığı araştırmacılar tarafından gözlemlenmiştir. Bu ifadelerin belirlenen anının gerçekleştiği süre zarfındaki olayların yeniden değerlendirilmesini içerdiği görülmüştür. Örneğin, belirlenen olayın “çocuğun parkta arkadaşıyla yaşadığı anlaşmazlık üzerine yere düşmesi” olduğu durumda, “Peki, ağlamak yerine ne yapabilirdin?”, “Arkadaşına vurmak yerine ona ne söyleyebilirdin?”, “Arkadaşına nasıl davranman gerekiyordu?” vb. ifadeler olayla ilişkili olan ancak o anda yaşanmamış ve varsayım içeren konuşmalardır. Bu tür varsayımsal ifadelerin konuşmalarda yer alması, anı konuşmalarının ilerideki davranışlara rehberlik etme ve duygu düzenlemede rolünün olmasıyla ilişkili olabileceği

düşülmüştür (Fivush ve ark., 2009; Elibol Pekaslan, 2019). Bu nedenle, anı içeriklerinde yer alan varsayımsal ifadelerin de araştırma kapsamında kodlanması hedeflenmiştir.

Anne ve çocuğun konuşmaları kapsamında kodlanan tüm içeriklere ait betimsel değerler Tablo 6'da görselleştirilmiştir. Yapılan ön analizlerde, belirlenen anının yaşandığı süre zarfındaki olaylarla ilgili içerikleri kapsayan temel kodların (yüksek ve düşük ayrıntılandırma kodları) ortalamalarının bu kodlar dışında kalan diğer kodlara (geçmiş, gelecek ve varsayım kodları) göre daha yüksek olduğu ve diğer kodların konuşmalarda görülme sıklığının daha az olduğu görülmüştür. Diğer kodların araştırma değişkenleri ile olan ilişkileri incelendiğinde de anlamlı bulgular elde edilememiştir. Bu nedenle, geçmiş, gelecek ve varsayım içerikli kodlamalar analizlere dahil edilmemiştir.

Tablo 6. Anne ve Çocuk Konuşmaları Kodlamalarına İlişkin Betimsel Değerler

Değişkenler	Anne				Çocuk			
	En Düşük	En Yüksek	Ort.	SS	En Düşük	En Yüksek	Ort.	SS
Olumlu Anı								
Anıya ilişkin kodlar								
Yüksek Ayrıntılandırma								
Açık uçlu sorular	0	19	6.24	3.65	0	3	.26	.62
Bağlamsal ifadeler	0	26	5.70	4.78	0	35	9.62	6.15
Düşük Ayrıntılandırma								
Kapalı uçlu sorular	0	21	5.43	3.43	0	4	.23	.59
Tekrarlayan ifadeler	0	9	1.77	1.52	0	7	.83	.91
Anıya ilişkin gelecekle ilişkili kodlar								
Açık uçlu sorular	0	11	.25	1.25	0	2	.03	.22
Bağlamsal ifadeler	0	8	.29	.84	0	16	.50	1.67
Kapalı uçlu sorular	0	5	.46	.86	0	2	.05	.24
Anıya ilişkin geçmişle ilişkili kodlar								
Açık uçlu sorular	0	12	1.18	2.01	0	2	.07	.27
Bağlamsal ifadeler	0	12	1.98	2.37	0	27	2.78	3.87
Kapalı uçlu sorular	0	17	1.67	2.6	0	2	.06	.27
Anıya ilişkin varsayımsal kodlar								
Açık uçlu sorular	0	2	.05	.27	0	0	0	0
Bağlamsal ifadeler	0	2	.04	.24	0	7	.17	.77
Kapalı uçlu sorular	0	2	.06	.27	0	1	.01	.09

Tablo 6. (devam) Anne ve Çocuk Konuşmaları Kodlamalarına ilişkin Betimsel Değerler

Değişkenler	Anne				Çocuk			
	En Düşük	En Yüksek	Ort.	SS	En Düşük	En Yüksek	Ort.	SS
Olumsuz Anı								
Anıya ilişkin kodlar								
Yüksek Ayrıntılandırma								
Açık uçlu sorular	0	17	5.14	3.16	0	3	.22	.50
Bağlamsal ifadeler	0	21	5.83	4.54	0	23	7.31	4.60
Düşük Ayrıntılandırma								
Kapalı uçlu sorular	0	22	4.90	3.60	0	3	.16	.47
Tekrarlayan ifadeler	0	20	5.87	4.59	0	11	2.45	2.47
Anıya ilişkin gelecekle ilişkili kodlar								
Açık uçlu sorular	0	2	.09	.32	0	1	.01	.09
Bağlamsal ifadeler	0	6	.20	.62	0	11	.33	1.07
Kapalı uçlu sorular	0	3	.35	.67	0	1	.02	1.13
Anıya ilişkin geçmişle ilişkili kodlar								
Açık uçlu sorular	0	17	1.08	1.86	0	3	.07	.30
Bağlamsal ifadeler	0	14	1.97	2.65	0	20	2.6	3.5
Kapalı uçlu sorular	0	8	1.13	1.53	0	2	.07	.31
Anıya ilişkin varsayımsal kodlar								
Açık uçlu sorular	0	2	.12	.41	0	1	.01	.09
Bağlamsal ifadeler	0	7	.16	.73	0	8	.27	.87
Kapalı uçlu sorular	0	2	.07	.30	0	1	.01	.09

Veri toplama sürecinin tamamlanmasının ardından anne ve çocuk çiftlerinin konuşma süreleri incelendiğinde, konuşma sürelerinin uzunluklarında farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir. Alanyazında bu tür farklılıkların üstesinden gelmek adına sıklıkla konuşma sürelerinin kontrol edilmesi gerektiği ifade edilmektedir (Sahin-Acar ve ark., 2019). Örneğin, benzer yüksek ayrıntılandırma puanına (8 puan) sahip iki annenin çocuğu ile konuşma süresi çok farklı olabilmektedir (ör. 1. Anne-çocuk = 120 saniye ve 2. Anne-çocuk = 720 saniye). Örnekteki iki annenin konuşma içerisinde kullandığı yüksek ayrıntılandırma ifadeler konuştukları süre ile karşılaştırıldığında yüksek ayrıntılandırma puanlarının aynı anlama gelmediği görülmektedir. Bu durum analizlerde kullanılan puanların standart olmamasına yol açmaktadır. Mevcut çalışmada yüksek ayrıntılandırma ve düşük ayrıntılandırma puanlarının her biri ayrı ayrı anne-çocuk çiftinin konuşma süresine (saniye olarak) bölünmüştür; böylelikle yüksek ve düşük ayrıntılandırma puanları standart hale getirilmiştir (Sahin-Acar ve ark., 2019). Anne ve çocuk için konuşmalardaki yüksek ve düşük ayrıntılandırma puanlarının hesaplanmasının ardından bu puanlamalar konuşma sürelerine bölünmüştür.

Alanyazında ayrıntılandırma puanı frekans (ör. ayrıntılandırıcı ve tekrarlayan ifadelerin toplam puanlarının ayrı ayrı kullanılması) veya oran (ayrıntılılandırıcı ifadeler/tekrarlayan ifadeler) biçiminde kullanılmasına karşın (Waters ve ark., 2019), oran hesaplamasının çalışmalarda daha fazla tercih edilmesi gerektiği tartışılmaktadır (Fivush ve Vasudeva, 2002). Çalışmalar incelendiğinde de genellikle ayrıntılılandırıcı ifadelerin toplam puanlarının, tekrarlayan ifadelerin toplam puanlarına olan oranının hesaplandığı ve analizlerde bu oran hesaplamasının tercih edildiği görülmektedir (ör. Fivush ve Vasudeva, 2002; Sahin-Acar ve Leichtman, 2015). Oran hesaplaması ile konuşma içerisinde annenin ne oranda ayrıntılılandırıcı ifadelerini kullandığını incelemek mümkün olmaktadır. Başka bir ifadeyle konuşmada kullanılan tekrarlayan ve ayrıntılılandırıcı ifadeler birlikte değerlendirilmektedir. Bu nedenle, mevcut çalışmada yüksek ayrıntılılandırıcı ifadeleri düşük ayrıntılılandırıcı ifadelerine bölünerek anne ve çocuk için ayrıntılılandırıcı oranı hesaplanmıştır. Örneğin, benzer yüksek ayrıntılılandırıcı puanına sahip (ör. 8 puan) iki anne farklı düşük ayrıntılılandırıcı puanlarına (ör. 1. Anne = 1 puan ve 2. Anne = 6 puan) sahip olabilmektedir. Oran hesaplaması ile bu iki annenin konuşmadaki ayrıntılılandırıcı düzeyinin ayrıştırılması (ör. 1. Anne ayrıntılılandırıcı oranı = 8 puan ve 2. Anne ayrıntılılandırıcı oranı = 1.33 puan) ve çocuğun sonuç değişkenleri üzerindeki ayırıcı etkilerinin incelenmesinin mümkün olduğu ifade edilmektedir (Fivush ve Vasudeva, 2002).

Özetle mevcut çalışmada, anne-çocuk konuşmalarının içeriği yüksek ve düşük ayrıntılılandırıcı ifadeler kapsamında değerlendirilmiştir. Anne ve çocuk için ayrı ayrı yüksek ve düşük ayrıntılılandırıcı puanlarının hesaplanmasının ardından bu puanların her biri konuşma sürelerine bölünerek standart hale getirilmiştir. Bu işlemin ardından anı içindeki yüksek ayrıntılılandırıcı ifadelerin toplamı, düşük ayrıntılılandırıcı ifadelerin toplamına bölünmüş ve bir ayrıntılılandırıcı oranı hesaplanmıştır. Elde edilen bu ayrıntılılandırıcı oranı anne ve çocuk için ayrı ayrı hesaplanmıştır. Mevcut çalışmanın analizlerinde hesaplanan bu ayrıntılılandırıcı oranı kullanılmıştır.

Özerklik desteği boyutu için annenin konuşma içeriğindeki her bir konuşma dönüşündeki ifadesi (*conversational turn*) Likert olarak 1 ile 5 arasında ("5-Yüksek özerklik, 4-orta-yüksek özerklik, 3-nötr, 2-düşük özerklik ve 1-kontrol) değerlendirilerek konuşma içerisinde annenin çocuğuna ne düzeyde özerklik verdiği hesaplanmıştır (Cleveland ve Reese, 2005). Özerklik desteği sağlayan bir ifadenin çocuğun anı ile ilgili söylediği bilgileri annenin onaylamasını ve annenin çocuğun anı ile ilgili sunduğu ipucunu takip

ederek çocuğun konuşmayı yönlendirmesini desteklemesi gerekmektedir (“Hımm, evet çok haklısın, güzel hatırladın! Orada yavru şempanzelerde vardı.”). Kontrolcü bir ifade ise anne çocuğun anı ile ilgili ifade ettiği bilgiyi reddetmektedir ve anne anı ile ilgili kendi bilgisini sunarak konuşmayı kontrolü altında tutmaktadır (“Hımm, hayır aslında orda şempanze yoktu. Kocaman aslanlar vardı değil mi?”). Özerklik puanı sadece anne için hesaplanmaktadır. Annenin tüm konuşma sırasındaki ifadeleri öncelikle puanladıktan sonra, puanlanan ifadelerin ortalaması alınarak özerklik desteği puanı hesaplanmıştır (Cleveland ve Reese, 2005).

Anne-çocuk konuşmalarına ilişkin transkriptler araştırmacı tarafından yapılmıştır. İlgili kodlamalar konusunda eğitim almış araştırmacı ve bir diğer bağımsız kodlayıcı seçkisiz olarak seçilen verilerden %25’ini kodlamıştır. İki kodlayıcı arası güvenilirliği analiz etmek için sınıf içi korelasyon (ICC) kullanılmıştır (Koo ve Li, 2016). Yüksek ayrıntılandırma alt boyutları için sınıf içi korelasyon katsayıları anne kodlarında olumlu anı için .97 (açık uçlu soru) ve .94 (bağlamsal ifade), olumsuz anı için .95 (açık uçlu soru) ve .96 (bağlamsal ifade); çocuk kodlarında ise olumlu anı için .93 (açık uçlu soru) ve 92 (bağlamsal ifade), olumsuz anı için .85 (açık uçlu soru) ve 96 (bağlamsal ifade) olarak hesaplanmıştır. Düşük ayrıntılandırma alt boyutları için sınıf içi korelasyon katsayıları anne kodlarında olumlu anı için .83-.97 arasında, olumsuz anı için .87-.97 arasında; çocuk kodlarında ise olumlu anı için .82-.89 arasında, olumsuz anı .80-.91 arasında hesaplanmıştır. Son olarak, özerklik boyutu için sınıf içi korelasyon katsayısı olumlu anı için .92, olumsuz anı için .90 bulunmuştur. Özetle, kullanılan kodlamalarda kodlayıcılar arası güvenirliliğin iyi düzeyde olduğu görülmektedir.

2.5. İŞLEM

Çalışma için öncelikle Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu’ndan (10.11.2020, 35853172-300 sayılı yazı) gerekli etik izinler alınmıştır. Katılımcılara kartopu örnekleme yöntemiyle ve Covid-19 pandemisi nedeniyle çevrimiçi olarak ulaşılmıştır. Veri toplama süreci araştırmacı tarafından sesli ve görüntülü telefon görüşmeleri aracılığı ile gerçekleştirilmiştir.

Telefon görüşmeleri aracılığıyla annelere ulaşılarak araştırmanın amacı ve önemi hem sözel hem de yazılı olarak aktarılmış olup yapılan bu ilk telefon görüşmesinde araştırmanın amacını ve içeriğini anlatan Bilgilendirme ve Onam Formu araştırmacı

tarafından sunulmuştur. Onam formundaki bilgiler aktarıldıktan sonra yapılan telefon görüşmesinde annenin araştırma ve süreçle ilgili merak ettiği sorular cevaplanmıştır. Annelerin sözel olarak araştırmaya gönüllü katılımı kabul etmesi durumunda e-posta veya mesaj yoluyla (ör. sosyal mesajlaşma uygulamaları) Bilgilendirme ve Onam Formu kendilerine yazılı olarak da iletilmiştir. Annelerin onam formunu okuduktan sonra formun altında yer alan italik olarak yazılı araştırmayla ilgili bilgilendirildiğini ve katılımını onayladığını içeren kısa paragrafı boş bir kağıda yazmaları (tarih ve imza ile) ve araştırmacıya mesaj yolu ile ulaştırmaları istenmiştir. Böylelikle annelerden yazılı olarak da gönüllü katılım izni alınmıştır.

Çalışma, araştırmacının anne ile gerçekleştirdiği bir telefon görüşmesi ve annenin çocuğu ile birlikte gerçekleştirdiği anı konuşma etkinliğinden, annenin doldurduğu bir anket setinden ve araştırmacının çocuk ile birlikte görüntülü görüşme yoluyla gerçekleştirdiği uygulamadan oluşmaktadır. Çalışmaya katılımı ilgili anneden sözel ve yazılı onay alındıktan sonra anne ile sesli bir telefon görüşmesi gerçekleştirilmiş, bu görüşmede aileye ilişkin demografik bilgiler alınmış, anne ve çocuğun birlikte yapacağı etkinlik için anılar belirlenmiştir. Görüşme bittikten sonraki uygun bir zamanda, yaklaşık 5'er dakika belirlenen anılar ile ilgili gündelik yaşamlarındaki gibi anne ve çocuğun konuşması ve konuşmanın ses kaydına alınması anneden istenmiştir. Annenin konuşmayı nasıl kaydedeceği araştırmacı tarafından anlatılmış ve annenin ses kaydıyla ilgili soruları cevaplanmıştır. Konuşma gerçekleştirildikten sonra, anneden ses kaydını e-posta veya mesaj yoluyla (sosyal mesajlaşma uygulamaları) araştırmacıya ulaştırması istenmiştir. Anne ile yapılan bu görüşme yaklaşık 30-40 dakika sürmüştür.

Ses kayıtlarının araştırmacıya ulaştırılmasından sonra anneye çevrimiçi olarak hazırlanan anket setinin linki e-posta veya sosyal mesajlaşma uygulaması aracılığıyla iletilmiştir. Anne anketi doldurduktan sonra ise çocukla görüntülü görüşme yoluyla otobiyografik bellek testi uygulanmıştır. Bu uygulama, mevcut çalışmanın araştırmacısı uzman psikolog tarafından oyun aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmacının çocuk ile yaptığı etkinliğin daha sağlıklı değerlendirilmesi için annenin ve çocuğun onayı ile ses kaydı alınmıştır. Çocuk ile uygulama yaklaşık 5-10 dakika sürmüştür. Tüm uygulama ve görüşmeler ise yaklaşık 1-1.30 saat sürmüştür.

3. BÖLÜM BULGULAR

Bulgular beş bölümden oluşmaktadır; 1) veri temizleme ve verinin analize hazırlanması, 2) planlanan analiz, 3) betimsel ve korelasyonel analizler, 4) Model 1'in analizleri, 5) Model 2'nin analizleri, 6) Model 3'ün analizleri.

3.1. VERİ TEMİZLİĞİ VE VERİNİN ANALİZE HAZIRLANMASI

Analiz aşamasından önce ulaşılan toplam 265 aileye ilişkin verinin istatistiksel uygunluğu incelenmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2014). İlk olarak, aile-çocuk çiftlerine ilişkin belirlenen anıların ve transkriptlerin uygunluğu incelenmiş; toplanan verilerden 19'unun konuşmalarının ve anılarının uygun olmadığı görülmüş ve bu veriler araştırma kapsamından çıkarılmıştır. Bu ailelerin konuşmaları incelendiğinde, 14 anının içeriğindeki olayların uzun süreli olduğu (tüm gün süren piknik, taşınma süreci, yaz tatili) ve 5 anının içeriğindeki olayların gerçekleştiği sırada anne ve çocuğun birlikte olmadığı anlaşılmıştır.

İkinci adımda ise veride bulunan değerlerin olması gereken sınırlar içerisinde olup olmadığı betimsel istatistik analizleri ile incelenmiştir. Veri ilk olarak kayıp değer analizi (*missing value analysis, MVA*) ile incelenmiş ve değişkenlere ilişkin kayıp verilerin %5'ten az olduğu görülmüştür. Kayıp verilerin olduğu durumlarda verilerin rastgele dağılıp dağılmadığını kontrol etmek için Little MCAR testi yapılmış ve sonuçlar verideki kayıpların rastgele olduğunu göstermiştir (Tabachnick ve Fidell, 2014). Bu nedenle, verideki kayıp değerlere ortalama değer ataması yapılmıştır. Atamayı takiben veride tek değişkenli ve çok değişkenli uç değerler incelenmiştir. Değişkenlerin z puanları hesaplanarak veride tek değişkenli uç değerlerin ± 3.29 aralığında olup olmadığı incelenmiş ve 1 verinin bu aralıkta olmadığı tespit edilmiştir. Bu veriler atıldıktan sonra yapılan çok değişkenli uç değer analizinde Mahalanobis uzaklıkları hesaplanmıştır ve uç değer içeren veri olmadığı görülmüştür ($p < .05$). Uç değer analizlerinin ardından, değişkenlerin VIF (*variance inflation factor*) değerleri incelenmiş ve bağımsız değişkenler arasında çoklu bağlantı (*multicollinearity*) varsayımının karşılandığı görülmüştür (VIF < 10) (Tabachnick ve Fidell, 2014). Tek değişkenli uç değerler atıldıktan sonra 245 veride değişkenlerin çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiş ve verideki dağılımın tek değişkenli normal dağılım sayılıştığını karşılayıp karşılamadığı incelenmiştir.

Araştırmacılar, verideki çarpıklığın ± 2 , basıklığın ise ± 7 arasında olması durumunda verinin dağılımının normal kabul edilebileceğini tartışmaktadır (Kim, 2013; West ve ark., 1995). Araştırmanın değişkenlerinin arpıklık ve basıklık değerlerinin bu ltler temel alındığında normal değerler arasında dağılım gösterdiği görülmüştür (bkz. Tablo 7). Böylelikle ulaşılan 265 anne-ocuk çiftinin verisinden yapılan ön analizler ve değerlendirmeler sonrasında toplam 20 veri araştırma kapsamına dahil edilmemiş ve toplamda 245 ailenin verisiyle analizlere devam edilmiştir.

3.2. PLANLANAN ANALİZ

Veri temizliği (uç değerler, çoklu bağlantı vb.) ve n analizler (Pearson korelasyon katsayıları, ortalama değerler, basıklık/arpıklık vb.) için SPSS 23 programı kullanılmıştır. Araştırmanın Model 1 ve Model 2'sinin test edilmesi için yapılan yol (*path*) analizleri AMOS 23 programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çok değişkenli normallik gerekliliği karşılanmış olan veri AMOS'ta En Yüksek Olasılık (*Maximum Likelihood (ML)*) yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırmada yer alan Model 3'teki ilişkilerin incelenmesi amacıyla SPSS 23 programı aracılığıyla PROCESS Macro-4.1 (*simple moderation model-Model 1*; Hayes, 2018) eklentisinden faydalanılmıştır. İlgili eklenti aracılığıyla düzenleyici etkiler Hayes'in (2018) nerdiği *Model 1* ile incelenmiştir. Bootstrap rnekleme yöntemi ile 5000 yeniden örnekleme modellemesi üzerinden etkileşim etkileri incelenmiş ve %95 güven aralığı tercih edilmiştir. Etkileşim etkilerinin incelendiği modellerde, ilgili sonuç değişkenini doğrudan yordayan sosyodemografik özelliklerin etkilerini kontrol etmek için modellere ilgili değişkenler kontrol değişkenleri olarak eklenmiştir. Anlamlı etkileşim etkisi saptanan modellerin detaylı incelenmesi için basit eğim analizi (*simple slope analysis*) yapılarak modellerin sonuçları değerlendirilmiştir.

3.3. BETİMSSEL VE KORELASYONEL ANALİZLER

Bu bölümde ilk olarak araştırma değişkenlerine ilişkin betimsel analiz sonuçları sunulmuştur (bkz. Tablo 7). Takip eden bölümde ise nler arası korelasyon analizlerinden elde edilen sonuçlar yer almaktadır (bkz. Tablo 8).

Tablo 7. Araştırma Değişkenlerinin Betimsel Değerleri

Değişkenler	Beklenen Ranj	En Düşük	En Yüksek	Ort.	SS	Çarpıklık	Basıklık
Anneye ilişkin Değişkenler							
1. Düşük içsel düşünme i.	1-7	1	5.33	2.21	.91	.86	.42
2. Zihinselleştirme d.-netlik	1-7	2	7	5.22	1.01	-.82	.53
3. Yüksek içsel düşünme i.	1-7	3.33	7	6.13	.62	-.89	1.40
4. Üst bellek	1-5	2.13	4.96	3.78	.47	-.28	.89
5. Depresyon düzeyi	0-2	0	2	.41	.50	1.42	1.32
6. Anksiyete düzeyi	0-2	0	2.14	.45	.46	1.25	1.07
7. Stres düzeyi	0-2	0	3	.80	.61	.89	.38
8. Olumlu ilişki	1-5	3.30	5	4.32	.34	-.14	-.24
9. Olumsuz ilişki	1-5	1.20	5	2.70	.58	.52	1.27
10. AÇK-Doyum	1-5	2.86	5	4.34	.46	-.57	.09
11. AÇK-İlgi	1-5	3	5	4.51	.40	-.57	-.18
12. AÇK-Yeterlik	1-5	2.5	5	4.02	.44	-.09	.42
13. AÇK-Güçlük	1-5	1	4.5	1.83	.56	.89	2.40
14. AÇK-Bağlam	1-5	2	5	3.80	.55	-.20	.20
Çocuğa ilişkin değişkenler							
15. Mizaç-duygusalılık	1-4	1.17	3.67	2.19	.49	.42	.01
16. Mizaç-hareketlilik	1-4	1.5	4	3.01	.63	.01	-.96
17. Mizaç-sosyallik	1-4	1.43	4	3.02	.60	-.29	-.57
18. İçselleştirme problemleri	0-2	1	2.4	1.37	.26	1.02	1.04
19. Dışsallaştırma problemleri	0-2	1	2.3	1.56	.28	.34	-.26
20. Olumlu sosyal davranış	0-2	1.80	3	2.54	.33	-.40	-.78
21. Duygu düzenleme	1-4	2.17	3.87	3.11	.28	-.45	.62
22. Otobiyografik bellek	0-6	0	6	2.15	1.42	.55	-.18
Anne-çocuk konuşmaları							
Olumlu Anı							
23. Ayrıntılandırma-Anne	-	.01	.15	.05	.02	.90	1.40
24. Ayrıntılandırma-Çocuk	-	.00	.16	.05	.03	1.15	1.45
25. Özerklik desteği	1-5	1.71	3.6	2.57	.28	-.01	.84
Olumsuz Anı							
23. Ayrıntılandırma-Anne	-	.01	.14	.05	.02	1.17	2.10
24. Ayrıntılandırma-Çocuk	-	.00	.17	.04	.02	2.05	7.17
25. Özerklik desteği	1-5	1.83	3.23	2.53	.24	.01	.64

Not: i. = işlevselliği, Zihinselleştirme d. = Zihinselleştirme düzeyi, AÇK=Anne-çocuk konuşmaları

Mevcut çalışmada, anne ve çocuk arasındaki konuşmaları incelemek amacıyla anne ve çocuğun birlikte deneyimlediği bir olumlu ve bir olumsuz olayın içeriği değerlendirilmiştir. Ancak veri toplandıktan sonra yapılan analizlerde olumsuz anıların çocuğun sonuç değişkenleri ile olan ilişkisinin olumlu anılarla kıyaslandığında daha güçlü ilişkiler gösterdiği görülmüştür; bu bulgular alanyazında yapılan çalışmalarla benzer bir örüntü

göstermektedir (Laible, 2011; Suveg ve ark., 2008). Bu nedenle, bu bölümden itibaren olumsuz anıların verileri ile analizler gerçekleştirilmiştir ve olumsuz anı ile yapılan analizlerin sonuçları sunulmuştur.

3.4. ANNE VE ÇOCUĞUN KONUŞMADAKİ AYRINTILANDIRMASININ BELİRLEYİCİLERİNİN İNCELENMESİ: MODEL 1

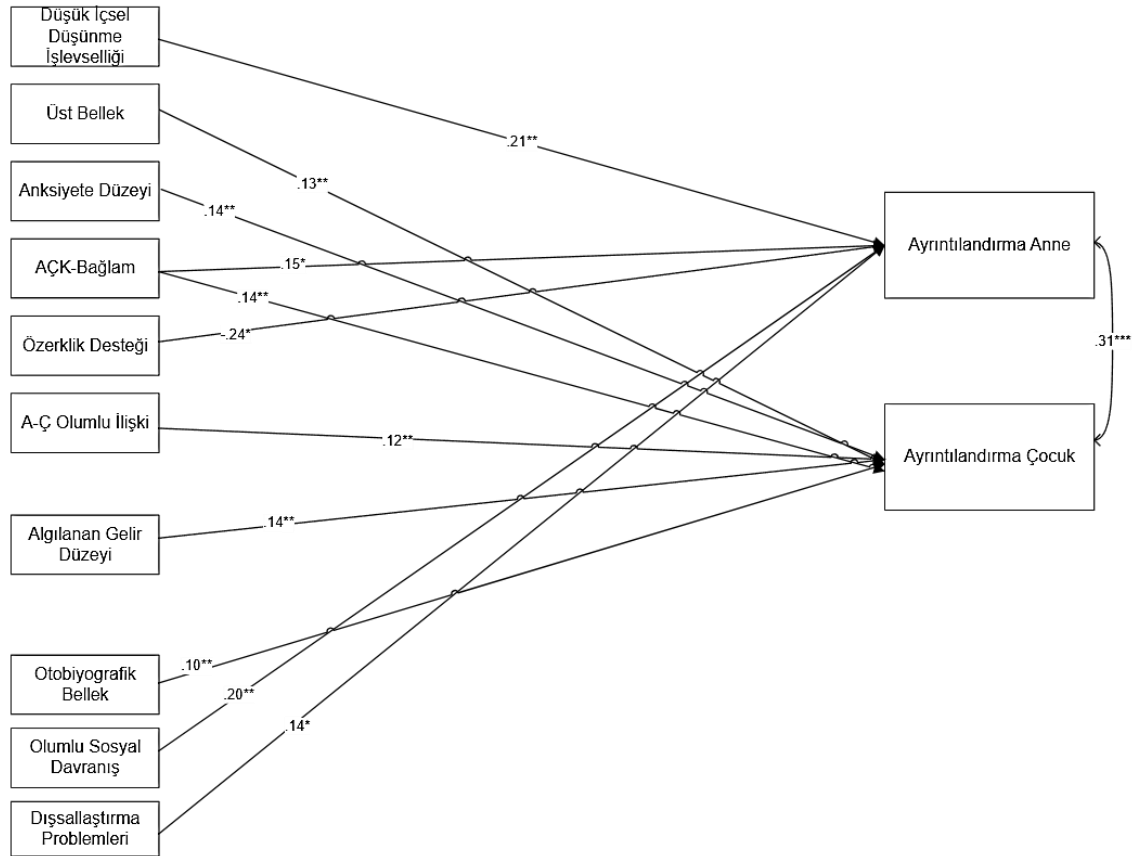
Anneye ve çocuğa ilişkin özelliklerin, anne ve çocuğun anı konuşmasını ayrıntılandırması üzerindeki etkileri IBM AMOS 23 programı kullanılarak yol analizi ile test edilmiştir. Önerilen model ve veri arasındaki uyum iyiliği değerlendirilirken bazı ölçütler temel alınmıştır. Hu ve Bentler'e (1999) göre, önerilen model ve veri arasındaki uyum iyiliği değerlendirilirken RMSEA için $< .05$ iyi uyum, $< .08$ kabul edilebilir uyum; CFI için ise $> .95$ iyi uyum, $> .90$ kabul edilebilir ölçütlerdir. GFI değerinin ise $.90$ 'ı aşması iyi bir model göstergesi olarak alınmaktadır (Hu ve Bentler, 1999). Bu değer, gözlenen değişkenler arasında gerekli olan kovaryansın hesaplandığı anlamına gelmektedir. Aynı zamanda Ki-kare (X^2) değerinin anlamlılığı da modelin veri ile uyumu değerlendirilirken incelenen bir ölçüttür. Ki-kare değerinin anlamsız olması model ve veri arasındaki uyuma işaret etmektedir. Ancak ki-kare değeri örneklem büyüklüğüne duyarlı olduğundan modelin uyumu değerlendirilirken X^2/df oranı daha çok dikkate alınmaktadır (Marsh ve Hocevar, 1988). Buna göre $1-1/3$ arasındaki X^2/df oranı çok iyi uyum, $1/3$ X^2/df oranı iyi uyum, $1/5$ X^2/df 'e kadar olan oran ise kabul edilebilir uyum olarak ele alınmaktadır. Mevcut çalışma kapsamında önerilen Model 1 test edilmiş ve modelin iyi uyum göstermediği görülmüştür ($X^2(245) = 23.635$, $df = 1$, $X^2/df = 23.64$, $CFI = .97$, $RMSEA = .30$, $GFI = .99$). Modelin uyum iyiliği kapsamında modifikasyon indeksleri incelenmiş; anne ve çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırma sonuç değişkenlerinin hata varyansları arasında kovaryans eklemenin modelin uyumunu iyileştireceği görülmüştür. Ayrıca, modelin uyum iyiliği kapsamında anlamlı olmayan yollar incelenmiştir; modelin uyumunu artıran ve X^2 değerinde en fazla düşüşü sağlayan yollardan başlanarak anlamlı olmayan yollar sırasıyla modelden çıkarılmıştır. Önerilen model ve modelin son hali arasındaki uyum indeksleri değerlendirildiğinde son modelin daha iyi uyum ölçütleri gösterdiği görülmüştür ($X^2(245) = 5.830$, $df = 9$, $X^2/df = 0.65$, $CFI = 1.00$, $RMSEA = .00$, $GFI = .99$). Ayrıca önerilen model ve son model arasındaki X^2 farkının anlamlı olup olmadığı incelenmiş ve son modelin istatistiksel olarak da daha iyi uyum gösterdiği bulunmuştur ($\Delta X^2(8) = 17.81$, $p < .001$). Modelin son hali detaylı olarak Şekil 4'te sunulmuştur.

Tablo 8. Araştırma Değişkenleri Arasındaki Korelasyon Katsayıları

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
Çocuk yaş	00	.14*	.05	.04	.01	.03	-.05	.00	-.01	-.08	.04	.04	.00	-.07	.14*	.03	.34**	-.02	.03	.00	.04	.05	.02	.19**	.00
Çocuk cinsiyet	.09	.04	-.04	.01	.03	-.03	-.04	-.04	.03	-.17*	.08	.01	-.05	.07	-.06	-.05	-.05	.05	-.03	-.01	-.06	.00	-.01	.03	-.02
Anne yaş	-.10	.06	-.03	-.09	.06	.06	.07	-.09	.06	-.06	-.14*	-.10	-.07	-.14*	-.03	.09	.08	-.04	-.02	-.01	-.04	.00	-.06	-.02	-.01
Annenin eğitim d.	-.30**	.01	.15*	-.01	-.13*	-.13	-.07	-.06	.00	-.16*	.02	.09	-.24**	-.02	.01	.16*	.04	.10	.14*	-.08	.26**	.02	-.10	-.03	.24
Annenin çalışma d.	-.14*	-.10	.15*	-.07	-.06	.01	-.04	-.03	.09	-.12*	-.01	.01	-.11	.00	.00	.16*	-.01	.13*	.17**	.02	-.17**	.03	-.07	.01	.07
Gelir düzeyi	-.09	.10	.14*	-.01	-.14*	-.13	.04	.09	-.02	-.07	.12*	.10	-.14*	-.06	.08	.21**	.10	.10*	.15*	.16*	.16*	.14*	.05	.16*	-.05
Kıtap okuma sayısı	-.25**	-.10	.15*	.01	-.03	-.17	-.08	-.01	-.12	-.06	.08	.05	-.05	.02	.05	.15*	-.01	.13*	.17**	.04	-.18**	.15*	-.09	-.01	.10
1.Düşük içsel d. i.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2.ZD-netlik	-.11*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3.Yüksek içsel d. i.	-.29**	.33**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4.Ust bellek	-.13*	.34**	.11*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5.Depresyon düzeyi	.33**	-.26**	-.13*	-.34**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6.Anksiyete düzeyi	.25**	-.20**	-.09	-.20**	.52**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
7.Stres düzeyi	.35**	-.04	-.06	-.17**	.59**	.47**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8.Olumlu ilişki	-.19**	.27**	.22**	.21**	-.23**	-.13*	-.09	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9.Olumsuz ilişki	.34**	-.12*	-.09	-.12*	.29**	.24**	.35**	-.18**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10.M-duygusal	.32**	-.24**	.00	-.24**	.34**	.28**	.29**	-.06	.30**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
11.M-hareketlilik	.14*	.09	.10*	.14*	-.05	-.04	.06	.07	.07	.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
12.M-sosyalik	.02	.14*	.12	.06	-.15*	-.12*	-.07	.11	.08	-.08	.52**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
13.İçselleştirme p.	.34**	-.21**	-.18**	-.18**	.40**	.36**	.27**	-.18**	.28**	.46**	-.16*	-.30**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
14.Dışsallaştırma p.	.35**	-.23**	-.12*	-.17**	.27**	.20**	.24**	-.18**	.30**	.33**	.43**	.12*	.34**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
15.Olumlu sosyal d.	-.21**	.22**	.19**	.17**	-.12	-.04	-.11	.29**	-.12*	-.16*	.09	.24**	-.20**	-.25**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
16.Duygu düzenle.	-.50**	.31**	.30**	.25**	-.41**	-.31**	-.30**	.34**	-.35**	-.51**	-.08	.10	-.52**	-.58**	.41**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
17.Orbiyografik b.	-.05	.02	.03	-.11*	-.03	-.01	-.01	.08	.10	.08	-.07	.05	.01	-.03	-.01	.01	-	-	-	-	-	-	-	-	-
18.AÇK-Doyum	-.39**	.22**	.31**	.23**	-.30**	-.15*	-.31**	.41**	-.28**	-.25**	.07	.08	-.34**	-.26**	.18**	.39**	-.16*	-	-	-	-	-	-	-	-
19.AÇK-İlgi	-.32**	.27**	.45**	.24**	-.21**	-.09	-.16**	.39**	-.23**	-.12	.09	.15*	-.28**	-.23**	.21**	.36**	-.10	.77**	-	-	-	-	-	-	-
20.AÇK-Yeterlik	-.19**	.44**	.29**	.34**	-.34**	-.20**	-.24**	.38**	-.29**	-.26**	.12*	.14*	-.29**	-.22**	.23**	.37**	-.09	.56**	-	-	-	-	-	-	-
21.AÇK-Güçlük	.42**	-.19**	-.33**	-.20**	.30**	.24**	.28**	-.25**	.32**	.29**	-.05	-.12	.41**	.25**	-.16**	-.45**	.10	-.71**	-.63**	-.55**	-	-	-	-	-
22.AÇK-Bağlam	-.36**	.26**	.20**	.36**	-.36**	-.23**	-.28**	.37**	-.30**	-.28**	.00	.06	-.34**	-.29**	.30**	.44**	-.09	.62**	.47**	.62**	-.57	-	-	-	-
23.Ayrınt.-Anne	.20**	.06	-.11*	.08	.12	.12*	.14*	.02	.08	.02	.10	.04	.05	.11*	.13*	-.08	-.02	.01	.02	.11*	.08	.08	-	-	-
24.Ayrınt.-Çocuk	-.05	.11*	.12*	.18**	-.06	.07	.05	.20**	.04	-.11*	.11*	.10	-.07	-.08	.10*	.12*	.11*	.15*	.13*	.18**	-.06	.21**	.30**	-	-
25.Özerklik	-.12*	.03	.11*	.08	-.10	-.05	-.04	.10	-.02	.01	.11*	.18**	-.11	-.01	.16*	.13*	.16*	.05	.02	-.07	-.06	.06	-.21**	.09	-

Not: † $p < .10$. , * $p < .05$. , ** $p < .01$. Cinsiyet = (1) Kız, (2) Erkek; Annenin eğitim d. = Annenin eğitim düzeyi, "(1) İlkokul,, (6) Lisansüstü"; Annenin çalışma d. = Annenin çalışma durumu, "(1) Çalışmıyor; (2) Çalışıyor-yarı zamanlı, (3) Çalışıyor-tam zamanlı", Gelir düzeyi = Ailenin algılanan gelir düzeyi, "(1) Düşük,, (5) Yüksek"; Düşük içsel d. i. = Düşük içsel düşünme işlevselliği, ZD-netlik= Zihinselleştirme düzeyi-netlik, Yüksek içsel d. i. = Yüksek içsel düşünme işlevselliği, M = Mizaç, p.=problem davranışlar, d.= davranışlar, düzenle. = düzenleme; b.= bellek, AÇK = Anne-çocuk konuşmaları; Ayrınt.=Ayrıntılandırma.

Aşağıda sunulan Şekil 4'te görüldüğü gibi, annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasını, annenin düşük içsel düşünme işlevselliği pozitif yönde, konuşmadaki özerklik desteği ise negatif yönde yordamaktadır. Çocuğun özelliklerinden ise olumlu sosyal davranışlar ve dışsallaştırma problemleri pozitif yönde annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasını yordamaktadır. Çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırmasını ise, annenin bellek performansına ilişkin olumlu inancı, annenin anksiyete düzeyi, olumlu anne-çocuk ilişkisi, ailenin algılanan gelir düzeyi ve çocuğun otobiyografik bellek performansı pozitif yönde yordamıştır. Son olarak, her iki sonuç değişkenini de yordayan tek değişkenin anne-çocuk konuşmalarında annenin tutumunu çevresindeki diğer annelerle karşılaştırması sonucu elde edilen olumlu bağlam değişkeni olduğu gözlemlenmiştir.

Not: * $p < .05$, ** $p < .01$.

Şekil 4. Anne ve Çocuğun Ayrıntılandırmasının Belirleyicilerinin İncelenmesi: Model 1

Özetlemek gerekirse, annenin bireysel özelliklerinden kendi bellek performansına ilişkin olumlu inancı-üst bellek, anne-çocuk ilişkisine dair olumlu ilişki ve aile bağlamına ilişkin algılanan gelir düzeyinin çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırmasını pozitif yönde yordadığı ve bulguların beklendik yönde olduğu görülmektedir. Çocuğun özelliklerinden

ise olumlu sosyal davranışların annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasını pozitif yönde yordadığı görülmekte olup bu bulgu da beklendik yöndedir. Annenin olumlu bağlam görüşünün de hem çocuğun hem de annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasını beklendik yönde yordadığı görülmektedir. Annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasını yordayan değişkenler incelendiğinde, annenin düşük içsel düşünme işlevselliği, konuşmada çocuğa sağladığı özerklik desteğinin ve çocuğun dışsallaştırma problemlerinin beklenenin ters yönünde yordayıcılar oldukları anlaşılmaktadır.

3.5. ÇOCUĞUN SONUÇ DEĞİŞKENLERİ VE ANNEYE İLİŞKİN DEĞİŞKENLER ARASINDA ANNE VE ÇOCUK KONUŞMALARININ DOLAYLI ETKİSİ: MODEL 2

Anneye ilişkin değişkenler ile çocuğun sonuç değişkenleri arasındaki ilişkide anne-çocuk konuşmalarının ve anne-çocuk ilişkisinin aracı rolü Model 2 ile test edilmiştir. Yapılan korelasyonel analizlerde, alanyazındaki bulgularla tutarlı bir şekilde çocuğun yaşının çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırması ile ilişkili olduğunun görülmesi nedeniyle modelde çocuğun yaşının kontrol edilmesi hedeflenmiştir. Model 2'ye çocuğun yaşının eklenmesinden sonra önerilen model IBM AMOS 23 programı kullanılarak yol analizi ile test edilmiştir. Ayrıca modeldeki dolaylı etkilerin anlamlı olup olmadığını incelemek için IBM AMOS 23 programında tanımlı olan kullanıcı tanımlı varyans tahmin parametresi (*user-defined estimands*) kullanılmıştır. Dolaylı etkilere ilişkin analizler gerçekleştirilirken bootstrap örnekleme yöntemi kullanılmış ve 5000 yeniden örnekleme yapılmıştır; %95 güven aralığı tercih edilmiştir.

Yapılan ilk incelemenin ardından modelin iyi uyum göstermediği bulunmuştur ($X^2(245) = 222.653$, $df = 41$, $X^2/df = 5.43$, $CFI = .46$, $RMSEA = .14$, $GFI = .86$). Modifikasyon indeksleri incelendiğinde, anne ve çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırmalarının hata varyansları ve çocuğun sonuç değişkenlerinin hata varyansları arasında kovaryans eklemenin modelin uyumunu iyileştireceği görülmüştür. Buna ek olarak, annenin belirti düzeyinden çocuğun içselleştirme problemlerine, olumlu anne-çocuk ilişkisinden çocuğun içselleştirme, dışsallaştırma problemlerine ve olumlu sosyal davranışlarına, olumsuz ilişkiden çocuğun içselleştirme ve dışsallaştırma problemlerine, annenin konuşmadaki özerklik desteğinden ise çocuğun olumlu sosyal davranışlarına giden doğrudan yolların eklenmesinin modelin uyumunu önemli ölçüde iyileştireceği anlaşılmıştır. Söz konusu kovaryansların ve yolların aracı modele eklenmesi kuramsal

olarak da uygun görülmüştür. Önerilen model ve modelin son hali arasındaki uyum indeksleri değerlendirildiğinde son modelin veriyle daha iyi uyum ölçütleri gösterdiği bulunmuştur ($X^2(245) = 73.824$, $df = 40$, $X^2/df = 1.80$, $CFI = .90$, $RMSEA = .06$, $GFI = .95$). Ayrıca önerilen model ve son model arasındaki X^2 farkının anlamlı olup olmadığı incelenmiş ve son model istatistiksel olarak da daha iyi uyum göstermiştir ($\Delta\chi^2(1) = 148.829$, $p < .001$). Modelin son hali detaylı olarak Şekil 5'te sunulmuştur.

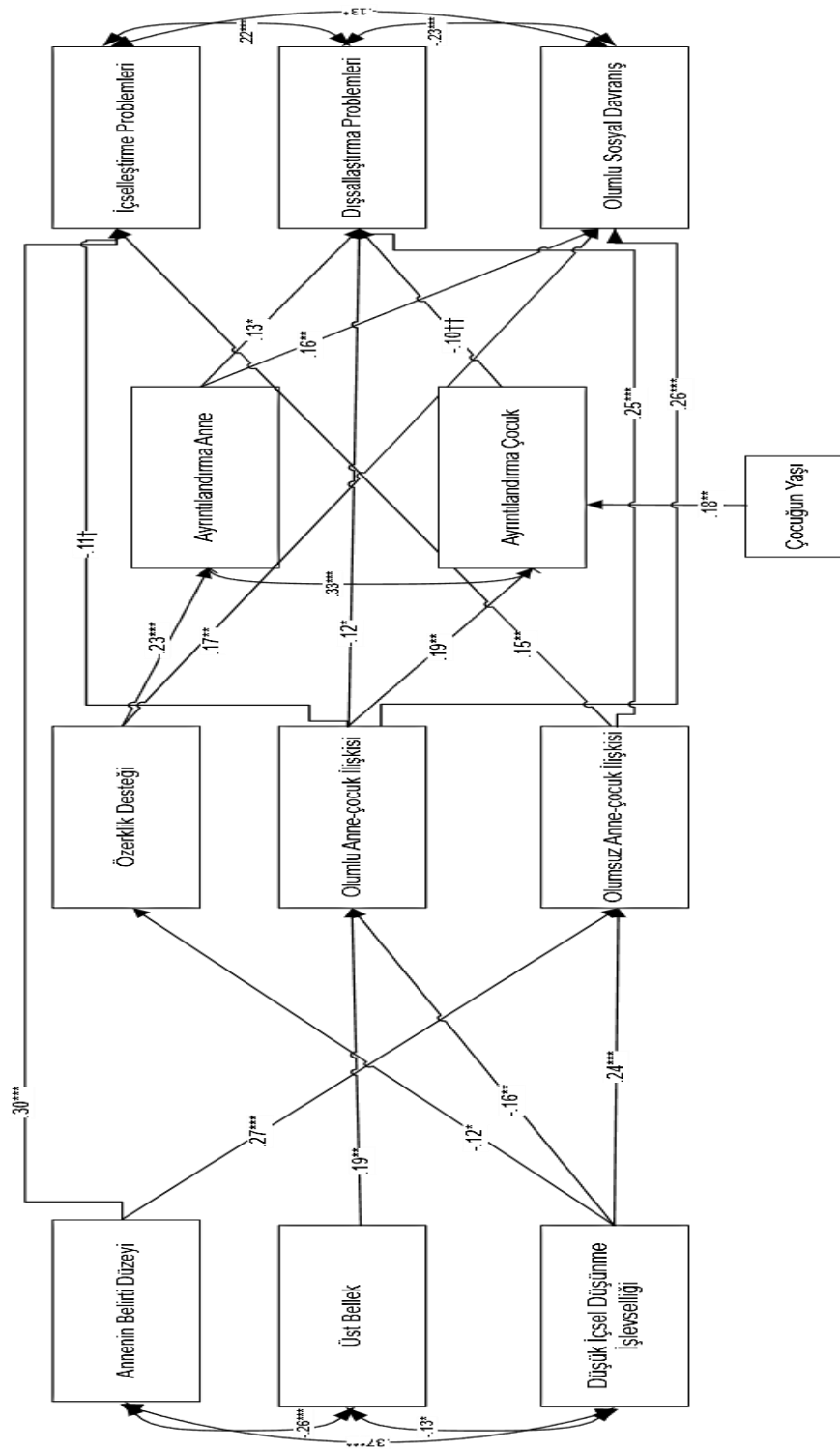
Dolaylı yollar incelendiğinde, annenin düşük içsel düşünme işlevselliğinin annenin konuşmadaki özerklik desteğini negatif yönde yordadığı bulunmuştur. özerklik desteğindeki azalmanın annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasını artırdığı, bu artışın çocuğun hem olumlu sosyal davranışlarında hem de dışsallaştırma problemlerindeki artışla ilişkili olduğu görülmüştür. İfade edilen dolaylı etkilerinin anlamlı olup olmadığı bootstrap yöntemi ile incelendiğinde, düşük içsel düşünme işlevselliğinin çocuğun dışsallaştırma problemleri ($\beta = .001$, $p < .01$) ve çocuğun olumlu sosyal davranışları ($\beta = .002$, $p < .05$) ile olan ilişkisinde annenin konuşmadaki özerklik desteğinin ve ayrıntılandırmasının aracı rolünün anlamlı olduğu bulunmuştur. Ek olarak, düşük içsel düşünme işlevselliğinin, annenin konuşmadaki özerklik desteği üzerinden çocuğun olumlu sosyal davranışlarını negatif yönde yordadığı ve bu dolaylı yolların da anlamlı olduğu bulunmuştur ($\beta = -.002$, $p < .05$).

Annenin düşük içsel düşünme işlevselliğinin ve üst bellek-belleğine ilişkin olumlu inancının çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırma düzeyini olumlu anne-çocuk ilişkisi üzerinden dolaylı olarak yordadığı görülmüştür. İlk olarak, düşük içsel düşünme işlevselliğinin olumlu anne-çocuk ilişkisini negatif yönde yordadığı bulunmuştur. Olumlu anne-çocuk ilişkisindeki bu azalmanın çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırmasını azalttığı, bu azalmanın ise çocuğun dışsallaştırma problemlerini artırma eğiliminde olduğu görülmüştür. İkinci olarak, annenin belleğine ilişkin olumlu inancının ise olumlu anne-çocuk ilişkisini pozitif yönde yordadığı görülmektedir. Olumlu anne-çocuk ilişkisindeki bu artışın çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırmasını artırdığı, bu artışın ise çocuğun dışsallaştırma problemlerini azaltma eğiliminde olduğu görülmüştür. İfade edilen değişkenlerin aracı rolünün anlamlı olup olmadığı bootstrap yöntemi ile incelenmiştir. Düşük içsel düşünme işlevselliğinin ve annenin belleğine ilişkin olumlu inancının çocuğun dışsallaştırma problemleri (sırasıyla, $\beta = .001$, $p < .05$; $\beta = -.002$, $p < .05$) ile olan ilişkisinde olumlu anne-çocuk ilişkisinin ve çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırmasının aracı rolünün anlamlı olduğu bulunmuştur.

Düşük içsel düşünme işlevselliği ve üst bellek-annenin belleğine ilişkin olumlu inancının çocuğun davranışsal sonuç değişkenleri ile olan ilişkisinde olumlu anne-çocuk ilişkisinin tek başına olan aracı rolünün de anlamlı olduğu saptanmıştır. İlk olarak, düşük içsel düşünme işlevselliğinin olumlu anne-çocuk ilişkisini negatif yönde yordadığı bulunmuştur. Olumlu ilişkideki bu azalmanın çocuğun dışsallaştırma ($\beta = .005, p < .05$) ve içselleştirme problemlerindeki artış ($\beta = .006, p < .05$), olumlu sosyal davranışlardaki azalma ($\beta = -.016, p = .01$) ile ilişkili olduğu görülmüştür. Annenin belleğine ilişkin olumlu inancının ise olumlu anne-çocuk ilişkisini pozitif yönde yordadığı bulunmuştur. Olumlu ilişkideki bu artışın çocuğun dışsallaştırma ($\beta = -.011, p < .05$) ve içselleştirme problemlerindeki azalmayı ($\beta = -.014, p < .05$), olumlu sosyal davranışlarındaki artışı ($\beta = .036, p = .01$) yordadığı bulunmuştur.

Son olarak, annenin belirti düzeyinin ve düşük içsel düşünme işlevselliğinin, olumsuz anne-çocuk ilişkisi üzerinden çocuğun içselleştirme ve dışsallaştırma sonuç değişkenlerini pozitif yönde yordadığı bulunmuştur. Annenin belirti düzeyinin ve düşük içsel düşünme işlevselliğinin olumsuz anne-çocuk ilişkisinde artışa yol açtığı ve bu artışın ise çocuğun hem dışsallaştırma ve içselleştirme problemlerindeki artışı yordadığı görülmüştür. İfade edilen değişkenlerin aracı rolünün anlamlı olup olmadığı bootstrap yöntemi ile incelenmiştir. Annenin belirti düzeyinin ve düşük içsel düşünme işlevselliğinin çocuğun dışsallaştırma (sırasıyla, $\beta = .002, p > .01$; $\beta = .019, p > .01$) ve içselleştirme (sırasıyla, $\beta = .001, p > .01$; $\beta = .011, p > .01$) problemleri ile olan ilişkisinde olumsuz anne-çocuk ilişkisinin aracı rolünün anlamlı olduğu bulunmuştur.

Doğrudan yollar incelendiğinde ise, annenin belirti düzeyinin çocuğun içselleştirme problemlerini pozitif yönde yordadığı görülmüştür.

Not: * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$, † $p = .07$, †† $p = .11$

Şekil 5. Model 2: Anneye İlişkin Değişkenler ve Çocuğun Sonuç Değişkenleri Arasında Anne ve Çocuk Konuşmalarının Dolaylı Etkisi

3.6. ANNENİN KONUŞMADAKİ AYRINTILANDIRMASI VE ÇOCUĞUN SONUÇ DEĞİŞKENLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE ANNENİN KONUŞMALARA İLİŞKİN TUTUMLARININ DÜZENLEYİCİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ: BİREYİÇİ UYUM

Annenin çocuğuyla gerçekleştirdiği konuşmalara ilişkin tutumlarının (doyum, yeterlik, ilgi, güçlük, bağlam) annenin konuşmadaki ayrıntılandırma düzeyi ve çocuğun sonuç değişkenleri arasındaki düzenleyici etkisi Hayes (2018) tarafından sunulan PROCESS Macro-4.1 (*Model 1 - simple moderation model*) kullanılarak test edilmiştir. Analizler gerçekleştirilirken bootstrap örnekleme yöntemi kullanılmış ve 5000 yeniden örnekleme yapılmıştır; %95 güven aralığı tercih edilmiştir. İlgili sonuç değişkeni ile ilişkili olan sosyodemografik değişkenler korelasyon analizleri ile incelenmiş ve belirlenen bu sosyodemografik değişkenlerin etkisini kontrol etmek amacıyla düzenleyici analizlerde ilgili modellere değişkenler kontrol değişkeni olarak eklenmiştir. Etkileşim etkisinin anlamlı olduğu modellerde gruplar arası farklılıkların detaylı olarak değerlendirilebilmesi için basit eğim analizi (*simple slope analysis*) ile ilişkiler görselleştirilerek sunulmuştur. Yapılan etkileşim analizlerinin sonuçları aşağıdaki tablolarda görselleştirilmiştir (bknz. Tablo 9, Tablo 10).

Tablo 9. Anne-Çocuk Konuşmalarında Annenin Tutumlarının Düzenleyici Etkisine İlişkin Bulgular: İçselleştirme ve Dışsallaştırma Problemleri

İçselleştirme Problemleri						Dışsallaştırma Problemleri							
R	R ²	F	b	SH	t	%95 CI	R	R ²	F	b	SH	t	%95 CI
Model							Model						
.42	.17	10.13					.33	.10	7.12				
(b0) Sabit			1.82	.34	5.34***	[1.15, 2.49]	(b0) Sabit			2.11	.39	5.32***	[1.33, 2.89]
(X) Ayrıntılandırma-A			9.99	5.40	1.84	[-65, 20.62]	(X) Ayrıntılandırma-A			7.46	5.87	1.27	[-4.11, 19.03]
(M) Konuşma-Doyum			-0.06	.08	-0.75	[-2.1, .09]	(M) Konuşma-Doyum			-0.08	.08	-0.97	[-2.4, .08]
(W) Ayrıntı*Doyum			-2.22	1.24	-1.79	[-4.67, .23]	(W) Ayrıntı*Doyum			-1.43	1.35	-1.06	[-4.09, 1.23]
(Kov.) Eğitim düzeyi			-0.03	.01	-3.06**	[-0.05, -0.01]	(Kov.) Annenin yaşı			-0.01	.00	2.20*	[-0.01, -0.01]
(Kov.) Gelir düzeyi			-0.02	.02	-1.19	[-0.07, .02]							
Model							Model						
.42	.17	9.82					.32	.10	6.86				
(b0) Sabit			1.82	.32	5.61***	[1.18, 2.46]	(b0) Sabit			1.73	.35	4.89***	[1.03, 2.43]
(X) Ayrıntılandırma-A			10.21	5.34	1.91	[-30, 20.72]	(X) Ayrıntılandırma-A			13.19	5.67	2.33**	[2.02, 24.36]
(M) Konuşma-Yeterlik			-0.07	.08	-0.87	[-2.2, .08]	(M) Konuşma-Yeterlik			-0.01	.08	-0.01	[-1.16, .16]
(W) Ayrıntı*Yeterlik			-2.36	1.31	-1.80	[-4.94, .23]	(W) Ayrıntı*Yeterlik			-2.87	1.39	-2.06*	[-5.62, -.13]
(Kov.) Eğitim düzeyi			-0.04	.01	-4.07***	[-0.06, -0.02]	(Kov.) Annenin yaşı			-0.01	.00	-2.12*	[-0.01, -0.01]
(Kov.) Gelir düzeyi			-0.01	.02	-0.53	[-0.05, .03]							
Model							Model						
.39	.15	8.45					.30	.09	5.89				
(b0) Sabit			1.39	.40	3.42***	[.59, 2.18]	(b0) Sabit			2.08	.45	4.57***	[1.18, 2.98]
(X) Ayrıntılandırma-A			17.18	6.49	2.64**	[4.40, 29.96]	(X) Ayrıntılandırma-A			8.59	6.97	1.23	[-5.14, 22.31]
(M) Konuşma-İlgi			.04	.09	.43	[-1.3, .21]	(M) Konuşma-İlgi			-0.07	.09	-0.78	[-2.6, .11]
(W) Ayrıntı*İlgi			-3.75	1.44	-2.60*	[-6.60, -.90]	(W) Ayrıntı*İlgi			-1.63	1.56	-1.04	[-4.68, 1.43]
(Kov.) Eğitim düzeyi			-0.03	.01	-2.98*	[-0.05, -0.01]	(Kov.) Annenin yaşı			-0.01	.00	-2.10*	[-0.01, -0.01]
(Kov.) Gelir düzeyi			-0.02	.02	-0.90	[-0.06, .02]							
Model							Model						
.45	.20	12.07					.32	.11	7.00				
(b0) Sabit			1.37	.15	9.22***	[1.08, 1.67]	(b0) Sabit			1.79	.18	10.10***	[1.44, 2.14]
(X) Ayrıntılandırma-A			-3.05	2.13	-1.43	[-7.24, 1.13]	(X) Ayrıntılandırma-A			-4.01	2.32	-1.73	[-8.58, .56]
(M) Konuşma-Güçlük			.08	.06	1.31	[-0.04, .21]	(M) Konuşma-Güçlük			-0.03	.07	-0.45	[-1.17, .11]
(W) Ayrıntı*Güçlük			1.60	1.03	1.56	[-4.2, 3.64]	(W) Ayrıntı*Güçlük			2.60	1.13	2.30*	[-.38, 4.82]
(Kov.) Eğitim düzeyi			-0.02	.01	-2.16*	[-0.04, -0.01]	(Kov.) Annenin yaşı			-0.01	.00	-1.78	[-0.01, .00]
(Kov.) Gelir düzeyi			-0.02	.02	-0.84	[-0.05, .02]							

Not: † $p < .10$, * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$. X: Yordayıcı değişken, M: Düzenleyici değişken, W: Etkileşim terimi, Kov: Kontrol değişkeni. Ayrıntılandırma-A = Ayrıntılandırma Anne, Eğitim düzeyi = Annenin Eğitim Düzeyi.

Tablo 10. Anne-Çocuk Konuşmalarında Annenin Tutumlarının Düzenleyici Etkisine İlişkin Bulgular: Duygu Düzenleme ve Olumlu Sosyal Davranışlar

Duygu Düzenleme						Olumlu Sosyal Davranışlar								
Model	R	R ²	F	SH	t	%95 CI	Model	R	R ²	F	SH	t	%95 CI	
(b0) Sabit	.46	.21	8.93	2.55	.36	7.12***	(b0) Sabit	.28	.08	5.04	1.11	.45	2.42*	[20, 2.01]
(X) Ayrntılandırma-A				-11.49	5.65	-2.03*	(X) Ayrntılandırma-A				10.73	7.16	1.50	[-3.36, 24.83]
(M) Konuşma-Doyum				.08	.08	.99	(M) Konuşma-Doyum				.25	.10	2.43*	[.05, .45]
(W) Ayrntı*Doyum				2.46	1.30	1.89	(W) Ayrntı*Doyum				-2.05	1.65	-1.25	[-5.30, 1.19]
(Kov.) Çalışma durumu				.02	.02	.91	(Kov.) Çocuk yaş				.00	.00	2.35*	[.00, .01]
(Kov.) Eğitim düzeyi				.01	.01	.61								
(Kov.) Gelir düzeyi				.05	.02	2.38*								
(Kov.) Kitap okuma				.00	.00	.80								
Model	.48	.23	10.14	2.85	.33	8.51***	Model	.29	.08	5.45	1.41	.42	3.33*	[.57, 2.24]
(b0) Sabit				-17.73	5.49	-2.23**	(b0) Sabit				4.26	6.92	.62	[-9.38, 17.90]
(X) Ayrntılandırma-A				.02	.08	.30	(X) Ayrntılandırma-A				.20	.10	1.96	[-.01, .39]
(M) Konuşma-Yeterlik				4.09	1.35	3.02**	(M) Konuşma-Yeterlik				-.67	1.70	-.39	[-4.02, 2.68]
(W) Ayrntı*Yeterlik				.02	.02	1.02	(W) Ayrntı*Yeterlik				.00	.00	2.32*	[.00, .01]
(Kov.) Çalışma durumu				.02	.01	1.57	(Kov.) Çocuk yaş							
(Kov.) Eğitim düzeyi				.03	.02	1.37								
(Kov.) Gelir düzeyi				.00	.00	1.04								
(Kov.) Kitap okuma														
Model	.43	.19	7.79	2.70	.43	6.30***	Model	.30	.09	5.94	.59	.53	1.10	[-46, 1.64]
(b0) Sabit				-15.29	6.80	-2.25*	(b0) Sabit				17.00	8.38	2.03*	[.49, 33.51]
(X) Ayrntılandırma-A				.05	.09	.56	(X) Ayrntılandırma-A				.35	.11	3.09**	[.13, .58]
(M) Konuşma-ligi				3.21	1.51	2.12*	(M) Konuşma-ligi				-3.39	1.87	-1.82†	[-7.07, .28]
(W) Ayrntı*ligi				.02	.02	.83	(W) Ayrntı*ligi				.00	.00	2.36*	[.00, .01]
(Kov.) Çalışma durumu				.01	.01	.54	(Kov.) Çocuk yaş							
(Kov.) Eğitim düzeyi				.04	.02	2.04*								
(Kov.) Gelir düzeyi				.00	.00	.80								
(Kov.) Kitap okuma														
Model	.50	.25	11.41	3.06	.15	19.61***	Model	.27	.07	4.75	2.47	.22	12.64***	[2.07, 2.87]
(b0) Sabit				4.82	2.21	2.18*	(b0) Sabit				-.05	2.84	-.02	[-5.67, 5.58]
(X) Ayrntılandırma-A				-.05	.07	-.81	(X) Ayrntılandırma-A				-.17	.09	-1.97*	[-3.5, -.01]
(M) Konuşma-Güçlük				-2.72	1.07	-2.54*	(M) Konuşma-Güçlük				1.11	1.39	.80	[-1.62, 3.84]
(W) Ayrntı*Güçlük				.02	.02	1.18	(W) Ayrntı*Güçlük				.00	.00	2.47*	[.00, .01]
(Kov.) Çalışma durumu				-.01	.01	-.36	(Kov.) Çocuk yaş							
(Kov.) Eğitim düzeyi				.04	.02	1.90								
(Kov.) Gelir düzeyi				.00	.00	.87								
(Kov.) Kitap okuma														

Not: † $p < .10$, * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$. X: Yordayıcı değişken, M: Düzenleyici değişken, W: Etkileşim terimi, Kov: Kontrol değişkeni. Ayrntılandırma-A = Ayrntılandırma Anne, Eğitim düzeyi = Annenin Eğitim Düzeyi, Kitap okuma= Aylık çocuğa okunan ortalama kitap sayısı.

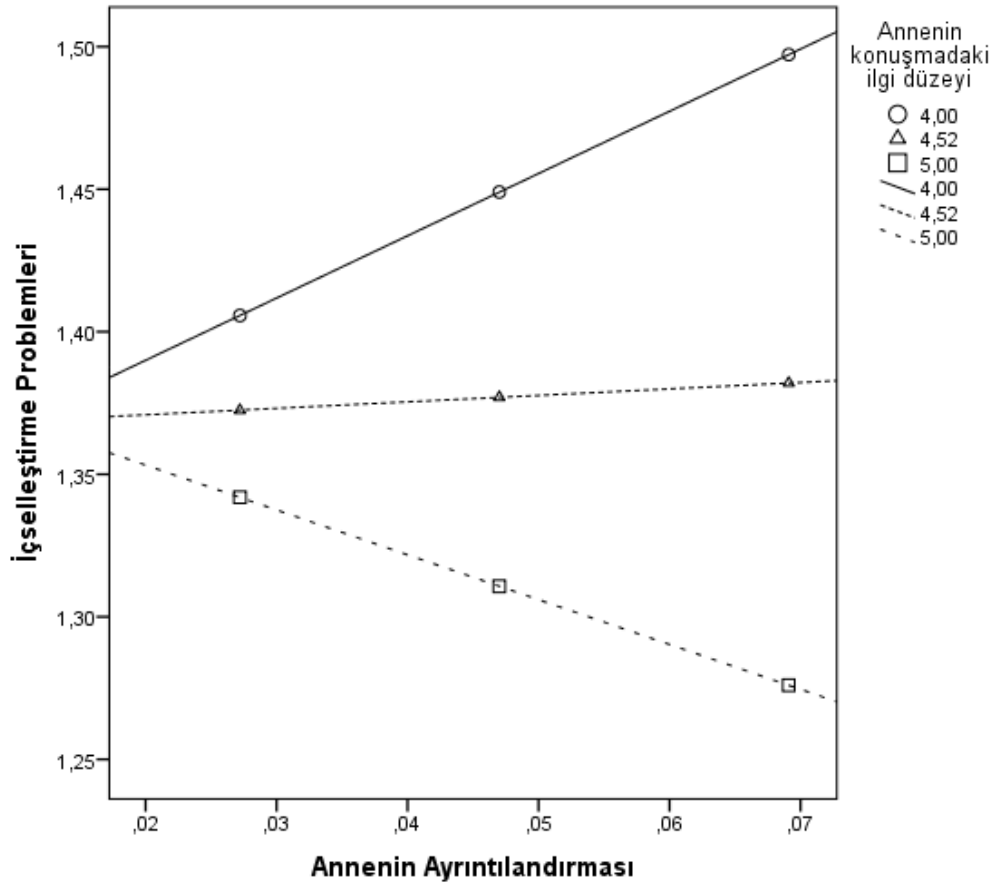
3.6.1. Çocuğun Davranışsal Sonuç Değişkenlerine Göre Düzenleyici İlişkilerin İncelenmesi

İlgili düzenleyici ilişkiler PROCESS Macro-4.1 (*Model 1 - simple moderation model*) kullanılarak test edilmiştir (Hayes, 2018). Korelasyon analizlerinde, çocuğun ilgili davranışları ile ilişkili olduğu görülen sosyodemografik değişkenler modellere kontrol değişkenleri olarak eklenmiştir. İçselleştirme problemlerinin incelendiği modellerde annenin eğitim düzeyi ve ailenin gelir düzeyi; dışsallaştırma problemlerinin incelendiği modellerde annenin yaşı; olumlu sosyal davranışların incelendiği modellerde ise çocuğun yaşı kontrol değişkeni olarak eklenmiştir. Analizlerden elde edilen bulguların özeti Tablo 9 ve Tablo 10'da sunulmuştur.

3.6.1.1. Çocuğun İçselleştirme Problemleri Sonuç Değişkenine Göre Düzenleyici İlişkilerin İncelenmesi

Çocuğun içselleştirme problemleri sonuç değişkeni ile ilgili düzenleyici ilişkilerin incelendiği modellerde, annenin konuşmadaki ilgi düzeyinin anlamlı olduğu bulunmuş olup ilgi modelle ilgili bulgular aşağıda sunulmuştur.

Annenin konuşmadaki ilgi düzeyinin etkileşim etkisinin incelendiği modelde, annenin ilgi düzeyinin annenin konuşmadaki ayrıntılandırması ile çocuğun içselleştirme problemleri arasındaki ilişkide düzenleyici rolü anlamlı bulunmuştur ($F(5, 239) = 8.44, p < .001, R^2 = .15$). Doğrudan etkiler incelendiğinde, annenin eğitim düzeyi olumsuz yönde, annenin konuşmadaki ayrıntılandırması ise olumlu yönde içselleştirme problemlerini yordadığı saptanmıştır. Buna ek olarak, etkileşim teriminin modelin açıkladığı varyans düzeyini anlamlı olarak artırdığı gözlemlenmiştir ($F(1, 239) = 6.74, p = .01, \Delta R^2 = .02$). Etkileşim etkisinin anlamlı olması üzerine incelenen basit eğri analizleri, annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasının çocuğun içselleştirme davranışlarını olumlu yönde yordayıcı gücünün, annenin ilgi düzeyinin düşük (-1S, $b = 2.18, SH = .97, 95\% CI [.27, 4.09], t(245) = 2.25, p < .05$) düzeyde olduğu koşulda anlamlı olduğunu göstermiştir (bkz. Şekil 6). Annenin ilgi düzeyinin yüksek olduğu koşulda ise annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasının çocuğun içselleştirme problemlerini olumsuz yönde yordamasına ilişkin bir eğilimin olduğu bulunmuştur (+1S, $b = -1.57, SH = 1.04, 95\% CI [-3.63, .49], t(245) = -1.50, p = .13$). Annenin orta düzeyde ilgi raporladığı koşulda ise etkileşim etkisinin anlamlı olmadığı görülmüştür.

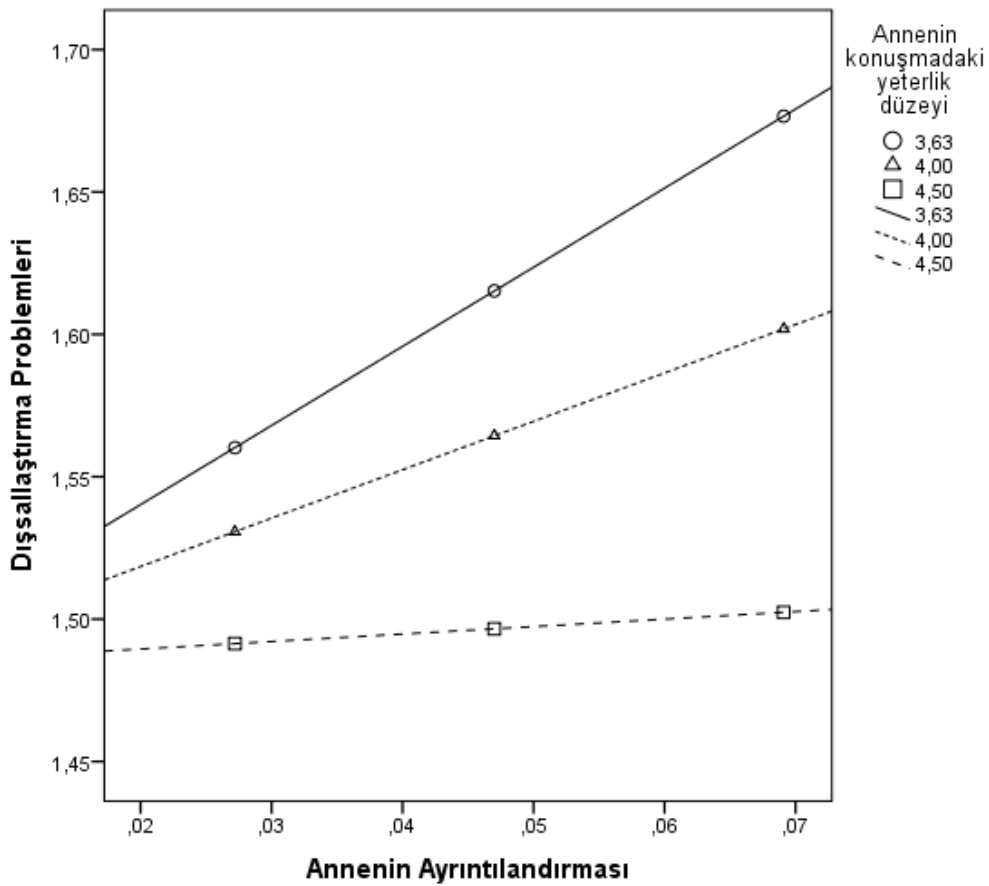
Şekil 6. Annenin Konuşmadaki İlgisi Düzeyinin Düzenleyici Rolüne İlişkin Basit Eğimlerin Grafiği: İçselleştirme Problemleri ($n = 245$)

3.6.1.2. Çocuğun Dışsallaştırma Problemleri Sonuç Değişkenine Göre Düzenleyici İlişkilerin İncelenmesi

Çocuğun dışsallaştırma problemleri sonuç değişkeni ile ilgili düzenleyici ilişkilerin incelendiği modellerde etkileşim etkisinin anlamlı olduğu modeller (yeterlik ve güçlük) aşağıda sunulmuştur.

Annelerin konuşmadaki yeterlik düzeyinin etkileşim etkisinin incelendiği modelde, annelerin yeterlik düzeyinin annelerin konuşmadaki ayrıntılandırması ile çocuğun dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkide düzenleyici rolü anlamlı bulunmuştur ($F(4, 240) = 6.86, p < .001, R^2 = .10$). Doğrudan etkiler incelendiğinde, annelerin yaşı olumsuz yönde ve annelerin konuşmadaki ayrıntılandırması ise olumlu yönde dışsallaştırma problemlerini yordadığı saptanmıştır. Buna ek olarak, etkileşim teriminin modelin açıkladığı varyans düzeyini anlamlı olarak artırdığı gözlemlenmiştir ($F(1, 240) = 4.25, p < .05, \Delta R^2 = .02$).

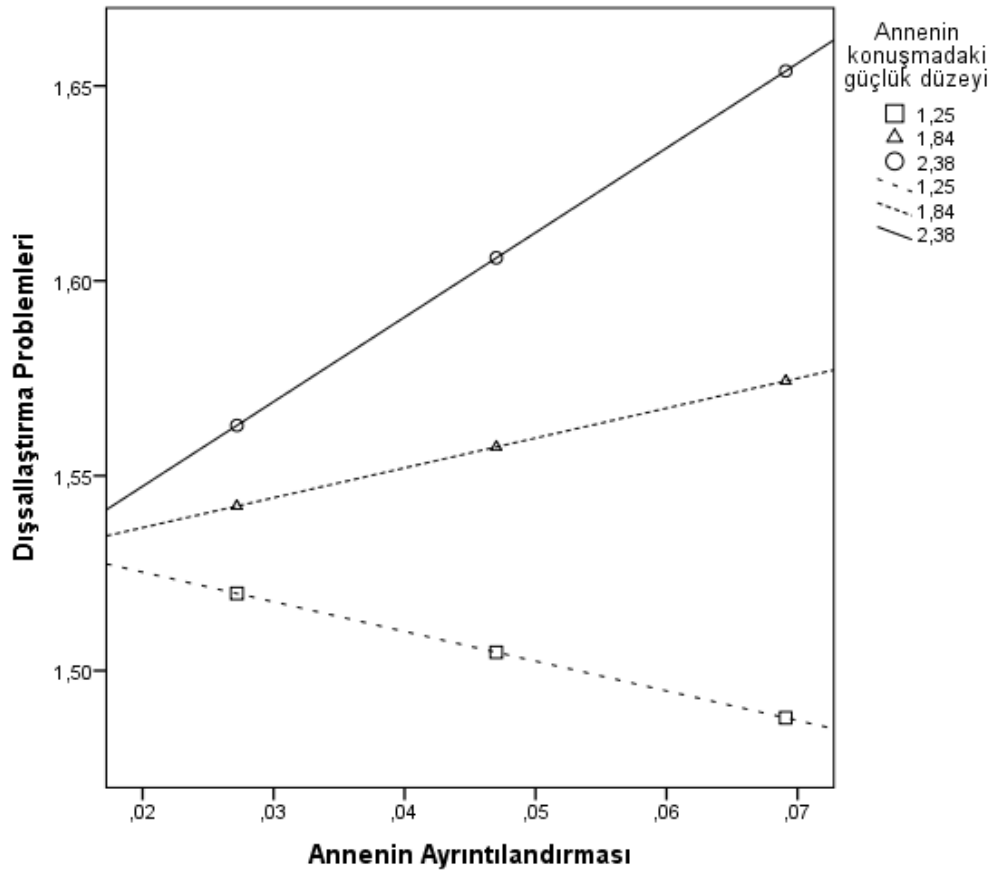
Etkileşim etkisinin anlamlı olması üzerine incelenen basit eğri analizleri, annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasının çocuğun dışsallaştırma problemlerini olumlu yönde yordayıcı gücünün, annenin konuşmadaki yeterlik düzeyinin düşük ($-1S$, $b = 2.78$, $SH = .94$, $95\% CI [.92, 4.63]$, $t(245) = 2.95$, $p < 0.01$) ve orta ($b = 1.70$, $SH = .75$, $95\% CI [.22, 3.18]$, $t(245) = 2.26$, $p < 05$) olduğu koşulda anlamlı olduğunu göstermiştir (bkz. Şekil 7). Ancak annenin yüksek düzeyde yeterlik raporladığı koşulda ise bu etkinin anlamlı olmadığı bulunmuştur.

Şekil 7. Annenin Konuşmadaki Yeterlik Düzeyinin Düzenleyici Rolüne İlişkin Basit Eğimlerin Grafiği: Dışsallaştırma Problemleri ($n = 245$)

Annelerin konuşmadaki güçlük düzeyinin etkileşim etkisinin incelendiği modelde, annelerin konuşmadaki güçlük düzeyinin annelerin konuşmadaki ayrıntılandırması ile çocuğun dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkide düzenleyici rolü anlamlı bulunmuştur ($F(4, 240) = 7.00$, $p < .05$, $R^2 = .32$). Doğrudan etkiler incelendiğinde, annelerin yaşının ve annelerin konuşmadaki ayrıntılandırmasının dışsallaştırma problemlerini kısmen olumsuz yönde yordadığı görülmüştür. Buna ek olarak, etkileşim teriminin modelin açıkladığı

varyans düzeyini anlamlı olarak artırdığı gözlemlenmiştir ($F(1, 240) = 5.31, p < .05, \Delta R^2 = .02$). Etkileşim etkisinin anlamlı olması üzerine incelenen basit eğri analizleri, annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasının çocuğun dışsallaştırma problemlerini olumlu yönde yordayıcı gücünün, annenin konuşmadaki güçlük düzeyinin yüksek (+1S, $b = 2.37, SH = .89, 95\% CI [.41, 3.92], t(245) = 2.43, p = .01$) olduğu koşulda anlamlı olduğunu göstermiştir (bkz. Şekil 8). Ancak annenin düşük ve orta düzeyde güçlük raporladığı koşulda ise bu etkinin anlamlı olmadığı bulunmuştur.

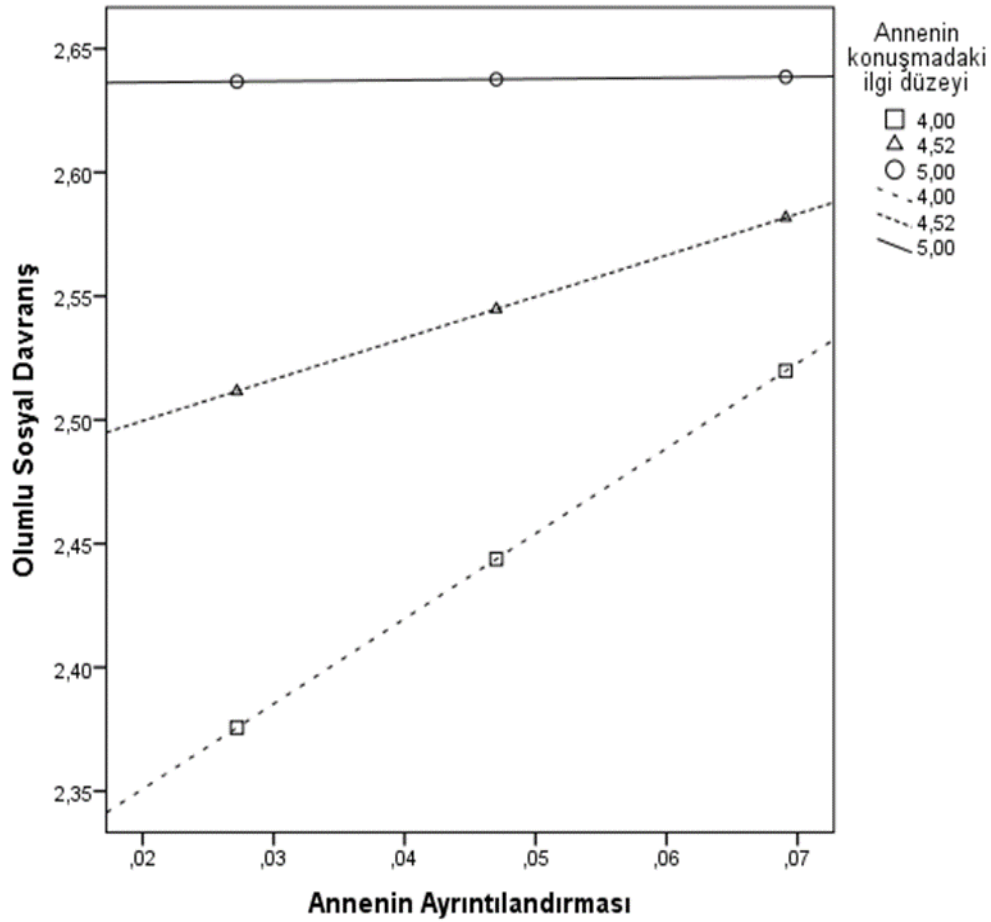
Şekil 8. Annenin Konuşmadaki Güçlük Düzeyinin Düzenleyici Rolüne İlişkin Basit Eğimlerin Grafiği: Dışsallaştırma Problemleri ($n = 245$)

3.6.1.3. Çocuğun Olumlu Sosyal Davranış Sonuç Değişkenine Göre Düzenleyici İlişkilerin İncelenmesi

Çocuğun olumlu sosyal davranışlar sonuç değişkeni ile ilgili düzenleyici ilişkilerin incelendiği modellerde etkileşim etkisinin sadece annenin konuşmadaki ilgi düzeyinin

incelendiği modelde kısmen anlamlı olduğu bulunmuştur. Bu modelle ilgili sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Annenin konuşmadaki ilgi düzeyinin etkileşim etkisinin incelendiği modelde, annenin konuşmadaki ilgi düzeyinin annenin konuşmadaki ayrıntılandırması ile çocuğun olumlu sosyal davranışları arasındaki ilişkide düzenleyici rolü kısmen anlamlı bulunmuştur ($F(4, 240) = 5.95, p = .07, R^2 = .09$). Doğrudan etkiler incelendiğinde, çocuğun yaşı, annenin konuşmadaki ayrıntılandırması ve annenin ilgi düzeyinin olumlu sosyal davranışları olumlu yönde yordadığı görülmektedir. Buna ek olarak, etkileşim teriminin modelin açıkladığı varyans düzeyini kısmen anlamlı olarak artırdığı gözlemlenmiştir ($F(1, 240) = 3.30, p = .07, \Delta R^2 = .01$). Etkileşim etkisinin kısmen anlamlı olması üzerine incelenen basit eğri analizleri, annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasının çocuğun olumlu sosyal davranışlarını olumlu yönde yordayıcı gücünün, annenin konuşmadaki ilgi düzeyinin düşük ($-1S, b = 3.44, SH = 1.26, 95\% CI [.96, 5.91], t(245) = 2.74, p = 0.01$) olduğu koşulda anlamlı, orta ($b = 1.67, SH = .91, 95\% CI [-.12, 3.47], t(245) = 1.83, p = .07$) olduğu koşulda ise kısmen anlamlı olduğunu göstermiştir (bkz. Şekil 9). Ancak annenin yüksek düzeyde ilgi raporladığı koşulda ise bu etkinin anlamlı olmadığı bulunmuştur.

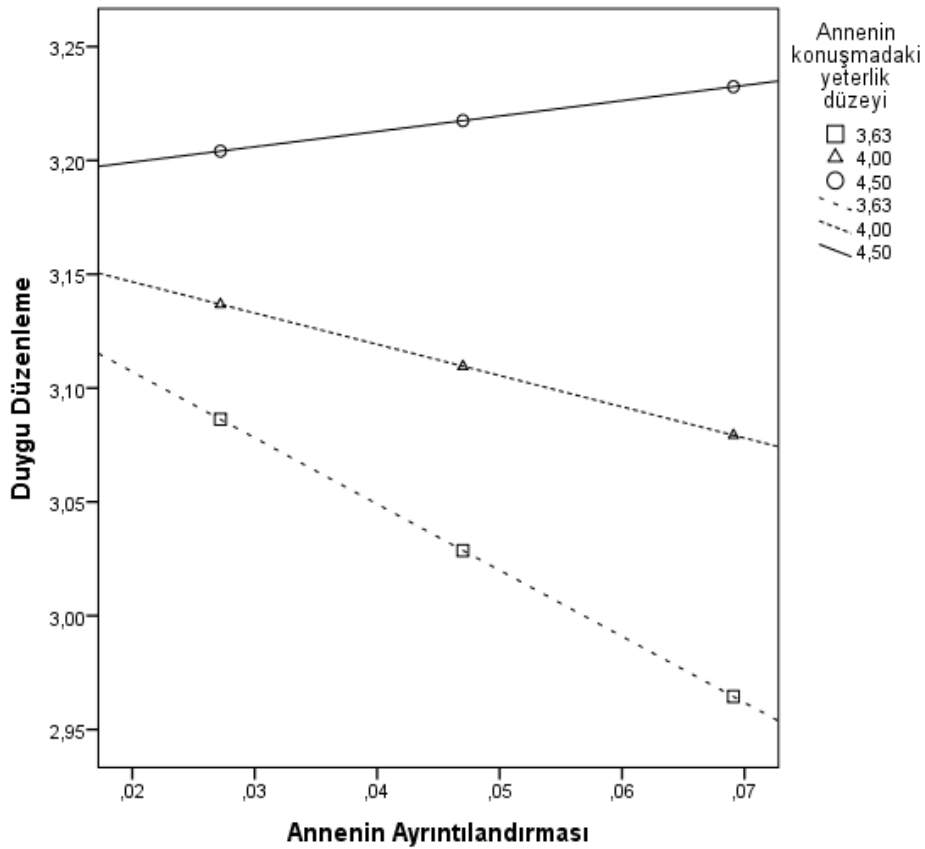

Şekil 9. Annenin Konuşmadaki İlgi Düzeyinin Düzenleyici Rolüne İlişkin Basit Eğimlerin Grafiği: Olumlu Sosyal Davranış ($n = 245$)

3.6.2. Çocuğun Duygu Düzenleme Sonuç Değişkenine Göre Düzenleyici İlişkilerin İncelenmesi

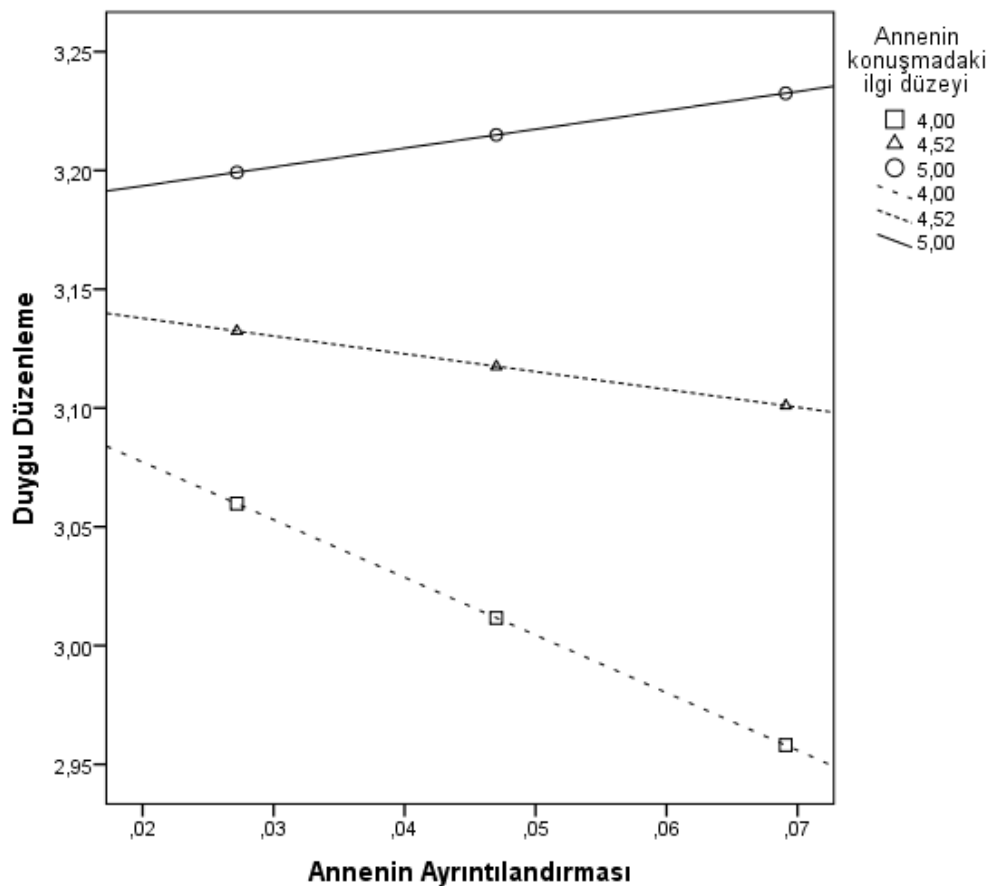
İlgili düzenleyici ilişkiler PROCESS Macro-4.1 (Model 1 - simple moderation model) kullanılarak test edilmiştir (Hayes, 2018). Korelasyon analizlerinde, çocuğun duygu düzenleme sonuç değişkeni ile ilişkili olduğu görülen annenin çalışma durumu, eğitim düzeyi, ailenin gelir düzeyi ve aylık çocuğa okunan ortalama kitap sayısı modellere kontrol değişkeni olarak eklenmiştir. Analizlerden elde edilen bulguların özeti Tablo 10'da sunulmuştur. Çocuğun duygu düzenleme sonuç değişkeni ile ilgili düzenleyici ilişkilerin incelendiği modellerde etkileşim etkisinin anlamlı olduğu modellerle (yeterlik, ilgi, güçlük) ilgili bulgular aşağıda sunulmuştur.

Annenin konuşmadaki yeterlik düzeyinin etkileşim etkisinin incelendiği modelde, annenin yeterlik düzeyinin annenin konuşmadaki ayrıntılandırması ile çocuğun duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkide düzenleyici rolü anlamlı bulunmuştur ($F(7, 237) = 10.14, p < .001, R^2 = .23$). Doğrudan etkiler incelendiğinde, sosyodemografik verilerin anlamlı olarak sonuç değişkenini yordamadığı görülmüştür. Annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasının ise olumsuz yönde çocuğun duygu düzenleme becerilerini yordadığı görülmektedir. Buna ek olarak, etkileşim teriminin modelin açıkladığı varyans düzeyini anlamlı olarak artırdığı gözlemlenmiştir ($F(1, 237) = 9.15, p < .01, \Delta R^2 = .03$). Etkileşim etkisinin anlamlı olması üzerine incelenen basit eğri analizleri, annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasının çocuğun duygu düzenleme becerilerini olumsuz yönde yordayıcı gücünün, annenin yeterliğinin düşük ($-1S, b = -2.90, SH = .90, 95\% CI [-4.69, -1.12], t(245) = -3.21, p < .01$) düzeyde olduğu koşulda anlamlı ve orta ($b = -1.37, SH = .72, 95\% CI [-2.79, .05], t(245) = -1.90, p = .06$) düzeyde raporladığı koşulda ise kısmen anlamlı olduğunu göstermiştir (bkz. Şekil 10). Ancak annenin yüksek düzeyde yeterlik raporladığı koşulda ise bu etkinin anlamlı olmadığı bulunmuştur.

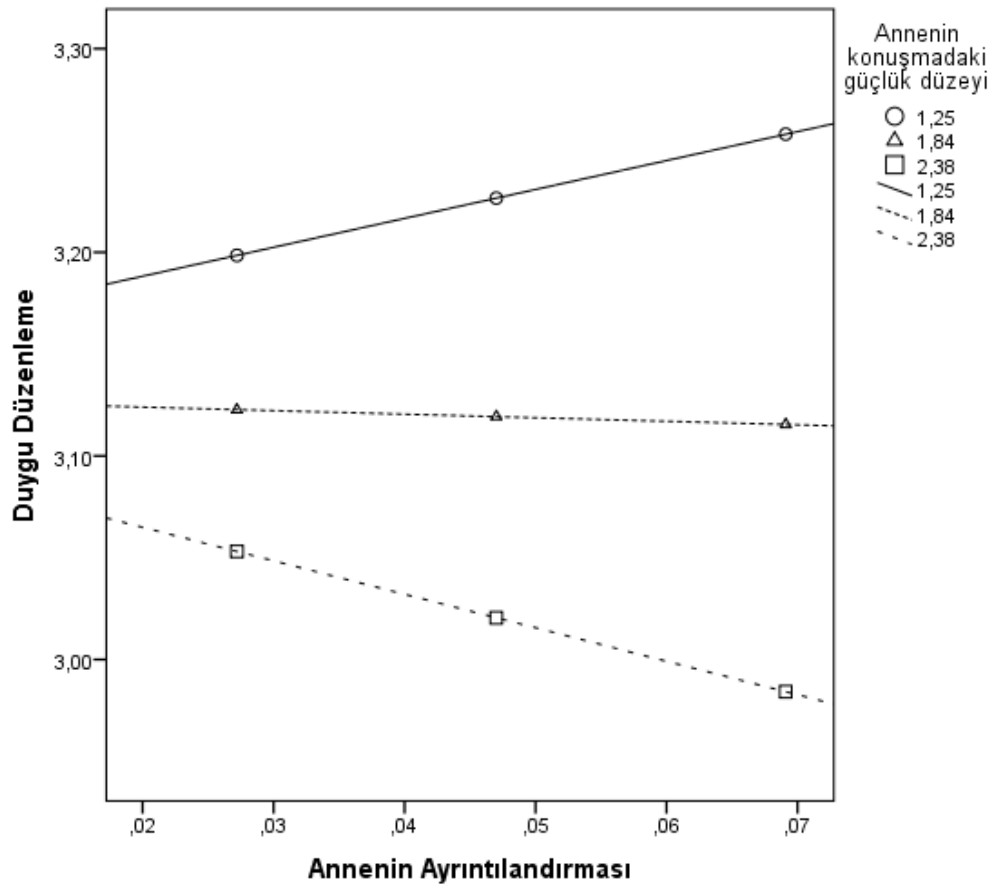
Şekil 10. Annenin Konuşmadaki Yeterlik Düzeyinin Düzenleyici Rolüne İlişkin Basit Eğimlerin Grafiği: Duygu Düzenleme ($n = 245$)

Annenin konuşmadaki ilgi düzeyinin etkileşim etkisinin incelendiği modelde, annenin ilgi düzeyinin annenin konuşmadaki ayrıntılandırması ile çocuğun duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkide düzenleyici rolü anlamlı bulunmuştur ($F(7, 237) = 7.95, p < .001, R^2 = .19$). Doğrudan etkiler incelendiğinde, ailenin gelir düzeyinin olumlu yönde çocuğun duygu düzenleme becerilerini yordadığı görülmüştür. Annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasının ise olumsuz yönde çocuğun duygu düzenleme becerilerini yordadığı görülmektedir. Buna ek olarak, etkileşim teriminin modelin açıkladığı varyans düzeyini anlamlı olarak artırdığı gözlemlenmiştir ($F(1, 237) = 4.50, p < .05, \Delta R^2 = .02$). Etkileşim etkisinin anlamlı olması üzerine incelenen basit eğri analizleri, annenin ayrıntılandırmasının çocuğun duygu düzenleme becerilerini olumsuz yönde yordayıcı gücünün, annenin ilgisinin düşük ($-1S, b = -2.90, SH = .90, 95\% CI [-4.69, -1.12], t(245) = -3.21, p < .01$) düzeyde olduğu koşulda anlamlı olduğunu göstermiştir (bkz. Şekil 11). Ancak orta ve yüksek düzeyde ilgi raporladığı koşulda ise bu etkinin anlamlı olmadığı bulunmuştur.

Şekil 11. Annenin Konuşmadaki İlgi Düzeyinin Düzenleyici Rolüne İlişkin Basit Eğimlerin Grafiği: Duygu Düzenleme ($n = 245$)

Annenin konuşmadaki güçlük düzeyinin etkileşim etkisinin incelendiği modelde, annenin güçlük düzeyinin annenin konuşmadaki ayrıntılandırması ve çocuğun duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkide düzenleyici rolü anlamlı bulunmuştur ($F(7, 237) = 11.41, p < .001, R^2 = .25$). Doğrudan etkiler incelendiğinde, ailenin gelir düzeyinin kısmen olumlu yönde ($p = .06$) çocuğun duygu düzenleme becerilerini yordadığı görülmüştür. Annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasının ise olumlu yönde çocuğun duygu düzenleme becerilerini yordadığı görülmektedir. Buna ek olarak, etkileşim teriminin modelin açıkladığı varyans düzeyini anlamlı olarak artırdığı gözlemlenmiştir ($F(1, 237) = 6.46, p < .05, \Delta R^2 = .02$). Etkileşim etkisinin anlamlı olması üzerine incelenen basit eğri analizleri, annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasının çocuğun duygu düzenleme becerilerini olumsuz yönde yordayıcı gücünün, annenin güçlük düzeyinin yüksek (+1S, $b = -1.64, SH = .83, 95\% CI [-3.28, .00], t(245) = -1.97, p = .05$) düzeyde olduğu koşulda anlamlı olduğunu göstermiştir (bkz. Şekil 12). Ancak orta ve düşük düzeyde güçlük raporladığı koşulda ise bu etkinin anlamlı olmadığı bulunmuştur.

Şekil 12. Annenin Konuşmadaki Güçlük Düzeyinin Düzenleyici Rolüne İlişkin Basit Eğimlerin Grafiği: Duygu Düzenleme ($n = 245$)

4. BÖLÜM

TARTIŞMA

Anne-çocuk anı konuşmaları, annelerin çocuklarının yaşadığı geçmiş olaylardaki deneyimlerini, duygularını anlamalarına ve yapılandırmalarına rehberlik ettiği, çocuğun bilişsel ve sosyo-duygusal gelişimini şekillendirdiği ifade edilen önemli bir bağlamsal yapıdır (ör. Fivush ve ark., 2009; Reese ve Newcombe, 2007; Wu ve ark., 2022). Çocuğun içinde bulunduğu yakınsak bağlamı temsil eden bu yapının içeriği ve çocuğun gelişimi üzerindeki etkileri alanyazında çok fazla incelenmesine rağmen anne ve çocukların birlikte gerçekleştirdikleri bu konuşmalardaki ayrıntılandırma davranışlarını belirleyen süreçler ve konuşmalardaki ayrıntılandırma davranışı ile çocukların gelişimsel çıktıları arasındaki ilişkileri açıklayabilecek aracı ve düzenleyici mekanizmaları eş zamanlı olarak inceleyen bir çalışmanın olmadığı görülmüştür. Bunun önemli bir sınırlılık olabileceği düşünülerek mevcut çalışma kapsamında 3 model planlanmıştır. Çalışmanın Model 1'inde anne-çocuk konuşmalarını belirleyen anneye ve çocuğa ait bireysel değişkenler, ebeveynliğe dair değişkenler ve bağlamsal değişkenler; Model 2'sinde ise anneye ait değişkenler ve çocuğun gelişimsel sonuç değişkenleri arasında anne-çocuk konuşmalarının ve ilişkilerinin aracı rolü Belsky'nin (1984) modeli temel alınarak incelenmiştir. Araştırmanın son modeli olan Model 3'te ise anne-çocuk konuşmalarındaki annenin ayrıntılandırması ile annenin konuşmalara ilişkin tutumları arasındaki uyumun çocuğun sonuç değişkenleri üzerindeki rolü Uyum İyiliği (Chess ve Thomas, 1991; Lerner, 1984) perspektifi kapsamında değerlendirilmiştir. Bu bölümde ilk olarak çalışmada test edilen modellerin olumlu anı yerine olumsuz anı da test edilmesine ilişkin tartışmaya yer verilmiştir. Bölümün devamında, test edilen Model 1, Model 2 ve Model 3 sonucunda ulaşılan sonuçların özeti ve bu sonuçlara ilişkin çıkarımlar, anne-çocuk konuşmaları konusunda yapılan görgül çalışmaların bulguları dikkate alınarak sırasıyla sunulmuştur. Modellere ilişkin tartışmalar sunulduktan sonra, araştırmanın modellerine ilişkin bulguların birlikte değerlendirilmesinden ve bu değerlendirme sonucunda ilerideki uygulamalı araştırmalar ve alan çalışmaları için olası önerilerden bahsedilmiştir. Son bölümde ise, araştırmanın sınırlılıkları, katkıları ve ileride yürütülecek görgül araştırmalar için öneriler sunulmuştur.

4.1. ANNE-ÇOCUK KONUŞMALARINDA OLUMLU VE OLUMSUZ ANILAR

Alanyazınında yapılan çalışmalarda anne-çocuk konuşmalarının içerikleri belirli bir zaman diliminde gerçekleşmiş olan duygusal içerikli anılar temel alınarak incelenmektedir (Fivush ve ark., 2009; Leyva ve ark., 2020; Reese ve Cleveand, 2005). Duygu içerikli anılar incelendiğinde ise bu anıların olumlu veya olumsuz anılar olarak ayrıştırıldığı görülmektedir. Önceki çalışmalarda mevcut çalışma kapsamında yapılan ön analizlerdeki bulgular ile paralel olarak, olumlu anılara kıyasla olumsuz anılarda ayrıntılandırma davranışları ile çocuğun sonuçları arasında daha güçlü ilişkiler elde edilmiştir (Laible, 2004a; Laible ve Panfile, 2009; Russell ve ark., 2023; Sales ve Fivush, 2005; Sales ve ark., 2003). Olumlu anılara göre olumsuz anılarda annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasının çocuğun gelişimsel sonuçları ile daha güçlü ilişkiler göstermesine ilişkin araştırmacılar bazı temel önermeler sunmaktadır. İlk olarak, bellek ile ilgili yapılan çalışmalar insanların yaşamlarındaki olumsuz duygu içerikli olayları olumlu duygu içerikli olaylara göre daha ayrıntılı, bütünsel ve daha doğru bir şekilde kodlandığını göstermektedir (Fivush ve ark., 2003; Levine ve Pizarro, 2004). Olumsuz olayların kişiler için daha zorlu, problemlili ve çözülmesi gereken içerikler taşıması nedeniyle kişiler tarafından daha önemli ve öncelikli görüldüğü ve olumsuz olaylara daha fazla odaklanıldığı ifade edilmektedir (Fivush ve ark., 2003; Rasmussen ve Habermas, 2009). Bunun nedeninin olumsuz olaylardaki problemlerin çözülmesinin ve çıkarılan derslerin kişilerin iyilik halinin sürdürülmesi ve gelecekteki olaylarda kişiye rehberlik etme potansiyeli taşıması olduğu tartışılmaktadır.

Araştırmacılara göre olumlu ve olumsuz olaylar üzerine yapılan konuşmalarda farklılıkların ortaya çıkmasının diğer önemli sebeplerinden biri de çocuk yetiştirme hedefleridir (Fivush ve ark., 2003; Leyva ve ark., 2021). Ebeveynler, çocuklarını yetiştirirken sahip olduğu hedefleri, amaçları, inançları ve değerleri dikkate alarak bir tutum sergilemektedirler (Yağmurlu ve ark., 2009). Çocukların kendi duygusal tepkilerini anlama, düzenleme ve sosyal bağlama uygun bir biçimde ifade etme konusunda ebeveynlerin yaklaşımları en etkin faktörlerden biridir. Çocukların duygusal gelişimi bağlamındaki ebeveyn davranışları incelendiğinde ebeveynlerin çocuklarının duygularını sosyalleştirme davranışlarının sahip oldukları tutumlardan, bilişlerden ve kültürel beklentilerden etkilendiğini göstermektedir (Keller ve Otto, 2009). Annelerin çocuğunun yaşantılarından ders alması, davranışlarını ve duygularını düzenleyebilmesi amacıyla olumsuz duyguları konuşmanın daha işlevsel olabileceğini düşüncülerinden dolayı

olumsuz anıları konuşmayı daha önemli bir ihtiyaç olarak gördükleri ifade edilmektedir (Laible, 2004a). Farklı kültürlerde yapılan çalışmalarda da benzer olarak ebeveynlerin olumsuz duygular ile ilgili konuşmalarda olumlu olaylara göre daha ayrıntılandırılan stilde konuşma eğiliminde olduğu farklı çalışmalarla desteklenmiştir (Fivush ve Wang 2005; Leyva ve ark., 2014; Leyva ve ark., 2020; Water ve ark., 2019). Ancak annelerin içinde buldukları kültürün değerleri ve hedefleri ile paralel olarak olumsuz anıları konuşma yaklaşımlarının değişebileceği ifade edilmektedir. Örneğin, bireylerin kişisel ve özerklik gelişimine önem verdiği bireyci toplumlarda ebeveynlerin, çocukların olumsuz duygu ve düşüncelerini daha çok çocukla müzakere ederek ve çocuğun kendini ifade etmesini destekleyerek çözümlene eğiliminde olduğu görülmektedir (Fivush ve ark., 2009). Ancak uyum ve uymanın ön planda olduğu toplulukçu kültürlerde ise annenin çocuğun yaşantılarından ders alması ve diğerlerine karşı olumlu sosyal davranışlar göstermesi amacıyla konuşmalarda daha çok sosyal normları, beklentileri ve ahlaki değerleri öğretme eğiliminde olduğu ifade edilmektedir (Fivush ve ark., 2009).

Ek olarak, Leyva ve arkadaşları (2020) olumsuz olaylardaki duygu ve deneyimler üzerine konuşmanın anneler için daha zor olduğunu ve olumsuz duygular üzerine konuşmanın daha fazla çaba ve dikkat gerektirdiğini tartışmıştır. Bu nedenle, olumsuz anılardaki ilişkilerin daha güçlü olarak bulunmasının bir nedenin de olumlu anılara kıyasla olumsuz anıların bu özelliklerinden dolayı daha ayırt edici olmasından kaynaklanabileceğini vurgulamıştır.

Sonuç olarak, olumsuz anıların olumlu anılara göre bireylerin gelişimsel sonuçları ile daha güçlü ilişkiler ortaya koyması, bireylerin yaşamı için daha önemli görülmesi sebebiyle daha detaylı bir şekilde kodlaması ile açıklanmaktadır. Anne-çocuk konuşmaları bağlamında da olumsuz olayların neden ve nasıl meydana geldiği üzerine yapılan konuşmanın çocuğun olayı anlamlandırmasına katkı sağlayarak olayın çocuk üzerindeki rahatsız edici etkilerinin azaltılmasında ve çocuğun yatıştırılmasında kritik bir değere sahip olduğunun düşünülmesinin önemli bir faktör olduğu görülmektedir. Olumsuz olayların ebeveynler tarafından daha kritik ve önemli görülmesi, ebeveynlerin konuşma sırasında daha çok çaba sarf ederek anıya odaklanmaları da olumsuz anıların çocuğun gelişimsel sonuçları ile daha güçlü ilişkiler ortaya koymasına yol açtığı söylenebilir.

4.2. ANNE-ÇOCUK KONUŞMALARININ BELİRLEYİCİLERİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞILMASI

Anne-çocuk anı konuşmalarındaki annenin ve çocuğun ayrıntılandırmasının belirleyicilerinin (1) Otobiyografik Belleğin Sosyokültürel Modeli ile Belsky'nin Ebeveynliğin Belirleyicileri Modelinin önermelerinin birlikte değerlendirilmesi, (2) Belsky'nin (1984) modelinde önerilen çocuğa ve anneye ait bağlamsal ve bireysel özelliklerin birlikte ele alınması, (3) anne bildirimine dayalı ve gözlemsel verilerin aynı modelde yer alması ve (4) bu perspektifle üretilen modellerin Türkiye kültüründeki ailelerde incelenmesi çalışmanın Model 1'inde hedeflenmiştir. Çalışmanın Model 1'inde annenin içsel düşünme işlevselliği, konuşmadaki özerklik desteği, annenin anksiyete düzeyi ve üst belleğe ait değişkenlerin Model 2'de de incelenmesi ve iki modele ait bulguların birbirini tamamlaması nedeniyle iki modele ait bu ortak bulguların tartışması tekrarı önlemek adına Model 2'nin bulgularının tartışması başlığı altında sunulmuştur.

İlk olarak, çalışmanın Model 1'ine ilişkin bulgular anneye ve çocuğa ait özelliklerin birlikte değerlendirilmesinin önemine dikkat çekmiştir. Özellikle modeldeki belirleyiciler incelendiğinde, anneye ilişkin değişkenlerin (anne-çocuk ilişkisi, üst bellek, annenin anksiyete düzeyi) çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırmasını, çocuğa ilişkin özelliklerin ise (olumlu sosyal davranışlar, dışsallaştırma problemleri) annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasını yordadığı görülmektedir. Bulguların, genel ebeveynlik davranışları alanında yapılan çalışmalarda çocuktan-ebeveyne ve ebeveynden-çocuğa doğru etkileri birlikte incelemenin önemine ilişkin tartışmaları desteklediği görülmektedir (ör., Burke ve ark., 2008; Ma ve Bellmore, 2012; Şener, 2023). Alanyazındaki anne-çocuk konuşmaları bağlamında yapılan enlemesine kesitsel araştırmalarda halen ağırlıklı olarak anneden-çocuğa olan tek yönlü ilişkilerin incelendiği ve çocukların sosyo-duygusal gelişimle ilgili özelliklerinin test edilen bu gelişimsel modellere yeterince dahil edilmediği göze çarpmaktadır. Bunun önemli bir sınırlılık olduğundan yola çıkarak etkileşimsel modellerin önermeleri çalışmanın belirleyiciler modeline uygulanmıştır. Böylelikle elde edilen sonuçlara göre anneye ve çocuğa ait özelliklerin birbirlerinin konuşmadaki davranışlarını yordaması sebebiyle belirleyiciler modelinin anne ve çocuk arasındaki karşılıklığa ve etkileşime dikkat çektiği söylenebilir. Anne-çocuk konuşmaları alanında yapılan farklı çalışmalarda çocuktan anneye, anneden çocuğa doğru etkiler farklı çalışmalarda da incelendiği görülmektedir (Bird ve ark., 2006, Laible, 2004a; Reese ve ark., 2019; Smolak, 1986). Özellikle, Reese ve arkadaşlarının (2019) anne ve çocuk

etkileşimindeki ortak dikkati, anne duyarlılığını ve çocuğun dil becerilerini inceledikleri modelde, çocuğa ve anneye ait ilgili değişkenlerin anne ve çocuğun birbirlerinin konuşmadaki ayrıntılandırma davranışlarını yordadığı bulunmuştur. Mevcut modelin anne ve çocuğa ait farklı gelişim alanlarındaki değişkenleri içermesi sebebiyle Reese ve arkadaşlarının (2019) çalışmasında bulunan anne ve çocuk arasındaki bu karşılıklı etkileri genişletilerek desteklediği söylenebilir. Ek olarak, Reese ve arkadaşlarının (2019) yaptığı çalışmada anneye ve çocuğa ilişkin değişkenlerin anne ve çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırmasını yordayıcı gücü regresyon analizleri ile değerlendirilmiştir. Model 1'deki ilişkiler ise AMOS programında yapılan yol analizi ile incelenmiştir. AMOS programında yapılan yol analizinde regresyon analizinden farklı olarak, değişkenler arasında belirlenen ilişkiler eş zamanlı olarak test edilirken ölçümden kaynaklanan hata miktarı da hesaba katılmaktadır (Dursun ve Kocagöz, 2010). Böylelikle diğer değişkenler arasındaki ilişkilerin ve ölçümden kaynaklanan hataların kontrol edilmesi sonucunda ortaya çıkan anlamlı ilişkiler mevcut değişkenlerin ilgili sonuç değişkenlerini yordayıcı gücünü göstermektedir.

Modelde anne-çocuk ilişkisine dair alınan olumlu ilişki ölçümünün çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırmasını pozitif yönde yordadığı görülmüştür. Olumlu anne-çocuk ilişkisine dair bu bulgu bağlanma ile ilgili yürütülen anne-çocuk konuşmalarındaki çalışmaların sonuçları ile açıklanabilir (Bost ve ark., 2010; Laible ve ark., 2008). Bağlanma ve anne-çocuk konuşmaları arasındaki ilişkileri inceleyen araştırmacılar, annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasının güvenli bağlanan çocukların daha bütünsel, tutarlı ve zengin içsel modeller geliştirmesine aracılık ettiğini ve bu nedenle güvenli bağlanan çocukların annelerinin konuşmalardaki yaklaşımlarını güvensiz bağlanan çocuklara göre daha fazla benimsediğini tartışmaktadır (Bost ve ark., 2010; Laible ve Panfile, 2009; Reese, 2008). Benzer şekilde, Bost ve arkadaşları (2010) yaptığı çalışmada anne ve çocuk arasındaki destekleyici, duyarlı ve olumlu ilişkinin ebeveynin konuşmadaki ayrıntılandırmasından ziyade çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırması ile bağlantılı olduğunu bulmuştur. Çocukların konuşmalarda anılarını gönüllü olarak paylaşma yaklaşımları anne ile kurulan bu duyarlı ilişkinin içeriği üzerinden açıklanmaktadır. Anne ile kurulan olumlu ve duyarlı bir ilişkide çocuk olumsuz anısını paylaştığında, çocuğun anneden geri bildirim alacağını (annenin olumsuz duyguları tolere etmesi ve çocuğun duygularını düzenleme konusunda rehberlik etmesi) ve annenin bu konuda duyarlı olacağını bilmesinin çocukların konuşmalara daha fazla katılım göstermelerindeki en önemli motivasyon olduğu ifade edilmektedir (Bost ve ark., 2010; Laible ve ark., 2008). Özellikle olumsuz ilişki yerine

olumlu ilişkinin de modelde çalışmış olması da alanyazındaki bu tartışmaları desteklemektedir. Sonuç olarak, anneye kurulan daha tutarlı, duyarlı ve olumlu bir ilişkide çocuklar olumsuz yaşantılarını paylaşma konusunda annelerinden daha fazla destek görmesi nedeniyle kendilerini daha rahatlıkla ifade etmiş olabilirler. Ayrıca bu durum anneden ziyade çocuğun konuşmada daha aktif bir biçimde yer almasına da yol açmış olabilir.

Anne ve çocukların, çocuğun sosyalleşme süreci ve gelişimi boyunca karşılıklı bir etkileşim içerisinde olduklarını ve bu etkileşimin birbirlerinin davranışlarını etkilediğini öneren modeller ve çalışmalarla paralel bir biçimde (ör. Ma ve Bellmore, 2012; Sameroff, 1975), mevcut çalışmada çocuğun olumlu sosyal davranışları ve dışsallaştırma problemlerinin annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasını yordadığı bulunmuştur. İlk olarak, araştırmacılar, annelerin çocukları ile yaptıkları konuşmalar aracılığı ile çocuklarına diğerleri ile olan ilişkide nasıl davranması gerektiği konusunda rehberlik yaptığını ve bu rehberliğin çocukların sosyal normları ve değerleri içselleştirmesine olanak sağladığını ifade etmektedir (Laible ve Thompson, 2000; Laible, 2004a; Wu ve ark., 2022a). Ancak bu zamana kadar yapılan çalışmalar ve önermeler, annenin konuşma stilinden çocuğun olumlu sosyal davranışlarına doğru olan etkileri göz önünde bulundurmamıştır. Çocuğun olumlu sosyal davranışlarından annenin konuşma stiline olan etkinin anlamlı bulunması, araştırmacının bu yönüyle anne-çocuk konuşmaları alanındaki tartışmalara yenilikçi bir perspektif kazandıracığı söylenebilir. Özellikle, olumlu sosyal davranışların çocuğun kendi ayrıntılandırması yerine annenin konuşmadaki ayrıntılandırma davranışını yordamasının da bu bağlamda önemli olduğu düşünülmektedir. Bu bulgu genel ebeveynlik alanında yapılan çalışmalardan elde edilen bulgularla açıklanabilir. Olumlu sosyal davranışlar ve ebeveynlik davranışları alanında yapılan çalışmalarda, çocukluk dönemi boyunca çocukların olumlu sosyal davranışlarının bir miktar gelişim göstermekle birlikte daha çok süreklilik gösterdiği ifade edilmektedir (Knafo-Noam ve ark., 2015; Pastorelli ve ark., 2016). Ayrıca yapılan boylamsal çalışmalarda çocuğun yardım etme ve uyumlu olma davranışlarının da zaman içinde ebeveynin çocuğa olan olumlu yaklaşımını (sıcaklık, ilgi, olumlu disiplin) artırdığı bulunmuştur (Knafo-Noam ve ark., 2015; Pastorelli ve ark., 2016). Açıklayacak olursak, olumlu sosyal davranışlar çocuğun sosyal ilişkilerinde diğerlerine karşı gönüllü olarak yardım etme, paylaşma ve rahatlatma gibi davranışlarını içermektedir (Pastorelli ve ark., 2016). Bu nedenle, olumlu sosyal davranışlar gösteren çocukların, duygusal ve davranışsal tepkilerini diğerlerine göstermek için uygun ortamlar oluşturmaya motive

oldukları ve etkileşimleri başlatan taraf olma eğilimlerinin yüksek olduğu ifade edilmektedir (Pastorelli ve ark., 2016). Dolayısıyla, ebeveynleriyle olan ilişkilerinde bu özellikleri gösteren çocukların ilgi görme ihtimallerinin de arttığı söylenebilir. Bu bağlamda, olumlu sosyal özellikler gösteren çocukların annelerinin anı üzerine konuşma ve anı hakkında çocuğuna bilgi verme konusunda daha motive oldukları söylenebilir. Özellikle de olumlu sosyal davranışlar gösteren çocukların aynı zamanda uyumlu olma ve ilişkilerinde uyum gösterme eğilimlerinin yüksek olması bu annelerin konuşmada daha çok baskın olmasına ve çocuğun daha az kendini ifade ederek daha dinleyici bir konumda yer almasına yol açmış olabilir.

Model 1 de ayrıca çocukların dışsallaştırma problemleri, annelerin konuşmalarda daha ayrıntılandırıcı bir stilde konuşma davranışlarını pozitif yönde yordamıştır ve bu ilişki beklenmedik yönde olan bir bulgudur. Dışsallaştırma problemleri ile ilgili bulguların alanyazındaki olumsuz duygusallık mizaç özelliği ile ilgili sonuçlarla benzerlik gösterdiği söylenebilir (Bird ve ark., 2006; Laible, 2004a). Daha önce ifade edildiği gibi, olumsuz duygusallık mizaç özelliğinden yüksek puan alan çocukların annelerinin beklenilen aksine daha ayrıntılandırıcı bir stilde çocuklarıyla konuştuğu görülmüştür (Bird ve ark., 2006; Laible, 2004a). Araştırmacılar, annelerin bu olumsuz özellikler gösteren çocuklarıyla daha çok ayrıntılandırıcı ve konuşma eğilimi göstermelerinin en önemli nedeninin çocuğun olumsuz yaşantılarından ders almasına ve uygun davranışlar sergilemesine ilişkin motivasyonları olduğunu ifade etmişlerdir. Çocuklar günlük yaşamda ebeveynin uyguladığı disiplin yöntemlerine ek olarak yaşanan olaylar üzerine yapılan konuşmalarda da davranışları ile ilgili dersler almakta, aile ve sosyal yaşamdaki kuralları öğrenme fırsatı yakalamaktadırlar (Laible ve Thompson, 2002, Laible, 2004a). Hem dışsallaştırma problemleri hem de olumlu sosyal davranışların baskın olarak annelerin konuşmadaki ayrıntılandırıcı davranışlarıyla ilişkili olması yukarıda ifade edilen olumsuz yaşantıların çocuğun ilerideki davranışlarına rehberlik etmesi potansiyeli taşıması ve öğretici olması düşüncesinden kaynaklandığı söylenebilir. Bu düşünce annelerin daha didaktik, ders verme perspektifiyle ve baskın bir yaklaşımla çocuğunun olumsuz yaşantılarını ayrıntılandırıcı eğilimi göstermiş olmalarına yol açmış olabilir (Laible, 2004a; Doan ve Wang, 2010). Böylelikle, bu özellikler çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırıcı davranışlarından daha çok annenin ayrıntılandırıcı davranışları ile ilişki göstermiş olabilir.

Çocuğa ilişkin değişkenlerden mizaç özelliklerinin annenin ve çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırması ile olan ilişkisinin incelenmesi amaçlanmasına rağmen elde edilen sonuçlar mizaç özelliklerinin modelde anlamlı olmadığını göstermiştir. Korelasyon analizlerinde kayda değer ilişkiler bulunmasına rağmen anneye ve çocuğa dair diğer değişkenlerle birlikte incelendiğinde bu ilişkilerin model analizinde kaybolması çocuğun ilgili mizaç özelliklerinin yordayıcı gücünün diğer çocuktan kaynaklanan değişkenlerle birlikte incelenmesinin önemli olduğunu düşündürmüştür. Özellikle çocuğun davranışsal sonuç değişkenlerinin çocuğun mizaç özelliklerine göre modelde daha iyi çalışmasının (dışsallaştırma ve olumlu sosyal davranışlar) önemli bir bulgu olduğu ve açıklanmasının önem taşıdığı düşünülmektedir. Mizaç özellikleri çocukların biyolojik kökenli ve görece süreklilik gösteren duygusal ve sosyal özellikleri olarak tanımlanmaktadır (Paterson ve Sanson, 1999). Ebeveynin beklentilerinin, pratiklerinin, kültürel olarak düzenlenmiş çocuk yetiştirme hedeflerinin, anne babaların belirli mizaç özelliklerine sahip çocuğuna olan yaklaşımlarını ve sunduğu olanakları belirlediği; çocuğun çevresiyle girdiği bu etkileşimlerin sonucunda ise sahip olduğu bu potansiyelinin davranışlarına yansıdığı ifade edilmektedir (Chess ve Thomas, 1991; Paterson ve Sanson, 1999). Bu bağlamda çocuk yetiştirme hedeflerinde özerkliğe öncelik veren ebeveynlerin çocuklarının zor mizaç özelliklerine daha hoşgörü gösterme eğiliminde olduğu ancak uyum ve uyumanın ön planda olduğu kültürlerde ise çocukların sosyal olarak uygun olmayan davranışlarına öncelik verildiği, çocuğun olumsuz davranışlarını gözden geçirmesi ve düzeltmesi konusunda çocuktan beklentilerin yüksek olduğu ifade edilmektedir (Campagna ve ark., 2023; Gartstein ve Putnam, 2018). Bu nedenle, Türkiye örneklemindeki anneler kendi kültürel çocuk yetiştirme hedefleri ile paralel olarak çocuğun mizaç özelliklerine kıyasla toplumda uyumsuzluk/uyumluluk gösteren ve daha görünür olan davranışlarına daha fazla odaklanmış olabilir. Bu durum, araştırmanın modellerinde çocuğun içselleştirme davranışları yerine dışsallaştırma ve olumlu sosyal davranışlarının da daha güçlü ilişkiler göstermiş olmasının da bir nedeni olabilir. İçselleştirme davranışlarının dışsallaştırma davranışlarına göre daha düşük düzeyde sosyal yaşamda uyum problemlerine yol açması ve erken çocukluk döneminde çocukların kaygı/depresyon gibi içe yönelim problemlerini gözlemlenmesi konusunda ebeveynlerin daha fazla zorlanmaları nedeniyle içselleştirme problemlerinin yordayıcı gücünün dışsallaştırma problemlerine göre daha düşük olabileceği alanyazında tartışılmaktadır (Lemery ve ark., 2002; Ren ve Zhang, 2017). Sonuç olarak, mevcut çalışmanın özellikle erken çocukluk döneminde çocukların sosyal ilişkilerinde ve toplumda sergiledikleri uyumlu/uyumsuz davranışlarının annelerin ayrıntılandırma davranışlarını yordayıcı gücüne dikkat çektiği ve çalışmanın modelinin

bu konuda alanyazına öncül bulgular sunduğu söylenebilir. İleride yürütülecek çalışmalarda farklı kültürel bağlamlarda da elde edilen ilişki örüntülerinin test edilmesinin olası kültürlerarası benzerliklerin ve farklılıkların saptanması ile önerilen açıklamaların geçerliği için de önemli olacağı düşünülmektedir.

Çocuğun araştırmacı ile birlikte gerçekleştirdiği otobiyografik bellek testi performansı çocuğun annesiyle yaptığı konuşmadaki ayrıntılandırma performansını pozitif yönde yordarken, annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasını ise anlamlı bir şekilde yordamamıştır. Daha önce ifade edildiği gibi son dönemde araştırmacılar çocuğun otobiyografik bellek performansının çocuğun bilişsel potansiyelini gösteren bir değişken olduğunu tartışmaktadır (Jobson ve ark., 2018; Nuttall ve ark., 2014). Özellikle çocuğun yaşının ve zihinsel-bilişsel kapasitesinin arttıkça daha bağımsız anlatıcılar olarak anılarını aktarabilme kapasitesine ulaştıklarının ifade edilmesi de bu bulgularla tutarlık göstermektedir (Kelly ve Bailey, 2013). Çocuğun bağımsız otobiyografik bellek performansının, annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasını yordamaması alanyazındaki bulguların bir bölümü ile tutarlı olsa da açıklık getirilmesi gereken bir bulgu olduğu düşünülmektedir (Jobson ve ark., 2018; Valentino ve ark., 2014; Wu ve ark., 2022a). Bu bulgu Reese ve Newcombe (2007)'un yaptığı boylamsal çalışmanın bulguları ile açıklanabilir. Araştırmacılar yaptıkları çalışma da annenin ayrıntılandırma stiline yapılan olumlu müdahalenin (çocuklar 19 aylıkken) erken çocukluk dönemi boyunca çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırmasını artırırken (32 aylık ve 44 aylık), çocuğun otobiyografik bellek performansını ise anlamlı olarak artırmadığını bulmuşlardır. Müdahalenin çocuğun bağımsız bellek performansını yordamaması sonucunda araştırmacılar çocuğun erken çocukluk boyunca anne ve araştırmacı ile olan bellek performanslarındaki birey-içi değişimi incelemişlerdir. Bu inceleme sonucunda, anne ile yapılan konuşmada hem kontrol hem müdahale grubunda zaman içerisinde annenin ayrıntılandırma performansında meydana gelen artışın, çocuğun anne ile olan performansındaki artışla bağlantılı olduğu görülmüştür. Buna karşın bu etkinin çocuğun bellek performansında olmadığı bulunmuştur. Ancak çocuğun anne ile olan performansındaki zaman içindeki artışın çocuğun bağımsız otobiyografik bellek performansına olumlu yönde yansıdığı ve bu etkinin müdahale grubunda anlamlı olduğu görülmüştür. Hem alanyazındaki hem de mevcut çalışmadaki sonuçlar ışığında bu ilişkilerin yönü hakkında dikkatli olunması gerektiği ile birlikte, çocuğun otobiyografik bellek performansı ve çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırması arasında daha yakından bir ilişki olduğu söylenebilir. Ayrıca çocuğun bağımsız bellek performansının ise ancak çocuğun anne rehberliğindeki konuşmada

kendini ifade etmesi ve anılarını aktarma konusunda geliştirebilmesi durumunda otobiyografik bellek performansına yansıdığı bulunmuştur. Başka bir ifadeyle, annenin konuşmadaki ayrıntılandırması ile çocuğun otobiyografik bellek performansı arasındaki ilişkide çocuğun konuşmada kendini ifade etmesinin önemli bir rolü olduğu görülmüştür. Ayrıca çocuğun otobiyografik bellek performansının, annenin ayrıntılandırma davranışlarına yapılan müdahaleyle doğrudan etkilenmediği görülmektedir. Bu bulgular müdahalenin, çocuğun anılarını anlatma ve kendini anneye birlikte konuşurken ifade etme gibi kendi süreçlerinde bir değişim yarattığı zaman çocuğun otobiyografik bellek performansını da olumlu etkilediği çıkarımı yapılabilir. Böylelikle otobiyografik bellek değişkeninin, çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırmasının ötesinde çocuğun sahip olduğu dil becerileri, benlik gelişimi, yönetici işlevler, dikkat süreçleri gibi daha başka bireysel süreçlerle ilişkili olan ve değişime daha fazla direnç gösteren bir özellik olduğuna ilişkin görüşleri desteklediği söylenebilir. Mevcut çalışmanın otobiyografik belleğin özellikle çocuğun anneye olan konuşmasındaki ayrıntılandırma performansının önemli bir yordayıcısı olduğuna ilişkin öncül bulgular sunduğu ancak bu perspektifle yapılacak boylamsal çalışmaların da bu ilişkilerin yönü hakkındaki anlayışımıza katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Annenin çocuğu ile yaptığı konuşmalara ilişkin tutumunu içinde yaşadığı çevredeki diğer annelerin tutumları ile kıyaslaması kapsamında tanımlanan olumlu-bağlam görüşü hem annenin hem çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırmasını olumlu yönde yordayan tek değişken olmuştur. Bu bulgu, Belleğin Sosyokültürel modeli (Fivush ve Nelson, 2004), Belksy (1984)'nin Ebeveynliğin Belirleyicileri modeli, Festinger (1954)'in sosyal karşılaştırma kuramı ve güncel gelişimsel perspektifler (Bronfenbrenner, 1986; Super ve Harkness, 1986) tarafından vurgulanan bağlamsal süreçlerin insan gelişimini ve davranışlarını yordamadaki gücü ile ilgili tartışmaları desteklemektedir. Super ve Harkness (1986)'ın gelişimsel niş modeline göre, belirli bir bağlamdaki çocuk yetiştirmeye ilişkin pratikler, tutumlar ve çocuk yetiştirmeye ilişkin kültürel modeller ebeveynlerin kendi pratiklerini, tutumlarını ve çocuk yetiştirme hedeflerini oluşturmalarında ve şekillendirmelerinde başvurdukları bir kılavuzdur. Festinger (1954)'e göre de bireylerin içinde bulunduğu sosyal çevre, insanın kendi düşüncelerini ve yeteneklerini değerlendirme ve kendisini geliştirmek için bir ayna görevi görmektedir. Mevcut çalışmada da anneler konuşmalardaki tutumlarını değerlendirirken içinde yaşadığı çevredeki diğer annelerin tutumlarını bir referans noktası olarak almaktadırlar. Bu referans noktasına göre kendi tutumlarına ilişkin olumluluk düzeyinin artmasıyla

birlikte anneler çocuğunun anılarını ve yaşantılarını ele alma konusunda kendilerini daha yetkin ve ilgili görmektedir. Sosyal karşılaştırma kuramından yola çıkarak ebeveynlik alanında yapılan çalışmalar, ebeveynlerin aşağıya doğru yaptığı karşılaştırmanın kendi ebeveynlik rollerine ilişkin daha olumlu bir değerlendirme yapmalarına ve içinde buldukları gruptaki annelere göre daha olumlu duygular deneyimlemelerine yol açtığı ifade edilmektedir (Amaro ve ark., 2019; Rheu ve ark., 2023). Konuyla ilgili Türkiye’de de yapılan bir çalışmada da benzer şekilde, annelerin sosyal paylaşım sitelerindeki diğer annelerle kendilerini karşılaştıklarında daha iyi olduklarını düşünmelerinin, memnuniyet, minnettarlık, gurur ve mutluluk gibi olumlu duygular deneyimlemeleri ile bağlantılı olduğu görülmüştür (Tosun ve ark., 2020)

Douglas ve Michaels (2005)’a göre yeni annelik (new momism), anneler için temelde ulaşılması imkansız olan çocuk bakımıyla ilgili mükemmel standartlar, idealler, normlar ve uygulamalar gibi mitleri içeren bir kavramdır. Anneliğe ilişkin bu mitler kadınların çocuklarına bakım verirken nasıl davranacağını ve kendi davranışlarını “iyi veya kötü” nasıl algılayacağını belirlemektedir (İnan, 2020). Özellikle son 10-15 yılda sosyal medya paylaşım sitelerinin kullanımının yaygınlaşması ve medya kanallarının çoğalması ile annelik mitlerinin özellikle kadınlar üzerindeki etkisini artırdığı görülmektedir. Ancak annelik mitlerinin toplumdaki ekonomik ve teknolojideki değişimlerle paralel olarak kadınların içinde bulunduğu zamanın özelliklerine göre içeriksel olarak şekillendiği ve her dönemdeki annelerin anneliğe dair tutum ve algılarını etkilediği ifade edilmektedir (İnan, 2020). Sosyal medya araçları ile “nasıl en iyi anne olunur, muhteşem anne” veya “en iyi çocuk nasıl yetiştirilir” hakkında uzmanların, rol modellerin veya ünlü annelerin yaptıkları paylaşımları içselleştiren annelerin, bu mitlerin ulaşılması mümkün olmadığı durumlarda çocuğuna yönelik kendi yaklaşımlarını olumsuz değerlendirdikleri ve bu olumsuz değerlendirmenin suçluluk/utanç gibi duygular ile olumlu yönde ilişkili olduğu görülmüştür (Amaro ve ark., 2019; Constantinou ve ark., 2021; İnan, 2020). Bu yüksek ve ulaşılması zor standartların/mitlerin annelerin karşılaştırma yoluyla ebeveynliklerini nasıl şekillendirdiklerine mevcut çalışmanın olumlu-bağlam görüşünün önemli bir örnek olduğu söylenebilir. Annelerin diğer annelerle karşılaştıklarında kendilerine ilişkin bu olumlu değerlendirmeleri, annelerin çocuğuna verdiği bakımla ilgili toplumsal beklentileri karşılayabildiklerini düşünmelerine, ebeveynlik rolleri ve kendileri ile ilgili daha olumlu duygular deneyimlemelerine yol açmış olabilir. Genel ebeveynlik tutumları ile ilgili yapılan çalışmalarda da ifade edildiği gibi ebeveynlik rolleri ile ilgili daha olumlu değerlendirmeler yapan ana babaların çocuklarına bakım verirken karşılaştıkları zorluklarla daha iyi başa

çıkma becerileri gösterdikleri ve çocukları ile olan ilişkilerinde daha fazla sıcaklık ve yakınlık raporladıkları bulunmuştur (Chau ve Giallo, 2015; de Montigny ve Lacharite, 2005; Jones ve Prinz, 2005). Ebeveynlik rollerine ilişkin yeterlik ve doyum gibi değerlendirmeleri içeren bu olumlu tutumun da annelerin çocuklarının gelişimi için daha olumlu bir ortam sunma yönünde motive olmalarına ve çaba göstermelerine katkı sağladığı söylenebilir. Bu nedenle, çocuğu ile yaptıkları anı konuşmalarında hem kullandıkları ifadeler ve sorularla kendi perspektifinden anıyı ayrıntılandıran hem de konuşmalarda çocuğunu anlamaya ve takip etmeye yönelik motivasyonları ile çocuklarının da kendilerini daha fazla ifade etmelerine katkı sağlayan anneler oldukları çıkarımı yapılabilir. Mevcut çalışmanın bu bulguları, annenin bağlamdan etkilenen tutumlarının kendi davranışlarını etkilemesinin ötesine giderek çocuğunun da davranışlarına yön verme potansiyeli taşıdığını göstermektedir. Bu bulgu aynı zamanda annenin sahip olduğu zihinsel modellerin günlük yaşamdaki etkinlikler, aktiviteler ve etkileşimler aracılığı ile çocuğa aktarıldığını ifade eden görüşleri de desteklemektedir (Rogoff, 2003; Weisner, 2002). Bu aktarımın da çocuğun içinde bulunduğu bağlamın beklentilerine uygun bir davranış repertuarı geliştirmesinde, çocuğun günlük yaşama katılım yeteneğinin desteklenmesinde ve en nihayetinde çocuğun “kültüre uyum” göstermesinde rehberlik sağladığı söylenebilir (Weisner, 2002).

Model 1’de bağlamsal süreçler kapsamında incelenen annenin eğitim düzeyi ve ailenin algılanan gelir düzeyine ilişkin değişkenlerden annenin eğitim düzeyinin modelde anlamlı bir yordayıcı değişken olmadığı, ailenin algılanan gelir düzeyinin ise çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırmasını pozitif yönde yordadığı görülmüştür. Alanyazında anne-çocuk konuşmaları alanında yapılan çalışmalarda iki değişkenin ayrıntılandırma değişkenini yordayıcılığına dair farklı bulgular olduğu görülmektedir (Alkış, 2020; Laible, 2009; Laible ve ark., 2013a; Reese ve Newcombe, 2007; Swearingen ve ark. 2023; Wu ve Jobson, 2019; Waters ve ark., 2019). Eğitim düzeyinin incelendiği çalışmaların bir bölümünde düşük eğitim düzeyine sahip annelerin de iyi düzeyde ayrıntılandıran stilde konuştuğu görülmektedir (Farrant ve Reese, 2000; Reese ve Newcombe 2007). Genel olarak anne-çocuk konuşmalarının incelendiği çalışmalarda annelerin yüksek eğitim düzeyine sahip olduğu (%70-80) ve eğitim düzeyinin katılımcılar arasında dengeli bir biçimde dağılmadığı görülmektedir (Alkış, 2020; Laible, 2009; Laible ve ark., 2013a; Leyva ve ark., 2020; Leyva ve ark., 2021). Bu durum çalışmaların farklı bulgular ortaya koymasının önemli bir sebebi olabilir. Mevcut çalışmada ise anneye ve çocuğa ait farklı bireysel ve bağlamsal birçok değişkenle birlikte annenin eğitim düzeyinin incelenmesi,

anlamli ilişkilerin elde edilememesinin bir nedeni olabilir. Buna karşın, ailenin algılanan gelir düzeyinin diğer değişkenlerle birlikte modelde ele alınmasına rağmen özellikle çocuğun ayrıntılandırma davranışı ile olan ilişkisinin anlamli olması kayda değer bir bulgudur. Gelir düzeyi arttik a ailenin sahip olduğu ve çocuğa sağladığı olanakların/kaynakların arttığı, kaynaklardaki artışın ve çeşitliliğin de ebeveynlerin çocuğun gelişimine daha fazla yatırım yapabilmelerine olanak sağladığı ifade edilmektedir (şengönül, 2022). Ek olarak, ekonomik zorlukların ailenin stresini ve iyi oluşunu olumsuz etkilediği, ebeveynlerin olumsuz davranışlarını ( r. katı disiplin, düşük sıcaklık) artırdığı ifade edilmektedir. Mevcut çalışmada da korelasyon analizlerinde gelir düzeyi ve annenin depresyon düzeyi arasında negatif yönde bir ilişki olması bu bulguları destekler niteliktedir. Ebeveynlerin ruh sağlığının olumsuz etkilenmesinin de çocuğun serbest aktivitelerine ve eğitim süreçlerine ayırdıkları zamanla ve bilişsel gelişimine yaptıkları yatırımla negatif yönde bağlantılı olduğu ve bu durumun da çocuğun bilişsel gelişimi ve akademik başarısını olumsuz etkilediği tartışılmaktadır (Belsky ve ark., 2012; Flouri ve ark., 2017; Lurie ve ark., 2021; Sosu ve Schmidt, 2017; şengönül, 2022). Özetle, alanyazındaki gelir düzeyi ile çocuğun gelişimi arasındaki doğrudan ilişkiye dair bulgular desteklenmekle birlikte ileriki çalışmalarda sosyo-ekonomik düzey ve ayrıntılandırma arasındaki ilişkide ailenin sahip olduğu ve çocuğa sunduğu kaynaklar, annenin bakım yükü ve ailenin stres düzeyi gibi değişkenlerin aracı ve düzenleyici rolünün incelenmesinin bu konudaki bilgi birikimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4.3. ANNE-ÇOCUK KONUŞMALARININ DOLAYLI ETKİSİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞILMASI

Çalışmanın Model 2'sinde, (1) annenin sahip olduğu özellikler ile çocuğun gelişimsel sonuçları arasındaki ilişkide anne- ocuk anı konuşmalarındaki annenin ve çocuğun ayrıntılandırmasının aracı rolünün eş zamanlı olarak incelenmesi, (2) Otobiyografik Belleğin Sosyokültürel Modeli ile Belsky'nin (1984) Ebeveynliğin Belirleyicileri Modelinin önermelerinin birlikte değerlendirilmesi, (3) anne bildirimine dayalı ve gözlemsel verilerin aynı modelde birlikte sınanması, ve (4) bu perspektifle üretilen modellemenin Türkiye kültüründeki ailelerde test edilmesi hedeflenmiştir.

Model 2'ye ait elde edilen bulgular anne ve çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırmasının ve anne- ocuk ilişkisinin, annenin sahip olduğu özellikler ile çocuğun davranışsal sonuç değişkenleri arasında aracı rolüne ilişkin görüşü desteklemiştir. Belsky'nin modeline göre

(1984), ebeveynin sahip olduğu özellikler ve çocuğun gelişimi arasında ebeveynin davranışları aracı bir role sahiptir. Mevcut çalışma ile hem anne-çocuk konuşmaları bağlamında Belsky (1984)'nin modeli test edilerek desteklenmiştir hem de anneye ek olarak çocuğun da annesiyle olan konuşmalarındaki davranışlarının kendi gelişimini belirlediği görülmüştür. Bir başka ifadeyle çocuğunda davranışlarının annenin sahip olduğu özellikler ile çocuğun gelişimsel sonuçları arasındaki ilişkide aracı rolünün anlamlı olduğu bulunmuştur. Anne-çocuk konuşmaları alanında son dönemde yapılan çalışmalarda da çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırmasının kendi gelişimsel sonuç değişkenleri üzerinde aracı rolünün olduğu ifade edildiği görülmektedir (Valentino ve ark., 2018; Wu ve ark., 2022a). Ancak bu çalışmalarda annenin konuşmalardaki davranışlarının (ayrıntılıdırma, olumlu destek, duyarlılık) bir yordayıcı olarak bu modellerde incelendiği görülmektedir. Mevcut çalışmada ise hem annenin hem de çocuğun konuşma alanındaki davranışlarının eş zamanlı olarak ele alındığı durumda her ikisinin de aracı rolünün olduğuna ilişkin bulgular, anne-çocuk konuşmalarının karşılıklılık ilkesine dayandığına ilişkin görüşlerle tutarlılık göstermektedir. Başka bir deyişle, bulgular çocukların bu konuşmalarda sadece alıcı konumunda olmadığı, anneden bağımsız bir konuşmacı olduğu ve kendi hikayelerini aktarabilen anlatıcılar olduğuna yönelik tartışmaları da desteklemiştir (Smolak, 1986; Valentino ve ark., 2018; Wu ve ark., 2022a).

İlk olarak, Model 2'de, annenin düşük içsel düşünme işlevselliğinin, annenin konuşmada çocuğa sağladığı özerklik desteğini negatif yönde yordadığı, özerklik desteğindeki bu azalmanın da annenin konuşmadaki ayrıntılıdırma davranışlarını artırdığı bulunmuştur. Peki alanyazındaki bulgulardan farklı olarak düşük içsel düşünme işlevselliğinin pozitif yönde annenin ayrıntılıdırması ile ilişkili olması ne anlama gelmektedir? Aynı zamanda mevcut çalışmada önceki çalışmalardan farklı olarak özerklik desteği ile annenin ayrıntılıdırması arasında negatif yönde bir ilişki bulunmuştur. Açıklayacak olursak, annenin düşük içsel düşünme işlevselliği göstermesi, kendi zihinsel süreçlerini çocuğunun zihinsel süreçlerinden ayrıştıramaması ve çocuğunu kendisinin bir uzantısı olarak görmesi ile tanımlanmaktadır (Fonagy ve ark., 2016; Luyten ve ark., 2017; Rutherford ve ark., 2013). Bu nedenle, çocuğun zihinsel süreçlerini öngöremeyen veya görmezden gelen annelerin duygusal hazır bulunma, duyarlılık, özerklik desteği sağlama gibi işlevsel ve yapılandırıcı olan ebeveynlik davranışlarını sergilemekte zorlandıkları ifade edilmektedir (Dieleman ve ark., 2020; Luyten ve ark., 2017). Nitekim psikolojik kontrol alanında yapılan çalışmalarda da annelerin sahip olduğu düşük içsel düşünme

işlevselliğinin çocuklarına uyguladıkları psikolojik kontrol ölçümleri ile orta-yüksek düzeyde ilişkili olduğu ve bu ilişkinin hem çocuktan alınan hem de anneden alınan ölçümlerde benzerlik gösterdiği bulunmuştur (Cohen ve ark., 2024; Dieleman ve ark., 2020). Benzer şekilde mevcut çalışmadaki düşük içsel düşünme işlevselliğinden yüksek puan alan anneler, çocuklarının zihinsel süreçleri ile ilgili farkındalıkları düşük anneler olduğundan konuşmalarda baskın olarak liderlik yapan ve konuşmalarda yönlendirici bir yaklaşımla çocuklarının yaşantılarını ayrıntılandıran annelerdir. Bu nedenle, mevcut çalışmada alanyazındaki çalışmalardan (Cleveland ve ark., 2007; Cleveland ve Reese, 2005; Kaap-Deeder ve ark., 2020) farklı olarak ayrıntılandırma ve özerklik desteği arasında negatif yönde ilişki bulunmasının arka planında annelerin kendinin ve çocuğunun zihinsel süreçlerine ilişkin farkındalığının düşük olmasının yer aldığı görülmektedir. Model 2’de incelenen bu aracı mekanizmayla belirleyiciler modelindeki ilgili değişkenlerle ilgili beklenmedik sonuçların arka planındaki ilişkilerin aydınlatıldığı ve değişkenler arasındaki ilişkilerin anlamlılık kazandığı düşünülmektedir.

Peki bu düşük farkındalığı olan ve düşük özerklik desteği sağlayan annelerin daha fazla yaptığı ayrıntılandırma çocuk çıktılarını nasıl etkilemektedir? Bu ayrıntılandırma çocuklar için işlevsel midir? Bu sorular araştırmanın Model 2’sinde yer alan dolaylı etkilerle açıklanmaya çalışılmıştır. İlk olarak, annenin düşük içsel düşünme işlevselliğindeki artışın yol açtığı düşük özerkliğin çocukta olumlu sosyal davranışları negatif yönde yordadığı görülmektedir. Bu bulgu kendini belirleme kuramı ile tutarlı olarak, çocuğa verilen özerkliğin çocuğun diğerleri ile olan ilişkilerinde daha özerk kendini düzenleme becerileri geliştirmesine katkı sağlamasıyla açıklanabilir (Deci ve Ryan, 2000; Leyva ve Nolvos, 2015). Özerkliğin baskılanmadığı ve çocuğun görmezden gelinmediği bir bağlamda çocukların duygu, düşünce ve davranışlarını ifade etmelerine olanak sağlanmasının çocukların benlik bütünlüğünü desteklediği söylenebilir (Deci ve Ryan, 2000). Böyle bir bağlamda yetişen çocukların sosyal kurallara baskı yoluyla değil de içsel motivasyonları doğrultusunda uymaları, ebeveynin baskısının geçerli olmadığı, ebeveynin olmadığı sosyal bağlamlarda da çocukların diğerlerine gönüllü olarak yardım etme veya uyumlu davranışlar sergilemeleri eğilimlerinin daha yüksek olmasıyla açıklanmaktadır (Şener, 2023).

Modelde çocuğun çıktılarını belirleyen diğer dolaylı yola göre ise, annenin içsel düşünme işlevselliğinin düşük olması annenin konuşmada çocuğuna sağladığı düşük özerlikle ilişkilidir. Bu durum aynı zamanda annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasının daha

yüksek olmasını yordadığında çocukta bir yandan olumlu sosyal davranışların arttığı görülürken bir yandan da dışsallaştırma problemlerinin arttığı görülmektedir. Olumlu sosyal davranışlar için bakıldığında, çocuğu ile olan konuşmalarında düşük özerklik desteği sağlayan annelerin daha çok ayrıntılandırma davranışları sergiledikleri durumda çocuklarını daha uyumlu ve sosyal olarak değerlendirmeleri kültüre özgü ebeveyn pratikleri ile açıklanabilir. Daha önce ifade edildiği gibi anne-çocuk konuşmaları aracılığı ile anneler çocukların olumsuz yaşantıları, duyguları ve davranışları üzerinden toplumda ve sosyal ilişkilerinde nasıl davranması gerektiği konusunda çocuklarına rehberlik etmektedirler (Laible, 2004a; Laible ve Thompson, 2000). Bu nedenle, bu annelerin çocuğu ile gerçekleştirdiği konuşmaları çocuklarına sosyal kuralları öğretmek ve disiplin yöntemlerini uygulamak için bir araç olarak gördükleri söylenebilir. Türkiye'deki aile yapısında çocuğun aile ile olan duygusal yakınlığı, toplumda ve aile ortamında uyumlu davranışlar göstermesi ebeveynler için önemli çocuk yetiştirme hedeflerindedir (Kağıtçıbaşı, 2009; Yağmurlu ve ark., 2009). Yağmurlu ve arkadaşları (2009), Türkiye'deki annelerin çocuklarının özerklik gelişimi ile ilişkili olan kendini geliştirme hedeflerini önemli bulduklarını belirtmelerine rağmen, çocuğun uyumlu davranma, davranışlarını kontrol etme ve topluma uyum gösterme gibi hedeflerine ilişkin görüşlerini daha baskın bir biçimde dile getirdiklerini bulmuşlardır. Çalışmanın örneklemini oluşturan çocuğun zihinsel süreçlerini görmezden gelen ve konuşmada kendi ajandasına bağlı kalarak konuşan ve konuşmayı yöneten bu annelerin de kendi çocuk yetiştirme pratiklerine bağlı kaldığı söylenebilir. Anneler bu motivasyonla çocuğun yaşantıları üzerinden çocuğuna ders verdiğini ve uyumlu bir çocuk yetiştirdiğini düşünerek çocuklarını daha uyumlu ve sosyal olarak tanımlamış olabilirler. Aynı zamanda annenin yönlendirmesi karşısında çocuklar da konuşmalarda daha uyumlu, pasif ve dinleyici konumda yer almış olmasının mümkün olacağı düşünülmektedir. Benzer şekilde, düşük içsel düşünme işlevselliği ve ebeveynlik kontrolü (ebeveynin hem davranışsal hem de sözlü olarak çocuğa olan olumsuz müdahalesi) bildiren annelerin çocuklarının, anneleriyle olan etkileşimlere katılımlarının ve ilgilerinin daha düşük olduğu görülmüştür (Luyten ve ark., 2017; Tamis-LeMonda ve ark., 2009).

Mevcut çalışmada annenin içsel düşünme işlevselliğinden olumlu sosyal davranışlarına giden yolda hem annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasının hem de özerklik desteğinin benzer yönde ilişki göstermesine rağmen iki yolun etki mekanizmasının farklı olduğu görülmektedir. Collie (2022) yaptığı bir çalışmada olumlu sosyal davranışları yordayan çocukların sahip olduğu özerk (autonomous prosocial motivation) ve bağımlı (controlled

prosocial motivation) prososyal motivasyon kaynaklarını incelemiştir. Araştırmacıya göre temel ihtiyaçları karşılanan çocukların daha yetkin hissetmesi daha olumlu duygular (keyif ve ilgi duyma) bağlamında çocuğun gönüllü davranışlar sergilemesine yol açarken; itaat etmek, uyum göstermek veya ceza almama motivasyonunun daha olumsuz duygular bağlamında (suçluluk ve utanç) olumlu sosyal davranışların sergilenmesine neden olmaktadır. Bu görüşlerle tutarlı olarak, temel ihtiyaçları karşılanan ve yetkin çocukların daha özerk bir motivasyonla olumlu sosyal davranışlar sergiledikleri görülmüştür. Benzer şekilde mevcut çalışmada da annenin çocuğun zihinsel süreçlerini görmezden gelerek ve özerklik desteği vermediği bir ayrıntılandırmanın çocuğa toplumda nasıl davranması gerektiği konusunda ders verme motivasyonu taşıdığı; bu nedenle çocuğun burada daha çok olumsuz duygular deneyimlememe ve itaat etme motivasyonu ile uyumlu ve sosyal davranışlar sergilediği söylenebilir. Ancak diğer bağlamda ise çocuğun görmezden gelinmesi ve çocuğun özerkliğin azalmasına bağlı olarak olumlu sosyal davranışlarının da azalması, annelerin bu yaklaşımının çocuğun kendi davranışlarına ve duygularına yönelik özerk bir anlayış kazanmasını kitlediği söylenebilir. Bu durumun da çocukların içsel motivasyonel süreçlerinin olumsuz etkilenmesiyle (ör. keyif almak) ilişkili olduğu ve aynı zamanda çocukların daha az sıklıkla olumlu sosyal davranışlar sergileme eğilimlerini yordadığı öngörülebilir. Ayrıca mevcut çalışmanın bu bulguları son dönemde konuşmalardaki özerklik desteğinin ve ayrıntılandırmanın birlikte ele alınmasının önemine ilişkin çalışmaların bulgularını da desteklediği görülmektedir (Bürümlü-Kisa ve ark., 2023; Dartnell, 2023; Kaap-Deeder ve 2020; Leyva ve Nolivos, 2015). İleriki çalışmalarda annenin konuşmalardaki ayrıntılandırma ve özerklik desteği davranışları ile olumlu sosyal davranışlar arasındaki mekanizmaların kültürel ve motivasyonel süreçler ışığında derinlemesine değerlendirilmesinin de bu konudaki bilgi birikimini genişleteceği öngörülmektedir.

Çocukların anneleriyle gerçekleştirdikleri bu konuşmalarda annenin kendi perspektifinden anıyı ayrıntılandırması ve çocukların konuşmada dinleyici ve pasif konumda kalmış olması bir grup çocuğun da dışsallaştırma problemleri sergilemeleri ile bağlantılı olduğu görülmektedir. Bu yönüyle, düşük içsel düşünme işlevselliği bildiren ve özerklik desteği düşük annelerin çocukları ile olan ilişkisine bu durumun negatif yönde yansıdığı söylenebilir. Nitekim çalışmanın modelinde düşük içsel düşünme işlevselliği, olumsuz anne-çocuk etkileşimlerini artırarak çocukların daha fazla problem davranışları sergilemeleri ile bağlantılı olduğu görülmüştür. Bu bulgular alanyazındaki bulgularla da paralellik göstermektedir (Dieleman ve ark., 2020; Fonagy ve ark., 2016; Luyten ve ark.,

2017; Reese ve ark., 2019; Rutherford ve ark., 2013; Piquart, 2017). Çocukların gelişimsel sonuçlarının olumsuz etkilenmesinin en önemli nedeninin, bu ebeveynlerin çocukları ile olan etkileşimlerinde çocukların duyguları, düşünceleri ve zihinsel süreçlerine duyarlı olmamasının çocukların yeterlik, özerklik ve ilişkisellik gibi temel ihtiyaçlarının karşılanamaması olduğu ifade edilmektedir (Deci ve Ryan, 2000; Dieleman ve ark., 2020; Piquart, 2017). Yukarıda ifade edilen Collie (2022)'nin çalışmasında dışarıdan kontrol edilen ve çocuğun temel ihtiyaçlarının karşılanmadığı bağlamdaki olumlu sosyal davranışlar sergilemeye ilişkin motivasyonun çocuğun olumsuz duygulanımını artırdığı ve davranış problemleri ile de pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Bu sebeple hem mevcut çalışmanın hem de Collie (2022)'nin çalışmasının bulgularına dayanarak, annelerin çocuğun süreçlerini görmezden gelerek çocuğa özerklik sağlamadığı bir bağlamda yaptığı bu ayrıntılandırmanın çocukların sadece itaat etme, suçluluk ve utanç gibi olumsuz duygulardan kaçınmak amacıyla uyumlu davrandıkları ve bu ayrıntılandırmanın çocuğun sosyal-duygusal yeterlik kazanımına zarar verdiği söylenebilir.

Ek olarak, çocukların kendilerini ifade etmelerinin desteklenmediği ve annelerin baskın olduğu bir konuşmada dışsallaştırma problemlerinin daha fazla görülmesi, çocukların duygu düzenlemede daha fazla problemler deneyimlemeleriyle açıklanmaktadır (Kaa-Deeder ve ark., 2020). Araştırmanın modeline bakıldığında, annenin düşük içsel düşünme işlevselliği ve belirti düzeyi arasında pozitif bir ilişki olduğu ve annenin düşük içsel düşünme işlevselliğinin olumsuz-anne çocuk ilişkisini pozitif yönde yordadığı görülmektedir. Alanyazında bu konuda yapılan çalışmalarda da içsel düşünme işlevselliği düşük bireylerin belirti düzeylerinin daha yüksek olduğu ve çocukları ile daha olumsuz ve güvensiz bir ilişki örüntüsüne sahip olduğu ifade edilmektedir (Fonagy ve ark., 2016; Luyten ve ark., 2017). Mevcut çalışmada da düşük içsel düşünme işlevselliğinden yüksek puan alan annelerin belirti düzeylerinin daha yüksek olmaya eğilimli ve çocukları ile daha olumsuz ilişki örüntülerine sahip anneler olduğu söylenebilir. Annenin belirti düzeyinin genel olarak olumsuz-anne çocuk ilişkisindeki artışla bağlantılı olduğu ve olumsuz ilişkideki bu artışın da çocuğun uyum sorunlarını artırdığının bulunması alanyazındaki ebeveyn-çocuk ilişkisi konusundaki çalışmalarla paralellik göstermektedir (Dubois-Comtois ve ark., 2013; Jones ve ark., 2021). Annenin belirti düzeyi ve olumsuz-anne çocuk ilişkisi ile anne-çocuk konuşmaları arasında bir ilişki elde edilememiş olmasına rağmen dolaylı olarak bu olumsuz özelliklerin olduğu bir bağlamda çocuklar kendilerini düzenlemede daha fazla problemler yaşamış olabilir. Açıklayacak

olursak, kendinin ve çocuğunun zihinsel süreçlerini ayırtıramayan ve kendi duygusal süreçlerini düzenlemede problem yaşayan anneler çocukları ile olan ilişkilerinde çocuğun olumsuz yaşantısını ele alırken çocuk için güvenli bir üst görevi görememiş olabilirler. Bağlanma kuramında da ifade edildiği gibi, bakım verenin çocuğu ile olan ilişkisinde gösterdiği yakınlık, açıklık, ilgi ve olumlu duygular, çocuğun stresli bir durumda bakım verene bağlanma davranışı göstermesini sağlayarak, bakım verenin çocuğun olumsuz duygularını düzenlenmesinde güvenli bir üst görevi görmesine neden olmaktadır (Ainsworth, 1979; Cummings ve ark. 2003; Thompson ve ark., 2003). Benzer şekilde, anne-çocuk konuşmaları alanında yapılan çalışmaların bulguları da sıcak, duyarlı, olumlu ve güvenli bir bağlamın annelerin ve çocukların duygusal yakınlıklarını desteklediği ve duygu ifadelerini sıklıkla karşılıklı etkileşimlerinde dile getirme eğiliminde olmalarını sağladığını, dolayısıyla bu olumlu bağlamın çatışmaların ve olumsuz duyguların çözümlenmesi için çocuğa optimal bir ortam sunduğunu göstermektedir (Laible, 2011; Russell ve ark., 2023; Speidel ve ark., 2018). Annenin konuşmalardaki duyarlılığı/desteği ve ayrıntılandırma davranışlarının birlikte ele alındığı modellerde de annenin duyarlılığının ve desteğinin çocuğun duygu düzenleme becerilerinin daha güçlü bir yordayıcısı olduğu da görülmektedir (Kaa-Deeder ve ark., 2020). Genel olarak değerlendirildiğinde, çalışmanın bu bulguları, kendi duygularını daha iyi düzenleyebilen ve çocuklarının zihinsel süreçlerinin farkında olan annelerin çocukları ile olan ilişkilerinde daha sıcak ve duyarlı davrandıkları ve çocuklarıyla yaptıkları konuşmalarda çocuğun da süreçlerini gözetererek daha olumlu bir rehberlik sunduklarına ilişkin görüşleri desteklediği söylenebilir (Moore ve ark., 2004; Russell ve ark., 2023). Bu olumlu rehberliğin aracılığı ile çocukların da duygularını daha iyi düzenleyebilme kapasitesine sahip olabilecekleri ve dolayısıyla daha az uyumsuz davranışlar sergileyebilecekleri öngörülebilir.

Ek olarak, içsel düşünme işlevselliği düşük annelerin daha çok ayrıntılandırma davranışları sergilemeleri daha önce ifade edilen annelik miti ile ilgili perspektifin sunduğu bilgilere temellendirilerek de açıklanabilir. Annelik miti kavramına göre toplum tarafından dayatılan çocuk bakımı ile ilgili standartların annelerin kendi yaklaşımlarını değerlendirmek için bir referans noktası almasının yanı sıra aynı zamanda annelerin günlük yaşamdaki pratiklerine de doğrudan yansıdığı ifade edilmektedir (Tosun ve ark., 2020; İnan, 2020). Bu doğrultuda son dönemde sosyal medya kanalları aracılığı ile "iyi anne olmak için çocuğunuzla konuşun" gibi paylaşımların annelerin annelik görevini yerine getirme düşüncesiyle yüksek düzeyde ayrıntılandırma davranışları sergilemelerine neden olmuş olabilir. Annelerin temel hedefinin bu mitlerle paralel olarak

bu ebeveynlik standartlarını kendi günlük yaşamına da uygulama kaygısı taşıdığı söylenebilir. Ancak bu annelik görevini yerine getirme kaygısıyla çocuğun ipuçlarına duyarsız olan ve çocuğa alan tanımayan ayrıntılandırma davranışının çocuğa zarar verdiği ve örneklemedeki bir grup çocuğun uyumsuz davranışlar sergilemelerine yol açtığı görülmektedir. Örneğin, bağlanma ile ilgili yapılan bazı çalışmalarda da kaygılı bağlanma örüntüleri gösteren annelerin çocukları ile stresli ve olumsuz duyguları içeren olayları çok fazla ayrıntılandığı; kaygılı bağlanma örüntüsü düşük olanlara göre çocukların da bu konuşmalara gösterdiği katılımın ve ayrıntılandırma davranışlarının yüksek olduğu bulunmuştur (Fivush ve Sales, 2006; McDonnell ve ark., 2016; Lawson ve ark., 2018). Araştırmacılara göre kendini düzenlemede problem yaşayan ve çocuğu için kaygı duyan anneler olumsuz bir olayda çocukla ilişkiyi sürdürmek amacıyla çocuğun duygularını dağınık ve bir bütünlük olmadan ele almaktadır. Dolayısıyla konuşmada bir bütünlük olmadan çocuğun soru bombardımanına tutulduğu, çocuğun zihinsel ipuçlarına duyarlı olunmadığı ve çocuğun kendini ifade etmesine imkan tanınmadığı bir ayrıntılandırmanın çocuk için işlevsel olmadığı söylenebilir çünkü bu bağlamdaki ayrıntılandırmanın çocukların gelişimsel sonuçlarıyla olumsuz yönde ilişki olduğu görülmektedir (Laible ve Panfile, 2009; Lawson ve ark., 2018; McDonnell ve ark., 2016). Bu yönüyle sonuçlar, annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasının mutlak olarak çocuk çıktıları üzerindeki olumlu etkileri olduğunu savunan araştırmaların bulguları ile ters düştüğü söylenebilir (ör. Fivush ve Vasudeva, 2002; Fivush ve ark., 2009). Ayrıntılandırmanın ancak annenin özerklik desteği sağladığı, çocuğun ipuçlarına duyarlı olduğu ve anne-çocuk arasında olumlu bir etkileşimin olduğu bir bağlamda pozitif yönde çocuk çıktıları ile bağlantılı olduğuna dair görüşleri daha çok desteklediği söylenebilir (Fivush ve Sales, 2006, McDonnell ve ark., 2016; Lawson ve ark., 2018; Reese ve Farrant, 2003). Aynı zamanda, içsel düşünme işlevselliği düşük olan anneler özellikle stresli durumlarda çocuklarının temel ihtiyaçlarını ele almak yerine onların davranışları kontrol ederek duruma müdahale etmeye çalışmaktadırlar. Annelerin artan bu kontrol etme ihtiyacı da çocukların özerkliğini sınırlandırarak, onların kendi zihinsel durumlarını keşfetmelerine ve yansıtmalarına engel olmaktadır (Borelli ve ark., 2017). Alanyazındaki bu bulgular ve mevcut çalışmanın bulguları birlikte değerlendirildiğinde annenin yüksek içsel düşünme işlevselliğine sahip olması özellikle anne çocuk arasındaki etkileşimlerde koruyucu bir faktör görevi görebileceği söylenebilir.

Modelde anlamlı olan diğer bir dolaylı etki annenin üst belleği ile çocuğun dışsallaştırma davranışları arasındaki ilişkide olumlu-çocuk ilişkisinin ve çocuğun konuşmadaki

ayrıntılılandırmasının anlamlı olmasıdır. Ancak çocuğun konuşmadaki ayrıntılılandırmasının dışsallaştırma problemleri üzerindeki etkisine dair yolun kısmen anlamlı olduğu bulunmuştur. Çocuğun konuşmadaki perspektifinin göz önünde bulundurulmasının kritik olduğu, modelin gözlemsel ve kendini bildirim yöntemiyle alınan ölçümler arasındaki ilişkileri incelemesi sebebiyle bu eğilimin de çocuğun gelişimini anlamada önemli olduğu düşünülerek bu ilişkiler raporlanmıştır. İlgili dolaylı etki kapsamında yapılan yorumlamalar ve analizler bu perspektifle değerlendirilmelidir. Mevcut çalışmadaki modelde, annenin üst belleğine ilişkin olumlu değerlendirmeleri ile annenin belirti düzeyi ve düşük içsel düşünme işlevselliği arasında negatif yönde bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu nedenle, üst bellek değerlendirmelerinden yüksek puan alan annelerin belirti düzeyinin görece daha düşük olduğu ve çocuğun zihinsel süreçleri hakkındaki farkındalığı daha yüksek anneler olduğu söylenebilir (Gallagher ve Cartwright-Hatton, 2008). Bu profile sahip annelerin kendi zihinsel ve bilişsel süreçleri ile ilgili farkındalıklarının yüksek olması, çocukları ile olan farklı bağlamlardaki ilişkilerine tutarlı olarak bu farkındalıklarının olumlu yönde yansımaya yol açmaktadır (Gallagher ve Cartwright-Hatton, 2008; Roskam, 2015). Yaşadığı olaylarla ilgili bilgileri zihninde daha iyi yapılandırabilen ve izleyebilen annelerin, bu bilgileri ve izlemeyi çocuğu ile olan ilişkilerindeki süreçleri düzenlemede kullanma konusunda kendilerini daha motive ve yetkin hissettikleri söylenebilir. Bu görüşlerle paralel olarak, üst belleğine ilişkin daha olumlu bir değerlendirmeye sahip annelerin çocuklarıyla olan ilişkilerinde çocuklarının zihinsel süreçlerini görmezden gelmediği, düşük kontrol uyguladıkları ve çocuklarıyla olan ilişkilerinde sıcak ve duyarlı bir yaklaşımın hakim olduğu görülmüştür (Gallagher ve Cartwright-Hatton, 2008; Roskam, 2015). Bu nedenle, yukarıda ifade edilen düşük içsel düşünme işlevselliğiyle ilgili dolaylı yolun aksine, daha olumlu, sıcak, duyarlı ve çocuğun baskılanmadığı bir ortamda çocuğun konuşmada kendini daha rahat ifade ettiği görülmektedir (Bost ve ark., 2010). Başka bir ifadeyle, böyle bir bağlamda annenin kendi perspektifinden çok çocuğun kendi perspektifinden anısını yapılandırmasına rehberlik ettiği söylenebilir. Modeldeki bu dolaylı yolun hem alanyazındaki çalışmalardan elde edilen (Reese ve Cleveland 2006; Geurten ve Léonard, 2023) hem de Model 1'de bulunan annenin üst belleğinin çocuğun konuşmadaki ayrıntılılandırmasını pozitif yönde yordamasını hem desteklediği hem de bu ilişkiye aracılık eden mekanizmayı detaylandığı görülmektedir.

Peki annenin kendi ve çocuğunun zihinsel ve bilişsel süreçlerinin farkında olduğu ve daha olumlu bir çocuk ilişkisinin bulunduğu bağlamdaki çocuğun ayrıntılılandırma

davranışı çocuğun kendi gelişimini nasıl etkilemektedir? Daha önce de ifade edildiği gibi çocuğun olumsuz deneyimlerini olumlu bir bağlamda rahatlıkla ifade etmesinin çocuğun konuşmalarda kendi perspektifinden anılarını zihninde yapılandırmasına katkı sağladığı ve bu yapılandırmanın çocuğun gelecekteki davranışlarına rehberlik etme potansiyeli taşıdığı tartışılmaktadır (Valentino ve ark., 2018; Wu ve ark., 2022a). Daha önce tartışılan bölümlerle tutarlı olarak, güvenli ve duyarlı bir bağlamda çocuğun ifade ettiği olumsuz duyguların ve düşüncelerin anne tarafından görmezden gelinmemesi ve annelerin bu ifadelere yönelik olan destekleyici yaklaşımları çocuğun kendi duygularına ilişkin bir farkındalık geliştirmesine ve daha olumlu bir benlik gelişimine katkı sağladığı söylenebilir (Bird ve Reese, 2006; Laible, 2004a; Laible ve Panfile, 2009; Lawson ve ark., 2021). Bu farkındalık ve çocuğun kendine ilişkin olumlu algısı da aynı zamanda kendini düzenlemesine ve daha az uyumsuz davranışlar sergilemesi ile bağlantılı öngörülebilir. Reese ve Farrant'ın (2003) boylamsal çalışmasının bulguları da bu tartışmaları desteklemektedir. Boylamsal olarak güvenli ve güvensiz bağlanan anne-çocuk çiftlerinin konuşmadaki ayrıntılandırma davranışlarının incelendiği çalışmada, güvenli bağlanan anne-çocuk çiftlerinde annelerin konuşmalardaki ayrıntılandırmaları çocukların otobiyografik belleğini boylamsal olarak olumlu yönde yordarken, güvensiz bağlanan anne-çocuk çiftlerinde anneler ayrıntılandırma davranışları gösterse bile bunun uzun süreli olumlu etkilerinin kalıcı olmadığı görülmüştür. Bunun nedenini incelemek için araştırmacılar detaylı olarak anne-çocuk konuşmalarının içeriğini değerlendirdiğinde, güvenli bağlanan annenin çocuğunun verdiği tepkileri ve bilgileri takip ettiğini ancak güvensiz bağlanan annenin ise çocuğunu konuşmada takip etmediğini ve görmezden geldiğini; annenin anıyla ilgili konuşurken kendi ajandasına bağlı kalarak sorular sorduğunu ve ifadeler kullandığını fark etmişlerdir. Özetle, annenin kullandığı soruların ve ifadelerin olumlu bir ilişkide çocuğun cevaplarına daha duyarlı ve bağlı olduğu söylenebilir; böyle bir bağlamda çocuğun daha işlevsel bir şekilde anılarını ayrıntılandırma becerisini içselleştirmeyi ve sosyalleşmeyi öğrendiği söylenebilir.

Sonuç olarak, Model 2'nin annenin özelliklerinden çocukların gelişimsel süreçlerine giden temel iki bağlantı yolunun olduğu söylenebilir. Bu yollardan biri, annenin zihinsel ve bilişsel süreçlerle ilgili farkındalığının, çocuğun özerkliğine verilen önemin görece daha düşük ve belirti düzeyinin daha yüksek olduğu bir bağlamı ifade etmektedir. Böyle bir bağlamda annenin çocuğunu kendisinin bir uzantısı görmesinden dolayı çocuğunu daha yakın tutmak, uyumlu ve uygun davranışlar göstermesini sağlamak amacıyla gerçekleştirdiği konuşmalarda kendisinin daha baskın olmasına yol açtığı görülmektedir.

Ancak annenin kendi perspektifinden yaptığı ayrıntılandırma davranışının her ne kadar uyumlu bir çocuk yetiştirme motivasyonu taşısa da çocukların daha dışa yönelik davranışsal problemler sergilemesini yordadığı ve bu ayrıntılandırmanın çocuk için işlevsel olmadığı görülmektedir.

Modeldeki diğer yol ise, annenin bilişsel süreçlere ilişkin farkındalığının yüksek ve berlihi düzeyinin daha düşük olduğu, dolayısıyla çocuğuna daha sıcak ve duyarlı bir biçimde yaklaştığı bir bağlamı işaret etmektedir. Herrera ve Dunn'a göre (1997) anne ve çocuk arasında geçen tartışmalarda, anneler çocuklarına müzakere etmeyi ve kendi argümanlarını bir tartışma ortamında nasıl paylaşacağı konusunda model olmaktadır ve çocuklar bu öğrendikleri becerileri daha sonrasında akranlarıyla olan ilişkilerine ve tartışmalarına da aktarmaktadır. Laible ve arkadaşları (2008) da benzer olarak anne ve çocuğun olumsuz bir anı üzerine yaptığı konuşmanın yapılandırıcı ve yapıcı olduğu durumda çocuğun duygularını düzenleyebilmesi ve gelecekteki davranışlarına rehberlik etmesi için potansiyel bir bağlam özelliği taşıdığını ifade etmiştir. Mevcut çalışmanın bulguları da böyle bir optimal ortamın ancak annenin çocuğu ile gerçekleştirdiği konuşmaya ilgi duyduğu, annenin çocuğu ile gerçekleştirdiği konuşmasına ilişkin bir farkındalık düzeyine sahip olduğu, sorduğu sorular ve kullandığı ifadeler ile konuşmanın daha bütünsel ve yapılandırıcı olmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla anne çocuğun olumsuz yaşantılarını ve duygularını iyi yöneterek anı konuşmalarını çocuk için olumlu bir bağlam haline getirmektedir. Böyle bir optimal bağlamda aynı zamanda çocuk da kendini rahatlıkla ifade etme şansı yakalamakta ve çocuğun bu optimal bağlamda ifade ettiği duyguların ve düşüncelerinin daha duyarlı ve destekleyici bir biçimde ele alınması da çocuğun sosyalleşme sürecini olumlu etkilemektedir.

4.4. ANNE-ÇOCUK KONUŞMALARININ UYUM İYİLİĞİ PERSPEKTİFİYLE İNCELENMESİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞILMASI

Çalışmanın Model 3'ünde anne-çocuk konuşmalarında annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasının çocuğun gelişimsel sonuç değişkenleri ile olan ilişkisinde annenin konuşmalara ilişkin tutumunun; (1) Uyum İyiliği perspektifinde önerilen birey-içi etkileşimler düzeyinde ele alınması, (2) annenin konuşmalardaki doyum, yeterlik, ilgi, güçlük gibi ebeveynlik rollerinin farklı boyutlarında bu uyum düzeylerinin sınanması, (3) çocukların farklı gelişimsel sonuç değişkenlerinde Uyum İyiliği perspektifinin test edilmesi ve (4) Türkiye kültüründeki anne-çocuk çiftlerinde incelenmesi hedeflenmiştir.

Çocuğun sosyo-duygusal sonuç değişkenlerinin incelendiği modellerden elde edilen bulgular genel olarak annenin konuşmadaki ayrıntılandırması ve konuşmalara ilişkin tutumları arasındaki Uyum İyiliğinin çocuğun davranış problemleri ile olumsuz yönde, duygu düzenleme becerileri ile olumlu yönde bağlantılı olduğunu göstermiştir. Bulgular bu yönüyle araştırmanın önermeleri ve Uyum İyiliği perspektifinin sayıltıları ile tutarlık göstermektedir (Chess ve Thomas, 1991; Lerner 1984). Ancak çocuğun olumlu sosyal davranışları için bakıldığında ise, ayrıntılandırma ve annenin ilgi düzeyi arasındaki negatif yöndeki etkileşimin, annelerin düşük ve orta düzeyde ilgi raporladığı gruplarda, olumlu sosyal davranışları olumlu yönde (kısmen) artırdığı görülmektedir. İlgili başlık altında öncelikle çocuğun davranış problemleri ve duygu düzenleme becerileri ile ilgili sonuçlar tartışılmış, daha sonrasında ise olumlu sosyal davranışlar ile ilgili beklenmedik bulgulara ilişkin analizler sunulmuştur.

İlk olarak, çocuğun içselleştirme ve dışsallaştırma davranışları ile duygu düzenleme becerilerine ilişkin sonuç değişkenlerinin incelendiği modellerde, annelerin konuşmadaki ayrıntılandırmasının çocukların problem davranışlarındaki artış ve çocukların duygu düzenleme becerilerindeki azalış ile ilişkili olduğu görüldükçe, etkileşim etkisinin ise bu ilişkilerin yönünü tamamen değiştirdiği bulunmuştur. Özellikle, içselleştirme davranışlarının ve annenin ilgi düzeyinin incelendiği modelde, annenin konuşmalara yönelik ilgi düzeyinin düşük ve yüksek olduğu gruplarda annenin ayrıntılandırma davranışının çocuğun sonuç değişkeni ile olan ilişkisinin yönünün farklı yönlerde olduğu görülmektedir. Bu bulguların doğrudan Uyum İyiliği perspektifinin “uyumun zayıflığı, (poorness of fit)” görüşü (Chess ve Thomas 1991) ve “ters etki, (a contrastive effect)” ilkesi (Dong et al., 2022) ile tutarlık gösterdiği görülmektedir. Uyumun zayıflığı görüşüne göre, çocuğun sahip olduğu belirli bir mizaç özelliği onun uyumunu olumlu yönde yordayacak istendik bir özellik olsa bile çevrenin beklentileri ile ilgili mizaç özelliği uyuma göstermediğinde kişinin gelişimi ve uyumu bu durumdan olumsuz etkilenecektir. Super ve arkadaşları (2008), İtalyan annelerin sosyal veya dışadönük çocuklarını zor mizaçlı olarak tanımlamalarını ebeveynin sahip olduğu çocuk yetiştirmeyle ilgili kültürel etnoteorileri ve uyumun zayıflığı perpektifiyle incelemiştirlerdir. Bu tanımlama derinlemesine incelendiğinde, annelerin dışadönük çocuklarını sosyal ve bağımsız olmasını onayladıklarını ancak çocuklarının bu sosyal ortamları (ör. yetişkinler ile daha fazla sosyal ve yaklaşma eğilimi gösterirken, akranların olduğu ortamlarda sosyalleşme eğilimi göstermemeleri ve akranlarıyla tanışma konusunda istekli olmaması) seçmelerini onaylamadıklarını bulmuşlardır. Annelerin çocuklarının sosyal ortamları seçmesini zor

bir özellik olarak tanımladıkları görülmüştür. Araştırmacılar İtalyan annenin çocuğunun sosyal olduğu kadar yeni ortamlara da yaklaşma ve hemen uyum gösterme beklentisi içerisinde olduğunu ve çocuğun sosyalleşme konusunda seçici davranmasını zor olarak görmesinin kendi kültürel çocuk yetiştirme tutumları ile tutarlı olduğunu tartışmıştır. İtalyan anneler için erken çocukluktan itibaren farklı sosyal bağlamları çocuklara tanıtmak ve çocukların da bu farklı ortamlarda ilişkiler geliştirebilme becerileri edinmelerinin önemli olduğu görülmüştür (Harkness ve ark., 2007). Bu nedenle, annelerin kendi kültürel beklentileri ile uyumlu olmadığı durumda çocuğun ilgili mizaç özelliğini uyumsuz ve zor olarak tanımlamaları “uyumun zayıflığı” kapsamında değerlendirilebilir.

Anne-çocuk konuşmaları alanyazında günümüze kadar yapılan çalışmalarda çoğunlukla annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasının çocuğun sosyo-duygusal gelişimini olumlu yönde yordadığı ve çocuğun olumlu gelişimi için önemli bir değişken olduğu bulunmuştur (Fivush ve ark., 2009; Reese ve Newcombe, 2007; Wu ve ark., 2022a). Ancak daha önce ifade edildiği gibi, annelerin çocukların duygularına rehberlik etme konusunda başarılı olmadığı durumlarda, ebeveynlerin konuşmadaki ayrıntılandırmasının çocuğun sonuç değişkenleri ile olumsuz yönde ilişki gösterdiği çalışma bulgularının da mevcut olduğu görülmektedir (ör. Sales ve Fivuh, 2005). Benzer şekilde mevcut çalışmada da olumlu bir davranış olarak tanımlanan annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasının annenin yaptığı konuşmaya yeterince ilgili olmadığını, yeterli hissetmediği veya güçlük yaşadığını bildirdiği durumda, yapılan bu ayrıntılandırmanın çocuğun gelişimi üzerinde “ters etki” yaratarak olumsuz gelişimsel sonuçlarla ilişkili olduğu görülmektedir. Böylelikle, alanyazındaki farklı çalışmaların tamamlamaya çalıştığı resmin mevcut çalışmadaki uyumun zayıflığını destekleyen bulgularla anlam kazandığı söylenebilir.

Peki annelerin çocuklarının anılarını sorduğu sorular ve kullandıkları ifadelerle ayrıntılandırmalarına rağmen kendilerini yeterince ilgili, duyarlı, yetenekli görmemelerinin sebebi ne olabilir? Higgins (1987)'in özbenlik çelişki kuramına göre, göre yetişkinlik dönemindeki sosyal ilişkiler ve/veya toplum tarafından konulan standartlar bireyin kendi benliğini değerlendirmesi için önemli kaynaklardır. Birey gerçek benliği ile sosyal ilişkilerindeki diğer bireylerin sahip olduğu veya toplum tarafından belirlenen standartlar doğrultusunda idealize ettiği benlik arasında bir karşılaştırma yapmaktadır. Kişinin bu ideal benlik ile gerçek benliği arasında bir uyumsuzluk olması durumunda ise bu çelişki suçluluk ve utanç gibi olumsuz duyguların deneyimlenmesine yol açmaktadır. Bu

görüşlerle bağlantılı olarak daha önce ifade edilen “mükemmel annelik” ile ilgili standartları içselleştiren, bu standartları var olan davranışları ile kıyaslandığında bu ideal annenin standartlarını karşılayamadığını düşünen annelerin daha fazla suçluluk ve utanç ifade ettiği görülmüştür (İnan, 2020; Liss ve ark., 2013). Örneğin, Elvin-Nowak (1999) yaptığı bir nitel çalışmada, çalışan annelerin kendileriyle ilgili beklentilerinin ve dışarıdan gelen beklentiler arasında bir çatışma yaşadıklarını bildirdiklerinde çocuklarının bakımıyla ilgili sorumluluklarını yerine getiremediklerini düşündüklerini ve bununla ilgili suçlulukla bağlantılı olan olumsuz değerlendirmelerde (yetersizlik, doyum alamama, yüksek sorumluluk) bulduklarını bulmuştur.

Gilbert (1998) özellikle toplumsal beklentilerin karşılanmadığı, kişilerin kural ihlali gerçekleştirdiğini düşündüğü bağlamda hem suçluluk hem de utanç duygusunu deneyimleyebileceklerini, özellikle utanç duygusunun diğerleri tarafından olumsuz değerlendirme korkusu ve kaygısını içerdiğini ifade etmiştir. Guendouzi (2005), anneler için “ideal anne” olamamanın, başka bir ifadeyle içselleştirdikleri normların dışında olduklarını düşünmelerinin, kendini yetersiz veya “kötü anne” olarak değerlendirmeleri ile ilişkili olduğunu yaptığı bir nitel çalışmada tartışmıştır. Bu görüşlerle bağlantılı olarak kişinin olması gerektiğini düşündüğü benlik değerlendirmelerini diğer kadınların standartlarına göre veya diğerleri tarafından eleştirilme korkusu ile yaptığı durumda, gerçek ve ideal benliği arasındaki çatışmanın/uyumsuzluğun daha düşük benlik saygısı raporlamasıyla bağlantılı olduğu görülmüştür (Franzoi ve ark.,2012; Liss ve ark., 2013). Benzer şekilde mevcut çalışmadaki anneler de yaptıkları sosyal karşılaştırmalar veya toplumdaki yüksek standartlar nedeniyle çocuğu ile yaptığı konuşmalarda ayrıntılandırma davranışları sergilemelerine rağmen zihnindeki ideallerden uzak olduğunu düşünmeleri veya performansları ile ilgili kaygı ve/veya utanç/suçluluk yaşamaları ebeveynlik rolleri ile ilgili düşük ilgi, yeterlik veya yüksek güçlük raporlamalarına neden olmuş olabilir. Bu durumun da annenin konuşmada çocuğunun deneyimlerini ve duygularını anlamaya yönelik sorular sormasına rağmen çocuktan aldığı bilgileri iyi yönetememesiyle bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Örneğin, ebeveynlerin öz-yeterliği ile duygu sosyalleştirme davranışları arasındaki ilişkilerin incelendiği çalışmalar, ebeveynlerin öz yeterliğinin arttıkça çocuklarının olumsuz duygularına verdiği destekleyici sosyalleştirme tepkilerinin arttığını (problem çözmeye ve duyguya odaklanma, olumlu duygulanım, duygu ifade etmeyi destekleme), destekleyici olmayan sosyalleştirme tepkilerinin (cezalandırma, küçümseme, olumsuz duygulanım) ise azaldığını ortaya koymuştur (Acar Bayraktar, 2023; Durber, 2022). Böylelikle, çocuğu

ile konuşmalarda çocuğun duygu ve deneyimlerini yönetme hakkında yeterli bilgi ve beceriye sahip olmadığını düşünen anneler çocuklarının bu olumsuz duygularını yönetmede ve sıkıntısını hafifletmede daha başarısız olmuş olabilirler. Bu durumda iyi yönetilemeyen bir konuşmanın da çocuk için olumsuz sonuçları beraberinde getirdiğine dair çıkarımın daha önceki modellerden elde edilen sonuçlarla tutarlık gösterdiği söylenebilir.

Olumlu sosyal davranışlar sonuç değişkeni ile ilgili yapılan analizler etkileşim etkisinin kısmen anlamlı olduğunu göstermiştir. Ancak olumlu sosyal davranışların incelendiği modele ilişkin bulguların çocuğun diğer gelişimsel sonuç değişkenlerinin incelendiği modellerden farklı örüntüler göstermesi ve bulguların çalışmanın Model 2'sinden elde edilen bulgularla tutarlık göstermesi sebebiyle raporlanmasına karar verilmiştir. Sonuçlar incelendiğinde, annenin ilgi düzeyinin yüksek olduğu durumda çocuğun olumlu sosyal davranışlarının diğer gruplara göre ortalamasının yüksek olduğu ve annenin konuşmadaki ayrıntılandırma düzeyinde meydana gelen artışın çocuğun bu davranışında istatistiksel olarak bir değişime yol açmadığı bulunmuştur. Ancak ilgi düzeyinin düşük ve orta olduğu grupta ise annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasının arttıkça çocuğun olumlu sosyal davranışlarında da artış olduğu görülmektedir. Bu bulguların Model 2'den elde edilen düşük içsel düşünme işlevselliği ile annenin ayrıntılandırma davranışlarının çocuğun olumlu sosyal davranışlarındaki artışla ilişkili olduğuna dair tartışmalar ve sonuçlarla benzerlik gösterdiği düşünülmektedir. Anneler ilgi boyutunda, çocuğu ile yaptıkları konuşmalarda çocuğunun duygularını ve deneyimlerini anlamaya yönelik dikkat, merak, zaman ayırma, ilgi duyma düzeylerini değerlendirmişlerdir. İlgi boyutundaki maddeler daha önce ifade edilen annelerin konuşmadaki niteliksel davranışlarını ve duyarlılığını değerlendiren kodlama sistemindeki alt boyutlardan yola çıkarak oluşturulmuştur (Koren-Karie ve ark., 2008). Diğer bir ifadeyle bu boyut annelerin konuşmada çocuğuna olan duyarlılıkları ve çocuğun zihinsel süreçlerine olan merakı kapsamında değerlendirilebilir. Bu perspektifle ele alındığında, annelerin konuşmalarda çocuğunun duygularına ve düşüncelerine duyarlı olmadığı bir koşulda ayrıntılandırma davranışı arttıkça çocukların konuşmada daha pasif kaldığı, anne tarafından yönlendirildiği ve dışarıdan kontrol edilen bir motivasyonla uyumlu ve sosyal davranışlar sergilediği düşünülmektedir (Collie, 2022). Ancak bu uyumlu davranışların sergilendiği bir bağlamda çocukların kendini ifade etmelerinin engellenmesi diğer etkileşim modellerinde de görüldüğü gibi daha fazla davranım

sorunları deneyimlemelerine yol açmakta ve duygu düzenleme becerilerinin gelişimini de olumsuz etkilemektedir.

Özetle, çalışmanın Model 3'üne dair bulgular uyum iyiliği perspektifinin sayılıtlarını ve önermelerini birey-içi uyum düzeyinde desteklemiştir. Ayrıca, toplumun beklentilerinin ve standartlarının idealize edilmesi ile oluşturulan "ideal benlik" ve kişinin gerçekte sahip olduğu benlik arasındaki çatışmanın bireyin kendi ile ilgili değerlendirmelerini olumsuz etkilediğine ilişkin öz benlik çelişki kuramının önemlerinin, uyumun zayıflığı perspektifi ve ters etki ilkesi ile paralellik gösterdiği söylenebilir. Ayrıca, modelin annenin bilişleri ve davranışları arasındaki deneyimlediği bu uyumsuzluğun kendi süreçlerinin ötesine giderek çocuğu ile olan ilişkilerine yansıttığı ve dolayısıyla uyumsuzluğun çocuğunun gelişimini de olumsuz etkilediği görülmektedir. Ancak olumlu sosyal davranışlarla ilgili bulgular, annelerin davranışları ve tutumları arasındaki uyum süreçleri değerlendirilirken, daha önce de ifade edilen bireyin içinde yaşadığı kültürün çocuk yetiştirme hedeflerinin ve standartlarının da göz önünde bulundurulması gerektiğini göstermektedir.

4.5. ARAŞTIRMA MODELLERİNE İLİŞKİN BULGULARININ BİRLİKTE DEĞERLENDİRİLMESİ

4.5.1. Araştırmanın Kuramsal ve Yöntemsel olarak Önemli Yönleri ve Ulaşılan Çıkarımlar

Mevcut çalışmada, anne-çocuk konuşmalarının temellendiği *Otobiyografik Belleğin Sosyokültürel Modeli* ile gelişim psikolojisi alanında ebeveynlik davranışlarını ve çocuğun gelişimini açıklamayı hedefleyen *Ebeveynliğin Belirleyicileri Modeli* ve *Uyum İyiliği* perspektifinin birlikte sentezlenmesiyle oluşturulan modellemelerle annenin ve çocuğun konuşma davranışlarının daha sistematik ve bütüncül bir perspektifle incelenmesi hedeflenmiştir. Çalışma kapsamında sınanan modellemelerdeki mekanizmaların, anne-çocuk konuşmaları alanındaki tartışılan ve açıklık getirilmeye çalışılan birçok konuya yenilikçi bir anlayış getirdiği düşünülmektedir. İlgili başlık altında, takip eden paragraflarda bu konulara ilişkin analizler sunulmuştur.

Çalışmanın ilk iki modeli oluşturulurken Belsky (1984)'nin ebeveynlik davranışlarının belirleyicilerini ve bu faktörlerin çocuğun gelişimi üzerindeki etkilerini incelediği model temel alınmıştır. Araştırmanın modellerinden edilen bulgularda annenin ve çocuğun

konuşma davranışlarını hem belirleyen değişkenlerin farklı olması hem de bu değişkenlerin çocuğun gelişimini belirlemedeki yolları farklılaştırması, gelişim araştırmalarında annenin ve çocuğun perspektifini dikkate alarak kuramsal bir model oluşturulmasının önemine dikkat çekmektedir. Özellikle Belsky'nin modelinde annenin ve çocuğun sahip olduğu bireysel ve bağlamsal özelliklerin hem annenin davranışını hem de çocuğun gelişimini belirlediğine ilişkin vurgu mevcut çalışmadaki bulgularda da benzer olarak ortaya çıkmıştır. Anne-çocuk konuşmaları alanında son dönemde yürütülen çalışmalarda yapılan modellemeler, ayrıntılandırma ile çocuğun gelişimi arasındaki ilişkileri incelemede öncül bulgular sunmasına rağmen (Reese ve ark., 2019; Valentino ve ark., 2018; Wu ve ark., 2022a), mevcut araştırma modelinin hem annenin hem de çocuğun davranışlarının arka planını açıklayabilecek mekanizmalara ilişkin ileri düzeyde kuramsal bir perspektif sunduğu ve ayrıntılandırma davranışı ile ilgili büyük resmi çizmeye yardımcı olarak anneye ve çocuğa ait süreçlerin rolüne ilişkin güncel bulgular sunduğu söylenebilir.

Araştırmada annenin özelliklerinin çocuğu, çocuğun özelliklerinin ise anneyi etkilemesi anne-çocuk arasındaki etkileşimin karşılıklılığına yapılan vurgunun anne-çocuk konuşmaları bağlamdaki davranışlar içinde geçerli olduğuna işaret etmiştir. Sameroff (1975)'un ifade ettiği gibi ebeveynin sergilediği belirli davranışlar çocuğun bazı özelliklerinin ve davranışlarının tetiklemesi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Özellikle belirleyiciler modelinde, çocuğun dışsallaştırma sorunları sergilediği durumda annelerin bu uyum sorunları ile baş etmek ve çocuğu disipline etmek amacıyla çocuğun perspektifini dikkate almadan kendi perspektifinden anıyı ele aldığı görülmüştür. Ancak araştırmanın tüm modelleri incelendiğinde annenin bu ayrıntılandırma davranışının işlevsel olmadığı, çocuğun toplumda diğer insanlara karşı olumlu sosyal davranışlar sergilemesine katkı sunduğu görülse de bu olumlu sosyal davranışların çocuğun özerkliğinin desteklenmediği bir bağlamda, itaat etme ve olumsuz duyguları engelleme motivasyonu ile sergilenen gönüllü davranışlara işaret ettiği düşünülmektedir (Collie, 2022). Ayrıca çocuğun konuşmada kendini ifade etmesine imkan tanınmadığı bir bağlamdaki annenin ayrıntılandırma davranışının uyum sorunlarını arttırdığı görülmüştür. Çünkü çocuğun kendini ifade etmesini ve özerkliğini yok sayan ebeveynlik davranışları, çocukların temel ihtiyaçlarının karşılanmasını ketleyerek çocuklarda uyum sorunlarına yol açmaktadır (Aunola ve Nurmi, 2005; Deci ve Ryan, 2000). Bu bulgular Vygotsky'nin (1979) kuramında ifade edilen potansiyel gelişim alanında yetişkinlerin çocuğun özelliklerine göre ayarlamalar yapması gerektiği vurgusuyla benzerlik gösterdiği

de düşünölmektedir. Vygotsky (1979)'nin sosyoköltürel bilişsel kuramına göre, ebeveynlerin veya daha tecrübeli akranların çocuğun bir konuda problem çözme becerisini kazanması için rehberlik ederken, çocuğun öğrenme sürecini desteklemek için çocuğun performansına duyarlı bir biçimde sundukları destek düzeyinde (ör. bir görevi daha küçük parçalara bölme, ilgiyi ve dikkati canlı tutma, örnekler verme ve soru sorma) ayarlama yapmaları gerekmektedir (Carlson, 2003; Kapandaze, 2019; McDevitt ve Ormrod, 2002). Ancak bu ayarlamamın yapılamaması ve etkileşim sürecinde çocuk ve yetişkin arasında dengenin kurulamaması çocuğun bu potansiyel gelişim alanında gelişimini ketyebileceği söylenebilir.

Son dönemde anne-çocuk konuşmaları alanında yürütölen farklı araştırma bulgularına dayanarak araştırmacılar, ayrıntılandırmanın tek başına her zaman çocuk için olumlu çıktılar ile ilişkili olmadığını, ayrıntılandırma ile birlikte annenin konuşmada çocuğun ipuçlarına duyarlı bir biçimde destek sağlamasının, ilgisinin ve annenin genel olumlu yaklaşımının çocuğun gelişimi için işlevsel ve önemli olduğunu ifade etmeye başlamışlardır (ör. McDonnell ve ark., 2016; Sales ve Fivuh, 2005; Valentino ve ark., 2014). Mevcut çalışma bulguları da bu tartışmaları desteklemiştir. Desteklemenin ötesinde, annelerin işlevsel olmayan ayrıntılandırma davranışlarının nasıl bir bağlamda ortaya çıktığına ve bu bağlamın ortaya çıkmasına yol açan anneye, çocuğa ve anne-çocuk ilişkisine dair kaynakların neler olabileceğine dair bir önerme sunulmuştur. Buradaki en önemli faktörlerin, annelerin kendinin ve çocuğun zihinsel ve bilişsel süreçlerine ilişkin farkındalık düzeyi ile kendinin ve çocuğunun duygusal süreçleriyle başarılı bir şekilde baş edebilmesinin yer aldığı görölmektedir. Özellikle Model 2 ve Model 3'ten elde edilen sonuçlar, annelerin zihinlerindeki standartlara ulaşma kaygılarının yüksek olabileceğini, özellikle kendilerine ve çocuklarına ilişkin farkındalıklarının ise düşük olduğu koşulda annelerin kendilerini konuşmalarda daha yetersiz ve ilgisiz olarak değerlendirebileceklerini göstermiştir. Bu tür bağlamlarda annelerin, çocuklarına konuşmalarda kendilerini yeterince ifade etmelerine imkan sağlayamadıkları ve çocuklarına özerklik tanımadıkları görölmüştür.

Anne ile yapılan özellikle olumsuz anılarla ilgili konuşmalar sırasında çocuğun edindiği bilgilerin ve becerilerin çocuğun hem kendi iç dünyası hem de dış dünya hakkındaki anlayışına daha güçlü bir şekilde katkıda bulunduğu; dolayısıyla bilişsel alana kıyasla annenin ayrıntılandırma davranışlarının daha fazla çocuğun sosyo-duygusal alandaki gelişimiyle ilişkili olduğu ifade edilmektedir (Laible, 2004a; Salmon ve Reese, 2016).

Bunun nedeni olarak özellikle olumsuz olaylarda annenin çocuğun duygularına ve davranışlarına daha çok odaklanması görülmektedir. Ancak son zamanlarda yapılan bazı müdahale çalışmalarında da annelerin ayrıntılandırma davranışları ile çocukların duygularını anlama ve düzenleme becerileri arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı görülmektedir (McClaine ve ark., 2023). Ebeveynlerin özellikle olumsuz duygu içerikli olaylarda çocukların duygusal problemlerini tanımlamak amacıyla olayın duygusal yönüne çok fazla odaklanmaları ve çocuğun olaydaki duygu ve davranışlarıyla ilgili açıklama veya bağlantı kuramamaları bu olumsuz yöndeki bulguların nedeni olarak görülmüştür. Salmon ve Reese (2016) de annelerin daha az yapılandırıcı bir şekilde çocuğu ile konuşma eğilimlerinin nedenlerinin incelenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca araştırmacılar olumsuz anne-çocuk konuşmalarındaki olumsuz etkileşimlerin nedenleri hakkında sınırlı düzeyde bilgi birikiminin olduğunu ve bu konudaki bilgi birikiminin detaylandırması gerektiğine dikkat çekmiştir. Mevcut çalışmanın aracı ve düzenleyici modellemeleri ile bu tartışmalar derinleştirilerek, ayrıntılandırmadan çocuğun uyum sorunlarına giden olumsuz ilişkiye dair mekanizmalar bir yönüyle aydınlatılmıştır. Erken çocukluk dönemindeki bir çocuğun yaşadığı olumsuz bir anıyı paylaşırken, anıdaki duygusal deneyimlerin ne anlama geldiğine, anıdaki duyguların kendisinde hangi davranışsal sonuçlara yol açtığına ve/veya belirli bir olaya karşı verdiği tepkinin ne olduğuna ilişkin yeterli düzeyde bir anlayışının olmaması göz önünde bulundurulduğunda, çocuğunun bu süreçlerini okuyabilen ve farkında olan anneler, çocuğunun bu olumsuz duygusal deneyimlerini açık, tutarlı ve ilgili bir iletişim yolu ile bu durumu çocuk için iyileştirici bir sürece dönüştürebilmektedir.

Annelerin üst belleklerine ilişkin yüksek farkındalıkları ile düşük içsel düşünme işlevselliklerinin çocuğun gelişimini belirlemedeki izlediği yolların ayrışmasına rağmen etki mekanizmalarının benzerlik ve birbiriyle tutarlık gösterdiği söylenebilir. Ancak bu annelerin hangi motivasyonla hareket ettikleri de önemli bir konudur. Mevcut çalışmadaki modellerden elde edilen bulgular doğrultusunda bazı çıkarımlar yapılmıştır. Bu çıkarımlara göre annelerin içinde buldukları sosyal ilişkilerde yaptıkları kıyaslamaları veya toplumun çocuk yetiştirmeye ilgili koyduğu standartları çocuğu ile olan ilişkisine yansıtmaya çalıştığı görülmektedir. Annelerin buradaki temel motivasyonları, annelik görevlerini ve sorumluluklarını yerine getirmek, çevresindeki diğer annelerden geride kalmamak, daha iyi olmak veya ilgisiz tutumları için eleştirilmemek veya toplumun beklentileri ile uyumlu bir çocuk yetiştirmek olduğu söylenebilir. Örneğin, belirleyiciler modelinde annenin olumlu-bağlam görüşü hem çocuğun hem de annenin

ayrıntılıdırma davranışını belirleyen tek ortak değişken olarak ortaya çıkmıştır. Bu bulgu da ayrıntılıdırma davranışının anne ve çocuğun içinde bulunduğu bağlamın özellikleri, toplumsal beklentiler ve tutumlardan ayrıştırılarak bağımsız bir şekilde değerlendirilmemesi gerektiğine işaret etmektedir. Ayrıca, annelerin içinde buldukları bu bağlama göre yaptıkları kıyaslamalar sonucunda kendilerini olumlu değerlendirmelerinin hem kendilerinin hem de çocuklarının ayrıntılıdırmasını yordaması annenin kendi rolüne ilişkin bu olumlu görüşünün annenin konuşmalarda daha dengeli bir yaklaşım edinmesine katkı sağladığı düşünülmektedir. Ancak Model 2 ve 3'ün bulguları incelendiğinde, annelerin çevrelerini bir referans noktası olarak ön planda tutmalarının annelerde toplumun standartlarına uyma baskısı yaratabildiğini ve bunun da annelerin çocuklarını görmezden gelmelerine, kontrol etmeye çalışmalarına veya performans kaygısı yaşamalarına yol açarak yetersiz hissetmeleriyle ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Annenin dikkatinin çevreden gelen ipuçlarına ya da mesajlara odaklanmış olması, anneyi çevreden gelen ipuçlarına karşı daha duyarlı hale getirirken çocuktan gelen ipuçlarına karşı ise duyarsız hale getirebilmektedir. Ayrıntılıdırma davranışının, her ne kadar olumlu bir ebeveynlik yaklaşımı olduğu ifade edilse de çocuğa duyarsız bir yaklaşımla yapılan ayrıntılıdırmadan çocukların olumsuz etkilendikleri görülmektedir.

Peki bütün bu bulgular ne anlama gelmektedir ve toplumun koyduğu bu standartlarla anneler nasıl başa çıkabilirler? Son zamanlarda öne sürülen üst ebeveynlik (meta-parenting) kavramına göre, ebeveynler çocuklarına verdikleri bakımın niteliği ile ilgili bir farkındalığa sahip olduklarında, çocuk bakımı ile ilgili sorunları önceden ön görerek veya çocuğun tepkilerini gözlemleyerek tanımlayabildiklerinde ve bunlara yönelik yansıtıcı çözüm önerileri ve değerlendirmeler yapabildiklerinde hem kendi ebeveynlik davranışlarını hem de çocuklarının davranışlarını daha iyi düzenleyebilmektedirler (Holden ve Hawk, 2003). Ayrıca müdahale programlarının temel hedefinin ebeveynlerin bu farkındalıklarını artırmaya yönelik olması gerektiği, ebeveynlerin davranışlarının olumlu yönde değişimlenmesinin ancak bu farkındalığının desteklenmesiyle mümkün olabileceği tartışılmaktadır (Hawk ve Holden, 2006). Araştırmanın annelerin üst bellek, içsel düşünme işlevselliği, konuşmalardaki tutumları ve olumlu-bağlam görüşlerine ilişkin bulguları göz önünde bulundurulduğunda, mevcut araştırma modellerinin, anne-çocuk konuşmalarını desteklemeye yönelik müdahalelerin öncelikle ebeveynlerin kendisinin ve çocuğunun davranışlarına ilişkin farkındalıklarını ve bilişlerini desteklemesi gerektiği konusunda özgün bulgular sunduğu düşünülmektedir. Çünkü anneler toplumun dayattığı

bu standartlar ile ilgili üst bir bilişsel ve zihinsel farkındalık kazanmadığı veya kendilerini yetkin görmediği durumda annelerin davranışlarının desteklenmesinin çocuk üzerinde anlamlı bir değişime yol açmayacağı öngörülebilir.

Anne-çocuk konuşmaları alanındaki güncel çalışmalarda araştırmacıların ayrıntılandırma davranışını, özerklik desteği, duyarlılık, yapısal destek (sorduğu sorular/kullandığı ifadeler-niceliksel davranışları) gibi farklı bileşenlerle değerlendirdiğini ve ayrıntılandırma kavramını daha çatı bir tanım olarak tanımlamaya çalıştıkları görülmektedir. Bu farklı tanımlamalara rağmen araştırmacılar halen anne-çocuk konuşmalarındaki içeriklere yönelik yeni değerlendirme ve kodlama yöntemlerinin geliştirilmesi gerekliliğine vurgu yapmaktadır (Leyva ve ark., 2020; Salmon ve Reese 2016). Mevcut çalışmanın belirleyiciler modeli ve uyum iyiliğine ilişkin bulguları annenin konuşmalardaki tutumunun annenin ayrıntılandırma davranışları değerlendirilirken incelenecek yeni bir boyut olabileceğini düşündürmüştür. Ayrıntılandırmanın çatı bir kavram olarak alındığı düşünüldüğünde, ileriki çalışmalarda annenin konuşmalardaki farklı davranışları ve tutumları arasındaki uyumun bu perspektif ışığında farklı kültürlerde de incelenmesinin mevcut çalışmadan elde edilen bulguların desteklenmesine ve genişletilmesine katkı sağlayacağı söylenebilir. Ayrıca tutumların incelenmesi ile ayrıntılandırmanın davranışsal olduğu kadar bilişsel yönüyle de araştırmalarda değerlendirilmesinin mümkün olabileceği ve özellikle bu yönüyle ileriki çalışmalar için önemli bir anlayış kazandıracığı öngörülebilir.

Ayrıntılandırmanın davranışsal ve bilişsel bileşenleri değerlendirilirken annenin ayrıntılandırma tutumlarının incelenmesi ile aynı zamanda farklı ölçüm yöntemlerinin de bir arada kullanılması mümkün olmaktadır. Mevcut çalışmada, anne-çocuk konuşmalarındaki ayrıntılandırma davranışları gözlemsel, annelerin tutumları ise kendini bildirim yöntemiyle değerlendirilmiştir. Farklı ölçüm yöntemlerinin çalışmanın geneli için önemli yönlerinden biri annenin ve çocuğun konuşmalardaki gözlemlenen davranışları ile annenin bu konuşmalardaki yaklaşımlarına ilişkin raporladığı değerlendirmeler arasında bir örtüşmenin olup olmadığını test edebilmektir. Kısa bir zaman diliminde, annenin günlük hayattaki yaklaşımlarını bütünüyle gözlemlemenin mümkün olmadığına yönelik tartışmalar düşünüldüğünde, annenin davranışları ve tutumları arasındaki örtüşmenin çocuk üzerindeki olumlu etkisinin, hem araştırmada kullanılan yöntemden kaynaklanabilecek hataların olabildiğince en aza indirilmesine hem de anne ve çocuğun günlük hayatını olabildiğince objektif bir şekilde yansıtan ilişkilerin elde edilmesine katkı

sağladığı söylenebilir. Bu yönüyle de mevcut çalışmanın ilerideki çalışmalar için yöntemsel hataların kontrol edilmesine yönelik bir anlayış kazandırdığı düşünülmektedir.

4.5.2. Uygulamalı Araştırmalar ve Alan Çalışmaları İçin Öneriler

Anne-çocuk konuşmaları alanında yapılan müdahale programları incelendiğinde, annenin ayrıntılandırma davranışlarını (Bergen ve ark., 2009) veya özerklik desteği davranışlarını (Cleveland ve ark., 2007; Cleveland ve Morris, 2014) desteklemenin ötesine giderek, annenin konuşmalardaki duyarlılığı, özerklik desteği ve ayrıntılandırmasını birlikte desteklemeye yönelik daha bütüncül programlara doğru son dönemde evrildiği görülmektedir ("*Reminiscing and Emotion Training-RET*"; McClaine ve ark., 2023; Valentino ve ark., 2019). Bu çalışmaların bulguları incelendiğinde, müdahale programının, annenin konuşmada çocuğun perspektifini dikkate alarak yaptığı ve duyarlılık içeren ayrıntılandırmasını orta-düşük düzeyde artırmaya katkı sağladığı ve çocuğun bellek sonuçları ile olumlu yönde ilişki gösterdiği görülmektedir (McClaine ve ark., 2023; Valentino ve ark., 2019). Ancak bu olumlu etkilere karşın araştırmacılar bu programların çocuğun duygusal süreçlerinde yeterli düzeyde bir değişime tam olarak yol açmadığını tartışmaktadır (Valentino ve ark., 2019; McClaine ve ark., 2023). Bu çalışmalarda, annelerin çocuklarına uyguladığı ihmal davranışları, sosyo-ekonomik düzey, katılımcıların etnik kökeni gibi değişkenler kontrol edilmesine karşın anneden ve çocuktan kaynaklanan özelliklerin program süreci ile ne türden bir etkileşim gösterdiğine dair bir incelemenin yer almadığı görülmektedir. Ancak mevcut çalışmanın modellerine ait özgün bulgular, müdahale programlarında çocuğa ve anneye dair süreçlerin bu programların etkililiğinin artırılması için dikkate alınması gerektiğine işaret etmektedir. İlk olarak, annenin ve çocuğun konuşmalardaki davranışlarını yordayan değişkenlerin farklılaşması program içeriklerine annelerin ve çocukların farklı bireysel ve bağlamsal özelliklerine duyarlı modüller eklenmesi gerektiğine ve bireylerin özelliklerine göre ayrıştırılmasının önemine dikkat çekmektedir. Örneğin, annelerin bilişsel süreçlere ilişkin farkındalığının çocuklarının ayrıntılandırma davranışlarını olumlu etkileyerek sosyo-duygusal davranışlarının olumlu etkilendiğinin bulunması, ebeveynlerin üst ebeveynlik (meta-parenting) yaklaşımlarını destekleyecek modüllerin programa eklenmesi ile müdahalenin etkililiğinin artırılması mümkün olabilir.

Anne-çocuk konuşmalarındaki müdahale çalışmalarının genel olarak anneden-çocuğa doğru etkilere temellendirilerek geliştirildiği görülmektedir. Ancak mevcut çalışma

bulguları çocuktan-anneye doğru etkilerin de önemli olduğunu ve çocuğun da kendi gelişimini belirlemede önemli bir aktör olduğunu göstermiştir. Müdahale programlarına annelerin ayrıntılandırma davranışlarını desteklemeye yönelik içeriklere ek olarak zor mizaç özellikleri gösteren veya duygusal ve sosyal problemler yaşayan çocukların ilgili özellikleriyle baş etmede annelerin ebeveynlik rollerini desteklemeye yönelik modüllerin eklenmesi ile müdahale programlarının çocukların sosyo-duygusal süreçlerini daha etkili bir biçimde desteklemesi mümkün olabilir.

Son olarak, annenin kendi içinde tutumları ve davranışları arasında yaşadığı uyumsuzluk, annenin ayrıntılandırma davranışı artsa bile çocuğun bundan olumsuz etkilendiğini göstermiştir. Annelerin kendi yaklaşımlarına dair sahip olduğu önyargılar, yüksek standartlar, sosyal karşılaştırmalar, bilgi eksikliği, yetersizlik duygusu ve/veya performans kaygısı konuşmalarda çocuğunun süreçlerine daha az duyarlı bir yaklaşım sergilemesine neden oluyor olabilir. Bu nedenle, ebeveynlik tutumlarının, ebeveynin kendi davranışlarını düzenlemesinde önemli bir rehber görevi gördüğü göz önünde bulundurulduğunda, annenin sadece davranışlarını desteklemeye yönelik müdahalelerin ötesine giderek annenin davranışlarıyla birlikte konuşmalardaki genel yaklaşımlarını belirleyen ebeveynlik rolüne ilişkin bilişlerini/tutumlarını da değiştirmek veya desteklemek gerektiği görülmektedir. Olumlu sosyal davranışlar ve anne-bağlam uyumuna ilişkin sonuçlar müdahale programlarının annenin sahip olduğu çocuk yetiştirme hedeflerine de duyarlı olması gerektiğine işaret etmektedir. Özetle, annelerin ve çocukların sahip olduğu bireysel ve bağlamsal özelliklere duyarlı bir biçimde geliştirilmiş bir müdahale programının daha kapsayıcı olacağı düşünülmektedir. Böyle bir müdahale programının, annenin çocuğu ile konuşmalarındaki davranış ve tutumları ile çocuğun gelişiminde kalıcı ve olumlu etkilere yol açacağı öngörülmektedir.

4.6. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI, GELECEK ÇALIŞMALAR İÇİN ÖNERİLER VE KATKILARI

Mevcut araştırmada, gelişim psikolojisi alanındaki kuramsal perspektifler ışığında anne-çocuk konuşmalarında annenin ve çocuğun davranışsal süreçleri ile ilgili bütüncül ve özgün sonuçlar elde edilmiş olmasına karşın bu bulguların bazı sınırlılıklar çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir. İlgili başlık altında öncelikle bu sınırlılıklar sunulmuş ve devamında ise bu sınırlılıklara yönelik ileriki çalışmalarda yapılabilecek değişikliklerin neler olabileceğinden bahsedilmiştir.

İlk olarak, Model 1 kapsamında çocuğun olumlu sosyal davranışlarının ve dışsallaştırma problemlerinin arttıkça annenin konuşmadaki ayrıntılandırmasının arttığı; Model 2 kapsamında ise annenin konuşmadaki ayrıntılandırma davranışı arttıkça çocuğun ilgili davranışlarının arttığı bulunmuştur. Bu bulgular ebeveyn-çocuk ilişkilerini inceleyen çalışmalarda da vurgulanan anne-çocuk arasındaki karşılıklılığa yapılan vurguyu desteklemekte olup (Sameroff, 1975), araştırmada boylamsal veya deneysel desen kullanılmadığından ilişkilerin yönü hakkında dikkatli olunması gerektiği düşünülmektedir. Araştırmada bu etkiler anneden-çocuğa olan etkilere ek olarak çocuktan-anneye doğru etkiler yönüyle de tartışılmıştır. Bu yönüyle anne-çocuk konuşmaları alanında yapılan çalışmalarda ebeveynlerin ve çocukların etkileşimlerinin değişkenlik gösterdiği ve karşılıklılık temeline dayandığı göz önünde bulundurulmalıdır.

Araştırmanın veri toplama süreci 2020-2021 eğitim öğretim yılı güz dönemi ile 2021-2022 eğitim öğretim yılı güz dönemi arasındaki 2 dönemde gerçekleştirilmiştir. İlk dönem COVID-19 pandemisinin devam etmesine karşın pandeminin ilk ortaya çıkış dönemine göre bireylerin sürece alıştığı ve aşıların kullanılmaya başlandığı dönemdir. İkinci dönem ise, aşıların yaygınlaşması ile pandeminin etkisinin görece azaldığı dönemdir. Bu dönemlerde ailelerin iyilik halini inceleyen çalışmalar, ebeveynlerin stres düzeyinin ve çocukların dışsallaştırma davranışlarının COVID-19 pandemisinden önceki sürece göre bir miktar artış gösterdiği (Adams ve ark., 2021), ancak pandemi öncesinde çocukların dışsallaştırma problemleri puanları ile pandemi sürecindeki dışsallaştırma problemleri puanları arasında da orta düzeyde bir süreklilik olduğu bulunmuştur (Fosco ve ark., 2022). Ayrıca çocukların dışsallaştırma problemlerini de içselleştirme problemlerine göre pandemi döneminde daha fazla sergiledikleri görülmüştür (Levante ve ark., 2023). Bu nedenle, araştırmada çocukların dışsallaştırma problemlerinin annelerin konuşmadaki ayrıntılandırma davranışları ile olumlu yönde ilişki göstermesi, pandemi döneminde artış gösteren çocuğun bu uyumsuz davranışlarını yönetmek ve rehberlik amacı taşıdığına ilişkin tartışmayı desteklediği düşünülmektedir.

Ek olarak, çocuğunun ve kendi süreçlerindeki değişimlerin farkında olan, kendinin ve çocuğunun duygusal deneyimlerini iyi düzenleyen annelerin bu özelliklerinin pandemi döneminde de süreklilik gösterdiği, bu annelerin pandemi sürecindeki ebeveynlik davranışlarının olumsuz etkilenmediği ve özellikle ebeveynlerin bu yeterliliğinin stres yönetimindeki başarılarıyla ilişkili olduğu görülmüştür (Menter ve ark., 2022; Oppermann ve ark., 2021). Farkındalığı yüksek annelerin, konuşmadaki ayrıntılandırma süreçlerinde

çocuğun kendini ifade etmesine yönelik destekleyici davranışları ve konuşmalara ilişkin olumlu tutumunun çocukların gelişiminde belirleyici olması annelerin pandemi öncesinde de benzer ebeveynlik özellikleri sergilediği ve pandemi döneminin stresli süreçlerinde bu özelliklerinin çocukların gelişiminde koruyucu olduğu söylenebilir. Ayrıca bireylerin anılarını detaylı ve bütünlük içerisinde anlatma yaklaşımlarının orta-yüksek düzeyde pandemi öncesine göre olan yaklaşımları ile tutarlık gösterdiği ve bu anlatım biçimlerinin pandemi dönemindeki iyi oluşu olumlu yönde etkilediği bulunmuştur (Vanaken ve ark., 2022). Pandemi sürecine ilişkin bütün bu bulgular ışığında, anne ve çocukların konuşmalardaki davranışlarının ve çocukların problem davranışlarının pandemi dönemi öncesindeki davranışları ile tutarlık gösterdiği söylenebilir. Ancak araştırmanın modellerinin ileriki çalışmalarda yeniden test edilerek incelenmesi pandeminin olmadığı bir bağlamda da bulguların ve açıklamaların geçerliğine katkı sunacaktır.

Araştırma kapsamında dahil edilen çocukların yaş ranjı 3.5-6.5 yaş arasında değişmektedir. Bu nedenle, mevcut çalışmanın modellerinde çocuğun yaşı veya otobiyografik bellek performansı kontrol edilmiştir. Çocukların bellek performansının yaş değişkeninden etkilendiği göz önünde bulundurulduğunda ileriki çalışmalarda mevcut çalışmadan farklı olarak belirli bir yaş grubunda araştırmanın modelleri sınanabilir.

Araştırma kapsamında olumlu sosyal davranışlar değişkeni ile ilgili bulgular dikkat çekici olmakla birlikte, bu değişkene ilişkin ölçüm anne bildirimini ile değerlendirilmiştir. İleriki çalışmalarda olumlu sosyal davranışların alt boyutları veya farklı ölçüm yöntemleri dahil edilerek ilgili modeller sınanabilir. Ayrıca mevcut çalışma bulguları Türkiye örneklemindeki annelerin çocuk yetiştirme hedeflerine ilişkin genel eğilim göz önünde bulundurularak açıklanmaya çalışılmıştır. İleriki çalışmalarda annelerin çocuk yetiştirmeye dair kültürel zihinsel modelleri ve hedefleri de incelenerek, ayrıntılandırma ve olumlu sosyal davranışlar arasındaki ilişkiler daha kapsayıcı bir biçimde ele alınabilir.

Araştırmanın yukarıda ifade edilen sınırlılıkları göz önünde bulundurulması ile birlikte anne-çocuk konuşmaları alanına yenilikçi bir perspektif benimseyerek özgün bulgular sunduğu ve önemli katkılarının olduğu düşünülmektedir. İlk olarak, anne-çocuk konuşmalarındaki annenin ve çocuğun davranışlarının belirleyicileri modelinden elde edilen sonuçlar anneden-çocuğa ve çocuktan-anneye doğru etkilerin altını çizmiştir. Konuyla ilgili çalışmalarda hem annenin hem de çocuğun konuşma davranışlarını farklı bireysel (sosyal-duygusal ve bilişsel alanlar) ve bağlamsal değişkenleri eş zamanlı

incelenmesi bu konudaki araştırmaların bulgularını destekleyerek genişlettiği ve ileriki çalışmalara da rehberlik etme konusunda zgn bir değere sahip olduğu düşünülmektedir.

Çalışma kapsamında ayrıca çocuğun ve annenin davranışlarının aracı rolünün birlikte incelendiği modelde hem annenin hem de çocuğun ayrıntılandırma davranışlarının aracı rolünün olabileceğini söyleyen farklı araştırmaların bulguları tek bir modelde ile test edilerek desteklenmiştir. Model 2, bunun yanı sıra annenin ve çocuğun perspektifinin konuşmadaki rolünün çocuğun gelişimsel sonuçlarını farklı mekanizmalarla etkileyebileceğine yönelik zgn sonuçlar da ortaya koymuştur. Ayrıca hem gözlemsel hem de anne bildirimine dayalı verilerden elde edilen bulguların birbiriyle örtüşmesi de çalışmanın sonuçlarını güçlendirmektedir.

Model 3 kapsamında annenin davranışları ve tutumları arasındaki uyum iyiliğinin incelenmesi ile ebeveyn den çocuğa doğru etkiler incelenirken ebeveynliğin farklı boyutlarının ele alınmasının önemine dikkat çekilmiştir. Ebeveynlik kavramı alanyazında ebeveynin çocuğa yönelik olan davranışları, tutumları, pratikleri, disiplin yöntemleri ve hedefleri gibi farklı boyutlarıyla incelenen bir kavram olmasına rağmen ebeveynliğin bu farklı bileşenleri arasındaki tutarlık ve bu tutarlığın ocuk üzerindeki etkileri daha nadir incelenen bir olgudur. Çalışmanın bulguları bu yönüyle analiz edildiğinde, annenin konuşma bağlamındaki ebeveynlik davranışlarına ve tutumlarına ilişkin farklı boyutların çocuğun gelişimi üzerinde farklı örüntüler gösterebildiği görülmekle birlikte, bu boyutların birbirleriyle olan etkileşimlerinin de çocuğun gelişimini açıklamada araştırmacılara önemli bir mekanizma sunduğu bulunmuştur. Bağlamsal süreçlerin ebeveynlerin ayrıntılandırma davranışlarını belirlediğine yönelik araştırmalar alanyazında olmasına rağmen annenin çevresindeki diğer annelere göre yaptığı kıyaslamasının hem kendi hem de çocuğun ayrıntılandırma davranışları ile çocuğun gelişimi üzerindeki etkisini inceleyen bir görgül çalışma olmadığı görülmektedir. Araştırmanın birey-içi uyumsuzluk ve sosyal karşılaştırmaya ilişkin bulgularının, gelecek çalışmalarda annenin ve çocuğun konuşma davranışlarının içinde buldukları bağlamın standartlarından, pratiklerinden ve beklentilerinden nasıl etkilendiğinin de incelenmesi konusunda zgn bir perspektif sunduğu öngörülmektedir.

SONUÇ

Mevcut çalışmanın temel hedefi çocuğun iyilik halinin sürdürülmesinde kritik bir bağlam olarak tanımlanan anne-çocuk konuşmalarındaki annenin ve çocuğun ayrıntılandırma davranışlarının derinlemesine incelenmesidir. Araştırmanın farklı modellerinde, anne ve çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırma davranışlarını belirleyen süreçlerin farklı kuramsal perspektiflerle ele alınması, annenin ve çocuğun konuşmadaki ayrıntılandırma davranışlarının çocuğun gelişimini belirlemedeki aracı ve düzenleyici rolünün test edilmesi hedeflenmiştir. Yapılan analizler anne-çocuk konuşmalarındaki hem annenin hem de çocuğun davranışlarının rolüne ilişkin alanyazındaki bulguları ve tartışmaları destekleyen ve genişleten özgün bulgular sunmakla birlikte, ulaşılan bazı sonuçların Türkiye kültüründeki annelerin çocuk yetiştirme hedefleri ve pratikleri ile uyumlu olduğu görülmüştür. Özetle, araştırmanın bulguları, (1) anne ve çocuğun konuşmalardaki ayrıntılandırma davranışlarını farklı kaynakların belirlediğine, (2) anneden-çocuğa doğru olan etkilerin yanı sıra çocuktan-anneye doğru etkilerin anne-çocuk konuşmalarındaki karşılıklılık ilkesine dikkat çektiğine, (3) annenin konuşmadaki davranışlarının yanı sıra çocuğun da bu konuşmalardaki davranışlarının kendi gelişimini belirlemede önemli olduğuna, (4) çocuğun konuşmadaki özerkliğini ve perspektifini dikkate almadan yapılan annenin konuşmalardaki ayrıntılandırmasının çocuk için işlevsel olmadığına, (5) annenin konuşmalardaki ayrıntılandırma davranışları ile bu konuşmalardaki ebeveynlik rollerine ilişkin tutumlarının tutarlık ve uyum gösterdiğinde çocuğun gelişiminin bu konuşmalardan olumlu etkilendiğine dikkat çekmiştir.

KAYNAKÇA

- Acar Bayraktar, A. V. (2023). *Duygu sosyalleştirme uygulamalarının öncülleri: bağlam, ebeveyn ve çocuk ile ilişkili faktörler* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Ackerman, N. ve Paolucci, B. (1983). Objective and subjective income adequacy: Their relationship to perceived life quality measures. *Social Indicators Research*, 12, 25-48. <https://doi.org/10.1007/BF00428859>
- Adams, E. L., Smith, D., Caccavale, L. J. ve Bean, M. K. (2021). Parents are stressed! Patterns of parent stress across COVID-19. *Frontiers in Psychiatry*, 12, 626456. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2021.626456>
- Agbaria, Q. ve Mahamid, F. (2023). The association between parenting styles, maternal self-efficacy, and social and emotional adjustment among Arab preschool children. *Psicologia: Reflexão e Crítica*, 36(10), 1-11. <https://doi.org/10.1186/s41155-023-00252-4>.
- Ainsworth, M. S. (1979). Infant–mother attachment. *American Psychologist*, 34(10), 932–937. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.34.10.932>
- Akın, A. ve Çetin, B. (2007). Depresyon anksiyete stres ölçeği (DASÖ): Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 7(1), 241-268. <https://app.trdizin.gov.tr/makale/TnpFMk56YzM>
- Albanese, A. M., Russo, G. R. ve Geller, P. A. (2019). The role of parental self-efficacy in parent and child well-being: A systematic review of associated outcomes. *Child: Care, Health and Development*, 45(3), 333-363. <https://doi.org/10.1111/cch.12661>
- Aldrich, N. J., Chen, J. ve Alfieri, L. (2021). Evaluating associations between parental mind-mindedness and children's developmental capacities through meta-analysis. *Developmental Review*, 60, 100946. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2021.100946>
- Alkış, A. (2020). *The moderator role of maternal attachment between mothers' and children's elaborativeness in mother-child reminiscing* [Yüksek lisans tezi]. Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Alsancak-Akbulut, C., Çelik, C. ve Erden, G. (2023). Children with learning disorders discourse with their mothers: The role of maternal affectivity and psychopathology symptoms. *Current Psychology*, 42(28), 24067-24077. <https://doi.org/10.1007/s12144-023-04342-5>
- Amaro, L. M., Joseph, N. T. ve de los Santos, T. M. (2019). Relationships of online social comparison and parenting satisfaction among new mothers: The mediating roles of belonging and emotion. *Journal of Family Communication*, 19(2), 144-156. <https://doi.org/10.1080/15267431.2019.1586711>

- Andreadakis, E., Laurin, J. C., Joussemet, M. ve Mageau, G. A. (2020). Toddler temperament, parent stress, and autonomy support. *Journal of Child and Family Studies*, 29, 3029-3043. <https://doi.org/10.1007/s10826-020-01793-3>
- Anthony, L. G., Anthony, B. J., Glanville, D. N., Naiman, D. Q., Waanders, C. ve Shaffer, S. (2005). The relationships between parenting stress, parenting behaviour and preschoolers' social competence and behaviour problems in the classroom. *Infant and Child Development: An International Journal of Research and Practice*, 14(2), 133-154. <https://doi.org/10.1002/icd.385>
- Arıkan, G., Acar, İ. H. ve Budak Üstündağ, A. M. (2020, Ağustos). *Türkiye'deki annelerde içsel düşünme işlevselliği kısa-formunun geçerliliği* [Sözlü bildiri]. 1. Uluslararası Bebek, Çocuk Ergen Psikolojisi Kongresi, İstanbul, Türkiye. <https://bcepk.com/1-bcepk-tr/>
- Aunola, K. ve Nurmi, J. E. (2005). The role of parenting styles in children's problem behavior. *Child Development*, 76(6), 1144-1159. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2005.00840.x-i1>
- Ayoub, C., Vallotton, C. D. ve Mastergeorge, A. M. (2011). Developmental pathways to integrated social skills: The roles of parenting and early intervention in raising healthy children. *Child Development*, 82(2), 583-600. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2010.01549.x>
- Aytaç, A., Çen, S. ve Yüceol, G. P. (2018). Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeğinin Türkçe Uyarlaması: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi/Turkish Journal of Child and Adolescent Mental Health*, 25(3), 209-221.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191-215. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.84.2.191>
- Barlow, D. H. (2002). Anxiety and its disorders. *The nature and treatment of anxiety and panic* (2. baskı, s. 1-36) içinde. Guilford Press.
- Barr, R., Rovee-Collier, C. ve Campanella, J. (2005). Retrieval protracts deferred imitation by 6-month-olds. *Infancy*, 7(3), 263-283. https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1207/s15327078in0703_3
- Batum, P. ve Yağmurlu, B. (2007). What counts in externalizing behaviors? The contributions of emotions and behavior regulation. *Current Psychology*, 25, 272-294.
- Bauer, P. J. ve Burch, M. M. (2004). Developments in early memory: Multiple mediators of foundational processes. J. M. Lucariello, J. A. Hudson, R. Fivush, P. J. Bauer (Ed.). *The development of the mediated mind* (1. Baskı, s. 101-125) içinde. Psychology Press. <https://doi.org/10.4324/9781410610423>

- Bauminger, N. ve Kimhi-Kind, I. (2008). Social information processing, security of attachment, and emotion regulation in children with learning disabilities. *Journal of Learning Disabilities*, 41(4), 315-332. <https://doi.org/10.1177/002221940831609>
- Beck, A. T., Rush, A. J., Shaw, B. F. ve Emery, G. (1979). *Cognitive therapy of depression* (1. . Baskı, s 1-44). Guilford Press.
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55(1): 83-96. <https://doi.org/10.2307/1129836>
- Belsky, J., Conger, R. ve Capaldi, D. M. (2009). The intergenerational transmission of parenting: Introduction to the special section. *Developmental Psychology*, 45(5), 1201–1204. <https://doi.org/10.1037/a0016245>
- Belsky, J., Schlomer, G. L. ve Ellis, B. J. (2012). Beyond cumulative risk: Distinguishing harshness and unpredictability as determinants of parenting and early life history strategy. *Developmental Psychology*, 48(3), 662. <https://doi.org/10.1037/a0024454>
- Bergen, P. V., Salmon, K., Dadds, M. R. ve Allen, J. (2009). The effects of mother training in emotion-rich, elaborative reminiscing on children's shared recall and emotion knowledge. *Journal of Cognition and Development*, 10(3), 162-187. <https://doi.org/10.1080/15248370903155825>
- Bird, A., Reese, E. ve Tripp, G. (2006). Parent–child talk about past emotional events: Associations with child temperament and goodness-of-fit. *Journal of Cognition and Development*, 7(2), 189-210. https://doi.org/10.1207/s15327647jcd0702_3
- Borelli, J. L., Hong, K., Rasmussen, H. F. ve Smiley, P. A. (2017). Reflective functioning, physiological reactivity, and overcontrol in mothers: Links with school-aged children's reflective functioning. *Developmental Psychology*, 53(9), 1680–1693. <https://doi.org/10.1037/dev0000371>
- Bost, K. K., Choi, E. ve Wong, M. S. (2010). Narrative structure and emotional references in parent–child reminiscing: associations with child gender, temperament, and the quality of parent–child interactions. *Early Child Development and Care*, 180(1-2), 139-156. <https://doi.org/10.1080/03004430903415023>
- Bouchard, M.-A., Target, M., Lecours, S., Fonagy, P., Tremblay, L.-M., Schachter, A. ve Stein, H. (2008). Mentalization in adult attachment narratives: Reflective functioning, mental states, and affect elaboration compared. *Psychoanalytic Psychology*, 25(1), 47–66. <https://doi.org/10.1037/0736-9735.25.1.47>
- Bradley, R. H. ve Corwyn, R. F. (2014). Age and ethnic variations in family process mediators of SES. R. H. Bradley, R. F. Corwyn (Ed.), *Socioeconomic status, parenting, and child development* (s. 161-188) içinde. Routledge.

- Bretherton, I. (1990). Communication patterns, internal working models, and the intergenerational transmission of attachment relationships. *Infant Mental Health Journal*, 11(3), 237-252. [https://doi.org/10.1002/1097-0355\(199023\)11:3<237::AID-IMHJ2280110306>3.0.CO;2-X](https://doi.org/10.1002/1097-0355(199023)11:3<237::AID-IMHJ2280110306>3.0.CO;2-X)
- Bronfenbrenner, U. (1986). Recent advances in research on the ecology of human development. R. K. Silbereisen, K. Eyferth, G. Rudinger (Ed.), *Development as action in context: Problem behavior and normal youth development* (s. 287-309) içinde. Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-662-02475-1_15
- Brownell, C. A., Svetlova, M. ve Nichols, S. (2009). To share or not to share: When do toddlers respond to another's needs?. *Infancy*, 14(1), 117-130. <https://doi.org/10.1080/15250000802569868>
- Burke, J. D., Pardini, D. A. ve Loeber, R. (2008). Reciprocal relationships between parenting behavior and disruptive psychopathology from childhood through adolescence. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 36, 679-692. <https://doi.org/10.1007/s10802-008-9219-7>
- Buss, A. H. ve Plomin, R. (1984). Theory and measurement of EAS. *Temperament: Early developing personality traits* (s. 84-104) içinde. Psychology Press.
- Buss, A. H. (1991). The EAS theory of temperament. J. Strelau ve A. Angleitner (Eds.), *Explorations in temperament* (s. 43-60) içinde. Springer New York, NY. <https://doi.org/10.1007/978-1-4899-0643-4>
- Buttitta, K. V., Smiley, P. A., Kerr, M. L., Rasmussen, H. F., Querdasi, F. R. ve Borelli, J. L. (2019). In a father's mind: paternal reflective functioning, sensitive parenting, and protection against socioeconomic risk. *Attachment & Human Development*, 21(5), 445-466. <https://doi.org/10.1080/14616734.2019.1582596>
- Bürümlü-Kisa, E., Sahin-Acar, B. ve Ilgaz, H. (2023). Maternal storytelling and reminiscing styles in relation to preschoolers' perspective-taking abilities. *Cognitive Development*, 66, 101323. <https://doi.org/10.1016/j.cogdev.2023.101323>
- Campagna, A. X., Desmarais, E. D., French, B., Underwood, J. J., Majdandzic, M., Beijers, R., de Weerth, C., Lee, E. G., Huitron, B., Ahmetoglu, E., Benga, O., Räikkönen, K., Heinonen, K., Gonzalez-Salinas, C., Slobodskaya, H., Kozlova, E., Linhares, M. B. M., Lecannelier, F., Casalin, S., ... ve Gartstein, M.A. (2023). Temperament and behaviour problems in children: A multilevel analysis of cross-cultural differences. *Infant and Child Development*, 32(5), e2443.
- Campbell, S. B., Denham, S. A., Howarth, G. Z., Jones, S. M., Whittaker, J. V., Williford, A. P., ... ve Darling-Churchill, K. (2016). Commentary on the review of measures of early childhood social and emotional development: Conceptualization, critique, and recommendations. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 45, 19-41. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2016.01.008>

- Carlson, S. M. (2003). The development of executive function in early childhood: Executive function in context: Development, measurement, theory and experience. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 68(3), 138–151. <https://doi.org/10.1111/j.1540-5834.2003.06803012.x>
- Caspi, A., Roberts, B. W. ve Shiner, R. L. (2005). Personality development: Stability and change. *Annu. Rev. Psychol.*, 56, 453-484. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.55.090902.141913>
- Cen-Yagiz, S. ve Aytac, B. (2023). Assessing maternal attitudes: Development, validation, and psychometric properties of the Mother-Child Reminiscing Scales. *Psychological Reports*. 0(0), 1-37 <https://doi.org/10.1177/00332941231180140>
- Cen-Yagiz, S. ve Aytac, B. (2021). A Multi-Informant Study: Mother–Child relationship and children with learning disability. *International Journal of Disability, Development and Education*, 68(2), 206-221. <https://doi.org/10.1080/1034912X.2019.1671579>
- Chau, V. ve Giallo, R. (2015). The relationship between parental fatigue, parenting self-efficacy and behaviour: Implications for supporting parents in the early parenting period. *Child: Care, Health And Development*, 41(4), 626-633. <https://doi.org/10.1111/cch.12205>
- Chess, S. ve Thomas, A. (1991). Temperament and the concept of goodness of fit. *Explorations in temperament* (s. 15-28) içinde. Springer.
- Cicchetti, D., Ganiban, J. ve Barnett, D. (1991). Contributions from the study of high-risk populations to understanding the development of emotion regulation. J. Garber ve K. A. Dodge (Ed.), Cambridge studies in social and emotional development. *The development of emotion regulation and dysregulation* (s. 15-48) içinde. Cambridge University Press.
- Cimino, S., Cerniglia, L., Tambelli, R., Ballarotto, G., Erriu, M., Paciello, M. ve Koren-Karie, N. (2020). Dialogues about emotional events between mothers with anxiety, depression, anorexia nervosa, and no diagnosis and their children. *Parenting*, 20(1), 69-82. <https://doi.org/10.1080/15295192.2019.1642688>
- Cleveland, E. S. ve Morris, A. (2014). Autonomy support and structure enhance children's memory and motivation to reminisce: A parental training study. *Journal of Cognition and Development*, 15(3), 414-436. <https://doi.org/10.1080/15248372.2012.742901>
- Cleveland, E. S. ve Reese, E. (2005). Maternal structure and autonomy support in conversations about the past: contributions to children's autobiographical memory. *Developmental Psychology*, 41(2), 376–388. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.41.2.376>

- Cleveland, E. S., Reese, E. ve Grolnick, W. S. (2007). Children's engagement and competence in personal recollection: Effects of parents' reminiscing goals. *Journal of Experimental Child Psychology*, 96(2), 131-149. <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2006.09.003>
- Cohen, R., Gershy, N. ve Davidov, M. (2024). Why things can go wrong when parents try to help children with their homework: The role of parental emotion regulation and mentalization. *Journal of Educational Psychology*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1037/edu0000873>
- Collie, R. J. (2022). Social-emotional need satisfaction, prosocial motivation, and students' positive behavioral and well-being outcomes. *Social Psychology of Education*, 25(2), 399-424. <https://doi.org/10.1007/s11218-022-09691-w>
- Conroy, R. ve Salmon, K. (2006). Talking about parts of a past experience: The impact of discussion style and event structure on memory for discussed and nondiscussed information. *Journal of Experimental Child Psychology*, 95(4), 278-297. <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2006.06.001>
- Constantinou, G., Varela, S. ve Buckby, B. (2021). Reviewing the experiences of maternal guilt—the “Motherhood Myth” influence. *Health Care for Women International*, 42(4-6), 852-876. <https://doi.org/10.1080/07399332.2020.1835917>
- Corcoran, K., Crusius, J. ve Mussweiler, T. (2011). Social comparison: Motives, standards, and mechanisms. In D. Chadee (Ed.), *Theories in social psychology* (s. 119-139) içinde. Oxford.
- Coyne, S. M., McDaniel, B. T. ve Stockdale, L. A. (2017). “Do you dare to compare?” Associations between maternal social comparisons on social networking sites and parenting, mental health, and romantic relationship outcomes. *Computers in Human Behavior*, 70, 335-340. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.12.081>
- Crnic, K. A., Gaze, C. ve Hoffman, C. (2005). Cumulative parenting stress across the preschool period: Relations to maternal parenting and child behaviour at age 5. *Infant and Child Development: An International Journal of Research and Practice*, 14(2), 117-132. <https://doi.org/10.1002/icd.384>
- Cummings, E. M., Braungart-Rieker, J. M. ve Rocher-Schudlich, D.T. (2003). Emotion and personality development in childhood. R. M. Lerner, M. A. Easterbrooks ve J. Mistry (Ed.), *Handbook of psychology*, (6. Baskı, s. 211-239) içinde. John Wiley & Sons Inc.
- Damon, W. ve Lerner, R. M. (2008). *Child and adolescent development: An advanced course*. New Jersey.
- Dartnell, W. L. (2023). Conversational Dynamics Between Caregivers and Children: The Role of Elaboration and Autonomy Support on Children's Memory Reports. Doctoral Dissertation. Montclair State University.

- De Montigny, F. ve Lacharité, C. (2005). Perceived parental efficacy: Concept analysis. *Journal of Advanced Nursing*, 49(4), 387-396. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2004.03302.x>
- De Vries, M. W. (1987). Cry babies, culture, and catastrophe: Infant temperament among the masai. *Child survival: Anthropological perspectives on the treatment and maltreatment of children* (s. 165-185) içinde. Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-009-3393-4_9
- Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (1985). The general causality orientations scale: Self-determination in personality. *Journal of Research in Personality*, 19(2), 109-134. [https://doi.org/10.1016/0092-6566\(85\)90023-6](https://doi.org/10.1016/0092-6566(85)90023-6)
- Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (2000). The " what " and " why " of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227-268. https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1104_01
- Denham, S., Blair, K., DeMulder, E., Levitas, J., Sawyer, K., Auerbach–Major, S. ve Queenan, P. (2003). Preschool emotional competence: Pathway to social competence? *Child Development*, 74 (1), 238–256. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00533>
- Dieleman, L. M., Soenens, B., De Pauw, S. S., Prinzie, P., Vansteenkiste, M. ve Luyten, P. (2020). The role of parental reflective functioning in the relation between parents' self-critical perfectionism and psychologically controlling parenting towards adolescents. *Parenting*, 20(1), 1-27. <https://doi.org/10.1080/15295192.2019.1642087>
- Distefano, R. ve Meuwissen, A. S. (2022). Parenting in context: A systematic review of the correlates of autonomy support. *Journal of Family Theory & Review*, 14 (4), 571–592. <https://doi.org/10.1111/jftr.12465>
- Doan, S. N. ve Wang, Q. (2010). Maternal discussions of mental states and behaviours: Relations to emotion situation knowledge in European American and immigrant Chinese children. *Child Development*, 81(5), 1490–1503. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2010.01487.x>
- Dong, S., Dubas, J. S. ve Dekovic, M. (2022). Revisiting goodness of fit in the cultural context: Moving forward from post hoc explanations. *Child Development Perspectives*, 16(2), 82–89. <https://doi.org/10.1111/cdep.12446>
- Douglas, S. ve Michaels, M. (2005). *The mommy myth: The idealization of motherhood and how it has undermined all women*. Simon and Schuster, Inc
- Draaisma, D. (2007). *Yaşlandıkça hayat neden çabuk geçer*. (G. Koca, Çev.). Metis Yayınları. (Orijinal kitabın basım yılı 2001).

- Dubois-Comtois, K., Moss, E., Cyr, C. ve Pascuzzo, K. (2013). Behavior problems in middle childhood: The predictive role of maternal distress, child attachment, and mother-child interactions. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 41, 1311-1324. <https://doi.org/10.1007/s10802-013-9764-6>
- Durber, C. M. (2022). *Understanding the parenting experience: Assessing the relationship between parenting stress, parental self-efficacy, and parental emotion socialization in a community sample of parents*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. University of Alberta.
- Dursun, Y. ve Kocagöz, E. (2010). Yapısal eşitlik modellemesi ve regresyon: karşılaştırmalı bir analiz. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (35), 1-17.
- Eisberg, N. ve Miller, P. A. (2006). The relation of empathy to prosocial and related behaviors. *Psychological Bulletin*, 101(1), 91–119. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.101.1.91>
- Elibol Pekaslan, N. (2019). *Functions of autobiographical memory during mother-adolescent reminiscing and their relation to emotion regulation strategies*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Ortadoğu Teknik Üniversitesi.
- Elvin-Nowak, Y. (1999). The meaning of guilt: A phenomenological description of employed mothers' experiences of guilt. *Scandinavian journal of psychology*, 40(1), 73-83. <https://doi.org/10.1111/1467-9450.00100>
- Epkins, C. C. ve Harper, S. L. (2016). Mothers' and fathers' parental warmth, hostility/rejection/neglect, and behavioral control: Specific and unique relations with parents' depression versus anxiety symptoms. *Parenting*, 16(2), 125-145. <https://doi.org/10.1080/15295192.2016.1134991>
- Erber, J. T. (2013). *Aging and older adulthood*. (3. Baskı, s. 132-164). Blackwell Publishing.
- Etzion-Carasso, A. ve Oppenheim, D. (2000). Open mother–pre-schooler communication: Relations with early secure attachment. *Attachment & Human Development*, 2(3), 347-370. <https://doi.org/10.1080/14616730010007914>
- Falk, R. F. ve Miller, N. B. (1992). *A primer for soft modeling*. University of Akron Press.
- Farrant, K. ve Reese, E. (2000). Maternal style and children's participation in reminiscing: Stepping stones in children's autobiographical memory development. *Journal of Cognition and Development*, 1(2), 193-225. <https://doi.org/10.1207/S15327647JCD010203>
- Feliciano, J. B. (2005). *The impact of participation in a parent training program on maternal sense of competency and stress in urban African American-mothers*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Howard University .

- Festinger, L. (1954). A theory of social comparison processes. *Human Relations*, 7(2), 117-140. <https://doi.org/10.1177/00187267540070020>
- Fields, M. A. (2014). *Emotion and conversation in the toddler years: Exploring child-level, parent-level and family-level determinants of parent-toddler conversational engagement*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. The Pennsylvania State University.
- Fivush, R. (2011). The development of autobiographical memory. *Annual Review of Psychology*, 62, 559-582. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.121208.131702>
- Fivush, R. (2013). Maternal reminiscing style: The sociocultural construction of autobiographical memory across childhood and adolescence. P. J. Bauer ve R. Fivush (Ed.), *Handbook of the development of children's memory* (s. 568–585) içinde. Wiley-Blackwell.
- Fivush, R. (2018). The sociocultural functions of episodic memory. *Behavioral and Brain Sciences*, 41(14). <https://doi.org/10.1017/S0140525X17001352>
- Fivush, R. ve Sales, J. M. (2006). Coping, attachment, and mother-child narratives of stressful events. *Merrill-Palmer Quarterly*, 52(1), 125–150. <http://www.jstor.org/stable/23096070>
- Fivush, R. ve Vasudeva, A. (2002). Remembering to relate: Socioemotional correlates of mother- child reminiscing. *Journal of Cognition and Development*, 3(1), 73-90. https://doi.org/10.1207/S15327647JCD0301_5
- Fivush, R. ve Wang, Q. (2005). Emotion talk in mother-child conversations of the shared past: The effects of culture, gender, and event valence. *Journal of Cognition and Development*, 6(4), 489-506. https://doi.org/10.1207/s15327647jcd0604_3
- Fivush, R., Haden, C. A. ve Reese, E. (2006). Elaborating on elaborations: Role of maternal reminiscing style in cognitive and socioemotional development. *Child Development*, 77(6), 1568-1588. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2006.00960.x>
- Fivush, R., Hazzard, A. N. N., McDermott Sales, J., Sarfati, D. ve Brown, T. (2003). Creating coherence out of chaos? Children's narratives of emotionally positive and negative events. *Applied Cognitive Psychology: The Official Journal of the Society for Applied Research in Memory and Cognition*, 17(1), 1-19. <https://doi.org/10.1002/acp.854>
- Fivush, R., Marin, K., McWilliams, K. ve Bohanek, J. G. (2009). Family reminiscing style: Parent gender and emotional focus in relation to child well-being. *Journal of Cognition and Development*, 10(3), 210-235. <https://doi.org/10.1080/15248370903155866>

- Fivush, R., ve Nelson, K. (2004). Culture and language in the emergence of autobiographical memory. *Psychological Science*, 15(9), 573-577. <https://doi.org/10.1111/j.0956-7976.2004.00722.x>
- Flavell, J. H. (1979). Metacognition and cognitive monitoring: A new area of cognitive-developmental inquiry. *American Psychologist*, 34(10), 906-911. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.34.10.906>
- Flouri, E., Midouhas, E., Ruddy, A. ve Moulton, V. (2017). The role of socio-economic disadvantage in the development of comorbid emotional and conduct problems in children with ADHD. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 26(6), 723-732. <https://doi.org/10.1007/s00787-017-0940-z>
- Fonagy, P., Luyten, P., Moulton-Perkins, A., Lee, Y. W., Warren, F., Howard, S. ve Lowyck, B. (2016). Development and validation of a self-report measure of mentalizing: The reflective functioning questionnaire. *Plos One*, 11(7). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0158678>
- Fonagy, P. ve Target, M. (1997). Attachment and reflective function: Their role in self-organization. *Development and Psychopathology*, 9(4), 679-700. <https://doi.org/10.1017/S0954579497001399>
- Fosco, G. M., Sloan, C. J., Fang, S. ve Feinberg, M. E. (2022). Family vulnerability and disruption during the COVID-19 pandemic: Prospective pathways to child maladjustment. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 63(1), 47-57. <https://doi.org/10.1111/jcpp.13458>
- Franzoi, S. L., Vasquez, K., Sparapani, E., Frost, K., Martin, J. ve Aebly, M. (2012). Exploring body comparison tendencies: Women are self-critical whereas men are self-hopeful. *Psychology of Women Quarterly*, 36(1), 99-109. <https://doi.org/10.1177/0361684311427028>
- Fujiwara, T., Kato, N. ve Sanders, M. R. (2011). Effectiveness of Group Positive Parenting Program (Triple P) in changing child behavior, parenting style, and parental adjustment: An intervention study in Japan. *Journal of Child and Family Studies*, 20(6), 804-813. <https://doi.org/10.1007/s10826-011-9448-1>
- Gallagher, B. ve Cartwright-Hatton, S. (2008). The relationship between parenting factors and trait anxiety: Mediating role of cognitive errors and metacognition. *Journal of Anxiety Disorders*, 22(4), 722-733. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2007.07.006>
- Gartstein, M. A. ve Putnam, S. P. (Ed.). (2018). *Toddlers, parents and culture: findings from the joint effort toddler temperament consortium*. Routledge.
- Gawronski, B. (2007). Attitudes can be measured! But what is an attitude?. *Social Cognition*, 25(5), 573-581. <https://doi.org/10.1521/soco.2007.25.5.573>

- Geurten, M. ve Leonard, C. (2023). Relations between parental metacognitive talk and children's early metacognition and memory. *Journal of Experimental Child Psychology*, 226. <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2022.105577>
- Gilbert, P. (1998). The evolved basis and adaptive functions of cognitive distortions. *British Journal of Medical Psychology*, 71(4), 447-463. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8341.1998.tb01002.x>
- Goldsmith, H. H., Buss, A. H., Plomin, R., Rothbart, M. K., Thomas, A., Chess, S., ... ve McCall, R. B. (1987). Roundtable: What is temperament? Four approaches. *Child Development*, 505-529. <https://doi.org/10.2307/1130527>
- Goodman, A., Lamping, D. L. ve Ploubidis, G. B. (2010). When to use broader internalising and externalising subscales instead of the hypothesised five subscales on the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ): Data from British parents, teachers and children. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 38, 1179-1191. <http://dx.doi.org/10.1007/s10802-010-9434-x>
- Goodman, R. (1997). The Strengths and Difficulties Questionnaire: A research note. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38(5), 581-586. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1997.tb01545.x>
- Guendouzi, J. (2005). "I feel quite organized this morning": How mothering is achieved through talk. *Sexualities, Evolution & Gender*, 7(1), 17-35. <https://doi.org/10.1080/14616660500111107>
- Güvenir, T., Özbek, A., Baykara, B., Arkar, H., Şentürk, B. ve İncekaş, S. (2008). Güçler ve Güçlükler Anketinin (GGA) Türkçe uyarlamasının psikometrik özellikleri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 15(2), 65-74.
- Haden, C. A., Ornstein, P. A., Rudek, D. J. ve Cameron, D. (2009). Reminiscing in the early years: Patterns of maternal elaborativeness and children's remembering. *International Journal of Behavioral Development*, 33(2), 118-130. <https://doi.org/10.1177/0165025408098>
- Halle, T. G. ve Darling-Churchill, K. E. (2016). Review of measures of social and emotional development. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 45, 8-18. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2016.02.003>
- Harkness, S., Blom, M. J. M., Oliva, A., Moscardino, U., Zylicz, P. O., Rios Bermudez, M., Feng, X., Axia, G. ve Super, C. M. (2007). Teachers' ethnotheories of the "ideal student" in five western cultures. J. Elliott ve E. Grigorenko (Ed.), *Western psychological and educational theory in diverse contexts içinde, Special Issue of Comparative Education*, 43(1), 113-135.
- Harrington, E. M., Trevino, S. D., Lopez, S. ve Giuliani, N. R. (2020). Emotion regulation in early childhood: Implications for socioemotional and academic components of school readiness. *Emotion*, 20(1), 48-53. <https://doi.org/10.1037/emo0000667>

- Harris, M. A., Donnellan, M. B., Guo, J., McAdams, D. P., Garnier-Villarreal, M. ve Trzesniewski, K. H. (2017). Parental co-construction of 5-to 13-year-olds' global self-esteem through reminiscing about past events. *Child Development*, 88(6), 1810-1822. <https://doi.org/10.1111/cdev.12944>
- Hawk, C. K. ve Holden, G. W. (2006). Meta-parenting: An initial investigation into a new parental social cognition construct. *Parenting: Science and Practice*, 6(4), 321-342. https://doi.org/10.1207/s15327922par0604_3
- Hayes, A. F. (2018). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach*. The Guilford Press.
- Herrera, C. ve Dunn, J. (1997). Early experiences with family conflict: implications for arguments with a close friend. *Developmental Psychology*, 3(5), 869–881. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.33.5.869>
- Hertzog, C. ve Dunlosky, J. (2011). Metacognition in later adulthood: Spared monitoring can benefit older adults' self-regulation. *Current Directions in Psychological Science*, 20(3), 167-173. <https://doi.org/10.1177/09637214114090>
- Hetherington, E.M. ve Clingempeel, W. G. (1992). I. Coping with marital transitions: A family systems perspective. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 57(2-3): 1–238. <https://doi.org/10.2307/1166050>
- Higgins, E. T. (1987). Self-discrepancy: A theory relating self and affect. *Psychological Review*, 94(3), 319–340. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.94.3.319>
- Hipson, W. E. ve Séguin, D. G. (2017). *Goodness of fit model*. *Encyclopaedia of personality and individual differences*. Springer International. <https://www.researchgate.net/publication/313123770>
- Hoff, E., Laursen, B. ve Bridges, K. (2012). Measurement and model building in studying the influence of socioeconomic status on child development. *The Cambridge Handbook of Environment in Human Development*, 590-606.
- Holden, G. W. ve Hawk, C. K. (2003). Meta-parenting in the journey of child-rearing: A cognitive mechanism for change. L. Kuczynski (Ed.), *Handbook of Dynamics in Parent-Child Relations* (s. 189–210) içinde. Sage.
- Hooper, E., Feng, X., Christian, L. ve Slesnick, N. (2015). Emotion expression, emotionality, depressive symptoms, and stress: Maternal profiles related to child outcomes. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 43, 1319-1331. <https://doi.org/10.1007/s10802-015-0019-6>
- Howe, M. L. ve Courage, M. L. (1997). The emergence and early development of autobiographical memory. *Psychological Review*, 104(3), 499–523. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.104.3.499>

- Hu, L. T. ve Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural equation modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55. <https://doi.org/10.1080/10705519909540118>
- Hudson, R. A. ve Rosen, H. (1953). On the definition of attitude: norms, perceptions, and valuations. *Public Opinion Quarterly*, 17(1), 141-146. <https://www.jstor.org/stable/2746154>
- Huth-Bocks, A. C., Muzik, M., Beeghly, M., Earls, L. ve Stacks, A. M. (2014). Secure base scripts are associated with maternal parenting behavior across contexts and reflective functioning among trauma-exposed mothers. *Attachment & Human Development*, 16(6), 535-556. <https://doi.org/10.1080/14616734.2014.9677>
- Irak, M. (2005). Üst-biliş mi? Yönetici işlevler mi?: Bilme hissinin nöropsikolojik testlerle ölçülen dikkat süreçlerinden yordanması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(56), 97.
- Irak, M. ve Çapan, D. (2018). Beliefs about memory as a mediator of relations between metacognitive beliefs and actual memory performance. *The Journal of General Psychology*, 145(1), 21-44. <https://doi.org/10.1080/00221309.2017.1411682>
- İnan, E. (2012). Annelikte suçluluk ve utanç. E. Bekaroğlu (Ed.). *Anne babalığa psikolojik bakış* (s.185-201) içinde, Nobel Yayınları.
- Jobson, L., Burford, K., Burns, B., Baldry, A. ve Wu, Y. (2018). Investigating whether maternal memory specificity is indirectly associated with child memory specificity through maternal reminiscing. *Memory*, 26(10), 1335-1343. <https://doi.org/10.1080/09658211.2018.1474929>
- Johnston, C. ve Mash, E. J. (1989). A measure of parenting satisfaction and efficacy. *Journal of Clinical Child Psychology*, 18(2), 167-175. https://doi.org/10.1207/s15374424jccp1802_8
- Jones, J. H., Call, T. A., Wolford, S. N. ve McWey, L. M. (2021). Parental stress and child outcomes: The mediating role of family conflict. *Journal of Child and Family Studies*, 30, 746-756. <https://doi.org/10.1007/s10826-021-01904-8>
- Jones, T. L. ve Prinz, R. J. (2005). Potential roles of parental self-efficacy in parent and child adjustment: A review. *Clinical Psychology Review*, 25(3), 341-363. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2004.12.004>
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2009). *Family, self, and human development across cultures: Theory and applications*. Psychology Press.
- Kapanadze, D. Ü. (2019). Vygostky'nin sosyo-kültürel ve bilişsel gelişim teorisi bağlamında türkçe öğretiminin değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(47), 181-195. <https://doi.org/10.35237/sufesosbil.565193>

- Keller, H. ve Otto, H. (2009). The cultural socialization of emotion regulation during infancy. *Journal of Cross-cultural Psychology*, 40(6), 996-1011. <https://doi.org/10.1177/002202210934857>
- Kelly, K. R. ve Bailey, A. L. (2013). Dual development of conversational and narrative discourse: Mother and child interactions during narrative co-construction. *Merrill-Palmer Quarterly*, 59(4), 426-460. <https://doi.org/10.13110/merrpalmquar1982.59.4.0426>
- Kelly, K., Slade, A. ve Grienberger, J. F. (2005). Maternal reflective functioning, mother–infant affective communication, and infant attachment: Exploring the link between mental states and observed caregiving behavior in the intergenerational transmission of attachment. *Attachment & Human Development*, 7(3), 299-311. <https://doi.org/10.1080/14616730500245963>
- Kenney, M. K. (2012). Child, family, and neighborhood associations with parent and peer interactive play during early childhood. *Maternal and Child Health Journal*, 16, 88-101. <https://doi.org/10.1007/s10995-012-0998-7>
- Kim, H. Y. (2013). Statistical notes for clinical researchers: Assessing normal distribution (2) using skewness and kurtosis. *Restorative Dentistry & Endodontics*, 38(1), 52-54. <https://doi.org/10.5395/rde.2013.38.1.52>
- Knafo-Noam, A., Uzefovsky, F., Israel, S., Davidov, M. ve Zahn-Waxler, C. (2015). The prosocial personality and its facets: Genetic and environmental architecture of mother-reported behavior of 7-year old twins. *Frontiers in Psychology*, 6, 112. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.00112>
- Koo, T. K. ve Li, M. Y. (2016). A guideline of selecting and reporting intraclass correlation coefficients for reliability research. *Journal of Chiropractic Medicine*, 15(2), 155-163. <https://doi.org/10.1016/j.jcm.2016.02.012>
- Kopala-Sibley, D. C., Zuroff, D. C. ve Koestner, R. (2012). The determinants of negative maternal parenting behaviours: maternal, child, and paternal characteristics and their interaction. *Early Child Development and Care*, 182(6), 683-700. <https://doi.org/10.1080/03004430.2011.572165>
- Koren-Karie, N., Oppenheim, D. ve Getzler-Yosef, R. (2008). Shaping children's internal working models through mother–child dialogues: the importance of resolving past maternal trauma. *Attachment & Human Development*, 10(4), 465-483. <https://doi.org/10.1080/14616730802461482>
- Kulkofsky, S., Behrens, K. Y. ve Battin, D. B. (2015). The bonds that remind us: Maternal reminiscing for bonding purposes in relation to children's perceived competence and social acceptance. *Infant and Child Development*, 24(5), 469-488. <https://doi.org/10.1002/icd.1895>

- Kulkofsky, S., Wang, Q. ve Koh, J. B. K. (2009). Functions of memory sharing and mother-child reminiscing behaviors: Individual and cultural variations. *Journal of Cognition and Development*, 10(1-2), 92-114. <https://doi.org/10.1080/15248370903041231>
- Kumru, A. ve Öztürk, P. (2012). Çocuklukta olumlu sosyal davranış ve ahlak gelişiminde ana baba davranışlarının etkileri. M. Sayıl ve B. Yağmurlu (Ed.), *Ebeveynlik el kitabı: kuram ve araştırma* (s.219-238) içinde, Koç Üniversitesi Yayınları.
- Laible, D. (2004a). Mother-Child Discourse in Two Contexts: Links With Child Temperament, Attachment Security, and Socioemotional Competence. *Developmental Psychology*, 40(6), 979–992. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.40.6.979>
- Laible, D. (2011). Does it matter if preschool children and mothers discuss positive vs. negative events during reminiscing? Links with mother-reported attachment, family emotional climate, and socioemotional development. *Social Development*, 20(2), 394-411. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2010.00584.x>
- Laible, D. J. (2004b). Mother-child discourse surrounding a child's past behavior at 30 months: Links to emotional understanding and early conscience development at 36 months. *Merrill-Palmer Quarterly*, 50(2), 159-180. <https://doi.org/10.1353/mpq.2004.0013>
- Laible, D. J. ve Thompson, R. A. (2000). Mother–child discourse, attachment security, shared positive affect, and early conscience development. *Child Development*, 71(5), 1424-1440. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00237>
- Laible, D. ve Panfile, T. (2009). Mother-child reminiscing in the context of secure attachment relationships. R. Fivush ve J. A. Quas (Ed.), *Emotion and memory in development: Biological, cognitive, and social considerations* (s. 166-195) içinde. Oxford University Press.
- Laible, D., Panfile M., T. ve Augustine, M. (2013a). Constructing emotional and relational understanding: The role of mother–child reminiscing about negatively valenced events. *Social Development*, 22(2), 300-318. <https://doi.org/10.1111/sode.12022>
- Laible, D., Panfile M., T. ve Augustine, M. (2013b). Predicting the quality of mother–child reminiscing surrounding negative emotional events at 42 and 48 months old. *Journal of Cognition and Development*, 14(2), 270-291. <https://doi.org/10.1080/15248372.2011.645972>
- Laible, D., Panfile, T. ve Makariev, D. (2008). The quality and frequency of mother–toddler conflict: Links with attachment and temperament. *Child Development*, 79(2), 426-443. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2007.01134.x>

- Lambert, Z. V., Wildt, A. R. ve Durand, R. M. (1991). Approximating confidence intervals for factor loadings. *Multivariate Behavioral Research*, 26(3), 421-434. https://doi.org/10.1207/s15327906mbr2603_3
- Lawson, M., Chae, Y., Noriega, I. ve Valentino, K. (2021). Parent-child attachment security is associated with preschoolers' memory accuracy for emotional life events through sensitive parental reminiscing. *Journal of Experimental Child Psychology*, 209, 105168. <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2021.105168>
- Lawson, M., Valentino, K., McDonnell, C. G. ve Speidel, R. (2018). Maternal attachment is differentially associated with mother-child reminiscing among maltreating and nonmaltreating families. *Journal of Experimental Child Psychology*, 169, 1-18. <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2017.12.005>
- Leichtman, M. D., Pillemer, D. B., Wang, Q., Koreishi, A. ve Han, J. J. (2000). When Baby Maisy came to school: Mothers' interview styles and preschoolers' event memories. *Cognitive Development*, 15(1), 99-114. [https://doi.org/10.1016/S0885-2014\(00\)00019-8](https://doi.org/10.1016/S0885-2014(00)00019-8)
- Lemery, K. S., Essex, M. J. ve Smider, N. A. (2002). Revealing the relation between temperament and behavior problem symptoms by eliminating measurement confounding: Expert ratings and factor analyses. *Child Development*, 73(3), 867-882. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00444>
- León, E., Steele, M., Palacios, J., Román, M. ve Moreno, C. (2018). Parenting adoptive children: Reflective functioning and parent-child interactions. A comparative, relational and predictive study. *Children and Youth Services Review*, 95, 352-360. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2018.11.009>
- Lerner, J. V. (1983). The role of temperament in psychosocial adaptation in early adolescents: A test of a "goodness of fit" model. *The Journal of Genetic Psychology*, 143(2), 149-157. <https://doi.org/10.1080/00221325.1983.10533546>
- Lerner, J. V. (1984). The import of temperament for psychosocial functioning: Tests of a goodness of fit model. *Merrill-Palmer Quarterly*, 30(2), 177-188. <https://www.jstor.org/stable/23086232>
- Lerner, R. M. ve Lerner, J. V. (2017). Children in their contexts: A goodness-of-fit model. *Parenting across the life span* (s. 377-404) içinde. Routledge.
- Lerner, R. M., Rothbaum, F., Boulos, S. ve Castellino, D. R. (2002). Developmental systems perspective on parenting. M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting* (2. Baskı, s. 315-344) içinde. Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Levante, A., Martis, C., Bianco, F., Castelli, I., Petrocchi, S. ve Lecciso, F. (2023). Internalizing and externalizing symptoms in children during the COVID-19 pandemic: a systematic mixed studies review. *Frontiers in Psychology*, 14. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1182309>

- Levine, L. J. ve Pizarro, D. A. (2004). Emotion and memory research: A grumpy overview. *Social Cognition*, 22(5), 530-554. <https://doi.org/10.1521/soco.22.5.530.50767>
- Lewis, K. D. (1999). Maternal style in reminiscing: Relations to child individual differences. *Cognitive Development*, 14(3), 381-399. [https://doi.org/10.1016/S0885-2014\(99\)00011-8](https://doi.org/10.1016/S0885-2014(99)00011-8)
- Leyva, D. ve Nolivos, V. (2015). Chilean family reminiscing about emotions and its relation to children's self-regulation skills. *Early Education and Development*, 26(5-6), 770-791. <https://doi.org/10.1080/10409289.2015.1037625>
- Leyva, D., Berrocal, M. ve Nolivos, V. (2014). Spanish-speaking parent-child emotional narratives and children's social skills. *Journal of Cognition and Development*, 15(1), 22-42. <https://doi.org/10.1080/15248372.2012.725188>
- Leyva, D., Catalan Molina, D., Suárez, C., Tamis-LeMonda, C. S. ve Yoshikawa, H. (2021). Mother-child reminiscing and first-graders' emotion competence in a low-income and ethnically diverse sample. *Journal of Cognition and Development*, 22(4), 501-522. <https://doi.org/10.1080/15248372.2021.1908293>
- Leyva, D., Reese, E., Laible, D., Schaughency, E., Das, S. ve Clifford, A. (2020). Measuring parents' elaborative reminiscing: Differential links of parents' elaboration to children's autobiographical memory and socioemotional skills. *Journal of Cognition and Development*, 21(1), 23-45. <https://doi.org/10.1080/15248372.2019.1668395>
- Lineweaver, T. T. ve Hertzog, C. (1998). Adults' efficacy and control beliefs regarding memory and aging: Separating general from personal beliefs. *Aging, Neuropsychology, and Cognition*, 5(4), 264-296. <https://doi.org/10.1076/anec.5.4.264.771>
- Liss, M., Schiffrin, H. H. ve Rizzo, K. M. (2013). Maternal guilt and shame: The role of self-discrepancy and fear of negative evaluation. *Journal of Child and Family Studies*, 22, 1112-1119. <https://doi.org/10.1007/s10826-012-9673-2>
- Lovibond, P. F. ve Lovibond, S. H. (1995). The structure of negative emotional states: Comparison of the Depression Anxiety Stress Scale (DASS) with the Beck Depression and Anxiety Inventories. *Behaviour Research and Therapy*, 33(3), 335-343. [https://doi.org/10.1016/0005-7967\(94\)00075-U](https://doi.org/10.1016/0005-7967(94)00075-U)
- Lurie, L. A., Hagen, M. P., McLaughlin, K. A., Sheridan, M. A., Meltzoff, A. N. ve Rosen, M. L. (2021). Mechanisms linking socioeconomic status and academic achievement in early childhood: Cognitive stimulation and language. *Cognitive Development*, 58. <https://doi.org/10.1016/j.cogdev.2021.101045>

- Luyten, P., Mayes, L. C., Nijssens, L. ve Fonagy, P. (2017). The parental reflective functioning questionnaire: Development and preliminary validation. *PloS One*, 12(5), 1-28. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0176218>
- Ma, T. L. ve Bellmore, A. (2012). Peer victimization and parental psychological control in adolescence. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 40, 413-424. <https://doi.org/10.1007/s10802-011-9576-5>
- Madigan, S., Oatley, H., Racine, N., Fearon, R. P., Schumacher, L., Akbari, E., ... ve Tarabulsky, G. M. (2018). A meta-analysis of maternal prenatal depression and anxiety on child socioemotional development. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 57(9), 645-657. <https://doi.org/10.1016/j.jaac.2018.06.012>
- Marsh, H. W. ve Hocevar, D. (1988). A new, more powerful approach to multitrait-multimethod analyses: Application of second-order confirmatory factor analysis. *Journal of Applied Psychology*, 73(1), 107-117. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.73.1.107>
- Matas, L., Arend, R. A. ve Sroufe, A. (1982). Continuity of adaptation in the second year: The relationship between quality of attachment and later competence. *Child Development*, 49 (3), 547-556. <http://www.jstor.org/stable/1128221>
- Mathiesen, K. S. ve Sanson, A. (2000). Dimensions of early childhood behavior problems: Stability and predictors of change from 18 to 30 months. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 28, 15-31. <https://doi.org/10.1023/A:1005165916906>
- McClaine, R. N., Edler, K., Lawson, M. ve Valentino, K. (2023). Maternal autonomy support in a randomized controlled trial of the Reminiscing and Emotion Training intervention. *Mental Health & Prevention*, 32. <https://doi.org/10.1016/j.mhp.2023.200304>
- McDevitt, T.M. ve Ormrod, J.E. (2002). *Child development and education*. Merrill Prentice Hall.
- McDonnell, C. G., Lawson, M., Speidel, R., Fondren, K. ve Valentino, K. (2022). The structure of emotion dialogues: Maternal reminiscing factors differentially relate to child language and socio-emotional outcomes. *Research on Child and Adolescent Psychopathology*, 50(7), 837-851. <https://doi.org/10.1007/s10802-021-00889-8>
- McDonnell, C. G., Valentino, K., Comas, M. ve Nuttall, A. K. (2016). Mother-child reminiscing at risk: Maternal attachment, elaboration, and child autobiographical memory specificity. *Journal of Experimental Child Psychology*, 143, 65-84. <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2015.10.012>

- Menter, K., Ritchie, T., Ogg, J., Rogers, M., Shelleby, E. C., Santuzzi, A. M. ve Wendel, M. J. (2022). Changes in parenting practices during the COVID-19 pandemic: Child behavior and mindful parenting as moderators. *School Psychology Review*, 51(2), 132-149. <https://doi.org/10.1080/2372966X.2020.1869497>
- Moore, P. S., Whaley, S. E. ve Sigman, M. (2004). Interactions Between Mothers and Children: Impacts of Maternal and Child Anxiety. *Journal of Abnormal Psychology*, 113(3), 471–476. <https://doi.org/10.1037/0021-843X.113.3.471>
- Moore, S. A. ve Zoellner, L. A. (2007). Overgeneral autobiographical memory and traumatic events: An evaluative review. *Psychological Bulletin*, 133(3), 419-437. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.133.3.419>
- Mudiam, K. R., Sheeber, L. B., Leve, C., Pfeifer, J. H. ve Allen, N. B. (2023). Maternal depression, parental attributions, and adolescent psychopathology: An evaluation using observational and video-mediated recall methods. *Journal of Research on Adolescence*, 33(3), 1023-1037. <https://doi.org/10.1111/jora.12855>
- Nelson, T. O. ve Narens, L. (1990). Metamemory: A theoretical framework and new findings. *Psychology of learning and motivation* (26. Baskı, s. 125-173) içinde. Academic Press.[https://doi.org/10.1016/S0079-7421\(08\)60053-5](https://doi.org/10.1016/S0079-7421(08)60053-5)
- Newcombe, R. ve Reese, E. (2004). Evaluations and orientations in mother child narratives as a function of attachment security: A longitudinal investigation. *International Journal of Behavioral Development*, 28, 230–245. <https://doi.org/10.1080/01650250344000460>
- Newland, R. P. ve Crnic, K. A. (2017). Developmental risk and goodness of fit in the mother–child relationship: Links to parenting stress and children's behaviour problems. *Infant and Child Development*, 26(2). <https://doi.org/10.1002/icd.1980>
- Nieto, M., Ros, L., Mateo, A., Ricarte, J. J. ve Latorre, J. M. (2017). The psychometric properties of the autobiographical memory test in preschool-aged children. *Assessment*, 24(1), 115-126. <https://doi.org/10.1177/1073191115601210>
- Nuttall, A. K., Valentino, K., Comas, M., McNeill, A. T. ve Stey, P. C. (2014). Autobiographical memory specificity among preschool-aged children. *Developmental Psychology*, 50(7), 1963-1972. <https://doi.org/10.1037/a0036988>
- Ohan, J. L., Leung, D. W. ve Johnston, C. (2000). The Parenting Sense of Competence scale: Evidence of a stable factor structure and validity. *Canadian Journal of Behavioural Science / Revue canadienne des sciences du comportement*, 32(4), 251–261. <https://doi.org/10.1037/h0087122>
- Ontai, L. L. ve Virmani, E. A. (2010). Predicting elements of early maternal elaborative discourse from 12 to 18 months of age. *Early Childhood Research Quarterly*, 25(1), 98-111. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2009.08.001>

- Oppermann, E., Cohen, F. ve Burghardt, L. (2021). Changes in parents' home learning activities with their children during the COVID-19 lockdown—The role of parental stress, parents' self-efficacy and social support. *Frontiers in Psychology*, 12. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.682540>
- Pajulo, M., Suchman, N., Kalland, M. ve Mayes, L. (2006). Enhancing the effectiveness of residential treatment for substance abusing pregnant and parenting women: Focus on maternal reflective functioning and mother-child relationship. *Infant Mental Health Journal: Official Publication of The World Association for Infant Mental Health*, 27(5), 448-465. <https://doi.org/10.1002/imhj.20100>
- Pastorelli, C., Lansford, J. E., Luengo Kanacri, B. P., Malone, P. S., Di Giunta, L., Bacchini, D., ... ve Sorbring, E. (2016). Positive parenting and children's prosocial behavior in eight countries. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 57(7), 824-834. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12477>
- Paterson, G. ve Sanson, A. (1999). The association of behavioural adjustment to temperament, parenting and family characteristics among 5-year-old children. *Social Development*, 8(3), 293-309. <https://doi.org/10.1111/1467-9507.00097>
- Pianta, R. C. ve Harbers, K. L. (1996). Observing mother and child behavior in a problem-solving situation at school entry: Relations with academic achievement. *Journal of School Psychology*, 34(3), 307-322. [https://doi.org/10.1016/0022-4405\(96\)00017-9](https://doi.org/10.1016/0022-4405(96)00017-9)
- Pinquart, M. (2017). Associations of parenting dimensions and styles with externalizing problems of children and adolescents: An updated meta-analysis. *Developmental Psychology*, 53(5), 873–932. <https://doi.org/10.1037/dev0000295>
- Principe, G. F., Trumbull, J., Gardner, G., Van Horn, E. ve Dean, A. M. (2017). The role of maternal elaborative structure and control in children's memory and suggestibility for a past event. *Journal of Experimental Child Psychology*, 163, 15-31. <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2017.06.001>
- Raffaelli, M., Crockett, L. J. ve Shen, Y. L. (2005). Developmental stability and change in self-regulation from childhood to adolescence. *The Journal of Genetic Psychology*, 166(1), 54-76. <https://doi.org/10.3200/GNTP.166.1.54-76>
- Rasmussen, A. S. ve Berntsen, D. (2009). Emotional valence and the functions. *Memory & Cognition*, 37, 477-492. <https://doi.org/10.3758/MC.37.4.477>
- Reese, E. (2008). Maternal coherence in the Adult Attachment Interview is linked to maternal reminiscing and to children's self concept. *Attachment & Human Development*, 10(4), 451-464. <https://doi.org/10.1080/14616730802461474>
- Reese, E. (2009). The development of autobiographical memory: Origins and consequences. *Advances in Child Development and Behavior*, 37, 145-200. [https://doi.org/10.1016/S0065-2407\(09\)03704-5](https://doi.org/10.1016/S0065-2407(09)03704-5)

- Reese, E. ve Cleveland, E. S. (2006). Mother-child reminiscing and children's understanding of mind. *Merrill-Palmer Quarterly*, 17-43. <https://www.jstor.org/stable/23096066>
- Reese, E. ve Farrant, K. (2003). Social origins of reminiscing. R. Fivush, C. A. Haden (Ed.), *Autobiographical memory and the construction of a narrative self* (s. 45-64) içinde. Psychology Press.
- Reese, E. ve Fivush, R. (1993). Parental styles of talking about the past. *Developmental Psychology*, 29(3), 596–606. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.29.3.596>
- Reese, E., Meins, E., Fernyhough, C. ve Centifanti, L. (2019). Origins of mother–child reminiscing style. *Development and Psychopathology*, 31(2), 631-642. <https://doi.org/10.1017/S0954579418000172>
- Reese, E. ve Newcombe, R. (2007). Training mothers in elaborative reminiscing enhances children's autobiographical memory and narrative. *Child Development*, 78(4), 1153-1170. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2007.01058.x>
- Ren, L. ve Zhang, X. (2018). Paternal parenting, child temperament, and problem behaviour: An investigation among young Hong Kong children. *Infant and Child Development*, 27(2). <https://doi.org/10.1002/icd.2065>
- Rheu, M., Peng, W. ve Haung, K. T. (2023). Leveraging upward social comparison in social media to promote healthy parenting. *Health Communication*, 38(2), 205-215. <https://doi.org/10.1080/10410236.2021.1943891>
- Rogoff, B. (2003). *The cultural nature of human development*. Oxford University Press.
- Rosenblum, K. L., McDonough, S. C., Sameroff, A. J. ve Muzik, M. (2008). Reflection in thought and action: Maternal parenting reflectivity predicts mind-minded comments and interactive behavior. *Infant Mental Health Journal: Official Publication of The World Association for Infant Mental Health*, 29(4), 362-376. <https://doi.org/10.1002/imhj.20184>
- Roskam, I. (2015). Enhancing positive parenting through metacognition with the program 'Lou & us'. *Journal of Child and Family Studies*, 24, 2496-2507. <https://doi.org/10.1007/s10826-014-0052-z>
- Rothbart, M. K. ve Bates, J. E. (1998). Temperament. W. Damon ve N. Eisenberg (Ed.), *Handbook of child psychology: Social, emotional, and personality development* (s. 105–176) içinde. Wiley.
- Russell, S., Bird, A. L., McNamara, J. ve Herbert, J. S. (2023). Exploring the relationship between parent mental health and parent–child emotion reminiscing. *Early Child Development and Care*, 193(7), 921-938. <https://doi.org/10.1080/03004430.2023.2174980>

- Rutherford, H. J., Goldberg, B., Luyten, P., Bridgett, D. J. ve Mayes, L. C. (2013). Parental reflective functioning is associated with tolerance of infant distress but not general distress: Evidence for a specific relationship using a simulated baby paradigm. *Infant Behavior and Development*, 36(4), 635-641. <https://doi.org/10.1016/j.infbeh.2013.06.008>
- Sahin, B. ve Mebert, C. J. (2013). The role of culture and self-construal in autobiographical memories of US and Turkish college students. *Memory*, 21(8). <http://dx.doi.org/10.1080/09658211.2013.774418>
- Sahin-Acar, B. ve Leichtman, M. D. (2015). Mother-child memory conversations and self-construal in Eastern Turkey, Western Turkey and the USA. *Memory*, 23(1), 69-82. <https://doi.org/10.1080/09658211.2014.935437>
- Sahin-Acar, B., Bahtiyar-Saygan, B., Alsancak-Akbulut, C. ve Sagel-Cetiner, E. (2019). Reunion after a long day: Mother-child dyads' unshared memory conversations. *Cognitive Development*, 52, 100822. <https://doi.org/10.1016/j.cogdev.2019.100822>
- Sales, J. M. ve Fivush, R. (2005). Social and emotional functions of mother-child reminiscing about stressful events. *Social Cognition*, 23(1), 70-90. <https://doi.org/10.1521/soco.23.1.70.59196>
- Sales, J. M., Fivush, R. ve Peterson, C. (2003). Parental reminiscing about positive and negative events. *Journal of Cognition and Development*, 4(2), 185-209. https://doi.org/10.1207/S15327647JCD0402_03
- Salmon, K. ve Reese, E. (2016). The benefits of reminiscing with young children. *Current Directions in Psychological Science*, 25(4), 233-238. <https://doi.org/10.1177/09637214166551>
- Sameroff, A. (1975). Transactional models in early social relations. *Human Development*, 18(1-2), 65-79. <https://www.jstor.org/stable/26764217>
- Schröder, L., Kärtner, J., Keller, H. ve Chaudhary, N. (2012). Sticking out and fitting in: Culture-specific predictors of 3-year-olds' autobiographical memories during joint reminiscing. *Infant Behavior and Development*, 35(4), 627-634. <https://doi.org/10.1016/j.infbeh.2012.06.002>
- Seçer, Z., Çeliköz, N. ve Yaşa, S. (2008). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik tutumları [Attitudes of mothers of children attending preschool education towards parenting]. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi/The Journal of Selçuk University Social Sciences Institute*, (19), 413-428.
- Shields, A. ve Cicchetti, D. (1997). Emotion regulation among school-age children: The development and validation of a new criterion Q-sort Scale. *Developmental Psychology*, 33(6), 906-916. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.33.6.906>

- Slomkowski, C. L., Nelson, K., Dunn, J. ve Plomin, R. (1992). Temperament and language: Relations from toddlerhood to middle childhood. *Developmental Psychology*, 28(6), 1090–1095. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.28.6.1090>
- Smith, C. L. (2010). Multiple determinants of parenting: Predicting individual differences in maternal parenting behavior with toddlers. *Parenting: Science and Practice*, 10(1), 1-17. <https://doi.org/10.1080/15295190903014588>
- Smolak, L. (1987). Child characteristics and maternal speech. *Journal of Child Language*, 14(3), 481-492. <https://doi.org/10.1017/S0305000900010254>
- Song, Q. ve Wang, Q. (2013). Mother–child reminiscing about peer experiences and children's peer-related self-views and social competence. *Social Development*, 22(2), 280-299. <https://doi.org/10.1111/sode.12013>
- Sosu, E. M. ve Schmidt, P. (2017). Economic deprivation and its effects on childhood conduct problems: the mediating role of family stress and investment factors. *Frontiers in Psychology*, 8, 1–12. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.01580>
- Speidel, R., Valentino, K., McDonnell, C. G., Cummings, E. M. ve Fondren, K. (2019). Maternal sensitive guidance during reminiscing in the context of child maltreatment: Implications for child self-regulatory processes. *Developmental Psychology*, 55(1), 110–122. <https://doi.org/10.1037/dev0000623>
- Speyer, L. G., Hall, H. A., Ushakova, A., Luciano, M., Auyeung, B. ve Murray, A. L. (2022). Within-person relations between domains of socio-emotional development during childhood and adolescence. *Research on Child and Adolescent Psychopathology*, 50(10), 1261-1274. <https://doi.org/10.1007/s10802-022-00933-1>.
- Super, C. M. ve Harkness, S. (1986). The developmental niche: A conceptualization at the interface of child and culture. *International Journal of Behavioral Development*, 9(4), 545-569. <https://doi.org/10.1177/016502548600900409>
- Super, C. M. ve Harkness, S. (2002). Culture structures the environment for development. *Human Development*, 45(4), 270–274. <https://doi.org/10.1159/000064988>
- Super, C. M., Axia, G., Harkness, S., Welles-Nystrom, B., Zylicz, P. O., Parmar, P., ... ve McGurk, H. (2008). Culture, temperament, and the “difficult child”: a study in seven western cultures. *International Journal of Developmental Science*, 2(1-2), 136-157.
- Suveg, C., Sood, E., Barmish, A., Tiwari, S., Hudson, J. L. ve Kendall, P. C. (2008). "I'd rather not talk about it": Emotion parenting in families of children with an anxiety disorder. *Journal of Family Psychology*, 22(6), 875–884. <https://doi.org/10.1037/a0012861>

- Sümer, N. (2011). Kültüre özgü ilgi-bakım ve ebeveyn davranışlarının yapılandırılmış görüşmelerle derinlemesine incelenmesi. *Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) Araştırma Projesi Sonuç Raporu*. Proje no: 109K599. <https://app.trdizin.gov.tr/publication/project/detail/TVRFeU5qSXk>
- Sümer, N., Sayıl, M., Kazak-Berument, S., Doğruyol, B., Günaydın, G., Selçuk, E., Harma, M., Öztürk, A., Salman, S. ve Selçuk, E. (2008). The role of the attachment, caregiving, and family dynamics on child development. *Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) Araştırma Projesi Sonuç Raporu*. Proje no:105K102.
- Swearingen, I., Reese, E., Garnett, M., Peterson, E., Salmon, K., Atatoa Carr, P., ... ve Bird, A. (2023). Maternal reminiscing during middle childhood: Associations with maternal personality and child temperament from the Growing Up in New Zealand cohort study. *Developmental Psychology*, 59(12), 2248–2264. <https://doi.org/10.1037/dev0001596>
- Şener, E. (2023). *Psikolojik kontrolün belirleyicilerinin ve gelişimsel sonuçlarının aile sistem yaklaşımıyla incelenmesi: çok düzeyli bir modelleme* [Doktora Tezi]. Ankara.
- Şengönül, T. (2022). A review of the relationship between parental involvement and children's academic achievement and the role of family socioeconomic status in this relationship. *Pegem Journal of Education and Instruction*, 12(2), 32-57. <https://doi.org/10.47750/pegegog.12.02.04>
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2014). *Using multivariate statistics* (6. Baskı). Pearson Education.
- Tabakçı, H. Ş. ve Karakelle, S. (2010). Öğrenilmiş çaresizliğin bilme hissi kararı üzerindeki etkisinin gelişimsel olarak incelenmesi. *Psikoloji Çalışmaları*, 30, 53-72.
- Tamis-LeMonda, C. S., Briggs, R. D., McClowry, S. G. ve Snow, D. L. (2009). Maternal control and sensitivity, child gender, and maternal education in relation to children's behavioral outcomes in African American families. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 30(3), 321-331. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2008.12.018>
- Thompson R. A., Easterbrooks M. A. ve Padilla-Walker L. M. (2003). Social and emotional development in infancy. Handbook of psychology. Lerner, R. M. Lerner, M. A. Easterbrooks ve J. Mistry (Ed.), *Developmental psychology* (6. Baskı, s. 91-106) içinde. John Wiley & Sons Inc.
- Thompson, R. A. (2000). The legacy of early attachments. *Child Development*, 71(1), 145-152. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00128>
- Thompson, R. A. ve Meyer, S. (2007). Socialization of emotion regulation in the family. J. J. Gross (Ed.), *Handbook of emotion regulation*(s. 249-268) içinde.

- Tosun, L. P., Öztürk, A. ve Özdemir, G. (2020). Mother to mother: Mothers' social comparison-based emotions on social networking sites. *Europe's Journal of Psychology*, 16(4), 602-618. <https://doi.org/10.5964/ejop.v16i4.2159>
- Tougu, P., Tulviste, T., Schröder, L., Keller, H. ve De Geer, B. (2012). Content of maternal open-ended questions and statements in reminiscing with their 4-year-olds: Links with independence and interdependence orientation in European contexts. *Memory*, 20(5), 499-510. <https://doi.org/10.1080/09658211.2012.683009>
- Valentino, K., Cummings, E. M., Borkowski, J., Hibel, L. C., Lefever, J. ve Lawson, M. (2019). Efficacy of a reminiscing and emotion training intervention on maltreating families with preschool-aged children. *Developmental Psychology*, 55(11), 2365–2378. <https://doi.org/10.1037/dev0000792>
- Valentino, K., McDonnell, C. G., Comas, M. ve Nuttall, A. K. (2018). Preschoolers' autobiographical memory specificity relates to their emotional adjustment. *Journal of Cognition and Development*, 19(1), 47-64. <https://doi.org/10.1080/15248372.2017.1418745>
- Valentino, K., Nuttall, A. K., Comas, M., McDonnell, C. G., Piper, B., Thomas, T. E. ve Fanuele, S. (2014). Mother–child reminiscing and autobiographical memory specificity among preschool-age children. *Developmental Psychology*, 50(4), 1197. <https://doi.org/10.1037/a0034912>
- Van der Kaap-Deeder, J., Soenens, B., Mouratidis, A., De Pauw, S., Krøjgaard, P. ve Vansteenkiste, M. (2020). Towards a detailed understanding of preschool children's memory-related functioning and emotion regulation: The role of parents' observed reminiscence style, memory valence, and parental gender. *Developmental Psychology*, 56(9), 1696–1708. <https://doi.org/10.1037/dev0001048>
- Vanaken, L., Bijttebier, P., Fivush, R. ve Hermans, D. (2022). Narrative coherence predicts emotional well-being during the COVID-19 pandemic: a two-year longitudinal study. *Cognition and Emotion*, 36(1), 70-81. <https://doi.org/10.1080/02699931.2021.1902283>
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.
- Waldman-Levi, A., Finzi-Dottan, R. ve Cope, A. (2020). Mother-child joint play: The role of maternal caregiving and reflective function. *Journal of Child and Family Studies*, 29, 94-104. <https://doi.org/10.1007/s10826-019-01638-8>
- Wareham, P. (2007). *The influence of high-elaborative emotion-rich reminiscing on children's development of autobiographical memory and emotion knowledge* [Doktora tezi, UNSW]. <https://doi.org/10.26190/unsworks/17533>

- Wareham, P. ve Salmon, K. (2006). Mother–child reminiscing about everyday experiences: Implications for psychological interventions in the preschool years. *Clinical Psychology Review*, 26(5), 535-554. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2006.05.001>
- Waters, T. E., Camia, C., Facompré, C. R. ve Fivush, R. (2019). A meta-analytic examination of maternal reminiscing style: Elaboration, gender, and children's cognitive development. *Psychological Bulletin*, 145(11), 1082–1102. <https://doi.org/10.1037/bul0000211>
- Weisner T. S. (2002). Ecocultural understanding of children developmental pathways. *Human Development*, 45(4), 275-281. <https://doi.org/10.1159/000064989>
- West, S. G., Finch, J. F. ve Curran, P. J. (1995). *Structural equation models with nonnormal variables: Problems and remedies*. R. H. Hoyle (Ed.), *Structural equation modeling: Concepts, issues, and applications* (s. 56–75) içinde. Sage Publications.
- White, C., McNally, D. ve Cartwright-Hatton, S. (2003). Cognitively enhanced parent training. *Behavioural and Cognitive Psychotherapy*, 31, 99–102. <https://doi.org/10.1017/S1352465803001097>
- Williams, J. M. G. (2006). Capture and rumination, functional avoidance, and executive control (CaRFAX): Three processes that underlie overgeneral memory. *Cognition and emotion*, 20(3-4), 548-568. <https://doi.org/10.1080/02699930500450465>
- Williams, K. E. ve Berthelsen, D. (2017). The development of prosocial behaviour in early childhood: Contributions of early parenting and self-regulation. *International Journal of Early Childhood*, 49, 73-94. <https://doi.org/10.1007/s13158-017-0185-5>
- Williams, L. R. ve Steinberg, L. (2011). Reciprocal relations between parenting and adjustment in a sample of juvenile offenders. *Child Development*, 82(2), 633-645. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2010.01523.x>
- Woody, M. L., Tsypes, A., Burkhouse, K. L., Feurer, C., Champagne, K. ve Gibb, B. E. (2022). Development of overgeneral autobiographical memory in offspring of depressed mothers. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 51(1), 73-84. <https://doi.org/10.1080/15374416.2019.1650367>
- Wu, Q., Feng, X., Yan, J., Hooper, E. G., Gerhardt, M. ve Ku, S. (2022b). Maternal emotion coaching styles in the context of maternal depressive symptoms: Associations with preschoolers' emotion regulation. *Emotion*, 22(6), 1171. <https://doi.org/10.1037/emo0000916>
- Wu, Y. ve Jobson, L. (2019). Maternal reminiscing and child autobiographical memory elaboration: A meta-analytic review. *Developmental Psychology*, 55(12), 2505–2521 <https://doi.org/10.1037/dev0000821>

- Wu, Y., He, Z. ve Jobson, L. (2022a). Maternal Emotional Reminiscing, Child Autobiographical Memory, and Their Associations with Pre-Schoolers' Socioemotional Functioning. *Journal of Cognition and Development*, 23(2), 210-230. <https://doi.org/10.1080/15248372.2021.1987241>
- Xie, S., Hakovirta, M. ve Gao, Y. (2020). Perceptions of household income and subjective well-being of children in China. *Child Indicators Research*, 13, 1043-1064. <https://doi.org/10.1007/s12187-019-09672-0>
- Yağmurlu, B. ve Yavuz, H. M. (2012). Ana babalığın görünmeyen yönü: Bilişler [Parental cognitions: Values, ideas, and goals]. M. Sayıl ve B. Yağmurlu (Ed.), *Ana babalık: Kuram ve araştırma [Parenting: Theory and research]* (s. 149-168). Koc University Press.
- Yağmurlu, B., Çıtlak, B., Dost, A. ve Leyendecker, B. (2009). Türk annelerin çocuk sosyalleştirme hedeflerinde eğitime bağlı olarak gözlemlenen farklılıklar. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63), 1-15.
- Yılmaz, Ö., Boz, H. ve Arslan, A. (2017). Depresyon Anksiyete Stres Ölçeğinin (DASS 21) Türkçe kısa formunun geçerlilik-güvenilirlik çalışması. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (FESA)*, 2(2), 92-104.

EK 1. ORJİNALLİK RAPORU

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-DR-21
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.01.2023
	FRM-DR-21 Doktora Tezi Orjinallik Raporu <i>PhD Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev. Date	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSIKOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 25/06/2024

Tez Başlığı: Anne-Çocuk Anı Konuşmalarının Anneye ve Çocuğa Ait Bireysel ve Bağlamsal Değişkenler Çerçevesinde İncelenmesi

Yukarıda başlığı verilen tezin a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 132 sayfalık kısmına ilişkin, 25/06/2024 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orjinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 3'dür.

Uygulanan filtrelemeler**:

- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- Kaynakça hariç
- Alıntılar hariç
- Alıntılar dâhil
- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orjinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tezin herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Suzan Çen Yağız

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Suzan Çen Yağız		
	Öğrenci No	N15242500		
	Enstitü Anabilim Dalı	Sosyal Bilimler		
	Programı	Genel Psikoloji		
	Statüsü	Doktora	☒	Lisans Dereceel ile (Bütünlük) Dr

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
Doç. Dr. A. Berna Aytac

*Tez Almanca veya Fransızca yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.
**Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orjinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları ikinci bölüm madde (4)/3'te belirtildiği üzere: Kaynakça hariç, Alıntılar hariç/dâhil, 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 5 words) filtreleme yapılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-DR-21
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.01.2023
	FRM-DR-21 Doktora Tezi Orijinallik Raporu <i>PhD Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev. Date	25.01.2024

TO HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF PSYCHOLOGY

Date: 25/06/2024

Thesis Title (In English): The investigation of Mother-Child Remeniscing within the framework of Individual and Contextual Variables of the Mother and the Child.

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 25/06/2024 for the total of 132 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled above, the similarity index of my thesis is % 3.

Filtering options applied**:

- Approval and Declaration sections excluded
- References cited excluded
- Quotes excluded
- Quotes included
- Match size up to 5 words excluded

I hereby declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Suzan Çen Yağız

Student Information	Name-Surname	Suzan Çen Yağız		
	Student Number	N15242500		
	Department	Social Sciences		
	Programme	General Psychology		
	Status	PhD	☒	Combined MA/M Sc-PhD

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED

Assoc. Prof. A. Berna AYTAC

**As mentioned in the second part (article (4)/3) of the Thesis Dissertation Originality Report's Codes of Practice of Hacettepe University Graduate School of Social Sciences, filtering should be done as following: excluding reference, quotation excluded/included, Match size up to 5 words excluded.

EK 2. ETİK KOMİSYON İZİNİ

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Tarih: 16/11/2020
Sayı: 35853172-300-E.00001328407
0001328407

Sayı : 35853172-300
Konu : Arş. Gör. Suzan ÇEN YAĞIZ (Etik Komisyon İzni)

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: 28.10.2020 tarihli ve E-12908312-300-00001307200 sayılı yazımız.

Enstitünüz Psikoloji Anabilim Dalı Genel Psikoloji Doktora programı öğrencilerinden Arş.Gör.Suzan ÇEN YAĞIZ'ın Dr. Öğr. Üyesi Arife Berna AYTAÇ danışmanlığında hazırladığı "Anne-Çocuk Otobiyografik Bellek Konuşmalarının Bireysel, Ailesel ve Kültürel Belirleyicilerinin İncelenmesi" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 10 Kasım 2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Vural GÖKMEN
Rektör Yardımcısı

Evrakın elektronik imzalı suretine <https://belgedogrulama.hacettepe.edu.tr> adresinden cbb71c80-7494-4d08-a43b-aba5c42ff4c4 kodu ile erişebilirsiniz.
Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara
Telefon:0 (312) 305 3001-3002 Faks:0 (312) 311 9992 E-posta:yazimd@hacettepe.edu.tr İnternet
Adresi: www.hacettepe.edu.tr

Sesda TOP⁴¹

